

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. 20.B.4.3.4 (str. 964)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. 20.B.4.3.4 (str. 964)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. 20.B.4.3.4 (str. 964)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. 20.B.4.3.4 (str. 964)

20. B. 4. 3. 4.

MA9. MSS.

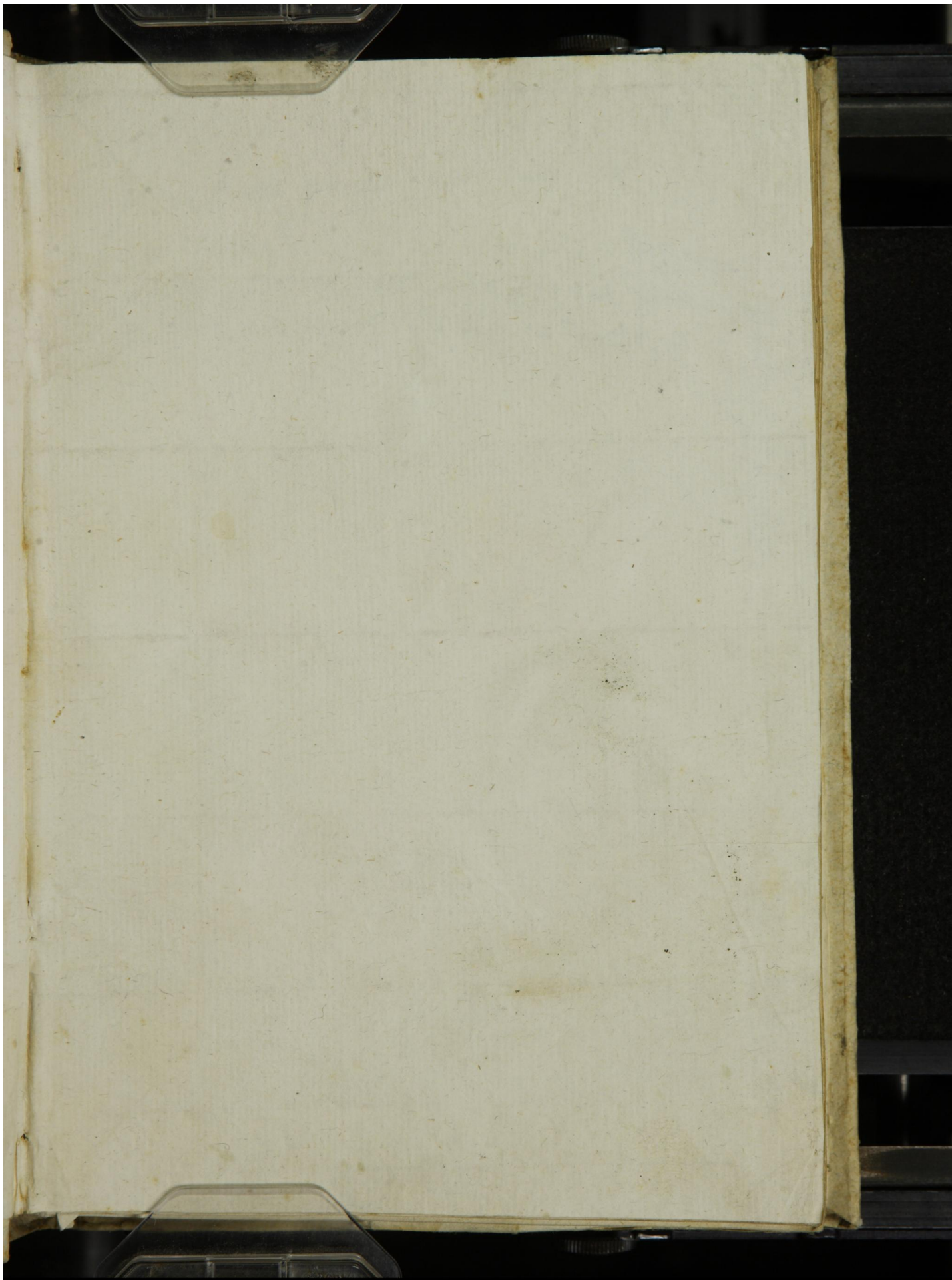
Cl III

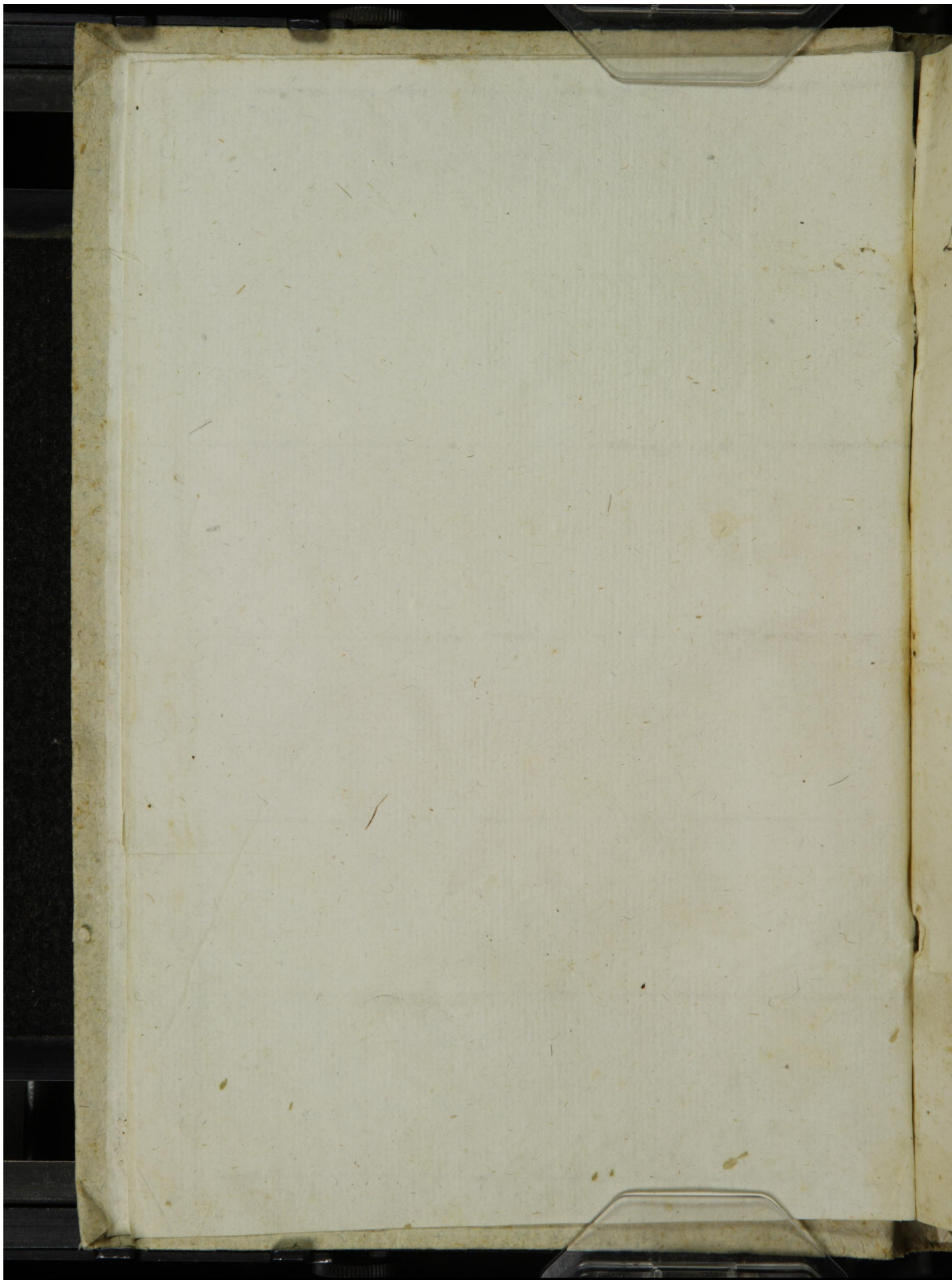
P.

Z cr

cc. 133

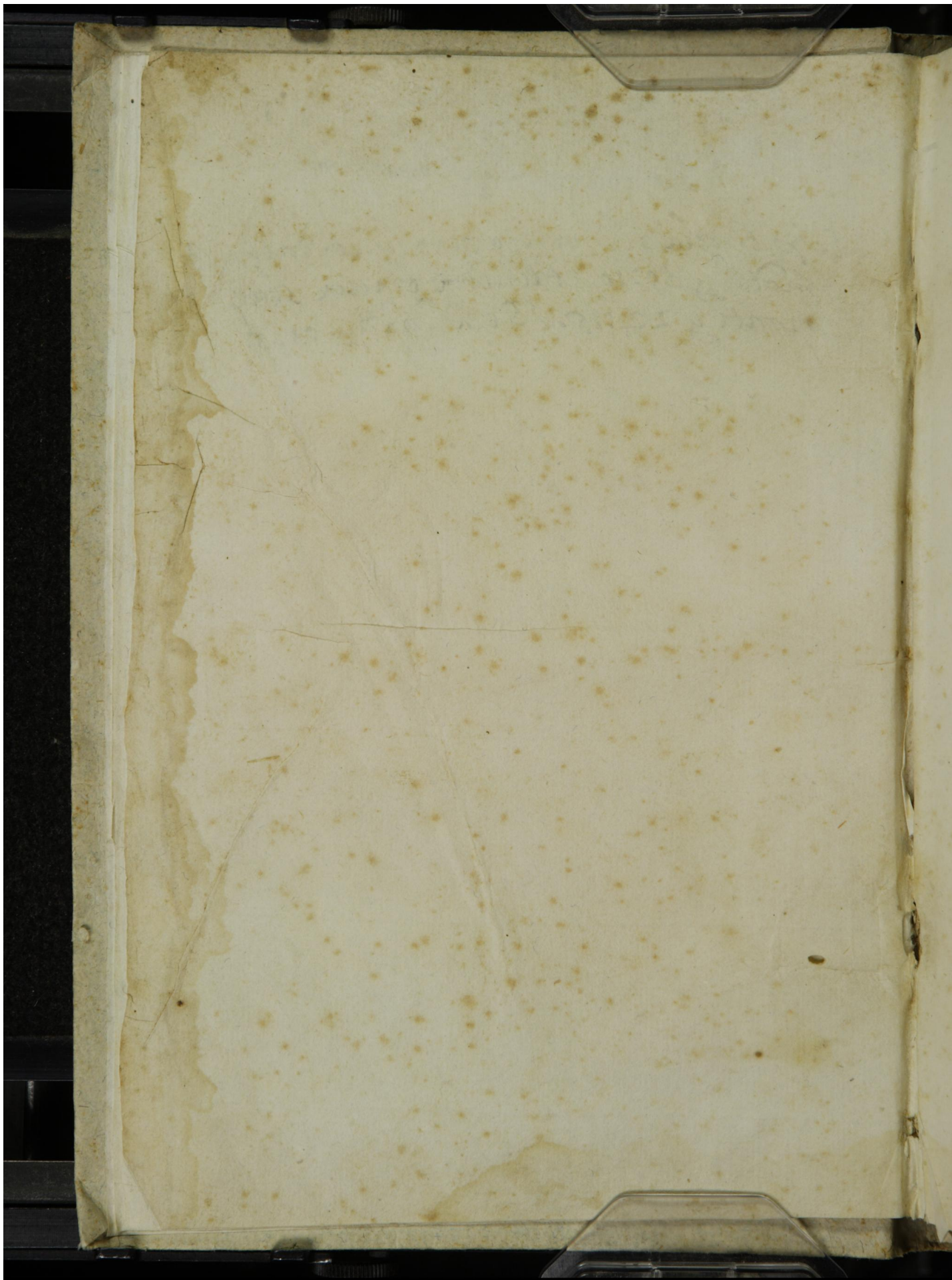

Ad Marcelli Remedij Pientini eozq. amicor
usum.

GABRIELIS ZERBI VERONENSIS
AD INNOCENTIVM. VIII. PON. MAX.
GERENTOCOMIA FELICITER INCI-
PIT. PROLOGVS.

Attiquo ac paterno oim fere pſſu natura ⁊ rōe
ducente pſſus est imenso numine aliquo cūcta
disponi cui? nutu sūmoto tueri seipm pōt nīhil. s
numen deus siue quolibet nomine appellet perfectionis
eius exuberantia oia singulis vt decet impartit ⁊ abundā
tius tribuit et si sepenumero ineptitudine eius qđ subijcīt
nequeāt adipisci. Licz aut esse ipsum ⁊ viuere diuturnita
tisq; vite ⁊ salutis appetentia sicuti ⁊ pfectōes alie a deo
emanātes rebus nature pstantibus cōicent nulla bonita
te que illis cōgruit retenta apud eū in primo rex exordio
homini tñ vni animantiū oim meliori (nescio an dicam)
eius fato seu tristiori adeo imensam parens natura dedit
viuendi cupidinem ⁊ iocunditatē eius vite comites indis
uīduas vt vitā hāc q̄uis temporalis sit ac labore plenissi
ma tā senes q̄ iuuenes cupiāt ⁊ hī qui miseri sunt nolint
interire etiā cū se miseros esse sentiāt. quo fit vt hoīm ple
riq; senescere cupiant q̄uis senectutem accusent adepti.
Adeo etiā blanda est spirandī p se cuiq; dulcedo vt nemo
sit tā senex morte etiā in foribus deplorare iam vite exīte
cuiicq; interposito metu spes tñ adhuc annue vite non su
perfit. Nō explet aut cuiuslibet hominis vita quam tan
topere exoptant periodo equali paucis aut nullis eoz ad
vltimū humane vite finem naturalem imo vix ad senectu
tis principia puenientibus desidīa nō modo ⁊ luxuria bo
nos mores (vt aiunt) vitiantibus quibus humana corpora
affligi psueuerūt verumetiam accidentibus pluribus atq;
offensaculis sibi oppositis intercipiētibus prius vitā quo

rum aduentui (vt quoad fieri potest) resistat qui de regimine senū peritius negociant quos greci gerentocomos dicunt hoc est prefectos custodie sanitatis senectutis p ea retardanda vitaq; extendenda nō vtuntur solū his rebus quibus directi et conseruati senes ad vite vsq; finem naturalem deducerent quem ex eoz generatiōis principijs merent. difficile enī plurimūq; senectuti noxiū iudicat gerentocomia regimine solū pseruatio pcesse custodie ualitudinis senū; nā senectutis natura frigida est et sicca collectioeq; flegmatici hūoris in ea etate abundātis est hūida. senioz quoq; vires indies deficiūt etatisq; sorte ingrauescente gelido iā corpe senes circūsilūt agmine facto morboz omne genus qui hoīem precipue pflictantes (vt fertur) supra trecentos sunt vt liceat fateri fere tot senibus subire pericula ancipitesq; morbos quot numero gentes maximus orbis habet sicuti vetustissimo Hypocrate viro arte et facundia insigni Galieno. et Cornelio Celso auctoribus ex multis pauci hi sunt dispnie videlicet. cattarri. disinterie. tusses. strangurie. disurie. articuloz dolores. neruoz resolutiōes. quas paralises greci nōiant. nephresis. lytiāsis. vertigines. appoplese. malus corporis habitus quē chachesiā greci appellāt. pruritus totius corporis. melancolie. nocturne vigilie. ventris humectatiōes. oculoꝝ et nariū humiditates. hebetudo. oculoꝝ glaucositas. vitia auriū et nariū longiora. soluta aluus et que sequunt hanc intestinoꝝ tormina. ceteraq; ventris fusi mala. Preter h dissolutiua thabes. appetitus deiectio. latex et visceꝝ dolores. branzi. corize. gibbositas anterior posterior et lateralis. obesi deniq; senes plerūq; debilitate spiradi stranguant subitoq; sepe emoriunt. Que morboꝝ scaturigo cum ita in senectute longis morbis magis patente eneniat ab ea et oīo a cūctis langoꝝ et accidentiū ingruentiū gñibus

elaborandū est senes tueri cruciatus corporū eorū propul-
sare, mortē arcere, valitudineq; secūda custodita eorū sene-
ctutē (quoad fieri pōt) officio gerētocomi extendere, ad-
uersariq; his rebus que prematurā mortē adducūt: vt va-
litudine inoffensa reliqua eorū vite tpa tranquillissime vi-
uāt. opitulat̃ aut̃ pposito huic method^o medicinalis sene-
ctutis resumptiua siue reductiua a veteribus nuncupata.
quam vt diuinū quoddā viuendi cupidini atq; iocūditati
plurimū accommodatā p viribus pstat āplecti imitariq; nā
vite extendende nō parū pducit. Spatiū aut̃ vite longius
nec infimū est inter ea bona que hōi natura tribuit. Qua
in re satis admirari nō possum virū iure magni nōis Plī-
niū Monocomensem non opinasse mō nām nihil hoibus
breuitate vite prestitisse melius verūetiā pdidisse quo vti
fundamēto nō minus admirandū tantus vir subintulit ex
oibus v3 bonis q̃ hōi natura tribuit nullū melius esse tem-
pestiua morte in ea q; id optimū esse dixit q̃ illā sibi qsq;
p̃stare poterit. hōi enim animantū vni vita fragilior data
est: ob quā pleriq; nō nasci hoiez optimū censuerūt aut q̃
ocissime aboleri. Biffona pfecto hec sunt principis nāe
que ⁊ refellere interest vite humane. si enīz hō sicuti ⁊ in
hoc callet animalū genus oē natura quada3 salutem non
mō tueri cupit p̃niticq; deuitat (vt ait Boetius) imōim-
mensa quadā vt dicebat cupidine vnus inter cūcta aīan-
tia vitā expetat neq; vana sit hec nālis appetentia natura
(vt aiunt) nihil frustra operāte rōnabile est proculdubio
longitudinē vite q̃maxime optatā: breuitatē vō nequaq;
nāe humane tributis annumerandā esse, aliē enīz fateri co-
gemur bonorū oīm optimū hōi natura prestitū esse priuari
eo ad cuius adeptiōem nā quadā tantope laborāt hoies.
p viribus incumbunt, anhelant, ⁊ nāle hoc atq; imensum
hois viuēdi desiderū vanū esse ⁊ inane posteaq; eo bono

nature quod (vt ait ille) est vite breuitas tanq̃ naturali
hominis inclinatio aduersanti prepedi ne finem intentū
queat adipisci. Que omnia satis absurda sunt: finis enim
amat^r et desiderat^r vt p̃fectio mouet in ip̃m ordinata vt
perfectibilia. Friuola ergo (vt reor) imo nec natura neq̃
lege vt fas est credere asseuerāda que sic differunt. Non
itaq̃ breuitas s̃ vite lōgitudō vt melior expetibilior ue di
gnificanda est: quā vnusq̃q̃ p̃seq̃ poterit si puenientia ob
seruet arte resumptiua p̃monitus vsu eaz̃ rez̃ q̃bus p̃pe
ranti senectuti ⁊ cāis eā efficientib⁹ obstādo vita extēdit.
Neq̃ fragilitas humana egre ferenda est quia p̃ditio ho
minis suaq̃ cuiq̃ sois nascendi locū illi facit: s̃ p̃tinua ei⁹
memoria vita equa lanze pensanda. estq̃ ita viuendū vt
non frustra se natum quis existimet.

In hac itaq̃ gerentocomla quinquaginta septē capitibus
partita q̃ntum pusillitas intelligentie mee preuidet p̃missa
theoria quadā p̃posito vtili ⁊ idonea modū resumēdi se
nectutē explicabo: non dubitaboq̃ aucte antiquoz̃ viroz̃
viri⁹. maximeq̃ sequar p̃ virili illustriū medicoz̃ snias sub
p̃pendio eos maxime p̃ quos salutaris ista senibus disci
plina increuit quos vel eo diligētius p̃sequi par est vt no
scaī qua methodo senecte retardande incūbant auctes ⁊
snias eos q̃ in hoc volumine nō ingrate nōiādo. est enī
vt ait Plinius benignū ⁊ plenū ingenui pudoris fateri p̃
q̃s p̃feceris. Quod officiū hac de cā maxie suscepī q̃d pau
ci e nris nedū recētiorib⁹ medicis nō vtiq̃ p̃tēnendis vel
id facere temptarūt vel mām late patentē aggressi angu
stis finibus terminarūt leuī sūma queq̃ decerpētes. Hoc
vō opusculū nūc noīs tui auspitio inchoam⁹ Innocēti pō
tifex maxime vt obseruato regine resumptiuo sospes diu
turniori vite spatio in beato pōtificatus culmine ad quod
meritis tuis te deus sūmus euexit vitā felicissimā ducas.

Tabula huius Libri.

- De Senectute quid sit de eius partibus proprietatibusq. Caput primū.
- De causis senectutis in homine. Ca. ij.
- De causis extrinsecis velocitatis et tarditatis senectutis in homine exceptis his quae sumuntur ab esculentis. Ca. iij.
- De causis velocitatis et tarditatis senectutis extrinsecis in homine sumptis ex parte eorum quibus vescimur. Ca. iij.
- De causis intrinsecis earundem. Ca. iij.
- De causis canorum, rugarum, et caluitium. Ca. v.
- De signis senectutem significantibus tam pronosticis quam demonstratiuis. Ca. vi.
- De praescitis breuitatis atque longitudinis vite. Ca. vii.
- De necessitate seu inuitabilitate senectutis. Ca. viij.
- De incerto senectutis termino. Ca. ix.
- Quod Senectus dispositio quedam praeter naturam sit appellanda et etiam naturalis. Ca. x.
- De intentione gerontocomi in regendo senes. Ca. xi.
- De regendo Senes per usum sex rerum non naturalium in genere. Ca. xij.
- De consuetudine obseruanda in resumendis senibus. Ca. xij.
- De officiis Gerontocomi. Ca. xij.
- De aere magis idoneo pro vite longitudine. Ca. xv.
- De locis et regionibus in quibus magis tardat senectus
- De priuatis senum mansionibus.
- De temporibus anni resumende senectuti conducentibus
- De ventis eligendis ad idem.
- De vestibus idoneis regimini senectutis.
- De Lecto senibus conueniente.
- De exercitijs senectuti conducentibus. Ca. xvi.
- De Balneis. De Quiete.

De Esculentis Poculentisq; in regimine senectutis lau-
datis in genere. Ca. xvij.

Quotiens senes reficiendi sint in die.

De hora resumendi senes per esculenta poculentag;.

De Commoditatibus vini in resumptione senectu-
tis. Ca. xvij.

De Vino eligendo in resumptione senectutis.

De Aqua eligenda in regimine resumptiuo. Ca. xix.

De Pane. Ca. xx.

De Carne laudatior in regimine senectutis: et imprimis
quadrupedum placidorum. Ca. xxi.

De carne Edina. De carne Agnina.

De carne castrator; arietum. De Vitulina.

De carne Ferina ferarum peditantium pecudum et in
primis de Capreoli Dammeq; carne. Ca. xxij.

De Aprina carne. De carne Testudinis.

De Cuniculina carne, Gliris, et Spiritoli siue Pyrioli

De Leporina carne. De Carne salita.

De carne volatilis et imprimis placidor;. Ca. xxij.

De carne Gallinacea. De Columbina.

De Turturis carne

De carne volatiliu ferarum et imprimis de fasia-
nina. Ca. xxij.

De carne Perdici frankelini, Starne, Coturnicis.

De Auiculis et Ficedulis precipue.

De partibus animalium tam peditantium q; volucr; in
resumptione senum laudatioribus. Ca. xxv.

De Musculis siue Lacertis. De Cerebellis.

De Pulmone. De Testiculis.

De Uteribus. De Pedibus et Tibijs.

De Jecore, Uentre, et Lyene.

De Alis. De Collo.

De Cauda. De Abedulla.
 De Adipe ⁊ Pinguedine.
 De Seno lactate ⁊ subgulari. De Sanguine.
 De Piscibus. Ca. xxvi.
 De Marinis piscibus.
 De Piscibus aquarum dulcium.
 De Piscium partibus. De piscibus salitis.
 De Lacte ⁊ in primis mulieris hois. Ca. xxvii.
 De Lacte quadrupedi resumpti di senectutis idoneo.
 De Caseo. De Butiro. De Cremore lach.
 De Ovis volatilibus. Ca. xxviii.
 De Oleo. Ca. xxix.
 De Sale. Ca. xxx.
 De Aqua salsa
 De his que sumuntur ex terra editis plantis in usum
 senectutis venientibus: oleo excepto de quo suo visus
 est loco. ⁊ in primis de Abelle. Ca. xxxi.
 De Zucaro. Ca. xxxii.
 De Lana mellis. De Penidijs. De Candis.
 De Hortensiu olerib⁹ siue nascetib⁹ plantis. Ca. xxxiii.
 De Radicibus in genere. De Rapis.
 De Rafano satino siue Radicula ⁊ Aromatia.
 De Radicibus Aluminis.
 De Pastinacha Bancio ⁊ Carioto. De Enula.
 De Intubo erratico siue Lichorio.
 De Buglossa. De Abelissa.
 De Abenta. De Salvia.
 De Rosmarino. Daiozana siue Salsico. Ruta. Apio.
 ⁊ Petroselino. De Ojimo.
 De Serpillo. De Bleta. De Aneto.
 De Feniculo. Aneso. Ferula. ⁊ Carduo.
 De Eruca. De Sinapi.

De senatōe siue cressone.   De lactuca.
 De Spinachia.   De Asparago.
 De Lupulo.   De Cappare.   De Oliua.
De Leguminibus ⁊ imprimis de Cicere. Ca. xxxiiij.
 De Orizia.   De Faseolis siue Faselis.
 De Lupino.   De Farre adozeo.   De Silamo.
De condimentis siue cōdituris ferculis aut structioni-
 bus siue eduljjs ⁊ verius pulmentarijs. Ca. xxxv.
 De albo pulmentario ex carne edito.
 De pane cocto.   Sūma diuersarū conditurarum.
 De Adreto.
Descriptio specierum aromaticarum regimini seniorum
 vtilium. Ca. xxxvi.
 De Cinamomo.   De Zinzibere.
 De Galanga.   De Pipere.
 De Croco.   De Sariofilo.
 De nuce Muscata.
De Fructibus. Ca. xxxvij.
 De fructibus horarijs ⁊ precipue de Melonibus ⁊
 Cucurbita.
 De fructibus non horarijs ⁊ imprimis de Ficu.
 De Uua.   De Passulis.
 De Dactilo.   De Malo dulci.   De Piro.
 De malo Cottonco siue Cidoneo.
 De Granato siue Malo Punico.
 De malo Citro. Arantio. ⁊ Limone.
 De Coccimelo siue Pruno.   De Ceraso.
 De Persico ⁊ Crisomalo.
 De Amigdala ⁊ imprimis edili.
 De Amigdala non edili siue amara.
 De nuce Juglande.   De Auelana.
 De Nucleis Pinetis.   De Pistachia.

- De Castanea.
- De Commoditatibus Somni in regimine resumpti-
no. Ca. xxxviij.
- De Somni mensura, tempore, et modo, obseruandis in
regimine seniorum.
- De commoditatibus vigilie. Ca. xxxix.
- De vigiliari mensura in resumptiua senectutis.
- De euacuatione corporis obseruanda in regimine re-
sumptiuo. Ca. xl.
- De sanguinis detractone per venas.
- De purgandis corpibus senū et imprimis per secessum.
- De Clisteri.
- De purgandis senibus per urinam.
- De vomitu resumptiuo senectutis regimini cōducēte.
- De Sternutamento. De Dentiscalpio.
- Dentifriciū dentium incolumitatem efficiēs in senib⁹.
- De Retentione euacuationi opposita. Ca. xli.
- De Ebrietate. De Opilatione.
- De Anime passionibus in regimine resumptiuo obser-
uandis Ca. xliij.
- De quibusdā accētib⁹ sen sibilib⁹ passionib⁹ aīe annexis
quorū effectus obseruādi sunt in regimine resumptiuo.
- De afferentibus delectatiōem auditui seniorum.
- De cōmoditate cōfabulationū in regimine resumptiuo.
- De tonanticis, i. confortantibus seniorum visum.
- De tonanticis olfactum seniorum.
- De admittendo et prohibendo venereorum vsu in regi-
mine resumptiuo. Ca. xliij.
- De flegmatis superuacui in senio abundantis
cura. Ca. xliij.
- De cura rugarū defecatiōis forme et decoloratiōis senio-
rū puerionisq⁹ eorū ad pallorem et linorem. Ca. xlv.

- De retardantibus canitiem. Ca. xlvj.
De rebus tardantibus caluitum. Ca. xlvij.
De rebus Sanguinem purgantibus regimini resumpti
uo idoneis. Ca. lxxvij.
Sermo de his q̄ spiritus reparant. Ca. xlix.
De virtutibus carnis Uipere; et de modo preparandi
eam. Ca. l.
De virtutibus aque carnis et de modo ipsam effi
ciendi. Ca. li.
De virtutibus sanguinis humani sublimati et de modo
sublimandi eum. Ca. liij.
De virtutibus auri potabilis deq̄ modo parandi
illud. Ca. liij.
De Gemmis resumptioni senectutis conducen
tibus. Ca. liij.
De Syrupis quibus senes vti conuenit et imprimis de
syrupo acetoso. Ca. lv.
De syrupo cidoniorum.
De syrupo de corticibus citri.
De syrupo radices zinziberis viridis et melle ro. co.
De aceto Squillico.
De electuarijs. Ca. lvi.
De electuario Gal. ad corporis matiem.
De confectione philosophorum Auicenne.
De electuario ambre et regum Auiç.
De triphera hali rodoā.
De electuario letificante Rasis et Alkaph et de miroba
lanis.
De Diamusco et Diambra et electuario de gemmis
Mesue.
De Mithridato et Tiriaca.
De electuario Conciliatoris nobili.

De electuario Modernorum.
De mirobalanis conditis kebulis et beliricis.
De Busco. De Zedoaria.
De medicina aliquantisper etiam extendente vitam
iam morituri decrepiti.
De Abortu naturali nec lugenda metuendane neque
optanda, Ca. lviij.

**De senectute quid sit: de eius parti-
bus: proprietatibusqz. Caput primū.**

Senectus quam Salienus semitā ad mortem
appellat: vt recte diffinitur: est dispositio que
dā pplexioni animalis annexa: actione calidi
innati in humido naturali et corporū celestium
Influxu causata: periodo mensurata qua animal decrescit
et manifeste declinat: cuius pars vna senectus prima ap-
pellatur: que in hoīe a trigesimo vel trigesimoquinto aut
quadragesimo incipiens anno fere ad quinquagesimumqu-
tū vel sexagesimū perfici annū perhibet: cuius non pceptū
inceptio neqz oīno virtutis substantie ue membrorū in qua-
litate aut quātitate apparet defectus aperte. propter qd
etatem hāc senectutē incognitā Iudeus appellat: in qua
Labimur occulte tacitisqz senescimus annis.
In ea enī adhuc neruorū nō euenit cōtractio: neqz rugat
pellis: nec incuruant spōdiles dorſi: et oīo in mēbris om-
nīomeris pprehendi nō pōt si qd est diminutū: eo qd cali-
dū aliaz etatū antecedentiū optime restaurat deperditū:
qd calidū adhuc oīno nō est amissū. Est tñ bec prima se-
nectus pculdubio etas diminutōis. nō solū enī caliditas
nālis post tps pſistēdi: imo etiā quicqd est in senib⁹ tēdēs
in viā corruptiōis incipit diminui: et ob eā cām senē hoīez
corruptū dicūt qd in viā corruptiōis. nā corruptio et p-
pue nālis est in viā vetustatis: vt Aristot. auctor est. Sūt
tñ in hac etate vt ferūt differentie quedā sicuti et in omni
medio quod est inter duo extrema. eius nāqz pars prima
in quibusdā proprietatibus colit cū etate proxime antece-
dente: quam consistentie. pulchritudinis. et floris etatem
dicunt: calidāqz et siccā assignāt. ps vō eius postrema fm
aliquid proprietates participat vltime senectutis que fri

gida est ⁊ sicca essentialit̃ hūida ṽo accīdētalit̃; est tñ ⁊ fm
aliquid mediū habēs p equidistantiā inter has duas eta-
tes quā in medio directē p̃stituit frigidā ⁊ siccā euapora-
tione nālis hūiditatis. Idcirco p̃stitutis in ea etate attri-
buit constantiā; sortem apprehensidē; sapientiā. Senes
enī facti hoīes prima. s. senectute ampli⁹ ⁊ p̃fectius intelli-
gūt eo q̃ intellectus in nobis senibus fact⁹ p̃ficiť mag⁹. cō-
stantiā q̃dez eisdē accōmodāt eo q̃ frigidū ⁊ siccū bñ reti-
net. apprehensidēz p̃siliť pp defectū calidi p̃miscētis opati-
ones rōnis. sapientiā ṽo pp multā exp̃ientiā plurimorūq̃
memoriā frigido ⁊ sicco p̃fortatā. In senibus insuper de-
sire iā dissolutio iocoz ⁊ venereoz; pp imobilitatem fri-
gidi q̃s in etate illa cōtinuo augeť; ⁊ sicci q̃s nō de facili
mouet̃ extra seipm. Dicūt aut̃ astronomi senectuti prime
dñari iouem p̃bentē nato ducatū annis circiter duode-
cim; planetā futuri seculi; pacis ⁊ trāq̃llitatis; sub q̃ natus
bonis opibus negociat̃ circa diuina. Succedit p̃terea
huic pars senectutis alia que postrema est siue vltima se-
nectus seu etas decrepita; quā senii aut senectā et finem
vite vocant; differēs a prima senectute sup̃fluitate hūida
quā habet senii cū manifesta corporis totius defectione
Tūc enim sentiūt seniores fere oēs imbecilliozem factam
esse eoz senectutem; in qua etate vt in pluribus cōtinuis
⁊ magnis longa senectus plena est malis. multa enim se-
nez circūunt incōmoda; vt ait Flaccus. virtutis nāq̃ de-
fectus in senioribus fere omnibus apparet manifeste. sicuti
membroz actiōes ⁊ passionēs ostendunt; ⁊ in primis ani-
males in eis opationes imperficiunt̃ cōtinuo; ita vt pue-
rilia amare ⁊ facere incipiāt tandem. Euenit aut̃ id omne
vt peritiores docuere pp spiritū in eis animalii crassitiē
⁊ pigritiā qui nō penetrāt ad ventriculū cerebri sedē vir-
tutis cogitative ⁊ discretive imo remanēt in interiori ca-

pitis cū defectu; et ob hāc cām l3 in senibus non phibeat
apprehensio fantastica; quia tñ p actū rōnis male discurs
runt delirātes dicunt eo q distempata est armonia virtu
tum aialius eoz sicuti lyra dissona, ideo ⁊ senes appellari
tradūt eo q nesciant; aut a sensus diminutiōe, emarcescūt
enim tandem in senioribus intelligere ⁊ psiderare quod
dā interius corrupto, s. organo fantastico. Sunt q; senio
res imemores sicuti ⁊ pueri pp fluere vtrosq; hos qdem
pp augmentū; illos vō pp decrementū, est nāq eoz me
moria mala ad recipiendū propter dominantes in eis fri
giditatem ⁊ siccitatē. Inter tot tñ senectutis labores omī
membroz dāno maior est senis dementia; que vt ait poe
ta nec noīa seruoꝝ nec cultū cognoscit amici cū quo pre
terita cenauit nocte; nec illos quos genuit q̄s educit; nā
codice seuo heredes vetat esse suos. Amplius in seniori
bus vt generati sit dicere hebetiores fieri sensus; mēbra
torqueri; premori visum; auditū incessim; dentes etiaꝝ ac
ciboz instrumenta videmus; tactus quoq; in eis obtun
dis adeo q propter eoz frigiditateꝝ nō sint bene sensitiui
in doloribus; vt Gal. ait. Forundē q̄s visus premoriendo
hebetat; aut enim ambos perdunt oculos aut luscis inui
dent; auditus obtunditur vt vix cornicines exaudiāt atq;
tubaz cōcentus motus durefcit. ⁊ pprie decrepiti ita nū
cupati; quia ppter senectutem vt aiūt nec mouere se neq;
vllū facere potest crepitū; fiunt cū voce trementia labra
Abnuis q; senioꝝ gustus; nō enim eadem est in eis vini
cibiq; torpente palato gaudia. Senioꝝ preterea venus
sopitur; nam coitus iam lōga obliuio; vel si conetur iacet
exiguus cū ramice neruus ⁊ q̄uis tota palpeꝝ nocte iace
bit. Amplius fit in eis membroꝝ tremor pp dñūm frigidī
tatē vt tradit Aristoteles; corporis totius longioris preci
pue statura torquet; incuruat; gibbosat; vixq; ab habente

portat ut ait Gal. ita ut longa statura q̄ in iuuentute de-
cora erat in matura senectute pficiatur: rugari et cōtrahi
non desinunt eoz mēbra nimio calidi et humidi innati de
fectu. Tot itaq; sunt senectutis incōmoda: ut liceat dicere
Plinianū illud: Anni senecte in penā viuacis vite tpi nō
sunt annumerādi: totiens enī in ea mors inuocat ut nul-
lū frequētius sit votū. Tūc enī quia longa grauis est et
inutilis etas viuere cum nequeant sit illis posse mori.

Dulce mori miseris sed mors optata recedit:

Est cum tristis erit precipitata venit.

Plurimq; nāq; senioribus sic odiosa est senectus auctore
Cicerone: ut onus ethna grauius dicant se sustinere. ene-
nit aut id dñi eos iā pfectos senio enervat et affligit sene-
ctus. Sūt aut et huic etati differētie quedam: nā ea pars
que p̄ime senectuti p̄ima est nō tante frigiditatis et hu-
miditatis extranee existit quāta ea que morti imediatur:
quā exitā etatem appellant. que quide; licet sit simpliciter
calido et humido naturalibus destituta: habet tñ humidi-
tatem flegmaticā exterius membris adberentem et remo-
lientem ea que humiditas est accidentalī frigus mortis
et suffocatiōem caloris naturalis inducens. pp quā etiam
fit in senioribus vltima videl; senectute tussis vebemētia
quo fit q̄ et si vox in senecta exilioz sit: oēs fere tñ tussiat
senes et respirent quodā cū cantu anbelitus. cuius causas
dicunt: q̄a eoz pulmones implent supfluo viscoso. media
vo ps huius etatis dispositiōes habet medias. hec itaq;
etas tandem suos annos vite termino metit. Dicunt aut
astronomi vltime senectuti dñari saturnū planetā frigidū
et siccū. dolosum. cogitativū. tristem. labore plenū et angu-
stia. natum gubernantem fm numerū annoz eius minor
annis circiter triginta: sub quo natus plurimas patitur

infirmities et tristitias: ut tandem liceat seniori quodammodo dicere
Non sum qui fueram perijt pars maxima nostri: Hoc quod quod superest la-
gor et horrores habet: Venit enim onerata malis inopima sene-
ctus. His itaque incommodis impulsus poeta ad postes inferni
miseram senectatem finxit dicens: Vestibulum autem ipsum primumque in
faucibus orci: Luctus et ultrices posuere cubilia cure:
Fallentesque morbi tristisque senectus.

De causis senectutis in homine Cap. ij.

i Alter auctores ponit senectutem duplici evenire agere:
te: extrinseco, scilicet et intrinseco. Extrinseco quod et precipue
vult (ut et nos attingamus) ea que astronomi de causis senectutis
scrutantes non spreverunt) a planetarum videlicet impressione in
corpus animale iouis videlicet in prima senectute et saturni in
postrema: ducentium tandem natum ad annos fere, xcviij, et si
si anni quibus gubernatur natus a planetis a principio exitus
eius ex utero matris usque in finem vite computentur, nam valde pauci
sunt homines gymneste seu macrobii, id est annos centum transien-
tes nisi cum amissione actuum fere omnium: quos qui pertranscunt ex
saturno in ducatum lune devenire ferunt: quod, xcv, annis qui sunt
eius maiores ducit, hos autem qui centenos annos excedunt
gymnestas appellat Crates pegamenus; alij vero non pauci
macrobios. Intrinsecum vero senectutem agens verius a medi-
co speculabile attingendo peritiores dicit corpus humanum
cuius principia generationis sunt semina viri et mulieris: eo quod
principium humane subest ex sanguine et semine: quod utrumque
suba est humidum fluidum ut: non pervenientia ad coagulationem
tantam quam illud valde resolvable et passibile fiat plurimum non
cumetorum speciebus expositum est: quarum quedam casuales sunt et
extranee illi evenientes: quales sunt frigiditas congelativa: ve-
nena: continuatissimae solutio pniciosa: et omnia quaecumque casualiter
corpi humano occurrunt vitia privantia, inopinata enim res for-
me subincidunt omnibus hominibus: ut Galenus ait, et horum impressiones
medicis magis talis non prohibere iubet: nisi in vultu fortasse pre-

sertim cū casualia sint h̄: postq̄ tñ impresserūt poterit ipse
eor̄ phibere iacturā. h̄ astrologus vt aiūt cū non sint sibi
talia ex euētu h̄ nēla aut ad multū ptingētia eor̄ ideo va
let maximā partē phibē. astrologus enī optimus aduersa
plurima phibere poterit fm̄ stellas vētura: nā cū sciuerit
figurā regiōis ciuitatis p̄structe ac natalis ppriū sup nato
ptingētia perite poterit p̄sagire. bi tñ duo artifices medi
cus v3 ⁊ astronomus nāe hūane maxie h̄nt p̄sulere ⁊ pui
dere. Sūt ⁊ alie due nocumētor̄ spēs vnice a medico spe
culāde qbus corpus humanū exponit: quaz p̄ma est cali
ditas inate resolutio q̄ ordie quodā aduenit: altera vō est
hūoris restaurantis q̄ fouet calidū putrefactio corruptio
⁊ ipsius alteratio vñ fomēto vite pueniēs nō est: ⁊ q̄libz
eor̄ nocumētor̄ cām h3 intrinsecā ⁊ extrinsecā. he ḡ due
nocumētor̄ spēs hoīez ad duplicē mortē spēm deducētes
egritudinalē v3 ⁊ nālem senectutē faciūt. interimunt enī
aīalia aut egritudinē aut nā: ad nālez vō mortē nēcio ante
cedit senectus. principia itaqz senectutis ordine euenientis
vt medici attingētes dicamus q̄ sicuti nālis hūiditas re
solutio facta a calore inato ⁊ p̄tinētis quē mūdānū dicūt
est cā mortē nālis ita q̄z est cā senectutis mortē antecedētis
eo q̄ ip̄a est via in mortē vt dictū est. cū enīz vita sit act⁹
viuētis mediāte nāli calore vt insto: q̄a vita ē p̄māsiō aīe
in calido nāli. calor̄is aīit illius ppriū subiectū est innata
hūiditas: ex q̄ calido ⁊ hūido viuere p̄cessum est: accidet
nēcio ad nālez innate hūiditatis p̄sumptiōez q̄ sit a calore
nāli in ea nā depascēte. hūiditate illa nō oīo absumpta q̄
calor̄ nālis minuet ⁊ inde senectus subsequet. cū vō oīno
finiet extinguet calor̄ innatus ⁊ mors illa subsequet quā
nālem dicūt: eo q̄ a principio euenit intrinseco fm̄ q̄ nālis
actio et cōtinua currit inter calidū ⁊ humidū: qua morte
paruis etiā passionibus in senectute aduenientibus velo
citer mori cōtingit. propter enim paucū esse calidū veluti

plurime euaporatum in multitudine si qua utiq; molestia
fiat particule prime que est cor cito extinguit; quo fit ut
sine tristitia fiat que in senectute mors, nulla enim violenta
passione in ipsis contingente moritur; et insensibilis fit
anime ablatio omnino ut Aristoteles auctor est. Et hanc
mortem in quam tandem deducit senium habent aut maras-
monem dicunt; que procul dubio est corruptio corporis
viventis ex dominio siccitatis in contristabilis quidem eo
quod non sit a multa violentia propter magnam quam habent
senes inclinationem ad corruptiorem. Euenit autem talis
mors cum homo peracto etatis sue spacio ultimam pro-
cesserit senectutem; tunc enim calor naturalis proprius hu-
midum consumendo superius extinctionis (accidentaliter tamen)
causa fiet humido depauro; propterea quod fiet causa superius
materiam consumendi; sicuti lampadis flamma que extinguit
propterea quod suam consumit materiam, iuxta illud Seneca:
Qui mecum oritur mecum moritur; et qui me viuificat me oc-
cidit. Et hec mors que corruptio est fit per marcedinem
que aduenit in senio, si ergo talis mors non est aliud quam ex-
tinctio caloris naturalis; tunc senectus est quasi arefactio
eius et fere extinctio; cum aridum proprie id dicant quod na-
turalem humorem amisit, quod enim destruit subiectum caloris
innati ut puta humidum est senium in habentibus animam; nam
caliditas que nobis a natura indita est primum quidem est humi-
da imbecillis; ut Galenus inquit, aucta vero usque ad persistentium eta-
tem resplendet et augetur et in plurimum attollit magnitudinis.
Hinc autem alimentum paulatim tabescit indigentia, et hoc est senectus
posterius vero extinguit ossariam quod est mors. Recte itaque
commendat Galenus inquam Aristoteles dicens: id quod bonum fuit quod Ari-
stoteles, senectutem assimilauerit siccitati plante, et illud ideo:
quoniam plante dum noue sunt et recentes; molles sunt et humide
deinde quanto magis antiquantur non cessat videri siccitas in
eis et augeri donec ad ultimum omnino siccentur, et hec quidem est

in eis mors et finis, moriuntur enim ut tradit Cicero senes si
cuti sua sponte nulla adhibita vi sumptus ignis extinguuntur
et quasi poma ex arboribus si sint matura et cocta decidunt: sic
vita auferit senibus maturitas dum ad ultimum eorum vite ter-
minum naturalem puenerint: quod perfecto non est aliud quam naturalis quidam
puerio ad ultimum frigiditas et siccitas quibus anima amplius in
humano corpore persistere nequit: ad quem tamen terminum ut dicebat
pauci aut nulli puenerunt multis accitibus interruptibus
prius vitam, quibus licet debilitari obuiari possit arte medicinali
conservativa aut resumptiva: tamen ignorantia: tamen etiam impotentia.
Inuentum tamen est regimen quod prohibens diuini corporis siccitate sa-
cientium accelerare proponit siccitati imoderate defendendo
videlicet humiditatem naturalem ne cito resoluta consumatur. Itaque de
causis senectutis efficientibus dicta sunt tanta. Eius vero causa ma-
lis extat homo cuius ipsa nondum totius veruetatem membratim est
dispositio. Formales vero sunt qualitas et dispositio: sunt enim
eiusdem generis etas et cui ipsa annectitur complexio. Et quam ap-
propinquatio mori certe a senectute ut dicitur longe abesse non
potest erit finis senectutis complementum omnium operum vivens et prae-
pue cordis, talis autem est caloris naturalis extinctio et mors.

De causis extrinsecis velocitatis et tarditatis senectutis
in homine exceptis his quae sumuntur ab esculentis. Cap. iij.
Senectus prolongatur his rebus quae vite spatium extendunt:
sicuti eadem acceleratur causis quibus celerius senescunt
homines, rationes, nati priores sunt priores, haec autem quidam viles sunt ab astro-
logo verius speculande sicuti sunt celum et celestes aspectus
et influentiae: et praecipue (astronomis asseuerantibus) quam pla-
neta dator annorum vite nati quem alcohodem dicitur: aut for-
ma: siue pater: vel nuptus beniuolo aspectu locum vite re-
spererit: quem psice ylech dicitur: et proportionat matri nupte
vel uxori. Adinuuntur quoque et addunt anni ipsi nato iuxta sus-
fragium fortunatum vel infortunatum ipsi alcohodem. Tamen fin-
nas et proprietates ducentium planetarum fortunatorum vel diffor-

tunatorum sit integritas aut puerio nature inferioris humane
principue tñ ducatu iouis et solis cū venē vigorari et extēdi
senectutē et hoīs vitā alūt; fieriq; B mag' in vna pte vni-
uersi q̄ in alia pp ducatu planetarū magis vigere in vna
eius pte q̄ in alia; sicuti et vno tpe magis q̄ alio. nā quo
tpe capita equocialiū et tropicorū signorū zodiaci mobilis
in octaua spera directe occurrant sub capitibus p̄dictorū
imobilis zodiaci in nona; tūc cās et virtutes ordinate pfe-
ctioriq; mō imprimere in h inferiora vt vigor et lōgius vite
spaciū gñatis presteť. Nō ḡ mīz est si in temporioribus re-
gionibus p̄scis t̄pibus hoīs corpe grādiōres; viribus ro-
bustiores pulcherrimi et gigantes diuturniori vite spacio
sint potiti; qđ nedū lege credē fas est h etiā rōe p̄bari pōt
Cū vō p̄dicte zodiaci ad seinuicē magna distinctōe sepāť
breues sūt hoīm dies; cū snie Auicenna consentit dū in-
qr; In nulla specie viuentis sunt positi termini vite causa
māe solius; h cā receptōis lōgenitatis est ipressio a stellis
donec sit vita p̄cordās cū renolutōe alicuius aut multarū
stellarū. Particulariū vō cāz et p̄mo extrīsecarū aerē nos
p̄tinētes; et periodū solis et lune assignāt. cā enī qđ est esse
lōge vite aīal quodcūq; auctore Aristotele; est p̄tempatū
fore ad p̄tinentē aerē et ad periodos solis et lune maxime
Rōnabili enī t̄pa oīm vitarū mensurari volūt fm nām pe-
riodi. Ad has aut cās silitudo mediū p̄tinentis reducendā
est q̄ minus disponēs ad corruptiōez est cā lōgitudis vite
Etenī patria principiū est vniūscuiusq; gñationis quēad
modū et pater vt tradit Porphirius. p̄p̄ qđ exp̄imento
inuentū est hoīs diutius viuere in patria p̄pria tāq; eis
filioze q̄ in aliena. Modus q; gñatiōis nato tribuit dies
breues aut lōgos cū virtutū roboze aut ibecillitate. Ma-
tos enī ex iuuenibus parentibus p̄ncipalia mēbra fortia
et sana nāl̄r h̄re; p̄rios vō p̄rie Damalce, scribit. p̄pter qđ
p̄ceptū est. viij. politicoz ab Arist. virū annorū. xxxv. muli

erem aut. xvij. copulari debere ut laudatior fiat cursus
tū vigoris seminis: tū tū gñatiōis et gestatiōis plis. q. si
p̄ria horū fiāt: ut q. p̄cubitus sit intempestivus frequētiōr
corpe indisposito p̄cipueq. cibo et potu repleto sit natus
morbosus ibecillis cito senescēs vel saltē nō masculinus.
Sili mō ad vite longitudinē et brevitatem iuvare plurimū
existimandū est decentē vsum sex rez nō nālium corpi hu
mano ncō obuiantiū et p̄cipue aeris ptinētis. sunt enim
hoīes hī qdē lōge vite: hī aut brevis alteri fm altera loca
distātes ut ait Aristo. q. et hī lōgioris vite in calidis gētis
breuioris vō q. in frigidis: sicuti prolīgiōr fiet sermo cū de
habitatiōe senectuti pducēte determinabit in sequētibz
attē caliditas resolvēs et liquefaciēs humiditates calorem
innatū ibecilliorē efficit et succedūt frigus et siccitas sene
ctutis. Indecentē preterea aliarū rez nō nālium admistra
tiōem cām esse senectutis festine et brevitatis vite sicuti et
p̄decentē tarditatis eiusdē et lōgitudinis nō hesitandū est
et p̄cipue labores modū excedentes. quecūq. enī labori
osa masculorū aīalia ppter laborē senescūt magis. desiccāt
nāq. labor: senectus etiā sicca est. Et huius generis sunt
imoderata exercitia p̄cipue si ad ea sequat̄ potus aque
frigide. ptinē enī refrigerant viscera: et oīo vsum frequēs
eorū que faciūt frigus dñari cū imbecillitate corpis attra
hit senectutē: p̄hibent enī virtutes nutritiū ab opatiōe
sua integra. Nec minus his quietem superuacua causam
velocioris senectutis affirmant. ociari etenim et omnino
quiescere senectuti perniciosum est. his enim complet̄ ma
gis senectutis cōplexio accidentalis: humida: aquea: hu
moris crudi habundantia: defectu calidi innati diminute
concoquentis. Consequit̄ preterea quietem exuberātem
in senibus pigricia quedā que impotentia denotat ad mo
tus inchoandos: virtutes animales relaxās et p̄plexiōem
corporis ad flegmatis naturā inclinans ut ait Avicenna

ideo ⁊ velocioris senectutis est causa. Idē efficit ociositas
q̄ ex fortioribus extat cāis melancolie symboleitatē hñtis
cum senioꝝ natura. Superuacuo preterea venereoꝝ vsu
hominem citius in senectutem precipitari euenit: pp̄ enī
frequentioꝝ concubitiū homines celerius senescunt: vt
inquit Hali Rodan. Inanitione quoq; corporis super
uacua siue illa sit quaz inedia causat veluti ieiunia aut fa
mes vel sitis tolerantia; siue ea sit quā euacuationem dicē
mus sanguinis vel alterius humoris properat senectus.
refrigerant enim ⁊ exsiccant dum supernacant euacuatio
nes. Idem euenit etiā repletionē exuberante illi opposi
ta; defectus enim ⁊ superabundantia ad easdem ducūt dis
ferentias. propter quod est videre q̄ ex repletiōe euacua
toꝝ membroꝝ ⁊ euacuatiōe superfluitatū vt organa hec
facientia nō oppilentur neq; imbecillia fiant sequitur ne
cessario vt nō cito hō senescat vt ait Gal. Alus q̄ inordi
natus alimentorū mali succi aut tenuiū siue liquidoꝝ etiā
delicatoꝝ ppositiōem rarā ⁊ solubilem humoresq; fluxibi
les ⁊ tenues generantiū imbecillitatez virtutū adducit et
senectutem. Vigilie etiā modū excedentes intempestiuā
senectutem adducunt; sicut enim libidinis intemperantia
labore plurimo ⁊ vigilijs superuacuis oculus senescit; vt
Jobes Nazarenus auctor est: ita hec eadez hoīez dispo
nunt in viam vetustatis ⁊ corruptionis: calorem enī na
turalem imbecillem faciunt ⁊ spiritum absument; corpo
ris nanq; robur nocturna vigilia minuitur. Amplius vi
tam breviorē facit somnus p̄tinus subsequēs longā in
ediam ⁊ corporis inanitionem propter humidū radicale
magis consumi q̄ corpore decenter repleto. Immodera
ta etiam anime accidentia cause sunt velocioris senectu
tis; ⁊ precipue eorum quecunq; vel corpus superflue ex
siccant; sicut generaliter euenit motū omniū animalium
frequentia corpus exsiccatiū. Idem efficiūt quecūq; ex

eius corpus exsiccat veluti tristitia superflua, stupefacit namque
tristitia cum superuacua est et corrumpit nam hominis, estque malum
perfectius et fugibile ut tradit Aristoteles, ipsa enim nihil aliud est
quam dolor quidam propter amissionem alicuius boni cuius spatium
recupatio, vehementer quam angustia idem euenire prohibet; quam cum
sit dolor ex amissione alicuius boni in cuius recuperatione non
est spes; est fortis quedam tristitia. Idem etiam affirmant per
tine ingenti frequentata cogitatione; quam aduentum senectutis ac
celerat. Cuius generis est etiam passio Iheros grece dicta
id est amor grauis, et Philischi arabice, id est amor superfluus; quam
est continua rei amate cogitatio per quam impio extimatione er
ratis imoderatus appetitus inascitur rem illam adipiscendi cuius
cumque agibilia omnia alia posthabentur. Cum enim in his omnibus fiat
vel motus vehemens et laboriosus spirituum aut vitalium sicuti
in angustia; aut aliter propter vitabiles sicut in tristitia; aut
ipsorum unio et fixio in interioribus sicuti in forti cogitatione
et amore superuacuo. Accidit ex horum frequentia si imoderata
diu perseuerauerit quod accendat cor caliditate eterna cor
poris exsiccatiua; ad quam tandem sequi poterit propter senectutem,
ingenta enim cogitatione robur corporis minuit. Idem quam fieri
aiunt frequentia ire magis modo facte quam furor est; furor autem
ira fortis et impetuosa agitationis permixta. Nec minus etiam
velocior fit senectus assiduo timore non paruo; in his enim
passionibus sunt confimiliter alijs laboriose inordinate et repen
tine spirituum motiones ad quas sequitur corporis exsiccatio, in
ira quidem in primis fit spirituum et sanguinis subtilioris motus
ab extremis ad intima; quia ad cor ubi inflammantur coopante
ad hoc sellis euaporatione, propter quem motum in principio palles
cunt irati, deinde fit eorundem vel per se regressio a corde vel
deinde ad exteriora, et hec est causa quare rubet iratorum que
prius palluerat facies, intima itaque et extrema in ira calefi
unt; in timore vero fit solum violentus et inordinatus repen
tinusque motus ad interiora calorem perstringens propter fugam, quam fit ut

timore nōnunq̃ ventres ⁊ vrine soluant; sicut ait Aristo-
teles. cū supfluit vō timor egritudine quā melancoliā dī-
cūt nō mō adducit ⁊ frigiditatē; imo interdū adeo incre-
scit quoad patientem interimat: vt auctor est Auerrois.
huius aut causa est regressus caloris naturalis ad cor ex
timore illatus. nō sic aut irā occidere sicuti timorē pdunt
peritiores; eo q̃ ipsa calorē exauget in centro ⁊ circūferē-
tia. In genere aut timoris Zelotopiā etiā collocarūt ple-
rūq̃ imaturā senectā adducētē; cū ipsa timor sit quidam
cōtinuus amittendi bonū aliquod plurimū dilectū cū mo-
lestia ⁊ sollicitudine.

De causis velocitatis et tarditatis senectutis
extrinsecis in hoīe sumptis ex parte eorū q̃bus
vescimur.

Amplius celerius plerūq̃ senescūt hoīes imbecillitate nō
modo caloris naturalis ex decursu etatiuo eueniēte; neq̃
solū ex iōrdinato regimie rerū nō naturalī quarundā de
quibus in antehabitis dictū est: verū etiā rōne eorū q̃bus
alimur sine esculēta poculentaue sint nata deglutiri. sicuti
in p̃mis eorū vsūz aut que attenuatiua et exsiccatia vires
hnt corpus adurentia q̃ nutritia medicinalia dicunt; cen-
aromata et acrumina q̃bus senioribus fm vīz medicā dū-
taxat qua corp⁹ excalfaciāt virtutiq̃ stomachi p̃coquēti
opitulent. nō aut fm eam qua corpus exsiccent concedā-
tur. naz senectutis nutrientia humectatiua ope pretiū est
esse. similī mō ⁊ holera ⁊ fructus hūidi putrescibiles plu-
rimo vsu; humoris nāq̃ restaurātis alteratio siue putrefa-
ctio ⁊ corruptio plerūq̃ senectutē velociorem facit; q̃tis
calor putredinalis nālī cōmiscet ipm inficiēdo ⁊ naturalē
eius actionez in pprio humido ipediendo ⁊ accelerando
et ex p̃nti senectutem intempestiuā adducendo. fieri aut b

his que flegma generant crudū: aquosum et indigestū dicunt. Intra enim huiusmodi humor meatus nutrimenti nālem calorem per membra transire et vigere prepediens. cuius dispositionis plurima sunt alimenta et precipue fructus humidī aquosi recentes qui parati sunt putrefactioni. cibis enim attenuatibus ut sunt herbe et interior pars fructuum arborum habentium cortices duros homines vesci cohibuerunt nam eorum frequenti usu celerius senescunt: ut Iudens auctor est. hi enim sunt quorum aquositatem recipit sanguis: sicuti malū siue persicū cerasum et his filia. horum namque humiditas non facile separatur per primā aut secundā digestiōem propterea complexio eorum dicitur fortis ita ut partes eorum substantie non facile separentur in relatione ad humanū calorem: sed absolute in relatione ad ignē seu ad calorem eius ut calor est debilem complexiōem habeat. Cuius prius evenit de oleo cuius tanta est partium coniunctio et fortis natura alligās ut arte et natura nequeant abinvicem segregari. si enim oleū etiā eterno tempore servesceret partes non separentur nisi fecales: cum tamen plurime sint eius partes humide. aerēe. modicū ignee. subtiles penetratiue. Illie vero viscosae terrestres ut alibi speculari dū est. Fructus autem aquosi quorum debilis est natura sicuti sunt ficus et vire recentiores quorum pars magna separatur per digestiōem primā a chilo in stomacho ideo ventrem leniunt non ita sunt aquosi flegmatis generativi: eorum namque aquositatem non recipit sanguis. Idem autem de peponibus humidis a quibus pars magna segregatur per digestiōem secundā: propter quod urinā mouēt. quare sanguis genitus ex ista dicitur fructibus etiam extat caniciei: de qua erit sermo. c. v.

De causis intrinsecis velocitatis et tarditatis senectutis. Cap. iij.

¶ Inter cāz celeris senectutis intrinsecarū plurimas continuatos languores non neglexerūt et eorum maxie

stomachi maliciā presertim concoctōis eius corruptōem
que quāq; ad senū nō modo intempestiue adducere: imo
et ad egritudines stomachi plurimas et malignas affirmāt
sicut ad epilēsiā, melancoliā mirachā et ad similes: imo
eā matrē egritudinū et originez chronicarū infirmitatū vo
cat Auicenna: frigus q̄ dñans cū imbecillitate corporis
prohibens virtutem nutritiā ab opatiōe sua integra dis
positiōem senectutis et ethicā senij cū siccitate adducit: ve
lociorem aut senectutem adducere asseuerāt: q̄a calidū et
hūidū que duo sunt cause pticulares principales et intrin
sece vite longitudinis in sua perfectōe et vigore nō cōser
uant neq; decentem proportiōem eorū que ex decursu eta
tuo determinata periodo est nata p̄pleri longo tempore
custodiūt: imo aut humidū generāt insufficiens calidi fo
mentū aut superflū nō educūt aut non alterant neq; cō
temperant: imo festināt vel quouis alio modo impediūt.
Calidū enī et humidū in eo q̄ principia sunt vite conser
uatiua quibusdā p̄ditōibus insigniri volunt: quod videlz
humidū sit digestum et aerēū vt eo calidū decenter foue
atur: ip̄m̄q; humidū nō facile putrescat neq; sit modicum
ne celerius exsicceat: neue supabundās vt decenti calido
gubernet: sintq; ambo proportiōem p̄ueniētē habentia
cū dominio calidi sup̄ humidū, aliter enī vel putresceret
aut congelaret humidū aut suffocaret et extinguere cal
dū. Causas vō pticulares intrinsecas non principales a
q̄bus potissimū dependēt tarditas senectutis et elōgatio
vite assignarūt dominū qualitātū actiuarū supra passiuas
et calidi supra frigidū et humidi supra sicco: vite nanq; et
omnis anime operationem per calorem sicuti per p̄p̄iū
et maximū instrumentū constare quis ambiget: humido
vō sustentari foueri q; calorem dicūt, dominū vō passiua
rum super actiuas putrefactionem adducere: sicci autem

supra humido minus constare calidum. Sunt tamen he
que dicte sunt cause longee vite coadiuuantibus causis
conseruantibus ex sex rebus non naturalibus vsu mode
rato corpori aduenientibus. oportet autem et preter hec con
uenientem qualitatem actiuam mensuram et passiuam concurrere
necnon actiuam et passiuam inter se decentem proportionem; et
amplius actiuam ad passiuam; et adhuc istarum omnium precipue
ad terciam quod est cor. videtur enim vite spatium longius persequi
quam maxime cordis preparationem proportionalem occultam. eue
nit enim quod homo perfectionis eucrate decenti vsus regimine
velociori vite spacio terminabitur alio discreto aut malo
posito regimine id raro eueniat; imo non est impossibile
ut ait Auerrois quod sint duo homines perfectis perfectionis equa
lis eodem regimine directi; unus tamen optimam finem secundum natu
re cursum persequatur; alter vero mortem incurret propterea quod
in eo mali generabuntur humores mortem adducentes. et
causam huius esse dicit Auerrois; quia in eius perfectione
est mala preparatio fixa que causa est ut in ipso hec malicia
generetur; et si hanc preparationem ignoremus. huius autem
ignorantie causa est quia in naturis tot sunt preparationes fixe
quod eas signis cognoscere nequeamus. preparationes autem
istas vocant dispositiones quasdam indiuiduales materiam hanc
signatam persequentes causatas ab ylech et alchocoden secundum
quod his rebus consociantur variabilibus. et tales forte sunt me
rita quedam que unusquisque compositum ex quattuor ele
mentis secundum maiorem et minorem proportionem ipsorum elemē
torum in composito sortitur et meretur habere ab influenti
bus stellis fixis que species inferiorum dispositum respiciunt;
easque influunt secundum aptitudinem materie; forme enim dantur
secundum merita materie. id vero quod tribuit materiam forme sub
diuersitate dispositionum sicut sub diuersitate meritorum est
motus celi commiscens ut profundius speculari potest. eo quod

nihil ab reꝝ natura sine aliqua occultiore causa gignitur
his aut oibus causis senectutē et mortē p violentiā factā
celerius adducentibus: quā mortem extinctiōem factā a
ſrio appellāt: eo q fit p putrefactiōem humidī nutrimentū
talis ex indecenti regimine reꝝ corpi būano nēcio euentū
entiū: resistendū eē iubēt regimine ꝓhibitiuo generatiōis
putrefactiōis ex corpis tutela a ptāte caloris extranei in
trinsēci et extrinsēci.

**De causis quorundā accitium etatem
senilem comitantū: precipue canoꝝ, ru
gaꝝ, et caluitij. Cap. v.**

c Ani et cutis ruge sunt de precipuis accidentibus se
nectā ꝓsequentib⁹: cui etiā associat et aliqui caluitiū
rarius tñ reliqs duob⁹: qꝝ cās scrutātes et primo canoꝝ
dicūt q vera canities: quā canitudinē plantus appellat et
est languor pili: fit a corpis senectute in hūc modū decli
nante iam ad frigiditatem corpore fit senectus: que vt au
ctor est Gal. nihil aliud est qꝫ mala dispositio frigida et sic
ca. cū aut caliditas ꝓpria et innata sit virtus cuiuscūqꝫ di
gerēs alimentū: extranea vō putrefaciēs et corūpens ac
cidet ꝓꝓ corporis lapsum ad frigidū et siccū dñante frigi
ditate nutrimentū pueniens ad mēbra diminute a calore
īꝓoꝝ ꝓcoqui magnaꝫ ex ꝓte putrefieri et corūpi ex eoꝫ
humorem frigidū aquosum flegmaticū et putrescibilē fieri
Vapor itaqꝫ q est materia pili a tali surgens alimento: tñ
sui viscositate: tñ caloris ꝓpellentis imbecillitate nō de fa
cili ꝓtransit. ex longitudine qꝫ more in poro putrescit a cali
ditate ꝓtinentis: et cū putrescit albicatur ꝓpter plurimū
habere aeris interclusum ex sui viscositate: quare accidit
inde capillus canus. ideo et canities sic nuncupata est qñ
candities a candore. Euenit aut id omē in digestiōe qua
dā: nā ea que in carnibus fit indigestio canos facit: vt tra

dit Aristot. Quod vero putrefactione quadam vaporis id ene-
niet signum esse dicunt: tum quia tectos pileis pilos et oper-
culis citius canescere videmus propter non persari impediende
cooptura. persatio enim prohibet putrefactionem; tum etiam: quia sunt
cani in temporibus primis et magis propter humiditatem flegmaticam in mu-
sculorum temporibus interceptam eosdem irrorantem. unde et homines tales
temporicanos appellat sicut veteri sermone vulgatum est:
ut est apud Alexandrum in pbleumatibus. ex modo autem gene-
rationis canorum cuius notio iam precessit declarat quomodo frus-
tus et holera aquosa canos adducunt. dum enim sanguis
permanet pinguis spissus calidus et viscosus capilli sunt
nigri: cum vero ad aquositatem tendit sunt capilli declines ad hunc
ut fiant cani. quare pro tardandis canis fructus repellen-
dos Avicenna iubet et holera humectantia et genera lactis
tritici aqua concoctum: pulvis: potum aque plurime. do-
cetque modum quo venereorum sine modo usus canos facit
mouet enim superfluous humores ad extrema corporis ex-
siccatoque vaporem calidum putridum venientem ad partes su-
perficiem cutis quo in loco putrescit. Quoniam autem al-
bedinis canorum causa similis est ei que rugarum cutis: quam
caperatam cutem dicunt rugosam a cornu caprinorum si-
militudine: ideo et dixerunt quod vapor subcutaneus qui in
manifesto corporis existit terrestris est plurimumque naturam
grossi aeris habens quem contingit aut congelari et tunc
erit quasi glacies plana: aut non congelari et evenit eum
putrefactum rugas facere partibus subtilibus eductis. crassi-
oribus vero contractis per non congelantem sed comprimentem fri-
giditatem. corrugatio enim corporis contraria est aliquo
modo glaciali congelationi: quoniam ruge et glacies in genere con-
ueniant quo ad causam. sunt enim ex vapore in forma non
simili existente: sed ambo sunt quoquo modo vaporis putrefa-
ctio. propter quod recte senectutem appellavit Homerum rugositatem

et glaciem. Consequuntur autem ruge nimiam cutis exsiccationem
substantificam cum frigiditate: nam ad aucta siccitate rugosi
fiunt homines ut inquit Galienus: modus autem est quia
siccus est causa laxitatis et frigidus est causa corrugationis:
eo quod frigidus stringendo plicam pellis super aliam applicat et
sic inducit rugas: sicut autem canes et ruge errore operantis vir-
tutis digestione tercie errantis que in membris celebratur: quorum
omnium salutaria remedia suis dicent locis: precipue, c. xliij.
Sic quoque a corporis senectute quandoque caluitium quod
nihil aliud est quam naturalis quidam pilorum defectus: et ma-
gis in ea quam in alijs etatibus, tunc enim ex superflua siccita-
te in ambitu totius corporis senilis contingit etiam ma-
teriam in pilum conuertendam absumi. Sic quoque maior
pororum rarefactio qua retentio pilis prohibetur cooperante
ad Beruberantia siccitas anterioris capitis partis quam caluaries
dicitur. Consequitur autem imensa hinc incipitis siccitas paucitatem ce-
rebrum et eius elongationem a craneo quibus exsiccatur craneum et
cutis ita ut non remaneat humiditas glutinosa radices pilorum
inuiscatua, magis vero accidit hinc in parte capitis anteriori quia
passibilior tenuiorque: quibus redditur aptior a causis exsiccanti-
bus et resoluentibus in suis dimensionibus minorari, cutis
etiam ibidem est craneo immediatior magisque carne priuata a
qua humectari deberet, minorato itaque cerebro et sine par-
te illam craneo exsiccato cuti quasi arefacta cadunt pilis,
et per eandem causam non fit amplius eorum regeneratio:
hos autem homines recaluastrum appellant. Horum vero
trium accidentium senectutem ut plurimum comitantium
ruge, et canes, seniores cuiuslibet nature sine tamen magis et
minus inseparabiliter afficiunt, sicut enim in senectute cane-
scere ita est homini proprium ut omni pueniat soli et aliquando
ita et corrugari: adeo ut nemo sit per omnes etatis gra-
dus ad finem usque vite decurrens non impeditus qui his

stigmatibus non insigniat, siquidem in oibus imbecilliori
bus continuo factis innat⁹ deficit calor; quibusdā tñ celerius;
alijs vō tardius. Id vō osidunt; eo q̄ frigidū & sicci hoīs
cerebri notio est cito circa caput senes fieri oēs ideoq; ca
nescūt citius, q̄ nō euenit in notionibus aliarū discrasiarū
cerebri. Dictū est etiā hominī vni animalis canitiem in se
nectute attribui; eo q̄ solus homo inter cūcta aīalia pro
prie caluescat solus & canescat; nā cerebrū q̄ est in capi
tibus aliorū aīalium proportionē quātītatis suoz corporū
modicū est humidū nō plurimū; ideoq; & digerens calor
perfecte vincit ipm. Licet inter cetera bruta canī aliqñ in
equis appareant eo q̄ ossa equi capitis teneriora sunt et
rariora ossibus capitū aliorū brutorū. Cuius signū esse di
cūt; q̄ modica pcussione incidēte capiti equi precipue in
temporibus statim emorūt; quia tñ multoties canī ante se
nectutem eueniūt; tñ longis p̄tinuatiscq; languoribus; tum
timore mortis horribilis; tñ etiā tristitia longa; tum lapsu
naturali cerebri ad frigidū & sicci; celerius enī hos sene
scere affirmāt. Scribit enim Higonus Hiceensis q̄sdam
in Albania hoīes a puericia statim canos. Rugas vō sic
euenire prodit nemo nisi forte pp̄ tabem aut marasimonē;
que est humidi radicalis siue substantialis consumptio vt
euenit in ethica terciē speciei, ideo veteri prouerbio dictū
est canos vanos esse in significādo senectutem; rugas vō
certas. Caluitiū vō nō nēcio neq; inseparabiliter senectu
tem comitat, est enim dare senem cui vsq; ad mortem nō
euenit caluitiū, propter q̄ soli lz hōi hoc accēs sicut et
canī pprie ptingat; nō tñ omni neq; semper, q̄ facile per
cipi posse docet Gal. nā quoz cerebrū tempātū est hī cal
nescūt nō facilius neq; citius; hī vō quoz cerebrū natura
ad calidū est declinū; quoz aut cerebrū siccū est supra
equalitatem breui, i. velocius calui fiunt, humidioris vō.

cerebri nō oīo: qđ si alqñ tarde tñ. ⁊ ob eā cām ingt Sal.
q̃ cuius cutis ab ineunte etate declinior ad siccitatem fu
erit ⁊ ad duritiā; cum ad senectutem peruenerit in qua
membra refrigerant oīa exsiccantur aresuntq; siet postea
cutis testea piloz ortui inepta, remanet enim pellis sicuti
glacies solida a frigiditate poros comprimēte per quam
penetrat nihil. Et ideo etiam resplendere aiunt caluitia
sicuti specula quedam. Non sic autem euenit his quoz
cerebri natura calida est ⁊ humida; imo hi non facile cal
ui sunt, neq; similiter quozum cerebrī natura frigida est
⁊ sicca; frigiditate tñ magis dominante q̃ siccitate, neq;
quoz cerebrī natura frigida est ⁊ humida.

De signis senectutē significantibus tam
pronosticijs q̃ demonstratiuis. Cap. vi.

o Riuntur cum senectute note quedam eā ostenden
tes ex quibus sunt accidentia senectuti propria et
complicia. ducunt enim accidentia propria in cognitōem
cuius sunt subiecti. ⁊ hoz ruge cutis corporis ⁊ precipue
faciei; et canī defectu caloris innati ex decursu etatiuo cō
tingentia; que si appareant senectutis stigmata nō modo
verū etiam vexillum vēture mortis appellant. Si caluitiū
quis incurrit ita vt etate caput eius nudetur proxima se
nectus est. defectus enim capilloz naturalis magis circa
senectutem euenire aiunt propter magis in ea etate vige
re causas caluitiū facientes. Si increscāt plurimū qui n
supercilijs sunt pili; fiantq; oculi sponte concaui senectu
tis indicia sunt. ait enim poeta senior factus;

Nam quos grata prius ciliozserta tegebant

Desuper incumbens hispida silua tegit.

Ac veluti inclusi ceco clauduntur in antro

Nescio quid toruū vel furiale vident.

Sunt enim quibusdam factis senioribus supercilia adeo

longa ut abradant qui latent in coniunctione ossium. et senescentibus quia distant ossa penetrat amplior humiditas. Propter namque humiditatis assumptionem coniungentis et obturantis sectiones plures que sunt in ossibus superciliorum fumus hinc emissus amplior pilos extendit et corporis senilis propago ut antiqua quasi ruinosa et transparens reddit edificium ut ait Aristoteles. Maxime autem id experiuntur meditationibus continuis dediti propter calorem et spiritus magis in eis moveri ad partes capitis anteriores. Quare magis egent illorum tonsione sicuti et pilorum capitis. Senectutis etiam testimonia sunt defectus operationum alicuius plurimum vel omnium virtutum animalium motui inservientium sponte eveniens; et in potentia usus venereorum spontanea neque sensata in eo solita delicta; dicente Poeta senio affecto:

Nec veneris nec grata mihi sunt munera bachi

Jam dulces epule delitescere nocent;

Cogimur a gratis animum suspendere rebus

Atque ut vivamus vivere destitimus;

Qui diu nature prostrationem patiuntur continuamque ac sensatam virtutis resolutionem sponte evenientes his senectus instat. Quod etiam Poeta significat dicens:

Sola iacens natura manet que sponte per horas

Solvitur; et vitio carpitur ipsa suo.

Ubi quis sponte non iuvatur a iuvare solitis senectus proxima denuntiatur. Unde

Non totiens experta sibi medicamina profunt

Non egris quicquam ferre solebat opem.

Si alicui sponte evenierit forme mutatio, coloris, cutis ariditas, nervorum rigiditas, corporis prurigo; ut qui olim plenior et speciosior et coloratior, tibiidus, deformis, decoloratior sponte fiat senectutez adesse manifestum est; Seniore dicente;

Ipsaq; me species quondam dilecta reliquit
Et video: forme mortuus esse mee;
Pro nixeo rutiloq; prius; nunc inficit ora
Pallor; et exanguis funereusq; color
Aret sicca cutis; rigidi stant undiq; nerui
Et lacerant vnce scabida membra manus:
Jam pauor est vidisse senem nec credere posses
Hunc hominem humana qui ratione caret.
Ubi his passionibus quis afficeret quas seniorib; ut plu-
rimū euenire in plogo dictū est sicuti sunt dispine, disurie,
cattarri, strangurie et hmoi, precipueq; nocturnis vigiliis
furiatibusq; somnis quis premat senibus euenientibus pro-
pter tristitiā quā affert eis senectus ut ait Sal. Quo in ge-
nere sunt etiā supra p̄suetudinem tumultuosa somnia sene-
ctus proculdubio instat: Dicente Poeta seniore:
Ipsa etiam cunctis requies gratissima somnus
Aduolat; et sera vix mihi nocte venit.
Vel si laxatos vnq; dignabitur artus.
Turbidus heu quantis horret imaginibus;
Cogor per mediam turbatus surgere noctem
Multaq; ne patiar deteriora pati:
 Vincimur infirmi defectu corporis; et qua
Moluerō infelix hac ego parte trabar.
Si sponte quis grauetur ab his alimentis solitis que si-
ne alteratione notabili vim habēt resumendi corporis vi-
res necnō inedia et saturitate ledatur senectus metuenda
est: Dicente Poeta:
Et me iamdudum cui nulla aduersa nocebant
Ipsa quibus regimur nunc alimenta grauant;
Esse libet saturum; saturum mox esse pigebit
Prestat ut abstineam; abstinuisse nocet;
Que modo profuerat contraria redditur esca

Fastidita lacet que modo dulcis erat.
In malis iam senem esse testatur: ubi spontanea vexetur
tristitia inuidendo ea quibus visus delectari cōsuevit, qđ
etiam poeta sentit dum ait:
Quid q̄ nulla leuant animos spectacula rerum?
Si sine causa cuiusdam accadat lesio virtutū exteriorū sensi-
tiuarū: siue ablata fuerit alicuius earū opatio diminuta aut
corrupta ne in senectutem de proximo incidat metus est:
Poeta dicente:
Iam minor auditus: gustus minor: ipsa caligant
Lumina: vix tactu noscere certa queo:
Nullus dulcis odor: nulla est iam grata voluptas.
Ubi quis nequeat intueri obiecta visibilia parua de ppe
que tamen aliquantulū distantia possent intueri: si id sine
cā eueniat excepto etat̄ defectu senectus est, debilis enī
est seniorū visus propter humidī paucitatem cuius cā ve-
hementer mouetur a lumine vt docēt peritiores, cū ergo
color in actu existens lumen habeat sibi annexū ppinquus
nimis eos alterabit vt nihil aliud videre possint: remotus
vō cōmensurabitur magis: quare impressio erit imbecillior
et non mansura, ait enim Poeta:
Si libros repeto duplex se littera findit
Largior occurrit pagina nota mihi:
Claram per nebulas video: mihi cernere lucem
Vubila sunt oculis ipsa serena meis:
Eripitur sine nocte dies caligine ceca
Septum tartareo quis neget esse loco.
Si cui assidue et sine causa alia oculi lacrimantur senectā
adesse testatur, dicente Poeta:
Quondam ridentes oculi: nunc fonte perenni
Deplangunt penas nocte dieq; suas.
Opationū mentis lesio trifariā dicta: diminuta v3: albata

et corrupta; alicuius precipue virtutum interiorum cognitio
uarum spontanea; ob quam senes delirantes dicuntur se-
nectutis vitium est, ait enim Poeta:

Hinc letheæ senem subeunt obliuina mentem

Nec confusa suam meminisse potest:

Ad nullum consurgit opus cum corpore languet

Atque intenta suis astupet ipsa malis.

Senectutis quoque instantis testis est mutatio morum absque
causa manifesta consuetudinum et precipue cum maturitate siue
gravitate quadam: Sua enim unicuique tempestiuitas est
data ut inquit Cicero, ut enim infirmitas puerorum et fero-
citas iuuenum et grauitas iam constantis etatis; sic senectus
maturitatem seu grauitatem ascribunt; leuitatem autem
puericie; Poeta dicente:

Exultat leuitate puer; grauitate senectus.

Stabilitas quoque secundum voluntates senectuti est propria; ut
Alicenna prodit, omnia autem hec mores concernentia
intelligantur qualibet etate naturam sibi propriam seruante.

Potest enim ex preuentione et peruersione etatum quasi
monstruose puer seniles mores habere; quam senilem iu-
uentam appellat; que proculdubio premature mortis est
signum; ut Cato Censorius dicere consuevit: Conflictari
continuatim longisque languoribus tam corporis quam ani-
me sponte euenientibus senectutem non metuendam modo
sed timendam testatur, sicuti enim ex utrisque continuatis
nonnunquam fiunt cani senectutem precipue comitantes ut
suo visum est loco; ita et eisdem fit velox quasi precipitans
senectus, ea propter languorem senectutem acquisitam si-
cuti et senectutem languorem naturalem appellant, unde
et Poeta sic ait:

Hinc miserum scabies; hinc tussis anhelæ fatigat

Continuos gemitus egra senectus habet.

Hinc me sollicitum torquent super omnia cure
Hinc requies animo non datur vlla meo.
Querere que nequeo semper retinere laboro
Et retinens semper nil tenuisse puto.
Nec minus senectutem expectandā inlo prestolandā pre
sentemq; assenerant; spontanea omniū rerū non consueta
suspitione, credulitate, et deliratione ei horūq; copia; di
cente Poeta:
Stat dubius tremulusq; senex semperq; malorū
Credulus; et stultus que facit ipse timet;
Laudat preteritos presentes despicit annos
Hoc tñ rectum quod facit ipse putat;
Deficit auditor non deficit ipse loquendo
O sola fortes garrulitate senes;
Omnia nequicq; clamorosis vocibus implet
Nil satis est horrent que placuere modo;
Arridet de se ridentibus ac sibi plaudens
Incipit ob brobio letior esse suo.
Ubi sine causa quis a quacunq; seu naturali siue nō na
turali tempoz anni varietate prematur hinc senectus est
ita vt queruli senes dicant;
Iam pena est totum qd viuimus; vrimur estu;
Veris et autumnī ledit amena dies,
Nos ledit modicoq; etiam corrūpimur estu;
Officiunt nebule frigus et aura nocēt;
Et oīno senectutis note sunt mutatio spontanea habitus
gressus; coloris; vt si sponte emacuit colorem decoremq;
amissit, membrorū tractio et decrementū, totius corpis in
curuatio; que oīa si seniori eueniāt suspecta sua bona hēre
iam debet, si modo credimus Poete dicenti;
Iste sunt primitie mortis; his partibus etas
Defluit; et pigris gressibus īna petit.

Non habitus non ipse color non gressus euntis

Non species eadem que fuit ante manet:

Labitur ex humeris demissa corpore vestis

Queq; brevis fuerat iammodo mihi longa est:

Parua licz magnū palia pondus habent:

Contrahimur modoq; miro decrescimus ipsi

Diminui nostri corporis ossa putes.

Nec celum spectare licz: sed curua senectus

Terram qua genita est z moritura videt.

Sitq; tripes prius quadrupes vt paruulus infans

Et per sordentem flebile serpit humū.

Hinc est q; baculo incumbens ruitura senectus

Assiduo pigrā verberare pulsat humū.

Et numerosa mouens crebro vestigia passu.

Quibus oibus in senio apparentibus fere retro quasi rui

na quadā senes reuoluunt. fit enī eo tūc q; prius senex iā

senetio factus cassabundus. i. crebro cadens.

De Prescitis breuitatis atq;

longitudinis vite. Caput. vii.

i. A primis illud precipue sciendum est omnis mun-
dane geniture sortem ex planetis eorumq; signis
tanq; ferrum ex lapide magnete dependere: vt Ptholo-
meus scribit. Ad vite itaq; hominis extensionem indicā-
dam vires aspectuū siderū ipsorumq; coniunctionem in for-
titudine z debilitate diligenter animaduerti inbent. Dur-
ratio enim illoz ad vitam hominis extendendam sicuti z
alioz gñatoz plurimū facit: l; (vt lege creditur) hec illis
oimodā necessitatē nō iponant: cū eoz in h inferiora actio
ipediti possit vl' ex libero arbitrio aut ex qualibet alia dis-
positōe mae. sciēs itaq; duratōez aspectuū oīm: oīm q; cō-
iunctionū z vires oīm siderū in circulo celesti exstitū in p-
ma hoīs pceptōe de breuitate aut lōgitudine vite nati aliq;

prescire posset, ut tñ ad ea q̄ medico attinent accedamus
Dicendū q̄ cū ad vitam extendendam plurimū pducant
bonitas aspectus celestis; vsus moderatus rex sex nō na
turalium; laudatioz alimenta; ⁊ complexionis perfectio;
precipueq; influentia membrorū principalī sup toto plu
rimū est nēcia et eorū presertim ipsius cordis, ideo omnia
hec et maxime cordis proportiōem pplexionalē animad
uertī volunt ad significandū vite longitudinē siue breui
tatem, ab his itaq; que rationi substantie sunt inherētia
non discedendo asseuerant peritiores; q̄ hō in cuius cō
plexione dñā ntur virtutes naturales actiue sup passiuas
cū pportione actiuaz adinucem ⁊ passiuaz inter se; ⁊ ea
rundem ad actiuas; ⁊ adhuc istaz oīum ad cor longioris
est vite; nā vt dicebat hoīs vita vlr cordis pportōez pple
xionalē psequit̄, ⁊ hui⁹ dispositōis dicūt hoīez cui⁹ cōple
xio est eucrata, hoībns nāq; plerūq; quorū viscera ⁊ virtu
tes sunt fortia eueniūt egritudines pnciose qbus prema
turam mortem incurrūt, alij vō ibecillioris virtutis in vl
timā pueniūt senectutē l; regimē eorū sit p̄sile, nōnulli etiā
grauī morbo vexati diu viuūt; vbi plurimi bone p̄sistētie
moriunt̄ iuuenes, hoīz aut̄ in vita diuersitatem varietatē
eorū in hac pplexionali pportioē cū habundātia caliditatē
⁊ hūiditatis ⁊ dñio virtutū actiuaz ascribūt, pp qd̄ existi
māt q̄ plures q̄ pplexio q̄ est ppria in lōgeuo vite spacio
aut in scia medicine est ignota; aut difficile scīf, ⁊ eā noscē
sensu est valde difficile; imo mag⁹ rōe q̄ sensu pceptibilis
est, ⁊ ista pportio vt ait Auerrois est nāliter ignota, quid
tñ sit ista pportio pplexionalis in antehabit, c. iij. suo di
ctū est loco, Dixit aut̄ Ally Ikodoan cui opio pcedēs resi
stīt; q̄ hoīs calidi ⁊ hūidi pplexio decent p̄seruat̄ in eoq;
chimi equant̄; ⁊ euadit ab egritudinibus putrefactōis; et
ex p̄nti natura est vite longioris hoīe alterius pplexionis.

humidissimi enim et calidissimi auctore Gal. sunt longe-
uissimi, neq; p̄hibet vt peritiores affirmāt p̄plexiōez vite
longioris habere opatiōes minus p̄fectas; imo esse egro-
tabiliorē p̄plexione equali propter intemperamentū in ca-
lido ⁊ humido, ⁊ nihil minus sub ea plus elongari vitam
p̄p ab intrinseco habere cām lōgitudinis vite, quare si cō-
plexio paulo in caliditate ⁊ hūiditate excedentior tempe-
rata euaserit vt aīst a putredinibus ad quas maxime duz
iuuenescit hz p̄mptitudinē fiet cā extendendī vite spacij;
ad quas tñ nō est apta p̄plexio que media est, bone nāq;
p̄sistentie hoies nō moriunt iuuenes p̄p nō hēre p̄portio-
nem illā p̄plexionalē quā fugebat Auerrois; sed propter
peccare in eius custodia; nūc vno mō nūc vō altero, ⁊ in-
de accidere egritudines p̄niciosas nec iudicat medicus
precise vite longitudinē; eo q; nō pendet hoc solū a causa
intrinseca sed a causis p̄seruātibus ab extra. Ordināt aīst
Ally Theoriā in hūc modū; Breuioris vite natura est hō
cuius p̄plexio a principio est frigida ⁊ sicca, deinde sequit̄
tur ip̄m in breuitate vite homo cuius cōplexio est frigida
tñ; deinde cuius p̄plexio est sicca tñ; deinde cuius com-
plexio est frigida ⁊ humida; deinde cuius p̄plexio est cali-
da ⁊ sicca; postea cuius cōplexio est hūida tñ; deinde cu-
ius p̄plexio est equalis; deniq; sequit̄ est ille cuius cōple-
xio est calida ⁊ hūida. Crassos p̄terea valde fm natu-
ram citius mori magis gracilibus Hipocrates tradit, ea
propter laudat Gal. ad vitā extendendā corpa nō multū
crassā neq; plurimū macilenta; que si taliter p̄seuerauerit
ad vltimā vsq; senectutem viuent, Auerrois tñ auctor est
senes carnosos magis viuere; qm cā vbertatis carnis est
caliditas ⁊ hūiditas. Amplius sexagesimūterciū p̄cipue
vite annū quez scalarisū senioz oīm Augustus appellauit
maxie obseruari volūt, exptū enim est in multa boim me-

moria vt Aulus Gellius inq̃t: ſenioribus pleriq̃ eo anno
oĩbus cū periculo ⁊ clade aliqua venire aut corp̃is mor-
biq̃ grauioris aut vite interitus aut animi egritudĩs. Eſt
aſit dictus ſcalarius quaſi ſcādarius a ſcandēdo. i. abſcon-
dendo: ſine ſcalenon. i. gradatus. eſt enim gradus ad quē
aſcendunt ſeniores oēs. Adhuc hoĩes hñtes ptes q̃ ſunt
ab vmbilico inferius verſus oſſa pectinis maiores q̃ ille
que ſunt ab vmbilico ad pectoris concauitatem vt apud
malū granatum que eſt quedā ſcutalis cartilago facta ad
cuſtodia oris ſtomachi breuis vite ⁊ cū malicia pplexōis
eoz morbidos eſſe phyſonomi p̃dunt: ventres enim eoz
ſunt frigidi propter paruitatem et ſtricturā eoz ⁊ ſitū: p̃p
quod cibū cōcoquere nequeſūt: cū p̃coctio calido p̃ficiat:
quo accidente ſup̃uacua plura cruda ex hoc generata in
corporibus eoz congerunt quoz poſſeſſores languoroſi
ſunt: eo q̃ ſup̃uacua illa ſunt morboz cauſe anteceden-
tes in cōiunctas facile tranſitura. Amplius obſeruātū eſt
in curuos humeris hoĩes lōgene eē vite. Dentīū q̃z rari-
tatē ⁊ eoz debilitatē toti⁹ corp̃is imbecillitatē ⁊ vite bre-
uitatē ſignificare. Qd̃ audiendū eſt vt in pluribus: poteſt
nanq̃z dentīū raritas vt medici aiūt euenire ex paucitate
materiei gñatōis. virtute tñ formatiua dñante q̃ cū careat
ſufficienti mā eligit potius raros dentes facere nō extra-
mittendo mās in ip̃os vt ex ea principaliores fierent p̃tiū
Adhuc ex debito regimie medicinali pōt cū raritate den-
tiū ⁊ eoz imbecillitate vita p̃tendi. Neq̃z ſiliter repugnat
corpa celeſtia alicui nato annos longos donare cū rarita-
te ſuoz dentīū. Kō aſit ſermonis Kasis cuius illud fuit
ſignū eſt: q̃a ex raritate dentīū cognoscit os vtriuſq̃z man-
dibule fore depreſſū ⁊ p̃pactū: ⁊ p̃ p̃ñs oē os cranei eſſe
p̃pactū ⁊ nō poroſū: p̃ qd̃ denotat humidū nō fuiſſe obe-
diēs ſufficienti virtuti iſormatiue capiēdo extēſiōez vnde:

quaq; et figuratōez ipsius fm illius imperiū. pp qd accidit
cerebrū infirmari; eo qd supflui ei⁹ et sibi delatū nō possit
plene expirare ad ex⁹; qd retēto cū cerebrū sit nāliter hūidū
valde et mag⁹ humectet inde accidit pfocari et putrescere
cito; et pp pibitā respiratiōez associat calidū extraneū q
duo sūt putrefactōis cāe pfectiue. qd aut putrescit nō est
lōge pduratiōis. Itē pterea plures dētes p̄cipue plu-
res q̄ duos et trigita; ut in plurib⁹ lōgioris vite affirmāt.
q aut minores et sine dētib⁹ ut in plurib⁹ breuioris. Quer-
rois auctor est paucitatē fellis p̄seq bonā tempantiā et vi-
te longitudinē. Qui sermo apud quosdā mirantes irridet
ut erroneus. erroris aut cā est ut inqt Albertus; qd p̄side-
rauerūt quedā aīalia h̄stia soleas et ungulas sic ceruos et
hmōi q felle carēt et diu viuūt. et sūt p̄siderauerūt ea q nō
h̄st hmōi soleas sic delphinū et camelū q ungulas bz. bec
enī diu viuūt. et nō p̄siderauerūt alia aīalia q fel h̄st et sūt
lōge vite. si enī ista p̄siderassent nō dixissent priuatōez fel-
lis eē cām lōge vite; qd forte erit cā breuis vite si fel nō ex-
purget de cibo; aut si nō sit fel p̄gēs ītestina. ex carētia
enī vel diminutiōe fellis aut obstructōe porī eius quē ad
ītestina porrigit nōnunq; causat colica. Itēcti⁹ itaq; est
dicē epatis nām cām eē vite longitudis aut breuitas qm
epar est membrū p̄ncipale in oibus aīalibus sanguinem
h̄stibus. epar enī est membrū qd bz talē supfluitatē fellis
aut caret ea et alia mēbra nō h̄st hmōi supfluitate; q sunt
p̄ncipalia qm neq; cor neq; pulmo nec cerebrū bz fel. ipos-
sibile est nāq; ut fellea hūiditas ideo appropinquet cordi
qm cor nihil taliū fortū infirmitatū pati potest; epar autē
est ex membrīs quibus indiget ut talis sit in eo supflui-
tas et ideo fel accidit epati tm. Ferūt Cirrūmantici p̄re-
lōgos digitos vite breuis esse signa; p̄tractionēq; linearū
apparentē interius p totā man⁹ palmā extensaz longene

bis vo ſeria breuioris, cām aut assignāt peritiores : nā cū
iſte ſymetrice a virtute formatiua optime perficiant in ex
tremis longe a corde diſtātibz; ſignū eſt q in p̄p̄inquis
exiſtens potentia multū poſſit ſuper corpus influēdo vitā
vbi aut fuerit due breues ſignificat materia ex h̄iore ior
dinato ⁊ intermiato virtuti formatiue dñari ſicqz vite pe
riodū breuiorem reddi; putreſcet enim ante tempus. Al
tam qz fidelem ⁊ longā virtūqz amabilē ⁊ famoſum ſignifi
care triangulū eglaterū in palma manus reſultantē ex tri
bus lineis magnis naturaliter ibidem protractis; v3 ex li
nea que vadit per longitudinez vole dyagonalit cauſata
ex curuatura pollicis ad vole interiora; ⁊ ex linea q ten
dit in latū cauſata ex curuatura indicis cū alijs digitis ad
domesticū manus incipiens a ſuperiori latitudine manus
⁊ ex alia linea p̄ſurgente iuxta radicem vole reſultate ex
plicatione pollicis verſus digitos ⁊ plicatione manus ad
interius ſm longitudinem inter auctores puenit. Huius
cām producit: eo q hāz lineaz extenſio p totā manū ⁊ de
articulatio manifeſta oſtendunt materiā ex qua manus
et omnino totū corpus fuerunt gñata eſſe ſufficienter di
geſtam temperatā vniſormiter extenſionem recipientez a
virtute formatiua ſibi p̄fecte dñante; nā ſi virtus formati
ua ſic poſſit partes tā diſtātes a corde formare ⁊ dearti
culate diſtinguere denotatur q eius eſt grandis potētia
ſup cor ⁊ alia mēbra principalia in vitā influēdo ⁊ q ma
nus apte p̄portionant cordi cū in ſuba etiā cordis exteri
ori ſit h̄mōi lineales ſectiōes veluti ſuturas iuenire; adeo
q corda dearticuloſiora ⁊ ſectōibus manifeſtioribus diſ
creta inſunt aīalibus magz ſenſitiuis, tardis autem ſenſus
minus ſunt articulata veluti porcis; vt ait Ariſtoſ, talis
enim nālis potentia q ſic manifeſtat in p̄tibus vitā cauſat
⁊ eius p̄tinuatiōez in longū tps. Quoz aures ample ſunt

quos auritos appellant: stolidos esse et magne vite dicunt
Thales quoque auctor est quod quando homo ac si puer esset intuetur atque
tota eius facies et oculi ridere videntur letus est et dicitur
na potest vita. Hec sunt que ex dictis sapientium colliguntur
In corporibus itaque ipsis aliqua longitudinis et breuitatis
vite prescirta esse non est dubitandum neque vana et frivola hec
censenda sunt cum eorum causas peritiores assignent, quicquid
Plinius miratus Aristoteli imponat: imo nec dicta iam si-
gna veritatem plumbei colore pluresque in manu incisus
ras neque perpetuas vite brevis signa esse, contra vero longe
vite signa incurvos humeros et in manu una duas incisus
ras habentes peritiores perdidere, ut autem iudicium fiat per dicta
iam signa quia sunt quedam proprietates hominum sine quarum noticia
non facile quicquam presagiri potest etiam in futurum: ideo vni si-
gnorum duxerat incutendum esse noluit: sed quoad fieri potest ad
eorum aggregationem intendendum si quando significationum ac-
ciderit contrarietas, ipsarum etiam virtutes et testimonia me-
tiri: deinde ad fortiores ipsarum declinare et eorum testimonio
etiam quando plures sunt iudicare, est enim eorum signorum fides que
multo sepius multoque plures senes denunciant. Audiri quoque
inducta et que dicuntur ut in pluribus, universalia enim me-
dicine ac omnia que materiam concernunt sensibilem etiam in
communi verificari possunt ut ad multa: cum hec ars sit conie-
cturalis cui neque respondet plerumque non solum coniectura
sed etiam experientia: cumque sepius aliqui etiam responderint
interdum tamen fallunt nos: quo fit ut magis quid quisque persua-
serit sibi appareat quam quod evidenter propter quod etiam
signa sumpta ex defectione virium anime et corporis spontanea
senectutem significant, non tamen necessario hec de-
fectio cuilibet seni contingisse ferunt. Cirrus namque moriens ut
est apud Xenophontem gloriabatur se nunquam sensisse se-
nectutem suam imbecilliozem factam quam adolescentia fuisset.

Quosdā etiā decrepitos senectus nō enervauit neq; affli-
xit. p miraculo enim ⁊ id solitariū aiūt repiri exemplū Xe-
nophilū musici ducentis ⁊ quinq; annis sine vllō corpis
incōmodo vixisse. isthec nanq; viriū defectio in senectute
sepius vt ait Cicero adolefcētie vicij efficit q̄ senectutē
libidinosa enī ⁊ intēpans adolefcētia infectū corpus tra-
dit senectuti. Idē q; iudicandū est de his q̄ aīe actiones
cōcernunt. manet enim in senibus ingeniū dūmodo pma-
neat studium ⁊ industria.

De necessario siue ineuitabili senectutis
aduentu : homine per gradus etatis vsq;
ad mortem ordinate transeūte. Cap. viij.

Mortem beneficio aliquo natura euitari nō posse as-
seuerāt: qm̄ nature hoīs p̄ditio locū illi facit. gene-
rabile enī omne aliqñ corūpet oīno: iuxta illud Poete:
Mortus cuncta suos repetunt matremq; requirunt
Et redit ad nihilum quod fuit ante nihil.

Propterea ineuitabile est mori: adeo vt non sit possibile
inuenire medicinā phibentem a morte vllō mō ⁊ p̄seruā-
tem vitā semp: vt Haly Rhodoan auctor est. Senect⁹ q;
aialibus oibus p oēs etatis gradus ad supremū vite diez
pcedentibus ineuitabilissima est q̄tuncq; tempate nu-
triant ⁊ custodianē. senectutis enī thabes impossibile est
deniq; prohibere: auxiliari vō ⁊ in plurimū extendere pos-
sibile est vt Gal. tradit: nisi forte inter miracula nāe prius
huius sit videre. ferūt nāq; qbus in locis in die vmbre nō
sūt hoīes viuere ānos centū ⁊ trigita nec senescē s; vt me-
dio eio mori. Omisiss tñ his ceu pdigiosis vt ad cōfessa
transeamus verius sentiendū est cū Rabi Moyse ⁊ peri-
tioribus: q; senectutis aduētus ⁊ si tardari phiberi tñ nō
pōt. qd multifariā efficaciq; rōne astruūt pitiores ex prin-
cipijs nāe moniti ⁊ formati. Et in primis via sumpta ab

extraneitate et dissimilitudine nutrimenti a principio cor-
pus aialis ingredientis: quod utique postquam adhuc membris in-
corporatum est aliquid extraneitatis continet per tempus
aliquod virtutes membrorum alterando: cum omne agens phy-
sicum patiat in agendo: et omne patiens aliquo modo agat, vir-
tutum autem alterationes sibi invicem succedentes membrorum orga-
na et qualitates complexionales confundendo et hebetando eo-
rundem etiam virtutes ibecilles efficiunt, quibus omnibus sepe ac-
cidit sibi succedentibus necesse est ipsum membrum per senium pu-
trefactionem incurrere. Amplius propositi ex hijs quale est
aiale omne miscibilia proponenda segregabuntur aliquando ad se invicem
distantia: ita ut levia sint sursum gravia vero deorsum ante
quorum segregatorem et actualem distantiam fiet complexionis mixti
dissolutio eam paulatim eliquans: quare virtutes mixti et
preserti aiali et adhuc magis perfecti ad qualitates incipient
retardari et per spacium temporis impediri sicque incurreret quod senium
dicimus. Amplius et sic arguitur: nullum generatores aialium etiam
si nutrimento novissime assimilato nutrire se evadere possunt
quin finem naturam ad finem exitus veniens senium incurrat, non
enim unum nutrimentum qualecunque fuerit nutritio nisi per calorem
membrum substantiam aperientem et substantiam nutrimenti
dividentem et per poros membrum distribuentem. Omne autem
quod sic calore sepe dividitur necesse est aliquo substan-
tiali humido epotato inspissari et indurari et quanto magis
ipsum tanto minus est restorationis susceptibile, necesse
est igitur tandem contrahi et rigescere membrum substantiali hu-
mido educto. Amplius caliditas aeris circumstantis aialis
corpus dissolvit humidum educendo cum quo et calidum, quo fit
ut membra interius arida remaneant et gelida: exterius
autem humida aliena humiditate: et talis dispositio est
senectus ut in antehabitis dictum est. Amplius et sic ani-
matum omne aut quiescit aut movetur. Siquidem primum ex

quiete complexionis frigiditas inualefcit inſpiſſatq; ipſius
humidū & calidum extinguitur & ex conſequenti mors in
ducitur & diſſolutio: quoz omniū ſenectus eſt preuia. Si
vō mouetur tunc ex frequenti motu accendiſ calor q̄ edu
cit humidū coopante ad hoc calore etiā circundātis ſene
ctutē inducēdo. Amplius nō pōt aīal vacare a motibus q̄
p aīales virtutes exercenſ: ceu ſunt imaginari, ſentire, co
gitare, & hmōi: q̄ diſtrahēdo ſpūm & calorem ad extraneū
reſoluūt humidū & inducūt ſeniū. Ampli⁹ & ſic arguūt: ſic
aīal quodcūq; in ſua ſpecie tempatū p aliq̄ tpe corrobō
rat in virtute ſi pueniētia obſeruet: ita & eiūſdē eodē dire
cti regimie reddiſ aliqñ virtus ibecillior: nā quēadmodū
acceſſu caloris nālīs ad mēbra ſit augmentū ita & reſeſſu
eiūſdē decrementū quo tpe minor ſit in eo reſtauratio q̄
reſolutio nā equale eſt tps gñatiōis ſubalīs tpi corruptio
nis & ſenectus q̄ recte corruptio appellat: quia ſemita eſt
in corruptōez cui⁹ cā eſt defectus nāe ab intrinſeco eo q̄
virtutes hñane tpe reſeſſus caloris a membrīs incipiūt a
tota ſpecie debilitari, ncce eſt itaq; aīal quodcūq; ſeniū in
currere aliqñ ſi pueniētia obſeruet nō ipeditū. His itaq;
& alijs q̄ pluribus rōibus vtunt p̄bi ad ſenectus ncctatez
demonſtrandā: vt tñ medico attinet alia via procedendū
eſt. cū enī ſciāz pticulariū principia: q̄lis eſt ſcia medicine
credita recipiāt, ipa q̄z ars medicine eaz rez pſideratōez
nō trāſcendat q̄ mām p̄cernūt ſenſibilē eo q̄ radix oīs de
monſtratiōis ſenſus eſt vt ait Gal. & in illo quod a ſenſu
egrediſ nō eſt medicine pſideratio: nā intellectus medici
ſenſibilis p̄quiriſ fere vniuerſa. ideo ſenectus inenitabilita
tē q̄tuz medico attinet figurali tñ cū Gal. tali ſuadēt rōe
Opa nāe vniuerſa inenitabilia ſunt ordinem generatiōis
ncctio hñtia: ſenectus aut̄ etſi nō ſit ita ſm nām ſicuti ea q̄
opa ſūt nāe ſicuti nutriri & augeri: eſt tñ pculdubio ex ne

cessitate nature consecuta, nam senectus ⁊ quicquid eā cō-
comitat nāliter aduenit cū nihil sit tã; s̄m nām q̄ sensibus
emori vt inquit Cicerō. si enim senectus nō eueniret na-
turalit̄ posset viuens ab ea p̄seruari sicuti et a morbo p̄ser-
uari; qđ est falsū; ideo nōcō senectus sequit̄ ex opibus na-
ture. Quadrat itaq; necessitas vndiq; nullū aīal oīno per
decursum suarū etatū p̄cedens vsq; inuentū iri posse inse-
nescibile. Nō īmerito itaq; Gal. reprehendit delirū illum
p̄bm senem qui libris edidit ostēdens qualiter possit quis
inselescibilis p̄manere ip̄m q; tradidit cū esset iā quadrage-
narius. Extensus aut̄ p̄bs ille ad annū vsq; octuagesimū
admonitus iam vt sarcinas colligeret anteq; p̄fisceret e
vita; vt. Ad. Tarronis verbis vtar; eius vult⁹ adlibescit
sine linidus fieri incepit gracilis ⁊ siccus factus fuit adeo
luridus deformis ⁊ tetrus dissimilisq; sui arida pellis cu-
tis; genis pendentibus; talibusq; rugis qualis in vetula
scalpit iā mater sumia bucca; vt ei merito coaptaret facies
hypocratica. nasus enim eius erat acutus. oculi concaui.
collapsa t̄pa. frigide aures languideq; ⁊ contracte. pulpe
auriū imierse. cutis frontis sicca circūtensa arida. Qui se-
nex p̄bs derisus nō ausus est deiceps docere; s̄ seipm cor-
rigens editiōem aliā tradidit quā de admirabili inselescibi-
litate nūcupauit; in qua dixit non oēs posse inselescibi-
les p̄manere sed optime a natiuitate cōstructos ⁊ ab ip̄o
procuratos īmortalia eorū corpora facere velle.

De incerto senectutis termino Cap. ix.

i Māialibus sanguinē h̄ntib⁹ ⁊ gressibilib⁹ lōgissime
vite hoīez ⁊ elephante dicūt. hoīs aut̄ de q̄ p̄ns ex-
tat sermo l̄z etat⁹ cursus certus sit; vnaq; via ⁊ ea simplex
Nō est tū certo diez neq; annoz numero p̄cise dare spa-
ciū vite sicuti neq; senectutē nec alias etates nisi s̄m lati-
tudinē quandā. ea enī oīa incerta fecē nō locoꝝ mō situs

ut in sequētibz diceſ, c. xv. verū etiā ſua cuiq; ſors naſcē
 di vniūſq; vſus ut pitiores p̄dūt, calidū, n. nāle oīo: ſiue
 etiā calido innālī p̄mixtū diuerſimode afficit humidū nāle
 variatū his rebus q̄s medici nāles vocāt, ſ. elemētis, hūo
 rib⁹ naturis q̄s p̄plexiōes dicūt, mēbris, virtutib⁹, opatōi
 bus, ſpiritib⁹, ⁊ que eis p̄tinuant, diuerſificatū etiā his re
 bus q̄s ipī nō nāles dicūt: aere vʒ, cibo ⁊ potu, motu et q̄e
 te, ſomno ⁊ vigilia, inanitiōe ⁊ repletiōe, ⁊ accētib⁹ animi
 cū his q̄ iſtis annectunt, variatū q̄z rebus p̄ter nām ⁊ eē
 ncis q̄s medici morbū, cām, ⁊ accēis morbi appellāt, Am
 plius ſicuti fere peritiores medicorū cōſenſere poteſt vna
 queq; etas p̄lōgari ſicuti ⁊ mors retardari beneficio ſcie
 medicine circa corpus hūanū opātis, nō eſt igit ſenectū
 tis ſicut nec alteri⁹ etas assignare terminū ſimplr imo nec
 ēt vite, q̄s de etate in p̄mis aſſeuerat Gal. i his verbis: ex
 craſi frigida ſeneſcim⁹: bi q̄dez celerius: alij vō tardi⁹ ſm
 q̄ a principio natiuitas p̄tingit hīe craſim vel adiunctōez
 vel dietā vel egritudinē vʒ ſollicitudinē vel q̄d tale ſiccati
 imoderate. Quidā, n. p̄feſti poſt trigeſimū annū hnt p̄ci
 piū declinatōis, q̄dā vō poſt q̄ntū ⁊ trigeſimū, mutatio ēt
 in vnoquoq; hoīm cū ſit diuerſa nō eſt poſſibile vt inueni
 at oībus eis ſm veritatē ſpatiū vnū q̄s ſit cōe eis, multorū
 enī hoīm iuuetus puenit pp p̄plexionē primā ⁊ pp diſpo
 ſitiōes diuerſas ad quas pmutat corpus pp accētia q̄ ac
 cidūt ei aut pp mutatōez p̄ſuetudis in medio ſpacio inter
 duos terminos. Senectus itaq; nullus eſt certus termi
 nus, de periodo aut ſeu termino vite incerto p̄ſentiūt p̄iſto
 res, q̄ enī dicunt q̄ dies hoīs ſunt numerati viā medicorū
 ignorantia ſequunt vt ait Auerrois: cui ⁊ Cicero p̄ſentit
 in his verbis: Adoriendū cert eſt ⁊ id incertū an eo die
 iux illud: Nec mors hūano ſubiacet ipio. Id ēt rōe aſtrui
 pōt: nā vt dicebat: poteſt mors ſicuti ⁊ ſenectus retardari

Qui enī sanatiuā ignorant dietā vt inq̃t Gal. decens est
citius q̃ fm nature rōem mori. ⁊ per oppositū diutius vi
uere. q̃d profecto fieri nō posset si prefixus esset certus vi
te terminus. ordinatur nāq; dieta sanatiua siue ars senū
resumptiua ad vitam extendendā mortem ⁊ ex p̃sequenti
senectutem retardando qua docemur calidū innatū ⁊ hu
midū radicale que vite sunt principia p̃fectiora cōseruari
ac vigorosiora p̃portidē eorū multo tpe p̃longādo aut
humidū g̃nando sufficiens calidi sumentū educendo sup̃
flūū aut alterādo ⁊ p̃tempando. nec methodus resumptiua
vana est; frustra. n. dicimus calciamentū cuius non est cal
ciatio vt tradit Aristot. Huic tñ snie nōnullis auctibus op
positū eius figuraliter sonantibus obijciunt. Et primo ex
Aristotele dicente q̃ tempus ⁊ vita vniuscuiusq; numerū
habet ⁊ hoc determinatū. oīm. n. ordo ⁊ omne tempus ⁊
vita periodo mensuratur. periodū autem vocant tempus
durationis rei que eo modo quo est determinata reuolu
tionibus celi quibusdam terminatur. ⁊ pp hoc dicit̃ perio
dus quasi circularis mensura a Pari q̃d est circū ⁊ Yd?
q̃d est modulatio siue p̃sonantia. Amplius ex eodem obij
ciūt dū inquit; Rōnabiliter tpa oīm gestationū ac vitarū
mensurari volūt fm periodū. Adhuc inducūt verba Job
dū inq̃t; Constituisti terminos eius qui preteriri nō pote
runt. Amplius ⁊ eā que est Auicenne sniaz; Anūquodq;
indiuīduorū terminū prefixū habz q̃d in eis diuersificatur
pp p̃plexionis diuersitatem. ⁊ hoc totū diuino prouenit
precepto. Quibus omnibus resistēdo scire oportz q̃ vite
extēsiō. periodus. ⁊ terminus viuētis cuiuslibet; vltimū
penes p̃plexionē speciei illi conuenientē; vel sumuntur pe
nes modos illius p̃plexionis specificē; vel penes modos
p̃plexionū idiuīdualū. si q̃dez p̃mo mō dicendū est simplr
vite terminos ⁊ p̃iodū eo mō sūptos nō posse p̃telli sic

nec complexio illa specifica stāte vite potest pmutari in cōplexionem q̄ debet vt ppria alteri sp̄ei viuētis: sicut enī homo in elephantē pmutari nō potest: ita nec pplexio illius in pplexionem alterius, nec termini in terminos. Cunctis nāq; hoīb⁹ (q̄a vnū sunt natura ⁊ specie) quantū est ex pre sp̄ei humane ⁊ pplexionis illi debite quam specificam appellant puenit piodus vna. Propter qd̄ recte dī q̄ absolute loquendo quantū est ex pre circuli celestis hōi nō mō vix etiā ⁊ cuilibz sp̄ei ppetit piodus vna, ppria alteri ⁊ alteri sp̄ei. Si vō sermo sit de terminis vite ⁊ piodo mō secundo p̄sideratis. P̄sit utiq; vite termini ⁊ piodus plongari, potest, n. vt dicebat cōplexio deterior ceu colerica in pplexionem p̄fectiorē veluti in sanguineā aut in tpatam pmutari, quare nihil phibet terminos vnus ⁊ piodū in alterius terminos ⁊ periodū pmutari. Saluat nāq; humana sp̄es in mā cū diuersis modis pplexionis eius specificae quoz alij alijs sūt p̄fectiores cū qbus maiore vite spacio est nata p̄seruari forma specifica in mā, sumpti nāq; termini mō tercio nō p̄sit vite termini alicuius indiuidui substantialis ḡnabilis ⁊ p̄cipue hoīs variari: nā sicut īdiuidui vnus sp̄ei in eiusdē speciei indiuiduū aliud, impossibilis ē primo transmutatio, ita pplexiōis vnus indiuidnalis quā occultā dicūt in pplexionē occultā alterius ⁊ terminoz vite eas insequētuz ⁊ piodoz in adinuicē impossibilis est pmutatio. Sunt autē iste complexiones indiuiduales preparationes ille occulte: de quibus in antebabitis cap. iiii. ⁊. vii determinatū est. Nec dissonant preparatiōes iste a virtutibus celestibus dominantibus nato: cū he sint vt dicebat earum effectus. Rōnabile enim est q̄ sicut īdiuidua humane speciei sub alia ⁊ alia p̄stellatione oriuntur: sic alia ⁊ alia periodo mensurent, propter quod Asclipiades statuta vite spacia a stellis accipi dixit. Auctoritates itaq; due

prima ex Arist. inducte audiant de terminis vite et perio-
do communibus latis et complexionem specificam consequentibus
Existimant enim Arist. periodum quam dixit determinatam
uniuscuius speciei esse, non quidem angustam neque precisam neque
particularem; imo vagam et indeterminatam. Datur namque
tempus determinatum inclusivum aut exclusivum quod debet
speciei humane ultra quod non posset homo naturaliter ob-
servato quocumque et quolibet regimine conservativo aut re-
sumptivo arte vel natura vivere, et tale ut recte dicitur est
minimum tempus per quod aliquis homo non potest perdura-
re, non enim extendit hominis vita ut homo est sexagesimo so-
lum anno, neque ut aiunt his temporibus ducentesimo protella-
tur anno. Sed inter hos duos terminos latos reperit vi-
ta humana diversimode terminata. Hunc autem vite termi-
num homini absolute assignant non autem homini in quantum
hic homo; cuius ut sic, alia est vite periodus insequens eius
complexionem manifestam seu sanguineam colericam equalem
et humorem; variabilis scilicet longum et breve. Alia vero periodus
consequens complexionem eius occultam omnino prefixa im-
mota permanens suis intra principis scilicet mensure calidita-
tis et humiditatis ex principis generationis acquisite et omnino
hec periodus est mensuras percurrentes naturalem huius ho-
minis in quantum hic homo ad ultimum frigiditatis et siccita-
tis; quod periodus et vite termini illi correspondentes preteriri ne-
queunt; de quibus due ultime auctoritates inducte acci-
piende sunt et tale proculdubio est maximum tempus per quod
hic homo in quantum hic homo cum hac tali complexione
potest in vita perdurare.

Quod Senectus dispositio quedam preter natu-
ram sit appellanda et etiam naturalis. Cap. x.

Cum corpus ab optima deficiens sanitate labatur ut
ait Gal. vi. quia ab initio male constructus est fetus; vel

quia postea ex causa aliq̄ ad p̄ter nām puenit dispositōem
vel etatis rōne hoc vltimo mō senectutem dispositōez pre
ter nām dicūt. Est enim dispositio ab equalitate deficiens
absolute nō mō imo ⁊ ad iuuentutē adoleſcentiāne relata
quas q̄dem sequit̄ spes. ad senectutē vō mors ad eas q̄z
etates nō pōt quauis viā senex retrocedere h̄z velocitas
lapsus eius vt cunq̄ possit retardari. Senectus p̄terea dis
positio preter nām appellata est eo q̄ senis sanitas nō est
reddēs opatiōes p̄fectas ea p̄fectiōe qua sanitas iuuenis
cuius signū ē q̄a facilius sanescit vulneratus puer vel ado
lescēs q̄z senior p̄p nālem lapsum etatiuū. Ideo puerorū sa
nitas sine querela est vt ait Gal. cū querela vō est sanitas
senū. fm enim vniuersos actus nullū validū habet senex.
Propter q̄d recte dictū est ab Arist. senectutē ⁊ oēm im
potentiā imbecilles facere. Ideo eā dispositōez neutra de
cidētie nōnulli appellāt. alij languorē nālem. veteres aut̄
eam simplicit̄ etatē malā; sicuti adoleſcentiā etatem bonā
appellare p̄sueuerūt. Absolute tñ senect⁹ ē dispositio nālīs
qt̄is ab aliq̄ principio intrinseco efficit̄. Senescē. n. fm na
turā ē vt tradit Aristot. Corpus q̄z senile dū se h̄z fm na
turā esse sanū sanitate q̄ illi debet etati simplicit̄. aut vt nūc
dicūt pitiores. Amplius senect⁹ est passio ex nēcitate nāe
cōsecuta; vt in aīnhabitis dicebat. Conseq̄ nāq̄ actionez
principiorū intrinsecorū ⁊ nālīz; calidi v̄z inatī in humidū
radicale. Adducētes itaq̄ artē senectutis resumptinā erit
vt in pluribus sermo de senio ⁊ de fine prime senectutis q̄
ianuā iam pene vltime senectutis pulsāt illiusq̄ sapit nāz.
frequentiusq̄ de sene masculo ceu de nobiliori ⁊ fortiori.
Est enim mulier masculus occasionatus cui in senectute
morbuū anatem euenire aiunt. i. morbuū anū seu vetularum
sicuti senium morbuū senū. Adares filiter in omni aīalium
specie sunt fortiores preterq̄ in pantheris ⁊ vris vt Plī.

nus scribit, et femella vniuersaliter imperfectior est mare ut
tradit Aristoteli, precipue tamen in specie humana, imo nulla vir-
tute videtur participare nisi quia est pia; faciliusque vitam pre-
produnt in homine mare quam in femina, propter mare melius
nutrimenta digerere et superuacua expellere; sicque diutius
vivere, eius quoque humidum est minus aqueum et calidum com-
mensuratum magis; quod longevitatis est causa, Et ob eam
causam masculum fere semper esse longioris vite quam femina
in quacunque specie nisi fuerit coitum scribit Aristoteli, Coitu-
ua namque et multi sperma senescit celerius, Ea propter mas-
culus equo et asino ex quibus genitus est longioris est vite; et
passim masculi brevioris sunt vite femellis, Erit preterea
sermo principaliter de sene non culpate sano, ad promensura-
tam enim complexionem referre sermonem dignum fecere me-
dici semper fuit tractatus omnes et in regimine magis sanati-
vo, Ex hoc, namque, haberi poterit quali regimine resumenda erunt
corpora senum lapsa ea namque que nocent sanis nocent egris ut
inquit Galenus, Quaecunque autem in hac gerentocomia adducentur
extendende senectutis et vite auxilia tantum erunt ut iuven-
tia non piacula, vita enim non adeo extendenda est auctore
Plinio ut quoquo modo pertrahenda sit.

De intentione Gerentocomi in regendo
Senes. Cap. xi.

Etardandam esse senectutem fuit semitam resumpti-
onis non autem preservationis pittores iubent, nam metho-
dus conservatiua in eorum rebus administratione consistit que se-
nectutem proprie conservat ad eum usque vite terminum qui
debet seni fuit eius complexionem primam, et hac via non potest
vite spatium extendi ultra id quod complexionem prime debet
individui; sed vitam nitentis senis conservare eamque producit
ad ultimum usque vite terminum naturalem si convenientia
obseruet, Ea propter vita conservatiua ceu difficili non

inaccesserunt peritiores in regendis senibus ut in plogo di-
ctū est. cum enim senectus frigida sit et sicca essentialiter;
conseruatio. asit fiat per similia eēnt senibus approximan-
de res frigide et sicce ad eorū senectutis pseruatiōez quaz
tū vtraq; incōueniens est senectuti et eidem q̄maxime no-
cia; tū primo quia frigida obsunt senibus; ex eis nanq; cō-
festim generat flegma in ventre et venis eorū; ut ait Gal.
tū etiā quia sicca non sunt senibus vnibilia, cuius signum
est qd si aliqui siccis rebus ad eorū sanitatis custodiā vtā-
tur senes actu saltem esse volūt humida ut penetrabiliora
fiant p meatus iā quasi a frigiditate et siccitate cōtractos
Qm aut. oīs imoderata discrasia ledit suo simili et iuuat
suo contrario vsu moderato, senectus asit est nō mō mala
complexio frigida et sicca verūetiam est magnū in corpe
siccitatis dominū; ut inquit Rasis; ideo senectuti p̄sunt
arte resumptiua que eo clarior habita est arte sanitat; cō-
seruatiua quo ipsa ut ita dicā paregorizando. i. demulcen-
do senecte resistit incremento et ita phibet acceleratiōem
senectutis et mortis vltra id quod prohiberet ars conser-
uatiua in eodem; resistuntq; eorū siccitati cum his que hu-
mectant; in caliditate; tamen plurimū non elatis. melius
nanq; et facilius enutritur ab illis corpus senile q̄uis na-
ture senum non sint omogenea. nec est ars resumptiua se-
nectutis illius curatiua; qui enim resumitur alio regimine
indiget non curatiua sicuti Gal ait; nō enim egrotat. neq;
eo qd est sanorū; nondū enī est perfecte sanus. in eis enī
assumi nequeūt que et q̄lia assumunt in sanis. neq; est ars
resumptiua senectutis illius pseruatiua; sit nāq; pseruatio
per similia resumptio vō p p̄ria; quo sit ut p methodū re-
sumptiua pculdubio senect⁹ et mors possint retardari dū
tū post reductōez obseruent p̄cepta artis conseruatiue in
eodem; nunq; tamen siue paulatim siue subito omillis his

legibus resumptiua videlicet ⁊ pseruatiua debere senem
eo trāfire vt arbitrio suo viuat preceptū est sine illis siqdez
trunca ⁊ debilis esset geretocomia. Cōsuevit aliqui tñ me
thodus resumptiua pro cōseruatiua sumi. Habet enim vt
Gal. ait restauratiua senū noiata pars medicine intentio
nez inquantū possibile est custodire sanitatē; quo fit vt sci
entia hec pars sit medicine magis tauro ⁊ veneri attribu
ta sicuti ⁊ cōseruatiua; quemadmodū ⁊ pars illa medici
ne que curatiua est marti ⁊ scorpionī subijci ferūt, estq; sa
pientie pars. Primo enim medendi scientia sapiētie pars
habebat vt Celsus scribit. Amplius ⁊ restauratiua talis
pseruatiua dicūt quatenus a lapsu deteriori quantū na
tura senectutis exposcit ea duce pseruant senes. Cōser
uatio nāq; pseruatōi admixta his corpibus debet quoz
ualitudo est culpata; quales sunt senes. Recte itaq; iſtru
unt q regimen senectutis ppositū dicunt ex cōseruatiua ⁊
pseruatiua sicut Auerrois ⁊ sequaces; inter q hec cadit
dīa q vnū per simile altez vō fit p dissile. Scire tñ oz q
tñ regimie resūptiua vita quoquo mō retardez resistēdo
vz velocitati senectutis ⁊ oīno causis senectutem accele
rantib⁹ defendendo humiditatem nālem ne cito resoluta
absumatur obuiando quoq; corruptiōi ⁊ alterationi acci
dentali q a causis pueniūt egris. Regimine tñ resumpti
uo corpus nō tnet ab extrinsecis nocumtis q casualia sūt
neq; mortī nālī obuiat sicuti nec senectuti illā antecedenti
neq; corpus p id regimen ad vltimā vite longitudinez de
ducit q hominī debet absolute s; ad eā q debet huic hōi in
quantū hic hō eo mō q in aſſabitis cap. ix. determinatū ē.

**De regendo Senes per vsum sex rez nō natu
ralium in genere. Cap. xij.**

Spōra senū ⁊ eoz membra frigida ⁊ sicca essentia
liter nō modo sunt ⁊ imbecilla; vey etiam pauci san

guinis et spirituum accidentaliterque humida. Hoc antequam aliter
qualiter in antehabitis innotuit; distinctius tamen in propriis causis
horum defectuum scrutando dilucidare sigillatim prestat. Est
namque imprimis senectus frigida eo quod sanguis senem in sua
naturali dispositione constituto; sit bonus aut proportionatus quan-
tum illi etati congruit; non tamen est absolute bonus ex sui frigidi-
tate quod evenit propter imbecillitatem caloris inati quod in senectute
iam redditur impotens adeo quod minus solito in sanguinem con-
vertitur de cibo. Et propter hanc causam imbecilliores sunt tres spiritus
in senibus; vitalis videlicet, animalis et naturalis. Privatione itaque multi
sanguinis et spiritus reddunt corpora senum frigida et per idem do-
minatur eis namque imbecillitas. Amplius ad siccitatem iam in
senibus antiquatam propter causam paulopost dicendam perculdu-
dio consequitur frigiditatis excessus. Nutriunt enim membra ex
humore calido quod est sanguis, desiccatis itaque membris ab-
sentia nutrimenti eorum siccitates sequitur frigiditas, siccitas, nam-
que maior quam debet cito reddit corpora frigidius quam oportet ut tra-
dit Avicenna. Quod autem siccitas in hac etate dicitur facile est
cognoscere experimento sumpto a duritie ossium et asperitate
cutis eorum et iudicio habito a plerique temporis et distantie a prin-
cipio generationis eorum in quo fuerunt sperma, sanguis et spiritus
vaporabilis. Causa itaque dominus siccitatis senectutis est continua-
ta in senibus iam longo tempore humidi resolutio et exsicca-
tio facta a calore naturali intrinseco et extrinseco continentis, se-
nex enim non est siccus ut ait Galenus, nisi propter rem qua puer
est humidus; ratione videlicet membrorum solidorum et radicalius iam
exsiccatum in senectute; que sunt ossa, ligamenta, panniculi
et vene pulsatiles, nervi, tunice et carnes; quibus omnibus secundum
cursum naturalem precedentibus in siccitate et terrestritate vi-
ta tandem completur. Dominatur preterea in senibus superflua humiditas
accidentaliter propter collectionem exuberantie superfluitatis cuius
signum est; quoniam oculi eorum incessanter lacrimant ut inquit Galenus.

et ipsorum nares implentur mucillagine, et ora eorum implentur
multo flegmate; quibus et expuunt plurimumque tuſiunt. Euenit
autem id omne imbecillitate nature et calidi inati in procoquendo alimen-
tum corpori adueniens, quo fit ut in eorum corporibus superua-
cua quam plurima et humores crudi aggregentur. Frigiditates
itaque et siccitatem abundantes in senectute per oppositam in-
temperantiam; calidam uero et humidam arte resumptiua docete
corrigendas iubent necnon sensibus adhibere ea que adiu-
uant ad senilis corporis nutritiorem velocem et perfectam. Deficit
enim in senibus digestio nutritiua prius in duobus; in hoc uero quod
est tarda; et in hoc quod est diminuta. Causa autem huius est diuersum
frigiditatis in eis; quod inter omnes qualitates ad omne opus nutri-
catonis et vite prohibet inconuenientissima. Post eam uero secundo
loco est siccitas; propter quod aduersus omnes sic deficientes senes
gerere se pro cuiusque nature necessitatem est. Ante omnia tamen nosse corpo-
ris senis naturam; quam alii graciles, alii obesi sunt, alii calidi, alii
frigidiores, alii humidi, alii sicci, alios astricta aluius, alios
resoluta aluius exercet. Raro quisquam ut ait Celsus; non ali-
quam partem corporis imbecillam habet, omnes tamen ad frigidum et hu-
midum accidentale siccum uero essentiale labuntur. Instandum itaque
est per uirili prohibendumque non exsiccare corpus senile, frigidita-
ti eorum succurrendum est usu non quidem termanticoz, id est, humani
virtutem calefactoriam dissoluentium et relaxantium; sed exalfaci-
entium calefactione equali ex cibis et potibus motu et reli-
quis; siccitati uero usu humani virtutem malacticam, id est, mollifica-
tiuam dissolutiuamque, necnon usu humectantium humectatione
equali, imbecillitas que eorum reparanda usu eorum que virtutes de-
fectam resumunt ex cibis et potibus et speciebus exercitii et omnino
usu eorum quibus toti corpori calor uenisque vires redeunt
quia tamen senes sunt pauci sanguinis et spiritus eisdem resumunt
volunt usu earum rerum quibus augescunt illa duo. Nec
autem omnia plenius cum his que senectutis retardant aduentum;

his senes utantur

sicuti est imprimis usus earum rerum quibus augescunt corpora et eorum robur et cautela ab his quae refrigerant et exsiccant. Nam quia velocius dissoluntur et extenuantur seniores et pueri ut ait Gal. Ideo et virtus minuitur eorum cuius causa sicuti in pueris est humiditas aerea celerius vaporabilis et spiritum tenuitas; ita in decrepitis defectus virtutis quod nimia siccitate proculdubio in eis est imbecillitas. His itaque omnibus aduersandis esse iubent frequentiore quiete, modica et moderata exercitatione, balneo precipue post cibum humectante frequentato, molli lecto, somno pleno non tamen nimis longo ita ut breues faciat tenebras, modico frigore, animi securitate siue mente queta quam tranquillam dicunt insumptis per cibos et potiones his quae naturae humanae plurimum conducunt; sicuti sunt dulcia mediocris substantiae aliquantulum pinguis et precipue cocta. Coctum enim a cogendo dici ferunt quia cogendo coercet ut ad utilitatem vescendi perducatur. Augescunt enim corpora dulcibus et pinguis potibus cibo frequentiore; quantum tamen potest concoqui et digeri; precipue tamen ea generari esse que veniunt ex locis frigidis et pluvius et irriguis humidum efficiunt corpus, et illimenta corporis; quoniam tamen usus iam exoleuit; odoribus bonis, gaudio moderato, reiteratione rerum amabilium cum abiectio ne tristitiam et conuersatione cum his quos diligunt senes; usu enim horum generatim et membratim senex exhumectatur augescunt vires et corpulentia extenditur vita et oino affatim edat bibat a negociis omnibusque rebus quae sollicitare animum possunt abstineat senex, somno indulgeat, crudelitatem euitet simulque solem et frigus. Horum tamen omnium in reparando vires defecti senis cibi precipuum quid est; eo quod solus ipse pars fit nutritorum corporum ipsorum assimilatus substantiis. Unum quodque vero alterum deperaccidens exhumectat quia prohibet velocius membra consimilia exsiccari vel quia augmentat et

superextendit humidū quod intermedijs membrorū regio
nibus continet. humiditatis autē superflue ⁊ accidentalis
qua plurimū habundat morbida ⁊ languida senectus sa-
lutare remediū pdūt illā ⁊ hūiores crudos i senio pgestos
concoquēdos absumere vt corpus senile quoad fieri pōt
sincerū fiat. quod vt consequantur senes tueri volunt ab
opplentibus cunctis. celeriter in flegma putridū conuer-
siuis aquosum indigestus eisdem que appropinari calida
flegmatis illius putridi sui multitudīne senectus vires op-
primētis digerentiā euacuantia ⁊ absumētia ⁊ oīno cū
senis corp⁹ sm ipas pmas pticulas frigidū sit ⁊ sicci. imple-
atur autē facile serosis ⁊ flegmaticis superfluitatibus pp
virtutis imbecillitatez expellere eas tentandū. solidas vō
ipsas corpis particulas quoad fieri potest decentiori mō
excalfacer ⁊ exhumectare. quorū oīm fiet sermo signatus
magis. c. xliij. Hōz autē oīm tanto magis observatio ne-
cessaria est quanto magis obnoxia offensis senectus est.
Regimine itaqz pmensurato ⁊ pueniente rez sex nō natu-
raliū quorū administratōem docet pars illa medicīne quā
greci diaeteticā dicunt; cū quodam discursu qñqz medicī-
narū leuiori; sicut ea ps medicīne monet quā pharmaceu-
ticā vocant vitam que tantope expetit in hunc modū ex-
tendendā iubent. ⁊ oīno meminisse sermonis Gal. in pri-
mo libro sanatiue methodi. cuius verba sunt: Qui vult lō-
geus eē ⁊ sanus oportet eum sibi viuere soli; ⁊ ab oī ne-
cessaria occupatōe libez eē atqz eucratū. In hōz tñ oīm
administratōe gerentocomū habendū

Haud secus instantem cupiens fulcire ruīnam

Diuersis contra nititur obicibus;

Donec longa dies omni compage soluta

Ipsū cum rebus subinat auxilium.

*hoc curat qd dicitur
aut nunc oportet
fieri nō possunt*

**De consuetudine observanda in
resumendis senibus. Cap. xij.**

¶ Appellatio regiminis medicatioem pleriq; intelli-
gitur; in qua etiam pcurrit puetudo. ideo in regedis
senibus per artem resumptiva puetudini p viribus vaca-
da esse iubent; que quidem resumptio medici etiam actione
ppler; cuius est oia videre et tempore; vt ait Gal. Senes
itaq; p assueta studia etiam si nocua fuerit resumēdos do-
cēt a puetis nō distrabi; neq; ad incōsuetā transducī; naq;
qa puetudo vt recte diffinīit est secūda quedā nā ex vsu
paulatim acq̄sita rebus nālibus annexa mediāte pplexiōe
Estq; multoties et p̄tinuo aliqd facere paulatī tñ et vnifor-
mit̄ seu equalī; pp cuius vetustatem obtinet vt dicit vīm
nāe. ideo pmutādi puetudines senioꝝ nō est expiundū vt
monet Gal. Id enīz difficile et noxiū putāt; nā etsi in iuue-
tute fieri possit periculū pmutādi ea que corpi nocēt etiam
si in pueritia fuerit assueta. tñ qa eā pmutatōez vsu mode-
rato factā virtus fortis tolerat sine molestia. tñ etiam qa in
etatibus succedentibus q̄ p̄est sanitati adhuc incumbit vt
corpus ad meli⁹ reducat. pmutare tñ senem de prauis in
bonas puetudines qa nō sine graui noxa est nō est tentā-
dū; etiam si p̄tinuo et paulatim poss; senex a malis puetudi-
nibus distrabi. subita enī hec pmutatio ianis erit et noxia
Tū defectu t̄pis regiti ad inducendā bonā puetudinem
abiecta mala. tñ etiam qa oēs habitus. mores. et vicia. callū-
iā in senioribus iduxerūt; que vt aliqui leniri p̄nt; sic nūq;
ex toto finiri. Itaq; puetudinē mutare molestū est; p̄sertim
veterē et in senio. sicut aūt qd p̄ puetudinē est nocet mol-
le sit seu durū; ita et assueta ex t̄pe multo etiam si deteriora
fuerint insuetis minus molestari p̄suerunt. et ob eā cām
senes etiam imbecilles factos assuetos tñ est videre labo-
res facilius ferre fortioribus et iuuenib⁹ insuetis. Cuius

signū est delectatio in semibus consurgens ab eo quod cō
suetū est. habituante namq; iam qualitas signū est delectari
precipue rōne sumpta a consuetudine: licz qđ consuetum
est aliqñ senes conturbare constet rōne eoz que cōtinuo
offerunt in p̄suetudine partes replentes ita vt non sit lo
cus vacuus neq; potentia receptiua. metiri enim volunt
animalis vitam motu non modo sed ⁊ quiete languescen
te animali omni actu ⁊ motu continuo: quo fit vt plerūq;
assueta nō multū delectent. cuius signū est audiētes p̄tur
bare; qđ frequenter dicit vt Aristot. auctor ē. v. topicor.

De conditiōibus officijsq; gerētocomi
⁊ ministroz eius. Ca. xiiij.

S Gerētocomū qui custodie senectutis p̄sit eū eē opor
tere indicunt qui resumptiōi senectutis vnice incū
bat. hic enī finis est primarius gerētocomie: quicq; lris sit
aliq̄ humanitate imbutus: vt arte resumptiua monitus sit
canonū diligens obseruator. sit frugi vt ad frugalitatē ser
uos seu ministros p̄citet. etate maior. huic enīz aīo egoze
ministri parent: eidemq; libentius obediunt resumendi se
nes. Ita tñ oportet etate p̄stare vt ne pp senectutē labo
ribus minus resistere queāt. neq; enim senes: neue pueri
vigiliarū difficultatem aut laborū arduitatē ferunt facile
quod tamen perpatiendum est regimini senectutis incum
bentibus. Cum insuper peritū esse rei tum familiaris tñ
etiā medice oportet. multe enim res id difficile inscio fa
ciunt quod perito facillimū est. Neq; tamen impare gerē
tocomū solū debere oportz; s; etiā facere vt facientē minis
tri imitent. Estq; methodus resumptiua sciētie medicine
pars nō vulgaris vt suo dictū est loco .c. xi. ideoq; vrinā
senioris quotidie mane intueri officiū eius est. que si alba
erit deinde aliquantulū citrina. aut subrubea siue ruffa vt
plurimū integritatem senis boneq; valitudinis notio erit

nā vna concoctiōem adesse; alia vō concoxisse significat.
Sūt gerentocomus moribus peditus, exptus, lōgi vsus,
misericos, solicitus, atq; sedulus seniorū visitator, vt his
oībus resumendi senes finem adipiscant̃ expetitū, nā gerē
tocomie finis est resumptio: senū vō possessio illius, senes
ad diuinorū cultū inducere religio est; quorū nutū vita ex
tendit̃ humana, mundiciarū lanticiarūq; sit studiosissimus
quo in genere neq; ignorare eum oportere iubent quem
vite ritum resumendus senex in decursis iam etatibus sit
secutus laboriosum an quietū, cum luxu: an cū frugalitate
Ex his enīz silibusq; sepe resumendi noua rō ducenda est
Prouideat ne senes neue eorū ministri algeant; neue eru
riant sitlantq;. Sit deniq; resumptionis senectutis officio
dūtaxat deditus atq; intent⁹, vnūquodq; enī opus perfe
cti⁹ sortit̃ finē circa vnū intentū q̃ circa plura dicēte poeta
Pluribus intentus minor est ad singula sensus.
Quecunq; pro restauratione senū domū inferunt diligē
ter inspiciat, recipiat, custodiat, ne (vt aiunt) sumptus an
nuus mestruius fiat, q̃tum vō ad ea que corporis sunt sit
gerentocom⁹ habitudinis mediocris, aspectu hilaris, cor
pore mūdus, habitu ornatus, odore siue sudore nō fetid⁹
vt his oībus senioribus sit gratioz quos nunq; a spe extē
dende vite amoueāt, mīstros exerceat quos sedulos atq;
frugalissimos hēat, ignauos ⁊ socordes sūmoueāt, atq;
cū his mares vel femine sint, soluti aut vincti comiter se
habere preceptum est; quibus imponat vt senibus resu
mendis faciles se prebeāt, quorū etiā officia sint in primis
ne pfundant̃ gerētocomie opa: q̃ nō oēs ministri oīa exe
quant; nā id paz pducit gerētocomo; min⁹ mīstis; mīme
vō reducendo senī, sic enim ipsoz nemo suū propriū esse
opus aliq; putat cōiq; officio intricati laborare subterfu
giūt, qd̃ etsi de numero ministrantiū in gerentocomia, aliq;

angustius; alij laxius constituere soliti sint. attamen eum
numeri modum in ministrando senibus comodatissimum
prodūt. quo neq; nimia turba id opus ad se pertinere sin-
guli non existimāt; neue ministrantiū sicuti decet numero
iusta querela perpatiantur senes. Hunc enim ordinem nō
solum concitare emulationem sed etiam ignavos depre-
bendere ferunt. studeant vt que gerentocomus imperita
uerit fiant; neq; plus sapere censeant q̄s ipsum. obsequen-
tissimos se prebeant senioribus a quibus iussi auscultent.
domi in totum aut plurimū se morari oportere persuasiss-
simū habeant. horas resumptionis non pretereant. non
sint gulosi; q̄s catillidēs seu degulatores antiq; appellabāt
Sint casti. continentes. neq; a quouis eorū cōtractari po-
cula vel cibos seniorū iubent nisi a ministro aut in pube
aut certe abstinentissimo rebus veneris; quibus si fuerit
operatus vel vir vel femina debere eos flumine aut per
enni aqua priusq; penora cōtingant ablui mos antiquorū
fuit. pp qd̄ pueri vel virgines ministeriū hoc esse volunt
p quos parent ea que vsus postulauerit seniorū. Primi
preterea experfecti cubitu surgant; cubiculariū precipue.
postremi cubitum eant. Alii seni pro reuerentia dicant;
priusq; disponant ea que necessaria sunt senioribus nocte
sicuti ⁊ interdū exequantur. plerūq; pernoctent. cubilia
eorū nocte lumine priuata non sinant. tegumenta. culcitra
tomentū. mollia insternant. aulea. thoralia. ⁊ omnino pe-
ripetasmata ⁊ quecūq; hmoi habent vsus rōnem p loci
merito ad cultum seniorū parent. Senes decalcient. ami-
ciant. vrnalia ⁊ quecūq; aluo ⁊ vesice impāribus idonea
inseruist non desint. nocte etiam nōnunq; surgant vt se-
nioribus imbecillioribus si opus erit p̄sidio sint. sint fidi
vt nullius suasu eius cibi sint senibus ministratores; quē
delecteron greci dicunt. i. letalis cibus. Sintq; sobrii ne

temulentia aut crapula nimio somno cōgelati iussu nō au-
diant. sint taciti non loquaces neq; garruli ⁊ oīno ad in-
seruiendū prompti; ab ignauia vō penitus semoti; vt nihil
penitus ad extendendā vitā desit. Forme ministroꝝ ad
gerentocomiā idonee legēde vt sint firmi ac veloces. agi-
les. expeditis mēbris; qui senibus assistere. inservire. opeꝝ
prebere. die noctuq; valeant. quiq; domū excurrere. sur-
sum deorsum. pro rei merito queāt. Nō sint eoz opa oīo
sedentaria. culinā ⁊ eos qui senibus edulia parant inuise-
re debēt. Nō omnis apta natio; neq; anglici genus hoīm
elationis imense; ac neq; Suetij genus hoīm suspitiōis in-
gentis ac intolerabilis. neue Illirici genus hominū pra-
ue conuersationis. nec Pānoni genus hominū italicis a
tota specie aduersantū. idonei Britones. Alemanni. non
nulli ex gallis. Hispani Italicis similiores. oīm magis ita-
licoꝝ Lombardi. Ita tñ obseruet vt ipsoꝝ nemo ambro-
sit. i. turpis vite homo. neq; cossus. i. natura rugosi corpo-
ris homo. Deniq; ea officia que ministris attinet non in
totū eoz officio relinquenda sunt; s; ita delegenda eis vt
identidem oculis gerentocomi custodiant. sic enim dilige-
torem ministrū dicunt si meminerit ibi esse cui rō frequē-
ter reddenda est. Si quis autē senioꝝ non modo sed ⁊ mi-
nistroz cepit aduersari valitudine affici; vt is q; com-
modissime ⁊ celerius sanescat gerentocomi officij est. ex
cuius cura beniuolentiā nasci nec minus obsequiū ferunt
quinetiā fidelius q; prius seruire studet qui cōualuerit cū
est ei egro adhibita diligentia.

De aere magis idoneo p vite longitudine. Ca. xv.
p Remissa obseruatione solis ⁊ lune ꝑcursus; opposi-
tiōisq; alioꝝ astroꝝ regimini resumptiō necessaria
senibus pro eozum resumptione et tutela dispositiones il-
las aeris que etiam certissime omib; etatibus ꝑgruunt

obseruandas esse peritiores volūt. ⁊ sunt bonitas v3. claritas. ⁊ puritas. hec nāq; oīa salubritatem aeris ostendunt. Aeris autē bonitatem ⁊ claritatem dinoscere docent; si nō coinquatus fuerit putrefactione aliqua. hōlez v3. stercoz leguminū. aut animalū vel cōsimiliū. a nebulaz noctibus absolutus. neq; turbidus sit pp stagnū proximū aut fumū neq; inclusus in aliqua regiōe imo oīno sit ab infimis valibus liber; nam regio concaua altis montibus circūuallata nullam spiratiōem suscipiens. suffocati est aeris pytridi ⁊ turbidi animā tristē facientis. Puritatē vō in aere obseruandā si non inficiat euaporatiōe stagnoz aut paludū neq; ab antro gurgite venenosam auram suscipiat. neq; a cloacha seu flumine cloacalis aut cloacaz oīum colluue expurgante magnā aliquā ciuitatem sine multoz hominū exercitiū: nā circūfusus aer atq; corrupt⁹ plurimas affert senibus cās offensaz sicuti oīdere habitatoz cōsiderata corpa prodit. Columella si eis color sanus nō fuerit neq; capitis firma sinceritas. neue oculoꝝ lumen insensūz. nec purus auditus. neq; fauces comeatū liquide vocis exercent. sicuti autē hec noriū aerem; ita p̄ria his benignū ⁊ salubrem ostendūt. P̄ter has autē aeris dispositiōes cuiusbet etati p̄moditatē afferentes eo q̄ nature hūane plurimū p̄ducāt. aerē senibus puenientē equalem in qualitātibus primis declinē aliquantulū ad calidū ⁊ humidū non nimio lapsu in magnis laudibus extulerunt; eo q̄ eoz lapsus in hūc modū vt fieri pōt reducīt; frigida nāq; ⁊ sicca est senect⁹. Qd si aer quolibet alio mō in p̄riū hāz dispositionū mutabit⁹ sue opatiōis ēt p̄rius efficiet. ideoq; ⁊ obseruari iubēt trāsitiū ex salubri loco in granē q̄ nō oīo tut⁹ est sic neq; grauis in salubrē. q̄ si ab vno in aliū trāsēdū est; ex graui in eū q̄ salubris ē p̄ma estate. ex salubri aut in grauem p̄ma bieme trāsire meli⁹ est sicuti Celsus iubet.

De locis habitabilibus, climatibus, et regio-
nibus in quibus magis tardatur senectus.

Locum habitationis senis clima simul oē et regionem ea
pro resumptiōe senectutis incolēda esse iubēt q̄ causis mor-
tem velocē facientib⁹ aduersantia magis ad extendendā
vitā suis dispositōib⁹ iuuant; qualia in primis nō sunt (vt
gñatim sit dicere) ea q̄ ad septentrionem patentiora sunt
in regimine senectutis; sicuti et oīo in corporū quorūcūq;
defectorū atq; imbecillitū resumptiōe repellenda. Auicēn.
namq; autor est in locis illis ppter dñantem frigiditatem
hñtes pplexiones debiles pati cuzem; q̄ est quedā spasmi
species. Neq; etiā ea loca q̄ ad meridiē sunt puerſa plon-
gande vite conducūt, in eis enim accidunt senib⁹ paralyſes
prop̄ catarrhos q̄a eorū capita plena sunt, ſiliter et asma tor-
tura, epilempſia et febres in qbus caliditas et frigiditas cō-
iunguntur, et febres longe hyemales et nocturne; eripitur
nāq; humorū temperies in corporibus hoīm pp cursū pro-
ximū solis deſagrans ſuo calore corpa exurentis, vbiq;
aut vitare solis ardorē senib⁹ vtile est. Loca vō ad orien-
tem patentiora puerſaq; vt iuuantiora pro tutela ſenectu-
tis ſenes incolere, ſunt, n. aeris ſalubrioris quia tenuioris
t̄patiorisue et adhuc magis ſi eorū aspectus cū quadā in-
terpoſitione a ſeptentrione et meridie patentior fiet. Sol
nāq; a locis illis nō tantū recedit vt premanſ algore, neq;
tantū accedit ad ea vt vranſ estu; eo q̄ eleuat ſol in diei
initio ſup ea loca aerē depurās receditq; illustrato iā aere
Et qm̄ ſol qbus in locis mediocriſ calores p̄fundit in his
p̄ſeruat corpa t̄pata, ideo euenit q̄ eorū locoꝝ incolē tēpa-
te ſunt habitudinis, ſanorum corporū, virtutū fortioꝝ, colo-
ris albi, rubeo ſuffuſi, raris et paucis languorib⁹ vexati, car-
noſi, vocis ſplendorē hñtes, mediaſq; inſi grauel et acutas
pp tempiem humidi q̄ ſiunt grauiores vocis ſonitus et fer

ad orientē

noris quo acutiores. suntq; predicti prudētia. ⁊ oīo vt aiūt
 sunt gentes sanitatis ⁊ quietis. Accedūt post hec loca ad
 occidentē cōuersa in qbus senes vitā degere phibēt. sunt ^{ad occidentē}
 enim impuriōis aeris. crassioris. humidiorisue q corpori ^{nō}
 nō mō incōmodus est imo ⁊ aīe. Ingeniū nanq; hebetat
 apprehensionē obtundit. iudiciū obnubilat. cogitationes
 corrumpit. affectōes obliquat. Vm aut habitabiliū loco-
 rum; vt ad regiones descendamus; nulla ad vitā extendē
 dā accōmodatior oīm fere iudicio habita ē q̄ ea q̄ sub eq
 noctiali (si tñ vt pitiores putāt regio sit hītabilis) neq; n.
 sol plurimū ab ea recedit neq; diu morā facit in eius dire-
 cto. Propter quod ⁊ celo salubri gaudet. estate ⁊ hyeme
 temperiem nō excedentibus. estq; illi equinoctiū neq; ex-
 tremi caloris sunt dies. ferūtq; anno vno geminari quat-
 tuor anni tempora cum fructuum vbertate. bine enim fiūt
 messes sicuti bine sunt estates ⁊ adiūtiunt peritiores ppe-
 tuum ei esse ver ppetuosq; flores. salubri celo sempq; ver-
 nante. etsi estas in ea sit nō tñ estus. imo aeris dispositio
 semp similis nullo sensibili nocumento impediti. Ad eas
 gentes q̄ eam regiones incolūt nō adeunt exangues mor-
 bi. nō egra senectus vt Lactantiū tradit. quoz memo-
 ria ⁊ oēs dispositiones nobiles sunt ⁊ siles. Accedūt post
 banc climata ⁊ regiones alie quoz dispositio a tpamento
 illo labit quaz que ad caliditatem declīnes modico tñ ex-
 cessu magis ad frigiditatem declīnantib; laudatiores pro-
 dunt. in eis enim melius diuturnioriq; tpe calidū ⁊ humi-
 dū q̄ principia ⁊ causa vite sunt conseruant ⁊ ex pñti vita
 magis extendit q̄ in frigidioribus qualia imprimis sunt
 plurima idie loca quā a meridiano mari ad ortū solis usq;
 porrectā scribūt. a septentrione vō ad montē vsq; cauca-
 sum puenire. ab occidente aut indo flumine claudī qd ru-
 bro mari excipit refertā insulis auro ⁊ argento fecūdis. ar

boꝝ fructibus nunq̃ carentem. binas messes estates ⁊ hy-
emes. cinamomū. piper. calami aromaticū ⁊ ebur dare.
ibiꝝ aureos montes esse quos adire pp̃ dracones ⁊ gry-
phos imensoꝝq̃ hoīm monstra nō posse diuus Hierony.
narrat. cuius sup̃ior pars orientalis primo metū climate
inf̃ equoꝝtialē ⁊ tropicū cancri sita: quoz incolis satur-
nū dñari astronomi tradunt. ideo longe sunt vite ita vt eo-
rum plures non moriantur nisi exita etate affecti. Refert
enim Pligonus cirnos indoꝝ genus annis centenis quas
dragenis viuere. Sunt ⁊ in india gentes pandore appella-
te in conuallibus site: quas ducentos annos viuere fe-
runt in iuuenta candido capillo qui in senectute nigrescit
Neq̃ caldea regio orientalis hoc in loco silentio pretere-
unda est que a septentrionali parte arabiam claudit ad p̃-
ficum sinum extensa: in qua naturas vigoratas fuisse. pro-
phetias ⁊ scientias inuentas peritiores tradunt. Aluma-
sar enim. iiii. introductorii auctor est: Hoc prophetā vene-
randum corruptionem ⁊ frigiditatem aeris fugientem ex
mōtibus armenie in qbus requieuit archa mense septimo
(vt ait Moyſes. viii. geneſeos) in caldeam aerem querēs
calidū se tranſtulisse. Caldeam incoluisse parentes p̃mos
vsq̃ ad Abraham qui ibideꝝ ortus indeq̃ ad terram pro-
missionis a deo eductus est: eosq̃ longiſſimo vite ſpacio
vixiſſe idem ſcribit Moyſes. Quozum annozum nume-
roſitas etſi ſuaderi quoquo modo poſſit: tum ex perfecti-
one complexionis: decentiq̃ regimine vite eoz. Tum ex
bonitate alimentozū ante diluuiū. Tū ratiōe laudati aſpe-
ctus ſiderum regioni illi dominantū: attamen quia nullis
documētis vt ait Aug. in experimentū venire poteſt pro
miraculo habenda eſt ad magis videlicet fundandam in
cordibus fidelium mūdi creationem: quā (vt Rabi Moy-
ſes auctor eſt) pagani pro magna parte negabant. Non

enim ante diluuiū fuerunt omnes vite longissime ; sed for-
lum bi de quibus sacra meminit scriptura. Lamech enim
pater Noe cōcurrit in vita cum ipso Adam; Abrahā etiā
quem principalem extitisse in predicatione fidei tradunt
erat annorum. lxxiii. quando mortuus est Noe. ⁊ ita testi-
moniū creationis mundi ex longitudine vite illorum satis
continuatiū esse produnt a tempore Ade; ad tempus vsq;
Abrahe. Quod autem regio illa cum adiacentibus locis
extiterit sapientū auctor est Hieronymus. vnde ⁊ magi id
est sapientes quos ab oriente in Bethelen xpm adoratu-
ros venisse fide tenemus ex arabia oriūdi extiterūt. Tem-
peries aut regionum illarū cū aliquanto ad calorem excessu
ptingit rōe velocioris incessus solis sub egnociali ⁊ eius
pmutatōis ab eo in pmo climate maiori cū velocitate eue-
niētis. refrangit q; vehementia caliditatis regionū illarū
ventorū q;pluriū afflatu aerē ptempantiū refractiōesq; ra-
dioz solarium cobibentiū cooperante ad idem efficiendū
vaporū eleuatorū ex maritimis multitudine ex annib; seu
lacubus. nec minus rōe signorū celi vltimū toti climati pri-
mo dominantū quibus omibus euenit vt qua dispositiōe
lederent extranei ea inopia sit indis primū inhabitātibus
clima. Est aut indorū talium color croceus. aut fuscus. vt
ea q; corpi sunt adducamus. non niger sicuti ethiopum in
secūdo degentium climate qui magis meridionales sunt
illis. ideo caloris impetu vehementiori sunt illis nigrio-
res. Sūt post clima primum cum suis complicibus regi-
ones alie a peritioribus astronomorum medicorumq; ac-
cōmodate pro vite longitudine laudatiores; quas geren-
tocomo eligere prestat; sicuti be que site sunt in extremi-
tate climatis tertij ptranseūtes inde p quartū ⁊ pprie vt
Cōciliator inqt regio illa q; in chindā q; ex opposito Cō-
stantinopolis est sita ad orientem cōuersa ⁊ inter choym

Elidiecerunt autē et pitiores his regiones nonnullas climatis
ferti ad vitam extendendam iuuantiores sicuti et in eisdem
corpora magis eucrata est inuenire: ceterum greciam quā apud
grecorum illustres medicos eucrata censetur. eucraticissi-
ma tamen Hypocratis patria. est autem grecia climatis
eiusdem in quo et Roma totius orbis terrarum omnique re-
gionis olim fines possidens in medio quasi sita cum adiacen-
tibus regionibus italia etiā annumerata inter meridianas
gentes quae ad axem meridianum primae sunt et eas quae in
secundo degunt climate; quibus pressis calido vrente pro-
festina humidi naturalis consumptiones accidit senium tri-
gesimo eorum anno ut Aesculapio auctor est; qui perfecto bre-
uissimus est humane vite periodus. hi sunt ethiopes quorum
ut Plinius tradit pars quedam locustis tantum vivit fumo et
sale duratis in annua alimenta qui quadragesimum vite an-
num non excedunt. crispo capillo. colore nigro. quorum den-
tes candore nitescunt. brevioribus corporibus. oculis nigris.
cruribus validis. atque impetu solis sanguine exiguo.
ideo et timidiores sunt ardores et febres sustinentes. Estque
italia media alia ex parte inter eos qui septentrionales par-
tes et frigidiores extreme incolunt: sicuti sunt gentes in se-
ptimo et ultra morantes climate: ut quae polo artico pri-
mae sunt quae absunt longe a meridie; quibus velox accidit
mors non modo violenta contingens a putrefactione prohibita
etque transpiratione quae est ab opilatione; verum etiam mors
naturalis presumptiva. calor enim naturalis frigidiores regiones in-
habitantium ad interiora propulsus intima corporis pene-
trat inuiscaturque humido cui nimium depasto evenit corru-
ptio ex consequenti viuentis interitus. neque abundantia
humidi quae ex pinguedine eorum dinoscitur ad eorum vitam exten-
dendam auxiliatur; quinimo aduersatur; quia aqueus non
aereus cordi neque calori proportionatus. Breuiori etiam

vite spacio degunt septentrionales propter vite regimen
inordinatū qbus peculiare hoc inest vt sint voraces, cras-
si, corruptas, turpes ⁊ brutales facies hñtes, suntqz gen-
tes imanibus corporibus, cādido colore, directo capillo
⁊ ruffo, oculis cesijs aliqui glaucis, vocis sonitu grauiori
sanguine multo, moribus siluestribus, mente stupida, vsu
rōnis carētes, Infuse enim sunt gentes ille; vt ait Cictru-
uius crassitudine celi obstante aere humoreqz refrigerate,
nam sicuti acutiores efficit calidus aer nō oīo vstius ho-
minū mētes; vt in Hispanis est videre; ita eōrio refrigera-
tus plurimū tardiores ardores ⁊ febres raro sustinentes
sanguinisqz abundātia resistunt ferro sine timore, Qua de-
re audaces sunt ⁊ viriles de seipsis plurimū p̄sidentes, qn-
īmo nulla fere rōne ducti eoz ferocitate plurima temere
aggrediunt ⁊ oīo est gens viroz infrena qb⁹ in scelus oē-
ruit fas; ita vt etiā corporib⁹ humanis vescant, Huius ge-
neris Scythas esse tradūt siue parthos, Exite itaqz Ro-
ma cū adiacentib⁹ regionib⁹ vt latina, etruria, campania
cui peculiarit̄ ascribit eā hñe campos toto anno vernātes
īmo ⁊ tota italia q̄ mediū quasi teneat climatū habitabiliū
ad septētrionē tñ mag⁹ declinās que regio salubrior est q̄
meridiana vt ait Marcus varro, Erūt p̄culdubio tpatī-
sime ad vtrāqz ptem corporoz mēbris aīorumqz vigoribus
longiorisqz vite in italia gentes, Quā rem exempla plura
certā fecere, M, enim valerius coruinus romanus centū
annos impleuit; ⁊ ex feminis Terentiā Ciceronis serunt
centū ⁊ septē annos impleuisse, Quippe int̄ septentriona-
les meridianasqz ab vtrāqz pte mixtionib⁹ tpatas ⁊ inui-
ctas laudes h; italia p̄silijs refrigens barbaroz ferocitatē
meridianozqz cogitatōes ⁊ versucias vt nulla ex pte lau-
dib⁹s italie certent; ita curā rerū humanaz agens deus
monarchiam Romanā egregiā temperatāqz regione col-

locavit: ubi ut inquit *L. Iulius* saluberrimi colles, flumen
oportunū quo ex mediterraneis locis fruges devehuntur,
quo maritimi cōmeatus accipiunt, mare vicinū ad cōmo-
ditates, nec expositū nimia propinqtate ad pericula classi-
um externarū regionū, italie mediū ad incrementū vrbis na-
tum vnice locū, ut infestis oībus ppulsis diuturniori vite
spacio tranquillissime potirēt; quibus est humani generis sa-
lute p̄cesse. Nō soluz aut dissiles regiones ad vite longi-
tudinem breuitatēq; ab inclinationib⁹ celi disponunt; imo
et regio eadē influxus celestis occasione, aquarū, ventorū,
montū, aut aliorū consimiliū dissimilit disponit ad vitā ex-
tendendā breuiandāue; quo sit gentes diuturniori tpe vi-
uere in locis quibusdā ferti, imo et climatis principij septi-
mi et in montanis precipue regionib⁹. Quicūq; auctor
est q̄ morātes in locis habitabilib⁹ altis sani sunt et fortes
laborē multū patientes diuq; viuūt. Ea nāq; loca ubi celi
status vinidus ventosusq; est afflatu ventorū salubriū (ut
debet) deuantant, et eorū precipue q̄ patentiora sunt oriēta-
lib⁹ ventis; tecta vō ab occidentalib⁹ et meridianis dūmō
nō sint alia id impediētia ceu paludes et valles prime, et
cetera psilia. His itaq; in locis eleuatis ac patentibus aer-
is puritate, claritate, frequentiq; innouatione a putrefa-
ctiōe preseruari tarde senescūt hoīes; sicuti in nōnullis lo-
cis italie experimenta et exempla id notū fecere ceu *Par-*
me, *Placētie*, *Fauentie*, *Bononie*, et in collibus earū, in
Triperia quoq; lacus bennaci in agro veronēsi; cuius aer
saluberrimus vbi verone inter reliqua diuū munera tri-
butus est; nec minus *Bergomi* patrie in qua longene vi-
te homines q̄ plurimos est inuenire. Ferē quoq; et flexu-
lis psitutōem aeris vite hoīm longitudini plurimū accō-
modari, et *Bononte* vita humana ab antiquis traditū est
nō modice extendi. *Plinius* enim auctor est *Titū sallo-*

nium Bononiensem centū quinquaginta vixisse annis qđ
et in aliis italie et regionū aliarū locis contingit: sicuti et in
regno Galitie ferūt et Valētie. Refert quoq; Linconien
sis circa quendā polū incolas montanos vniformi et regu
lari radioꝝ solis reflexione aerem ad equalitatem ducen
te seniores iam factos nimia vite longitudine tedio affe
ctos annē secus montem morituros sponte insilire. In ti
noli quoq; montis cacumine qđ vocāt tepsum hoīes cen
tum quinquaginta annis viuere. Abucianus auctor est.
Item et in insula taprobana vitā hominū centū annis mor
dicam dicunt. quinimo in ea insula longissimā vitā sine
ullo corporis languore traduci Artemidorus tradit. Ob
seruandū tñ est qđ Columella de salubritate regionū pro
dit: vt cū sint quedā loca q̄ solsticiis minus calefiant sed
frigorib⁹ hyemis intolerabili⁹ horrent sicut thebas ferūt
boetias. sintq; q̄ tepeant hyeme: sed estate senissime can
dent vt affirmant euboicam chalcidē. petatur aer calore
et frigore tempatus qui fere medios obrinet colles. quod
neq; depressus hyeme pruinis torpet. aut torret estate va
poribus. neq; elatus in summo montium perexiguus ven
toꝝ motibus aut pluuijs omni tpe anni seuit. Hec est me
dijs collis optima positio ad vitā hoīs extendendā aptissi
ma. cuius frons ad orientem egnociale directā sit: in qua
ad estiuos tempandos calores et amenitatē locoꝝ pluri
mū pferunt. salientes riuī quos dulces in medijs collis lo
cum positū p aquagia. i. aqueductus ducere vtile est si lo
ci peditio patiat. pp qđ laudate sunt vbes amneses. i. ppe
annē site: qđ etsi a mari lōgo poti⁹ iternalio q̄ breui resu
gisse p loci salubritate p̄stet. Attñ accedūt post h loca i me
dio collis sita ad vitā extendendā loca maritima et insule i qb⁹
bitantes lōgior⁹ vite sūt bitantib⁹ i agrestib⁹ vt inqt Auer.
sicuti et aialia marina lōgior⁹ vt ferūt vite sunt q̄ agrestia.

Propter qđ laudauerunt quidā in vite longitudine ter-
rā calidā mari vicinā humiditate ⁊ caliditate aeris illius si-
cuti est Venetiarū vrbs italie preclarissima. Euenit autē id
vel salſedinis rōne hoīm corpa a putrefactione preseruan-
tis, vel maritimaz regionū equalitatis rōe, quaz pplexio
proculdubio vt verius putandū est cū Anic. est equalis in
calido ⁊ frigido, de cuius tñ ad humiditatē deducto quo-
cumq; prauo ventoz afflatu vaporūq; qualitate aliqua de-
testabili cū alijs consilijs; sicuti vicinitate paludis a qua
aīalia infestis aculeis armata gignunt q̄ in nos dēssimis
examinib⁹ inuolāt. Hinc etiā pestilēs virus insurgit. hinc
natritiū serpentū infectio qbus oib⁹ sepe hūnt cecī mor-
bi quoz causas neq; medici pspicere queūt vt ait Arode-
ratus. Qđ autē insulanoz extendat vita exemplo Gorgie
siculi pfirmari pōt q centū octo vt aiunt annis vixit.

De priuatis mansionibus resumptioni
senectutis accōmodatis.

Mansiones senū pro eoz resumptione cen cubacula ⁊
bibliotheca ⁊ q easdem hñt vsus rōnes eas eligendas in-
bēt q sicut salubri regione ita saluberrima parte regionis
sint pstitute vt pote ad orientem spectantes nō oīno con-
uerse ad meridiem septentrionem neq; ad occidentem ae-
ris sint salubrioris, liberius expirabilis, nō cōclusi, neq; te-
studinate fornicibusq; ptecte ⁊ multo minus subterraneae
quarum aer crassius est ⁊ humidus pectoris ⁊ cordis cō-
strictionem capitis grauedinem, pigritiam, somnolentiam
obtusionemq; sensus efficiens cum anhelitus induratiōe
respiratiōisq; difficultate qua plurimū cōtingit vocis amif-
sio. Amplius priuatas senum mansiones patentes valde
quattuor angulis orbis illaudarūt; quāuis ad orientem
cōuersas laudarint, quattuor tñ ventis patentiores vt de-
testabiliores repellātur quas conflages appellant, i. loca

ad orientem

in que vndiq; confluunt venti, nam et estate calide cum ex
cessu, hieme vero frigidiores precipue si eleuate fuerint, quo
fit ut neq; a frigore defendat senilia corpora, neq; a cau
mate, incumbendum tñ est ut apice sint ita q; sol et orien
tales venti eas adeant; ut mansio leto fruatur aspectu, est
enim sol aeris rector et vite cōseruator bonus; eo q;
non est vita viuētis præter deū nisi per solem et lunam ut
ait Albumasar in Sadan; imo sol nubila humani animi se
renat ut Plinius scribit, Aerem mansionis eucrasiam ha
bentem in lumine et calore aptissimū predicat, sic enī mul
cet et temperat senectutis languorem, lumen namq; exuber
ans sui caliditate corpus relaxat ut ait Gal, Aer vero fri
gidus et obscurus cū excessu corpus pstringit, eas quoq;
mansiones albarij operis nitore decorari iubet; ut calica
te sint, i. calce polite, Pro tutela itaq; senioꝝ nāe frigide
in tempore anni frigido et in regionibus p̄similibus; preci
pue tñ montanis; mansiones priuatas bibernas sic parari
volunt ut possit eas hiberni solis totus prope modū cur
sus hilarare, paup̄mētis opportunis instrare utpote ligne
is asseribus esculeis aut laricis vel alijs p̄silibus; ut in ca
liditate temperate dispositioni veris assimilent, excitāt, n.
virtutes sopitas algore; quia tamen sitim inducunt ut Al
buchasis tradit; faciuntq; descendere cibum indigestum
aere septentrionali rectificande sunt, Si tamen habitatio
nem huic oppositam senem habere contingat aerem mā
siōis illius lectisternijs ad idem appropriatis docent mu
nire aut igne rectificare ex his rebus que aerem mode
rate calfaciendo et siccando flammam inducunt non fumo
sam cum puritate; ceu sunt vites sicce, laurus, libanus, cu
pressus, olea, Purigare quoq; aerem loci illius; fumigijs
ex ligno aloes, thure, mirra, storace, iunipero, et similibus
simplicibus et cōpositis hieme precipue, Estiuas vero mā

fiões orientē solstitiale z ptez septentriōis aspicere, hostia
z fenestras patefacere vt perflatus quoqz aliquis acce-
dat, testatiū paumentū, tessalatum, aut sectile constituere,
marmora vel tesseres aut scutulas accipere quibus equa-
le reddatur angulis lateribusqz coniunctis, aut si hec de-
sint supra marmor tusum sternere; aut arena cum calce in-
dncta lenigare; aut ambricibus asseribus z tegulis inter-
ponere neqz irrigare, cubile vō aut lectum senis in ea par-
te mansionis locari qua liberius aer ingredi z egredi pos-
sit; super quo sandallos, rosas, aut virentes plantas odo-
rem ferentes suauem sternere, z omnino strata eoz indu-
menta z sedilia aromatizare, hec enim redolentia mansio-
nis aerem rectificant, cerebri vigorem adaugent, odora-
tui delectationem inferunt cum iunamento alioz sensuū,
aduersanturqz vaporibus malis aerem inficientibus. Va-
riantur autē hec fm quadripartitas anni varietates, ideo
si adaucto frigore opus sit senem calefieri igni non mul-
tum proximū fieri neqz iuxta illum longo tempore mora-
ri precipiunt; maxime autem cibo sumpto z facie igni op-
posita; nam senis iam imbecillioris spiritus magis resoluū-
tur, digestiua impeditur, hebetior fit visus, exacuitur san-
guis, vt plerūqz vertigo inducatur; sed dorso igni opposi-
to moderatum vsum ignis eidem iniungendum, immo ad
oculoz senis custodiam aliquid inter ignem z senem cal-
faciendum ponere. Et adhuc magis cellulam parare que
a camino hiberno tempore calefiat vt estiuā fiat; que eo
salubrior erit hiberno saltem tempore quo in abdito z cō-
camerato loco posita erit cū absentia ignis; in qua senem
hieme z estate pfricari postqz egresserit salutare affirmant.
Estiuo autem tempe mansiones senectus exposcit in qui-
bus quotannis estiuat que amena sint; nam estiuā locoz
amenitas a mollibus z delicatis hoibus cuiusmodi sunt

fenes etiam umbrarum opacitate queri solet vt hibernaz
faciant mansiōem. Cuiāda tamen maxime sunt loca gra-
uedines destillationesq; concitantia; sicuti auctore Celso
est habitare edificio lucido per flatum estiuū hibernū so-
lem habente. meridianus sol. matutinum ⁊ vespertinū frī-
gus. aure fluminū atq; stagnoz. nubilo celo soli aperienti
se committere ne modo frigus modo calor moueat. ma-
gisq; grauib; locis hec seruanda sunt in quibus etiam
pestilentiam faciunt. His enim modis adiutorijs ⁊ caute-
lis olim directus Antiochus medicus vt est apud Galie-
num; octogenarius supraq; in finem vsq; peruenit illesus
sensibus ⁊ membris integer omnibus. Loca insuper hu-
iusmodi omni stercore ⁊ mucore liberanda esse; bonisq;
odoribus suffiēda; ne quem redoleant fetorem siue odo-
rem fetidum acorem ne iusserunt peritiores. Rabi Abo-
ses auctor est prestans esse odorare flatus columbarum
⁊ eas cohabitare in mansionibus hominū; quia tuentur
ex hoc ab egritudinibus neruozū. a paralyfi. tortura oris.
spasmo. ⁊ tremore. Obseruetur tamen ne fumus colūbinū
in his congeratur; quia putrefacit atq; inficit aerem.

**De temporibus anni resumende
senectuti conducentibus.**

Accidunt aeri mutationes nonnullę accidentales; quas
tempestates appellant. ex quibus senectuti perq; vtilis
sunt equales siue frigide seu calide; declines tamen ma-
gis ad calidum. pessime vō eisdem sunt que variant maxi-
me. saluberrimi quoq; q sereni sunt dies; meliores pluuij
q; tñ nebulosi aut nubili. In quibus omnibus nō solum
interest scire quales dies sint; s; etiam quales ante pcesse-
runt. Fiunt ⁊ preter has aeri mutationes alie naturales

iuxta quadripartitas anni varietates: quarum principium sumitur a transitu solis de quadratura in quadraturam sui circuli: quas veluti precipuas in resumptiuo regimine maxime observant; nam inter mutationes omnes que ex stellis fiunt cum ille sint maxime: que imprimunt a suorum circulo quadraturis in corporibus viventium alterationem gradem inducunt. Inter quattuor itaque anni tempora sic partita pro resumendis senibus quorum ut dicebat calor innatus paucus est cum superflua humiditate accidentali estatem salubrem produnt: cuius dies primus est in tauro ad septem idus maij; dies habens quinquaginta et nonaginta ut. **Ab.** Varro tradit, melius enim in ea se habent senes sicuti et iuvenes in hieme: nam seniorum natura frigida calore iuuatur estiuo, quod experientia probat Avicenna in his verbis: Videbis in estate senes et qui eis assimilantur fortiores, frigus enim inimicum est seni et tenui; licet prosit iuuenibus et omnibus plenis, erit autem estatis dies tanto senectuti magis conducentes quanto venti fanonij magis plabunt. Hiemem inimiciorum senectuti tradunt cuius dies primus est in scorpione ad idus, iij. novembris dies habens nonem et octuaginta, que si multum fuerit aquarum generat in eis cattaros. Autumnus vero principium ad tutelam senum non repellit, estate enim et in autumnus prima parte senes optime se habere inter auctores puenit: licet eiusdem finem ceteris senibus nocivum damnent, nam et si autumnus senectuti nunc utriusque assimiletur: simpliciter tamen malum est omnibus temporibus pestilenti effectuiusque acutarum egritudinum et mortalium, omni etate, omni nature in omni regione incommodum sine additione blasphematum veluti periculosissimum: minus tamen calidis et humidis nunc. Est autem autumnus dies primus in leone ad septem idus sextilis dies habens nonaginta unum, neque dictus est autumnus quia augeat salus: sed quia tunc maxime augeant hominum opes

agroz fructibus collectis. Aer autem senibus non adeo rebelle sicuti hyemem arbitrantur; siue veris naturam calidam et humidam dicamus: ut philosophorum plures docuere, siue nature temperate decline tamen quo ad eius principium ad humidum non longinquum ab equalitate ut medicorum nonnulli, siue ponatur nature equalis eo quod temperiem et fortitudinem afferat operationibus virtutis nutritiue et calori innato omni operationi humano corpori saluberrimum; ita ut opportunissimum quoque curationi tempus vernum feratur; non equale tamen secundum proportionem qualitatum primarum, diem primum veris esse in aquario ad septem idus februarii scribunt; diesque habere unum et nonaginta.

De ventis eligendis ad idem.

Quia venti aeris dispositiones variant non modo; immo et hominem diuersis alterationibus afficiunt, ideo pro tutela senectutis etiam usum eorum diligenter observari iubent; nam orientales ventorum eo quod sunt in calido et frigido equales si per loca virentia et depurata per aquarumque decursus transitum habuerint sicuti alijs etatibus ita et senectuti aptissimi sunt. Spiritus enim multiplicant et resumunt, verum quia obtalmiam generant et coriziam auctore Albucasi; cum aqua florum ceu rosarum aut violarum eorum amouetur nocumentum, occidentales vero quia alicuius sunt equalitatis in calido et frigido si ad septentrionem erunt declines in resumptiuo regimine precipue in vere non illaudantur; nam virtutem digestiuam excitant, sunt enim occidentales venti humidiores parum orientalibus; quia septentrionales orientis non adeo maritimi sicuti occidentis, est autem illorum ventorum transitus per mare. Tum etiam quia sol eos suo diuersificat motu.

Assimilanturq; in pluribus dispositionibus veri, sicuti, n.
tempore veris aerem ad temperantiam quandam et salu-
britatem pmutari cōtingit; ita et flante vento occidentali
et precipue zephiro collateralī fauonū; qui magis alijs ve-
ri assimilatur eo q; serenissimus et delectatiōem inferens.
nam mitis zephirus reuebit frondes quas spiritus boree
aufert vt inquit Boetius. Quia tamen occidentales vē-
ti frigus inferunt et tremorem cū rebus excalfaciētib;
eorū nocumenta deleri iubent. ventoz aut meridionales
nature calide in secundo; sicce vō in primo. Si p laudatā
regionem transitū habuerint pro resumēdis senibus pre-
cipue decrepitis frigide et sicce nature in autūno et in re-
gione septentrionali laudauerunt peritiores, iuuamentū
enim afferunt pectori, vex quia aerem grauiorem reddūt
aures tardant, capitis dolores mouent, aluū soluiunt, to-
tum corpus efficiūt hebes, humidum, languidum, sensus
perturbant, caliginem inducunt et pigritiam, vtile auxiliū
est aqua rosacea et canphora eorū nocumentis resistere.
differunt tamen pro natura locoz regionūq; sorte ventoz
effectus; precipue varietate montium super quos fit
ventoz transitus; tum occasione aeris, maris, stagnoz, pa-
ludum, vallium, et consimilium; Tum etiam ratione loco-
rum que sunt deserta siue adusta fuerint siue non adusta.
ratione etiam propinquitatis et distantie illius loci a quo
oritur ventus, ideo contingit ventoz naturas in locis di-
uersis plurimū variari, propter quod ferunt ventum fere
vbique a mediterraneis regionibus venientem salubrem, a
mari grauem esse alteriusq; operis, austrū quem Rome
ventū maritimū dicunt apud nos; nam turbat et pluuios-
um reddit aerem, ideoq; austrū appellari volunt q; bau-
riat ventos, attrahit enī nubila et aquas; plurimazq; egri-
tudinū est cā. Apud vō Scotos, Batios, et Moroegias

salubris serenat. Quare hic ventus pro tuenda resumendaque salute Rome detestatur, in illis vero regionibus forte commendatur. Simili modo et boreas nobis et illis oppositum operatur, quorum omnium causa videtur: quia ventus a veniendo dictus sit; aut quia sit vehemens et violentus continue quanto magis procedit motu suo depuratur et subtiliatur, cum autem incipit grossius est et turbidus exhumectatius, nos autem magis quam illis austro appropinquamus, magis vero distamus a septentrione a quo boreas effluit; illi vero e contrario. Scio vicinam quendam Bononie meridiei quasi orthogonaliter expositam; cuius incole defectum auditus patientes fere omnes sunt surdastrum. nec mirum; nam austrini flatus auctore Hippocrate gravant auditum.

De vestibus idoneis regimini senectutis.

C Altum vestitumque esse senem; tum utiliter; tum etiam delicate; munitumque diligenter a ventorum frigore et pluvia pro conditione temporum gerentocomi officium est; que omnia prohibere poterit, tum usu pellium quibus manice vestesque duplantur; tum usu indumentorum confectorum centonum modo aut sagarum; cucularum, tum etiam tegumentis capiti et universo corpori accommodatis senes obtegendo velandoque ne ventorum afflatu aerisque intempie intima corporis introeuntium alteratiobus ledantur; neque perfrigescant. quod si fiet nullus dies tam intolerabilis est quo non sub diuino inozari siue moliri aliquid possit senex. Horum autem differentiam pro conditione nature senis necnon ventorum regionum climatumque, aeris constitutionum, temporum anni et similia metiri opere precium est; nam temperatum senem natura sanguineum seu colericum estate subuculam ultra; qua nullo tempore senex priuatur estiuo siue hiberno aut inter hec medio, veste linea ceu sufficiens ad eius tutelam velandum precipiunt. Lini enim natura frigida est et sicca indumentaque ex eo fa-

cta omnib⁹ alijs frigidiora minusq³ corpori adherētia Al
buchasis prodit, et si Auerrois lini naturā dicat equalem
que eo erūt corporis caliditatem temperantia cobi
bebuntq³ cutis corporis condensatōem absq³ tamen impe
dimento exitus vaporum per poros cutis quo prestantia
erunt candore molliciae. Unde et linū a greco dici ferūt
quod est linariū siue q³ sit molle et lene, quo in genere etiā
sunt vestes ex bysso facte que est genus lini candidissimi et
mollissimi, aut genus serici grossioris. Habite quoq³ sunt
in genere eodem; quas vestes bislinicas appellant; bom
bicine vestes ad luxum feminarum inuente tellarum ara
nearum modo texe; quas ut Plinius tradit Pamphile
Platis filia inuenit prima, nō fraudanda gloria excogita
te rationis ut denudet femina vestis bombicina. Delica
tiores tamen molliores splendidioresq³ senū veste sericea
bombice intercluso indui volunt, sunt enim delicati quasi
luxui dicati; nam tempatio^r est linea veste quia non tanti
frigoris, minoris etiam caloris bombicina sola, quaproptē
nec sanguinem inflāmat neq³ extuare facit; senectamq³ cu
stodit a ventorum impetu. Gloria autem sericee vestis su
per eam que linea est ex hoc dinosci potest; quia serico au
gescit corpus redditurq³ lenius, virtus naturalis defecta
et eius operationes reparantur, memoria increscit, eoq³ ni
gram colerā educi de cassula cordis Rosarius auctor est
Contingit tamen sericeas vestes in calore et frigore plu
rimū variari; nam earum quecunq³ ex serico sunt nō vilo
so quas rasas Plinius appellat; minus exalfaciūt. Pan
norum enim pili eo q³ corpori plurimū vniuntur et adhe
reāt sunt cause exalfactōis. Quo in genere habite sunt ci
trose vestes que concripsē sunt ad similitudinē citri. Ve
stes bombicine leniunt et calfaciunt; filius namq³ Serapio
nis auctor est bombicem calidum et humidum esse atq³ in

dumentis aptum eius caliditatem ⁊ humiditatem ponit
in gradu pmo. ⁊ oīo vestes ex serico ⁊ bombice factas ca
lidas cum temperie. has vō que ex panno fiunt plano nō
lanuginoso siue veloso ⁊ lineas frigidas. Idem iudican
dum est de quocūq; panno qui cū teritur rarus remanet.
hyeme senem precipiunt tegēdum veste lanea; aliis nāq;
est calidior. nature enim ponitur calide in gradu. ij. humi
de vō in principio gradus pmi. quia tamen asperior se
nem delicatiorē sericea veste vilosa densa ⁊ radiosa cen
laudatiorē tegunt. Indumenta lana ⁊ serico contexta ca
lida sunt ⁊ sicca ad gradum vsq; secundū excafacientia se
nioribus nature frigide hyeme ⁊ in locis montanis vt iu
uantia laudata. *Alex* quia inflammationem inducunt cum
his que fiunt ex lino moderantur. His itaq; vestib⁹ senes
indui volunt precinctos nonnūq; fluxiore cinctura. ali
quando vero restrictiore vt earum leuiores oneribus effi
nis. que vero grauiorē hyem tresentant. quo tempore al
triplicibus imo quaternis etiam tunicis ⁊ subucule thora
ce laneo ⁊ femoralibus ⁊ tibialibus muniri senes iubent.
Nec alienum putetur hec vestium varietas; intantū enim
a lorica gerenda discessere mores sicuti laute inq; Plini
us vt oneri sint etiam vestes. Pellicie vestes in natura
diuersitatem habent fm varietatem nature animalū quo
rum fuere pelles; quibus vti oportet in resumptina senum
Pellibus enim animalium nonnūq; lanea indumenta se
riceaq; duplant noibus grecis indicanda quia nris ma
iore ex parte in vsu non fuere ideo nomen dare ijs defuit
cura. ex quibus omnibus corpori humano ad excafacien
dum aptis laudate. ant magis. Eius animalis quod ca
storeum medici vocāt. alij hyenam. alij sybrum pellis eo
q; vehementer excafacit. Post eam vulpina que leuior
⁊ indumētis aptior acuti tñ caloris est illatina; cñ pleriq;

de pellibus

eam notiam prodant laudantq; ouinā magis. Pellis vō
leporina senioribus plurimū accōmodatur; nam excalsa-
cit et corroborat senum corpora et iuuenti, et auxilium pre-
stat egritudinibus iuncturaz, neruis opem prebendo. Cō-
simile iudiciū est de pellibus cuniculina, dolesz, varri, et
armerinoz, parū differentibus in excalfaciēdo fm tamen
magis et minus, nam cum caliditate eorū parum ab equa-
litate declinū eis inest lenitas et lenitas, temperatis corpo-
ribus conuenientes. Pelles vō animalium que vulgo di-
cuntur zebellini, maturelli seu fouini, hec enim duo anima-
lia sales et meles dicunt, similis et lincis, et leopardi in pre-
cio sunt et alijs (precipue vulpinis) laudatiores. Agninas
vires corporis augere renibusq; accōmodari ferunt. Ra-
bi Moyses auctor est q; approximatio ad corpora gattoz
flatus et pelles ptisim consumptiōem et matiem inducunt
Tradunt quoq; (si tamen id fides nō respuit) q; induere
calciamentū pedis dexteri prius sinistro preseruat (si cre-
dimus) h; sit mirum dictū a dolore splenis.

De lecto senibus conueniente.

I Lecto leni et molli senē reduci sicuti et per eundē cū
alijs cor, epar, et vniuersum corpus exhumectari in-
dicūt. Molle enim cubile pinguedini atq; corpulentie cō-
fert, Erit aut ad hoc lectus accōmodatior penniceus qd
tomentū dicūt; sicuti et mollis culcitra, eo enī delitie hūa-
ni generis pcessere vt sine hoc instrumento durare cervi-
ces et corpora nō possint, et perfectior si ex pennis cigni, po-
stea anatis vel anseris, deinde bombicinus magis q; lane-
us, cuius stragola sit sericea siue lanea sicuti sunt ea in q;
bus figmentis liciorū contexte sunt imagines, aut bombi-
cina variata tñ in lenitate et gravitate sicuti exposcit anni
tempus et senis natura cum alijs p̄siderandis, adeo enim
passibilis est aliqñ senior ibecillior fact⁹ vt querulus dicat

Mollia fulcra thori duris sunt coribus equa.

Nec min⁹ varietas hñda erit in auleis in thoralibus et in lectisternijs quibus instrari solent cubilia lino eis interdū precipue estate que peripetasma greci vocant et sunt vela que extendunt ad occludendū et ornandum locū. que oīa instituēda sunt pro loci merito et pro fortuna senis resumendi. aliqui vero sericeis. purpureis. cocco. grana siue chesmes hyeme. excellens enim est virtus serici: nam et in caliditate et siccitate gradus primi illustrat et splendidam efficit spiritū subam cum quibus similitudinē habent q̄ maxima. visui et memorie subuenit. estq; adiumento spiritui q in epate existit: cuius signū est q̄a sericū pinguedini pfert.

De exercitijs bone valitudini senectutis conducentibus. Cap. xvi.

Quāto conferat exercitium resumptioni senectutis eius ostendit iuuamentū in conseruatione sanitatis eueniens que post corporis senilis reductionem pro extendendo vite spacio est necessaria: ita vt conseruande sanitates mirabilis causa existat exercitium vt ait Auerrois Ante cibi igitur potusq; vsum quibus resumitur senectus exercitio et quiete eam regendam precipiunt: ita vt exercitatio semper cibū antecedit. nam quia exercitio calor innatus excitatur quo digestio perficitur. decet vt alimentū sumendum preueniat calor innatus excitatus nō sopitus Habundantibus itaq; in senio supfluis imbecillitate digestiois eorū precipue tñ terciē q̄ in mēbris pplet egēt senes earū euacuatiōe eo q̄ membroz nā nequit opationes suas pficere cum presentia superfluoꝝ in eis. tum quia calores innatū obtundūt. tum etiā quia nutrimento aduersantur ne ad mēbra distribnatur. et hec euacuatio accommodatissime exercitio ppletur magis q̄ attenuatiuis cibis et farmatjs. sic nanq; natura exercitio ceu instrumento idoneo propel

*exercitio balneo
frictione*

lit ad cutem superflua vt inde per poros corporis expel-
lantur vel saltem ad expulsionem preparentur; nam sicuti
docet peritiores medicorū euacuatio eorū humorū qui ad
partes cutis declinant cum sint tenues et egressui parati
aptissime exercitio, balneo, et frictione completur; que oīa
etsi saluti senū q̄maxime conducant curandum tamen est
vt temperata sint, moderata, et equalia ne innatus eorū ca-
lor extinguatur, sic nanq̄ equant et temperant senū cor-
pora facit emq̄ efficiunt superfluoꝝ exuberantiā et dispo-
nunt corpus nutritioni, colorem viuificant cum nitore et
rubedine; eo q̄ sanguinem propellunt ad extima cum di-
latatione et sparsione. Inter hec tamen omnia exercitij po-
tissime gerentocomus sit bonus mensor diminuat potius
q̄ augeat ne senes ad malū deueniant et vt suorū corpoꝝ
vires longo spacio perseuerent; laboribus onerosis quos
erumnas dicunt non exerceantur. Cum itaq̄ exercitioꝝ
plura sint genera senibus adhibenda p̄ viribus cuiuscuq̄
et pro opibus ita vt fortiores senū in primis per apprehē-
siones et ambulationes exercendos indicunt; non tñ ve-
hementer; nam sicut optimū constructiōe corpus in iuue-
tute ad vniuersos vebementissimos labores aptū est; ita
ad vniuersos moderatos in senectute; vt liceat id Celsi
obseruare; Tanq̄ q̄ morbiū sic q̄ senectutē rō valitudinis
bñda exercitatiōib⁹ modicis vtendū. Exercitioꝝ vō gñā
resumptiōi senū apta suauia, debilia, et leuia ēē prestat; mul-
tifariā tñ variata, quedā, n. ex eis corpi vñquaꝝ debent.
que cōmunia dicuntur eo q̄ vniuersum corpus cernant;
sicuti sunt suspensiones, i. vebitiones seu gestatiōes, quaz
cū plura etiā gñā ea leuissima est qua inundationibus et
in cunis, stando, iacendo, sedendo, aut naui, vel portu vel
fluuio, aut in alto vebuntur, mari, vel lectica, aut scamno
Acrior vebiculo, lecticis, aut plaustis, fortior, adhuc

deambulatio, uehemētiores ⁊ nō debiles venatio, ludus
parue pile que intendantur ⁊ leniant, put exposcit oportu
nitas, quecūq; tñ ex eis eligunt pro tutela senectutis sint
gaudii ⁊ letitiā afferentia, Si itaq; senibus plurimū defe
ctis deambulatio, venatio, aut pile pue ludus erit diffici
lis aut impossibilis eqtatōe eosdē pmode exerceri p̄cipiūt
est enim exercitiū illud moderatū satis quo coequat mo
tus totius corporis stomacho ⁊ coris vt ferē utilissimū, pre
cipueq; eqtatio muli aut mule; nam vterq; sexus viā recte
gradit vt ait Columella, ⁊ terrā cōmode p̄scindit; l3 ell
tellis aptior mulus; illa vō agilior, cuius agilitate comite
frugalitate aut parsimonia dimissis maiori ex pte eqs gēs
sacerdotū negotiis curialibus incumbēs multis rome fre
quentius vtit, Quod si ea adhuc magis senib⁹ sit diffici
lis aliqua uehitione siue gestatiōe exerceri; imo ⁊ necessi
tate urgente lectica aut sedili siue arcera eosdem portan
dos lente atq; imminute, sic nāq; senior ille Antiochus me
dicus seipm exercebat; qui vt Gal. narrat longam abiens
viā infirmos visitaturus qñq; portabat sedili; nōnunq; au
tem eqtabat, Est aut arcera plostrū tectū vndiq; ⁊ muni
tum quasi archa quedā magna vestimentis instrata qua
nimis egri aut senes portari cubantes solebāt, Si aut ni
hil horū fieri poterit nimia senis imbecillitate lectū suspen
di ⁊ moueri iubent, Quod si id etiā fieri nō possit vni pe
di lecti funiculū subūcere atq; ita lectum buc atq; illuc ma
nu impellere sicuti p̄cipit Celsus, Talem enim reuolu
tionem in cuna aptā p̄dit Auiē, in regimine eoz q imbecil
les sunt; sicuti conualescentes ⁊ senes q sedere ⁊ se moue
re nequeūt; nam si suavis fuerit somnū allicit, v̄tositates
discutit, obliuioni succurrit, desideria p̄mouet ⁊ excitat na
turā, Sunt namq; hec ⁊ p̄silia a gerentocomis blandimen
ta excogitata ita vt etiā suspendant lectuli seniorū quorū

iactatu aut morbos eoz extenuarēt aut somnos allicerēt.
Si vō nullum horz pmode fieri poterit senes pfricari se
mel aut bis: ita vt frictio resumptioni apta exercitiū gerat
vicem; metiēda tñ quantitate ⁊ qualitate, que si vices ha
buerit interpositas mollibus pannis aut manibus senibus
plurimū adiumenti dicūt; nā sine oleo facta excalfacit, ex
siccatq; senes nature humide hyberno tpe et in regione
septentrionali vt Albubasis tradit, discutit enim ⁊ lique
facit supfluentes humores, poros aperit, membra solidio
ra efficit, auxiliaturq; ad expulsionem eoz que in terciā di
gestionem supersunt. Quia tñ bothor generat cū balneo es
se contemperandā. Frictio vō cū oleo facta exoleuit no
stris tempibus vsu frequentiore; l; defectis senibus aptis
sima sit si eo tempore quo exercitiū cōuenit fiat. Erit au
tem id aut mane; nam matutinū exercitiū vel deambula
tio corpa tempat atq; infundit vt Theodorus priscian⁹
ait; capiti multum pdest oculis ⁊ oibus sensibus ⁊ ventrē
facilem efficit. Aut saltem pueniēs exercitiū hora erit cor
pore ente depurato superfluis in interaneis ab intestinis
videlicet ⁊ vesica expulsis, neq; exīte cacochimia in par
tibus iterraneoz ⁊ venarum quam exercitiū per corpus
diffundat, cibo preassumpto iam cōcocto in stomacho, ie
core ⁊ venis; pperante iam alterius cibi tempore assumē
di, quam rem ex signis coctionis in vrina apparentib⁹ in
substātia ⁊ colore dinoscendam docēt, quod si senex defri
cādus manibus lenib⁹ tergatur agiteturq; multis ⁊ varijs
sibi inuicem obuiantib⁹ sitibus vt ad oēs musculoz ptes p
ueniat, aut molli mādili pfricef fm vniuersum corp⁹ pstarī
plurimū ferūt; laudarūtq; q supabundāti oleo oliue dolci
calido vel in sole vel ad ignem cutis circumfundat vt du
rities remolliatur ⁊ superfina discutiantur reddaturq; fri
ctio velocior ⁊ mollior a q; tensiones exoluātur; sit tñ fri

ctio illa mollis et suavis qua cutis depset, i. manibus mol-
lis et tenuis reddatur ut duritiem non inducat, vtilissimum
enim est uti oleo olivae; nam senibus iuvamentum affert et
precipue extenuatis ut tradit Auerrois propter imbecilli-
tatem virtutis attractivae quae in membris est; dummodo eius
statio super membra sit quoad fiat alimenti ad membra at-
tractio et non ultra; nam longa illius mora super membra
plurimum dissolvit et corpus alterat. Mandilia praeterea
huic frictioni accommodata mollia et lenia parari volunt
ne eorum asperitate corpori obstantia carni nocumētum
inferant; eosdemque senes decentiori modo perficere. Si
enim parum durior frictio fuerit laboriosa erit, si vero mol-
lis nil plus operabitur sicuti neque brevis omnino, multa
vero evaporat; et omnino vehemens frictio spissat, le-
nit, emollit, multa adimit corpus, auget modica; quae in-
choanda est a summa imprimis incipiens parte ad infe-
riora declinando, deinde ab infimis ad summa, ex latere ad
latus et ex transversum ad transversum frequentanda ut un-
dequaque fiat pororum apertio. Quotiens autem senex per-
fricandus sit numero finire et determinari non potest ut
Celsus inquit. Id enim ex viribus hominis colligendum
est. Et si senex per infirmus est; potest satis esse quinquagi-
es, si robustior potest ducenties esse faciendum, inter utrumque
deinde prout vires sunt, quo sit ut etiam minus sepe in
muliere quam in viro; minus sepe in puero vel in sene quam in iu-
vene manus dimouende sunt. Si vero senex tandem per
imbecillis effectus predictis exercitiorum modis ne-
quirit exerceri motibus apprehensionis; id est animalis
bas magis quam predictis exerceri iubent, commode enim
exercet clara lectio ut Celsus ait. Cicero quoque au-
ctor est Seniorum corpora exercitationum defatigatione

ingrauescere, animos vō se exercendo leuari. Que autē et
quales sint animi exercitatōes in sequentibus notum fiet
capite. xlii. Sūt preterea et alia exercitiorū genera sumpta
penes diuersitatē particulaz corporis. Cuilibet enim mē
bro precipue organico ppriū debet exercitiū: de quib⁹ ha
benda est rō in resumptiua senū. Pectus nāq; pulmo, col
lum, vula, lingua et os voce exerceri petunt: nōnunq; ma
gna aliqui graui, qñq; acuta et inter has interdū mixta, nā
colori splendorem afferunt hec et pectus perpurgāt vt est
apud Auicē. Manuū autē et pedū exercitiā non sunt res
ignote. Dorsum stando exercef, est enim dorsum pars ca
corpis q̄ est deuera deorsum. Visus obiecta visibilia mi
nus q̄ mediocria intueno et cū ordine intueno res lumi
nosas leuiter. Auditus sonos acutos nōnunq; vō magnos
auscultando, et ita de dentibus et psilibus. Quod si p̄tin
git aliquā istaz partiū imbecillā vitio aliquo affici: vt pe
des podagra, manus ciragra, sup quos ex callo nōnunq;
quedā tubercula innascunt, varicib⁹ crura, nasus polipo
et ita de psilibus, succurrendū est parti maxime laboranti
nequaq; verāda. Senex enim cuius regimini in hoc ope
inuitur ille est cuius pars corporis viciosa est nulla. Tem
peratores itaq; senū exercitijs tempatis tā aie quas ap
prehensiones dicūt q̄ etiā corporis et mēbroz oīm redu
cendos precipiūt. Tpati autē exercitiū inuamentū est au
gmentū prebere in spiritib⁹, supfluitates mēbroz nutriti
uoz expellere, aut resolvere, substantiāq; mēbroz mollio
rem efficere. Neq; omittant q̄ si cuipiā seni capilli sunt,
eos quotidie pectere vtile est, precipue cū is experrectus
est mane sin alium vesicāq; prius purgatus. Aristot, enī
ad Alexandrū auctor est frequentatōes pectinis super ca
put vapores auertere visum impediētes ne eidem obfint;
attrahereq; vapores ad superiora atq; remouere a parte

oculi tradit Auicenna, quare quotidiano usu atq; multo
tiens caput pectere senectuti idoneū est; nā caligines ocu
lorū et cerebri detergit; eaq; virtutum cognitiua organa
depurādo celeritatē intelligendi, acūmque discendi efficit.

De Balneis.

b Balneū sicuti et exercitiū in resumptione senectutis
perq; vtile perhibet; nā eo calor innatus nō minus
q; motiōibus viuificat; magisq; alijs exercitijs moderato
eius usu corpus exhumectat, balneo tñ p̄cipue aque dul
cis; quod lauacrū appellant. Cū enim balnei nomen di
ctū sit a, valaneyom, greco a valo quod est imitto p̄mune
sit balneo aereo resolutiōe sudare faciēti et lauacro exhu
mectatiōe de quo p̄s extat sermo, illud proprie in regi
mine senum laudat quod lauacrū dicitur; et tale dicūt esse
corpus liquidū circumferentialiter corpori occurrēs, qd
si aque fuerit dulcis calide liberius senibus concedūt; nā
calida lauatio pueris et senibus cōueniens est; vt ait Cel
sus; nō tñ imoderata eo qd si balneū feruens fuerit sicuti
balneū quod caldariū appellāt, quēadmodū et oīo virt⁹
aquarū dulciū caliditas nimie vires h; calefaciēdi; nō aut
humectandi; ideoq; senectuti non est idoneū. Si vō bal
nei caliditas sit vt oportet calfacit et humectat cū equali
tate senioribus utilis; nam ea exhumectant; et eorū corpa
quasi renouantur, pori aperiunt, detergantur sordes con
gregate, repletio minuitur, discutitur ventositas, somnus
prouocatur, lassitudo tollitur, appetitus excitatur, lauda
tior pro tutela sensū frigide nature et humide hyeme et in
regiōe septentrionali vt est apud Albuchasim, nā flegma
in eis extenuat, eaq; augescunt corpora, vinā mouet, pu
ritum et scabiem delet, reuma et cerebri cattarrum digerit
qd si lauacris oleum adhibitiū sit, calefacere, infundere,
atq; ventrem procurare maxime si oleo aqua misceatur

anctor est Theodorus priscianus. Si vō balneū tepida-
rifi fuerit corpus ifrigidat ⁊ exhumectat cui peculiare est
tueri corpus senile ab hemoroidibus vt inquit Iudeus.
quinimo adeo excellens est lauacri calidi ⁊ humidi cum
equalitate virtus in regimine senectutis. quod vt omittā
id auidiſſima hoīm cupidine inſtitutus eſſe calidis corꝝ ⁊
ſiccis nō mō vtile prodant; verū etiam ſitibundos non ſiti
bundos efficere; inſitibundos vō ſitibundos. operat enī
balneū fere ſicuti ⁊ vinū. neqꝫ eſt neceſſitas lauacri ſolum
ad refrigerandū calidū vel excaſciendū frigidū: verum
etiā ad diſſoluendū. ſudorem inducendū. exſiccandū. ⁊ ex
humectandū. ideo ferunt qꝫ balneū ⁊ temperata portio iu
uat cām ⁊ ōrium cauſe. Hora aut introitus lauacri ſolum
pro reſumenda ſenectutis diſpoſitione naturali eligenda;
volūt completa cōcoctione cibi in ſtomacho ⁊ epate. tūc
enim cibus iam cōcoquitur in venis ⁊ alterius cibi hora
iſtat. Si vō preter intentionem reſumendi ſenectutē etiā
ad augendā corpulentā ⁊ pinguedinē vertat intentio ho
rā introitus lauacri puenientē illico poſt ſaturitatē. nā vt
ait Alii. ieiunos ⁊ vacuos balneum exſiccāt. extenuat. et
debilitat. ſaturos vō ipinguat; ppter ea qꝫ humidū ad exte
riora corpis trahit. vtz tū opillat eo qꝫ ſui cā a ſtomacho
⁊ ab epate nutrimentū ad mēbra trahit nō pcoctū. lauda
tius eſt itaqꝫ vt lauacrū ingrediant in fine digeſtiōis pri
me ante aduentū inanitiōis; nā ſic pfert pinguedini medi
ocri augende. ſenes forti ⁊ veloci exercitio ad ingreſſum
balnei coercendos iubent quoad pplete quieſcant. cumqꝫ
balneant quietos ⁊ tacitos eſſe precipit Celſus cum di
miſſione operationū omniū; ⁊ alium infundere aquas ſup
eos ſubſequentibus frictionibus. Multiplicatio aut nu
meri vſus lauacri variatur in ſenectute prima ⁊ poſtrema
nam ſeniores non plurimū defectos neceſſarium erit ter

aut quater in mēse vno propter pauca exercitia balneare
 Senes vō primos in longiori spacio, dictum autem est se
 nioribus nō plurimū defectis; nam imbecilli ⁊ prostrato
 valde balneū prohibet, propter quod distinguūt senitū in
 ptes trīs; in quaz pma senior nō remoueat a domesticis
 ⁊ ciuilibus officijs; neq; a cōi puerfatione, in secūda vō q̄
 satis longa est senecta necesse est seni vt dirigat sicuti et
 puer, in terciā aut eo q̄ ip̄e est pplementū senij cū q̄s pue
 nerit sustinere neq; lauacrū die quolibet, In balneo itaq;
 habenda est viriū ratio, neq; enim pmittēdus est senex vt
 p estū aīa deficiat, sed maturius balneandus, auferēdus,
 curiosq; in vestiūtis inuoluēdus vt ait Celsus; vt neq;
 ad eū frigus aspiet, ⁊ oleo inungēd⁹, ⁊ pprie senex de
 crepitus nāc sicce in estate, exhibeat enī eo decent pser
 uatq; ab apostematibus, ⁊ fit eius habitudo viuīda; q̄ vt
 nimīū nō leniat cū sandalis ⁊ aqua rosea aspgi, postea ci
 bo eundem resumī iubent; vt obseruet q̄s dī: Dū balne
 ati fueritis comedite senes, aut somno eundē reficere; nā
 dormire post balneū saluti hoīs nedū senioz pducit; adeo
 q̄ nihil est (vt alunt) in pcoquēdo aut dissoluendo q̄s cō
 coqui aut dissolui debet magis prestans somno post bal
 neū, In culus vsu meminisse oportet ordinis q̄ viuens vte
 bat Tilephus grāmaticus, q̄ vt est aquid Gal. sese custo
 diēs valitudine psperrima vsus fere centū vixit annis, is
 enī hieme bis in mense se balneans; quater vō estate; ter
 vō in medijs horz temporibus, quibus diebus non balne
 abat horam circa terciā inungebatur breuī cum frictiōe
 deinde condro cocto in aqua mel cōmiscens crudum q̄s
 optimū vescebatur vt sufficiente ei prima hora, prādebat
 aut ⁊ ita septima hora; vel celeri⁹ aliquātulū, holera qdē
 prius; deiceps vō de piscib⁹ vel gallinis gustās, ad vespe
 rā vō solum panem comedebat infundens in vīno mixto

Tilephi cura de
 se

de lauacro capi
ris

Balneo particulari alicui membro appropriato sicuti ne
cessitas. cōsuetudo. ⁊ fortitudo virtutis exposcit vtendū
est sicuti lauacro capitis aut pedum. itaq; cerebro vtile la
uacrum fit in sene consueto lauari ex aqua virtute ⁊ for
ma calida ⁊ sicca ꝑcipue ex decoctōne assarri. cāmomille
sticados. lauri. ⁊ folliculoꝝ sene. cerebro enim robur ꝑstāt
⁊ nervis: imo ꝑm oēm administrationis modū addere in
visum. audituq; subuenire. Absue auctor est: qbus eget
morbida senectus. frequens formentatio pedum senibus
pro eoz reparāda memoria ⁊ visu plurimū deseruit: ido
neū ad id tempus est hora eundi cubitum stomacho ieiū
no. ea siquidem cōcitatur somnus. cerebrū ⁊ sensuū instru
menta subleuātur. vapores ad superiora ascendētes euo
cat nisi sit quod prohibeat. Rasiōe quoq; barbe senio sub
ueniendū esse ꝑcipue tamē eis senibus quoz natura est
frigida ⁊ humida hyeme atq; in regionibus septentriona
libus auctor est Albuchasis. ⁊ vt de opportunis resum
ptioni senū conducentibus omittatur nihil: obscenaz etiā
partiū cura habenda est vt omni spurcicia amota munde
custodiantur: incisionem quoq; vnguū ꝑcipue digitoꝝ
manū ꝑcipiūt quidam curiosi dierū obseruatores fieri
die iouis: nam ea die si incidant eaz prohibetur disruptio
Cautū tñ est ne fiat luna existente in geminis. digitoꝝ ꝑo
pedū ab vnguibus resagamina amouere probibent luna
existente in piscibus ꝑcipue mercurio aut ioui ꝑiuncta.

De quiete

Inioribus quos virtutis imbecillitate motus tor
quet quies suavis plurimū prodest: quā vt in aība
bitis dictū est subsequat frictio equalis quātitate ⁊ quali
tate cū oleo facta: nā eo velocior ⁊ mollior fit frictio ten
sioneq; exoluitur. cā aut getem pro senibus laudāt natu
re ꝑcipue calide poros hūitibus latos estate vebeementer

calida et in regionibus calidis que moderata est. prebet namque
inuamentum angustie pectoris eorum ut ait Zllbuchas. quia tamen
quies modum excedens flegmas est effectiua cum motu pretemperat
non enim indigent senes omni moda quiete. cuius causam dicunt esse eo quod
eorum frigore calore indiget quod motu preplet. flabellari. n. gliscit se
nile calidum sicuti paucum exis ut pfortes et mae dñes. ma
gne autem flamine non egret flabrare sed sibiipsis sunt sufficentes
ad hoc ut saluent et mae dñent. et oio quietis et exercitium in
regimine resumptiuo ratio breuida est ut neque intermissus exer
citatiois ordo senem affligat: quia nimis ociosa vita senibus
vtilis non est: ne nimio exercitio celerie senescant aut egrotent.

**De esculentis poculentisque in regimine
senectutis laudatis in genere. La. xvij.**

Post sermonem mores et quietis senioribus appropriatos
torum: ad obseruationes cibi eorum et potus deuenien
dum est. siquidem exercitium corporis inanitionem affert. inanitioni autem de
bet refectio que cibo preplet. Resoluit autem exercitium senes ap
petitumque in eis precat. alimenti necessitate prenuanciantem
Et quam ordinari cibum ad corporis integritatem reparandam do
cet: veluti augendo ea que augeri possunt aut amissum ex dissolu
tione corporis quoad fieri potest restaurando precipue si alimentum
erit nullo pacto corporis alteratiuum carensque omni qualitate
superflua nature dissona sicuti acredine. ponticitate. acui
tate. ideo pro resumptione sensum in administratione eius non
nulla obseruare gerentocommune iubet. nam cibum et potum di
stinctum nonnullis conditionibus dotatum esse oportet. quod vix sit lau
dationis alimentum in laudatum sanguinem natus conuertere. cuius
laus precipua consistit in eo quod facile concoctioni obediat: celeri
usque descendat. quod quidem sufficienter preplet viscositate et crassi
tie modum non excedentibus. nam sicuti nimia viscositas cibum per
venas capillares et angustos corporis meatus cohibet ad
extrema corporis veli. ita moderata cibum disponit ut mem

bris pfectius inhereat, glutinet, tardiusq; dissoluat. Im-
moderatā q; cibi crassitiem pro resumptōe senectutis q;
maxime dānauere. nō enī pōt senile calidū paucū existēs
alimentū sube crassioris imutare, illaudat tñ eiusdē tenui-
tas nimia: euaporat nāq; celerius ex membris, mediocre
vō alimentū in mō sube corpi senili (vt decet) robur pstat
nam proximū est vt sanguis fiat, eoq; tres nutritionis
actus pficiunt, adhesio v; vnio, et assimilatio, nec minus
ad laudatū alimentū erigit modica eius supfluitas cōcur-
rente familiari et innata senilis corporis virtute illi specie et
numero pportionali, cuilib; enī spēi alendorū aialū deter-
minatū et ppiū nō mō accōmodat alimentū nāe tñ rōne
sicuti calida et hūida hūane nāe; frigida et sicca iumentis,
aut totius sube rōne; quā virtutē occultā appellāt, sicuti
bobus orobus, asinis gramē, camelis squantū, suibus glā-
des, vepetiā et indiuiduo signato, eorū enī nedū sanorū in
eo qd est abhorre talē cibū aut eundē appetere est indiui-
duorū eiusdē spēi varietas nō parua, vepetiā languentiū;
ita vt q secūdis aliqñ frustra curat? ē; p̄rijs sepe restituat
cuius rei euētus rōem sumūt ex astrali fatalitate. Dicunt
nanq; astrologi q; cum p̄fuerint planete malī in ascen-
dente natiuitatis alicuius delectabitur dñs natiuitatis in
rebus insipidis et amari saporis, ecōtrario vō a natiuitate
dispositi erit delectatio in rebus odoris laudati et ceteris
his similibus; Ea vō alimenta que his p̄ditionibus dispo-
nuntur in regimine senectutis sunt humida ad aliqualem
calorē declinua; nā celerius ad mēbra vebunt et in subam
seniorū p̄uertunt p̄p senectutis naturā esse siccā et frigidā,
ex his enī resumpti senes diuti? viuūt vt in asihabit, c. xij
determinatū est, horū tñ alimentorū in calore excessu; grā-
dein canerūt pitiores, Gal. nāq; auctor est q; lōgeua cor-
rectio eorū q; exsiccata sunt existit p̄ humidū; estq; minus

fallax: q̄ p̄ frigidū, studuerū: q̄ vt resumēdoz sentū alimē-
ta saporosissima ⁊ bene olentia sint, sic enim nāe būane et
p̄cipue senio iā affecte sunt gratiora: ⁊ ea p̄sertim que ad
aliqualem dulcedinem sunt declinā: q̄bus tñ neq̄ ieiuno
stomacho neq̄ post cibos exhiberi: s̄ medīs mēsis The-
odorus iubet: nā dulcia oīa inflatiōem prestant indigesti-
onesq̄ pcurāt. Nec minus delectat būana nā reb⁹ bene
olentibus: eisdem enim reparatur q̄maxime, ideo dixere
q̄ odor bonus est anime cibus: quia sp̄ritus viuificat vi-
tamq̄ extendit: sicuti in libello de morte Aristotelis nar-
ratur cuius vita prolōgata est odore pomi. Refert quoq̄
Cōmentator Alexandrinus mirabile quid de Democri-
to qui cum decessurus esset vitam hanc deridens: festiui-
tas quedam celebranda erat solennis in Aldiris ciuitate
in qua erat. Aldires autem cum eum rogarent non dece-
dere ne ciuitas in festiuitate epularet: rñdit Democritus
ad quot vsq̄ dies vultis vt expectem: q̄ dixerūt ad tres
vel quattuor vsq̄ q̄ sunt festiuitatis, tñc p̄cepit Democri-
tus vas mellis attici afferri ⁊ ip̄m quattuor odorādo die-
bus viuens p̄mansit. Alij vō referūt Democritū p̄cepisse
furnū aperiri in quo panes coquerent ⁊ ita ex panis odo-
re permanfisse. Plinius quoq̄ auctor est ad extremos fi-
nes Indie ab oriente circa fontem gāgis astomoz gentē
eē sine ore: alitu tñ viuētē ⁊ odore quē narib⁹ trabunt,
nullū eis cibū, nullūq̄ potū, tñ radicū flozq̄ varios odo-
res siluestriū maloz q̄ secū portāt lōgiore itinere ne desit
olfact⁹: granioze paulo odore baud difficilē exaiari. Ex
q̄z multū laudauerūt pitiores carnem galline ⁊ p̄dicis, ex
tremitatesq̄ capraz iuuenū, hec nāq̄ aptissime stomacho
p̄coquenti obediūt quia leuia sunt ideo ⁊ in sanguinez in-
epate ⁊ venis facilioris sunt p̄uersiōis, assimilatiōisq̄, mē-
broz sube senis, ⁊ fecem educūt p̄ui fetoris vt Auicē, p̄dit

dulcia inflant

gallina p̄dicis

et oīo ea alimenta senibus opem ferūt quoz pauca q̄ritas
 plurimū nutrit: sicuti panthonomasiā vitellos ouoz sorbi
 liū. et testiculos galloz. et carnem laudatoz aīalium preci
 pue edoz et vituloz paruoꝝ lactantium. et carnem agno
 rum annualiū. columboz. et turturū iuuenum. et triticū. ab
 extraneis rebus purgatum inter auctores ꝓuenit et est pa
 nis laudati artificij: res quoq; dulcedini attinētes nāe cō
 uenientis. et vinū odoris boni: quoz oīm in sequentibus
 sermo fier. Qd si senior in multos annos iam ꝓcesserit im
 becillior factus ē liquidioribus cibus ꝓcoctionis celeris
 reficiendū iubent sicuti sorbitiōibus. iurulentis potōibus.
 pulloz coctionibꝫ. iusculis. et hmōi. Qd si itez adhuc ma
 gis senioris vires erūt defecte alienū nō esse affirmāt vt
 eius sint alimenta sicuti patientiū et bicā senectus. hume
 ctantia vꝫ substantifice (sic enim appellāt medici) facilis ꝓe
 netratiōis. celeris descensus. qbus nō uest viscositas: sicuti
 aqua carnis tam ꝓ ꝓsumptionē facta aut sublimatiōe sen
 exp̄ressionē carnis aīalis volatilis aut peditantis ad equa
 litatem decliuis humane nāe ꝓformioris: oua sorbilia re
 centia et trementia. vinū q̄z subtile coloris aurei bonū se
 rens odorē q̄ritatis tñ parue. nam senectꝫ minus ceteris
 etatibus eget cibo: q̄a eius calor est paucus et puus. par
 ua re indigens ad hoc vt ipso viuat et eo foueat. eius tñ
 alimentū sit forte. i. plurimū alibile. sic enim virtus mēbro
 rum senis nō onerat. Sicuti aut̄ his iādictis alimonijis re
 ficiendos senes docuere: ita eꝓrio cautū est ne seniorz ali
 mentū sit delecteron. i. letalis cibꝫ vel potus. neq; deispe
 rion. i. q̄ facile corrumpat in cibus. neq; gñis eoz que ni
 grā colerā seu flegma inducūt: et oīno neq; calida acuta ex
 siccantia via saltem nutrimenti. sicuti sunt quecunq; aceto
 et sale condita sunt. et aromata acuta et calida vinū imode
 rato: imo in vsum senectutis nō veniant nisi via medicine

acri- fal

alis enim vitam quam gerentocomus extendere studet per
 arte resumptiuam breuem faceret. Amplius preceptum est re-
 spuendum esse alimentum quodlibet putrefactioni attinens; ceterum
 sit parum simili modo quodcumque prococtum in frigidum vel odo-
 re quolibet modo alteratum et omne acerosum; nam ex ipso ace-
 to fit senium ut inquit Auicenna. Quod si vescatur senex salita carne
 aut ferina aut pisces dure carnis esum tale melonibus et cu-
 cumeribus corrigi voluit, si vero condita sale et aceto ex propriis
 Quod si gerentocomo constet senem esse cachochimicum, atte-
 nuatiuis duntaxat alimentis refici quibus purgatis nutri-
 ri humectantibus cum parum attenuantibus. Siqua vero in-
 temperantia inde eueniat tutiorem aiunt eam esse in portione
 quam in esca, quod si in esca fuerit ut inde nauseauerit stomachus
 et proprie ex crassis nutrientibus ab eorum esu coerceri, nam fa-
 stidium tale dolores iuncturas et renum, dispniam, podagram, duriti-
 em lymen, iocinerisque, morbos melancolicos et flegmati-
 cos hereditare facit. Damnauerunt propterea pitiores varie-
 tate ferculorum in eadem mensa et eorum precipue que appetitus sunt
 incentiuum quibus vescuntur crebro hi quorum gula indomita est
 atque vallata, quorum usum diffugiens Augustus cesar cenam ter-
 nis solum ferculis, aut cum abundantissime senis prebebat ut
 Suetonius auctor est; et adhuc magis si fercula fuerint ex
 virtutibus propriis condita, prepediunt, nam virtutem stomachi procoque-
 re ab amplexu et retentione eorum, quoad proplete procoquantur; tum
 quia occurrente illorum postremo primum iam procoqui incepit quo
 fit ut alimentum partes in procoquendo non assimilentur, tum et quia
 diuersorum saporum voluptuosa blandimenta titillare iam gula ap-
 petitum excitat adeo ut stomachus ad plura sumenda quam necesse
 sit alliciat uno plura quam concoqui possint, quod quidem non fieret
 si paucioribus uteretur cibis, deficeret namque celerius appeti-
 tus, tum etiam quia alimenta varia in eo quod vnum eorum facilis reli-
 quum vero prococtionis difficilis peruenientem membrorum nutritionem

a rem
 et aceto senium

q male

impedit, nam cū vnū prius altero concoquat facta eorum
adinuicē mixtione accidet vt cū cibo pcocto p̄cipitet indig-
estum vel saltem corrumpatur si in stomacho permāserit
quod fieri deberet coctōis p̄plemētū, tū etiā q̄a nutriti-
onū varietate auferit coctōis p̄fectio: nam senex ad potū
frequentius inducit p̄coctionē impediētē: sicuti aque bu-
lientis feruor impedit olle feruescenti crebro aquā infun-
dere vt ait Rainaldus, tū vltimo q̄a longa mora in feru-
loz p̄manducatōe t̄ps intercīpī, inter primū et postremū,
pp̄ qd̄ euenit q̄ inchoata cibi p̄assumpti p̄coctione poste-
rius aduenientis cibi cruditate impedit. Si itaq̄ in oī e-
te cautū est a crebro vsu varietatis multitudinisq̄ ciboz
incarcerāda q̄to magis in senectute, ne dū senectutē p̄lon-
gare intendāt ante vltimū vsq̄ vite finē nālem deficiant.
Qd̄ si varietate ciboz vti senes p̄tingat ordo obseruet vt
humidū et lubricū sicco et stiptico añponat, et sapor dulcis
acetoso, et frigidū calido, et ecōuerso, et crassū subtili vni-
tur, obseruandū q̄ est vt in vltimis mensis p̄cipue in fine
vescant senes aliq̄ stiptico veluti coriandro zucaro cōdi-
to, piro, cidoneo, et p̄sillis vt eis p̄bibeat vaporū ascen-
sus ad cerebrū.

in fine mense

¶ Quotiens senes reficiendī sint in die.

q̄ Tonia aut plurima in dando senib⁹ cibo discrimia
repiunt ideo p̄ceptū est rez nālium et silr nō nālium
rōnem nō mō hūdam esse in regimine senectutis vtz etiā
numeri alimonie dande qualitātū et q̄ritatū ciboz: quoz
tū q̄ritatē metiri nō est facile. Alio, nāq̄ auctor est q̄ re-
gimen senū ex p̄te cibi et exercitiū sicuti et aliaz rez sex nō
nālium latitudinē hēt fm̄ magis et minus in pluralitate et
diminutiōe annoz. Imprimis itaq̄ id scire oz senib⁹ nunq̄
vtilē esse nimīā satietatē, oīs, n. repletio prima ē effusio,
sepe eisdē inutilē eē nimīā abstinentiā eo q̄ pueri et senectū

*repletio
exinanitis*

te pfecti minime inedia sustinent, ideoq; gerentocomū di-
ligentissimū esse oportere circa esculenta poculētaq; senio-
ribus adhibēda: ita ut viuatiores senum tardius, raris, et
multis cibis reficiant. p̄ticio enim cibi nō puenit nisi senib⁹
et nā imbecillibus. His vō q in prima sunt p̄stituti senectus
te calidi et humidi, laudatiois habitudinis: carnosī v3, dē-
si, et p̄pacti, lati pectoris, atq; setosi, iocineris et vētris lau-
datoz, sanguine decent repleti, neq; occupationib⁹ extra-
neis p̄pediti hñtib⁹ ea q ad vitam sunt necessaria in lo-
cis, tpib⁹, et p̄stitutionib⁹ temperatis, q̄tatem cibi mul-
tam ut sufficientē, ut oīo affatim edant bibāt, rarius tñ eo-
q in eoz vētre et venis sunt hñores crudi supuacui p̄co-
coctioe egētes. His vō oppositi senes cū amplitudine po-
roz, humorūq; tenuitate, prius et frequētius resumendos
sicuti bis aut ter interdū. Hoz autē medios ter biduo refi-
cere, in qb⁹ virtute prius p̄seruata, etas diligētissime aīad-
uertenda, est enim sublimior intentionū ea q a virtute su-
miſ ut ait Gal. in significatōe aut virtutis nccia est cogni-
tio etatis, p̄pterea cū seniores in annos multū p̄cesserint
imbecilliores iam facti citius, sp̄ssis, et breuib⁹ cibis nutri-
antur ut celerius p̄coquant, neue eoz paucus calor multo
cibo confundat, et oīo fm concoctiois fortitudinē atq; im-
becillitatem alimentū eis parciendū paulatim ut bina aut
trina refectōe: imo et āpliori numero ī die nāli fm exigētiā
resumant, nam eoz natura (ut tradit Gal.) est sicuti lucer-
na parata extinctioni q cum fere extinguitur par oleo re-
paranda est, qm nimio celerrime extinguereſ, ideo senect⁹
ultima plurimū defecta par et tātillū cibi expostulat, neq;
ad cibum assumendum inducit, cibus itaque non mul-
tus quidem sed sepe tamen, nocte, ac die dandus ut nutri-
at neq; oneret ex infimissima materia stomacho aptum,
nam imbecillis hominibus rebus infimissimis opus est.

consuetudine

si enim breue quid debito transgrediantur senes in quantitate et qualitate alimonie ledantur non parum, quam rem recte obseruauit Antiochus medicus qui senior iam factus ibecillior ter in die reficiebatur: sicque tranquillissime senuit. His vero obseruatam consuetudinem nequaquam est post hanc aduina si homo in alijs etatibus eam obseruat: quanto magis in senectute: in qua etate nequaquam senes a consuetudine sunt retrahendi, de cuius causa suo visum est loco. c. xiiij. Tanta enim vim habet quod consuetum est in regendis corporibus humanis ut abusus eorum quibus vescimur epotamusue currens tamen cursu consuetudinis magis sit eligendus veluti incolumior omni tempore tueri salutem usu meliori: si in ipsum precipue fiat subita mutatio. Pluries quoque reficiendos seniores iussere in tenui caelo quam in denso: pluries estate quam hyeme: pluries exercitatos quam in exercitatos: pluries tenuibus refectos cibis quam crassioribus. Sepe quoque in eis senibus magis necessaria esse cibi festinatio quam minus inedia tolerat, hi vero sunt ad quorum stomachos sensibiliores declinat colera ex consuetudine et si medico et crassiori cibo eos refici laudatum sit. Amplius et his senibus qui victum manibus querunt nutrimentum addendum esse est res non ignota: ad quos tamen prius nostra non se extendit gerentocomia: nam hi malunt tenui contenti viuere cultu.

**De hora resumendi senes
per esculenta poculentaque**

Senti longiorem inedia nullo modo senioribus indicendam esse inter omnes auctores conuenit, ita et opportuniorem horarum educandi senes eligendam esse preceptum est eam que est post completam concoctionem prius assumpti alimenti que cognosci potest in senibus quibus viget naturalis cibi cupiditas quando indigent: eo quod tunc etiam appetunt et simul stomachus sentit venas sugere. Sugunt vero venas quando ab eisde membris inanita ad se attrahunt nutrimentum.

qua euacuant. Euenit aut id quando innatus mebrozum
calor subam eoz resoluens restorationis indigentia fa-
scit, id vo omne fit vt nutrimento ⁊ calore pdurent in esse
nam tunc aucta restorationis necessitate virtutes mem-
broz nales nutritioni inseruientes ad opus fortiores sunt
sicuti etia euenit in alijs nalis virtutibus que necessita-
tem aliquam assumentes operant vebementius. Propter
qd in resumptiuo regimine magis q in conseruatio pre-
ceptu est vt senex cuius appetitus oino no est ablatu no
edat nisi post desideriu; neq in hoc tardandu cum ferue-
rit desideriu no mendo um. sunt enim vt dicebat senes ⁊
infantes ⁊ oio imbecilles de gne illoz q inedia no sustinet
in diei itaq initio sicuti hora diei. ij. vt Auiē. visum est; aut
hora tertia vel qd longius est quarta vt Gal. pdit exerci-
tio ⁊ frictione puenientibus supfluitatibz cōium expulsio-
ne premissis senex reficiendus est. Hora vo diei. vij. prece-
dente etia aut frictōe in balneo vel qlibet alio exercitio il-
li etati cōgruo ad insumendu prandiu moderatū eligendū
volūt. exta enim no prandentiū celerius senescunt vt Plī-
ni⁹ affirmat aucte Hypocras. sintq ea hora in vsu aliqua
ex his que ventrē subducūt. de qbus in sequentib⁹ fiet ser-
mo cap. xl. In cena aut q interdū exigua pdesse cōsueuit
precipue oculo ⁊ cerebro egrotatiuis exstib⁹ sit senis ali-
mentū laudatū v; eubimissimū non facile intus vitiabile
seu putrescibile; sicuti est caro gallinaz cū eius decoctōne
simplici. semperqz vtile est senem post cibū pquiesce. neqz
animū circa aliquid plurimū intendere. neqz deambulatio-
ne qnūis leui dimoueri sed leni confabulatione demulceri
Euenit tñ multifaria refici senes fm tpm anni varietatem
necnon dispositiones ptinentis nos aeris. nā estate loca
vimbraz opacitate siue quo libeat alio modo tepidiora ⁊
diei hora min⁹ calida idonea sunt. calor. n. extrinsecus in-

natū calorem senū imbecillem facit sicuti Zuer. tradit. quē
admodū et sol ignē cū sibi apponit qui tñ accendit et vigo
raf cū in ymbra reponit, quo tpe occasione eadē precipi
unt alimēta senectutis subtrahi cū declinatione corū ad te
nuitatē, ideo cautū est in tēpibus anni calidioribus ne sit in
vfu caro aialium crasse sube, suntq; pessa olera et gñia la
ctis eduliaq; aceto coriandro atq; vva acerba pedita. Se
niorū vō qbus appetitus oīo ablatu est sicuti plurimi corū
reperiunt q gustare pñt nihil, quoad fieri pōt excitāda est
corū sopita siue ablata appetētia: q sicuti et alimēti delecta
tio in regimine senectutis nequaquē est negligenda. nā eo
alimētū est laudatius quo sapidiu, qā stomachus et vir
tus nutritiua vehemēt illi inuitunt, et magis etiā si lauda
tioris fuerit sube, delectatio nāq; cibi tāti vigoris est in nu
tritiua seniorū qd oblati stomacho alimētis duob⁹ qd co
rū minoris erit iuuamēti sapidiu tñ eligendū mag⁹ ferūt
minus sapido, et si sit maioris iuuamēti, inf plura tñ eustho
macha tñ simplicia tñ etiā pposita appetitū pēcipue a cā fri
gida excitātia, de qbus suo dicei loco. c. xxxvi. In vfu se
niorū quorū appetitus fere est ablatu pfectionē hanc con
coctōis vīm reparantē salutarē scribūt, q recipit cinamomi
electi dragmas. iij. galange semuntiaz, aque rosacee odo
ratissime vnciā vnā, zucari terciē decoctōis qstūm expe
dit fiat pfectio q pculdubio in excitando appetitū pēci
pue vtilitatis est si ex ea insumant senes. Hora itaq; dese
ctorū senū sic indispositorū iuxta corū psuetudinem statuen
dam iubēt, eosq; reficē priusq; manifeste inaniant, corūq;
refectionis multiplicationem metiri fm virtutis indigen
tiā, eis tñ alimētū ita moderate exhibere vt stomachus
tensionē nō grauet, imbecilli qz corū stomacho observatio
magna nēcia est, vt qd etas detrahāt cura gerentocomi re
stituāt, est quippe seniorū vis digestiua sicuti et appetitiua

imbecillis adiutorio egens, pepticoꝝ vsu, i. q̄ digestionem
faciūt precipue cū eius corruptio m̄ sit egritudinū ⁊ ori-
go cronicaz infirmitatū vt ex Auic. in an̄habitis, c. iij. de
terminatū est. Seniori itaq; q̄ paz cōcorit quietē indicūt.
q̄ vō nō ꝑcorit ex toto quiescē, neq; labori se, neq; exerci-
tatōi, neq; negotio credere. At ꝑter bec ad repationem il-
lius antidotū in ꝑcipuis medicaminib⁹ hētur q̄ a pitiori-
bus excogitatū est, si enim fama nō oīo ꝑditur quā popu-
li multi famāt vt ait Arist⁹, q̄to magis ea quā sapientes
plurimi, ⁊ ne auētem huic remedio vilitas adimat Galie-
ni in libro, v. de simplici medicina verba sunt bec: Ego q̄
dem nō scio rem magis vltimā in adiuuando stomachum
sup digestionem cibi q̄ corpus hoīs q̄s occurrit ei ⁊ tan-
git ip̄m de foris. Quidā ergo hoīes applicāt se ad pueros
in nocte amplexantes eos inueniūtq; ꝑ id iuuamentū ma-
gnū valde, qm̄ caliditas illa q̄ stomacho occurrit ex corpi-
bus illoꝝ pueroꝝ ꝑpria est caliditati nālī ⁊ plus ꝑueniēs
ei, sit tñ puer ꝑpinquus ad hoc vt polluat vt Auic. ꝑdit.
q̄ in eadē sn̄ia est cū Gal. neq; sit puer is cui adueniat su-
dor neue sit cū eo de anhelitu extuatio; ⁊ sunt quidā hoīm
q̄ amplexant catulū canis aut cattū masculū nigrū, q̄ qdē
res stomacho admodū ꝑdest. Seniorib⁹ ꝑterea quoꝝ den-
tes ad cibū ꝑmāducandū atq; ꝑterendū sunt potētes ꝑce-
peūt alimēti ꝑpletā fieri masticatōem, ea nanq; cibo acqrit
aliq̄ digestio, soluit aliud; sicuti eꝝ cibo iminuto astringit.
ꝑꝑ q̄s in simplicib⁹ euenit q̄ oē fere alimentū q̄s dentib⁹
fractiōis est difficilis digestionis etiā est tardioris. Si vō
senior dēribus careat ne frangēdus misero gingiua sit ꝑ-
nis iermi alimētis liq̄dis reficiat vel saltē ꝑminuant arti-
ficio aliq; neq; igluuiose deuoret, nā cibū voracit̄ deglutitū
ipsecte seniorꝝ stōach⁹ ꝑcoqt, celeriusq; senescit, cui⁹ signū
ē q̄a raro ē vidē hoīes voraces ad nālē senectutē ꝑuenire

et hanc vnā causā assignāt pp quā habentes raros dentes breuioris sūt vite vt frequenter. qm̄ aut̄ oīa regimēni resumptiuo via alimonie et via medicīne accommodata proprias facultates habent sepeq; simplicia opitulant sepe mixta nō alienū videt̄ noīa et vires et mixturas eorum in sequentib⁹ adducere.

De comoditatibus vini in resumptione senectutis. Ca. xvij.

Ad Considerat q̄maxime resumptiuū regimē singularē vini exhibitōem. nam vt decēs fiat alimonie in ventre mixtio; eiusdēq; per mēbra delatio senectuti subueniendū esse voluere liquore aliquo sine masticatōe digestibili. magisq; illi q̄ alteri etati. nam pp meatus nutrimenti in senioribus a frigiditate et siccitate eē tractos non sunt senibus sicca vniuersalia nisi hūectent̄ actu vt penetrabiliora reddāt. qd si talis liquor cū his etiā erit vires hīs resumptiuas eo accommodatior quo in regimēne senū vtendū precipiunt. cedat aut̄ hoc in loco cibariatico oīs siue potus glibet qui loco vini sumit̄ ceruisia sit siue qcunq; alter. nā nullus est liquor aut succus tantū roboris nobis efficiens magisq; hūane nāe accommodatus ad id operandū q̄ vinū. Duos p̄dūt pitiores liquores corpib⁹ hūanis gratissimos foris olei. int⁹ vini; et eius potissime qd ex succo vuarū maturarū expressum est; eo qd esculētis est bonus penetrator delatorq; in omne corpus quo gaudet nā humana q̄maxime precipue senio p̄fecta cui perq̄utile est vsu moderato. nam sicuti pueris vinū p̄ciosissimū iudicat̄; ita senib⁹ amicissimū vt Gal. tradit. sanguis enim. caro. atq; inatus calor vno augescunt. iuuaturq; natura in suis opatōibus eoq; virtus p̄coquens fit fortior et facilis supuacuoꝝ expulsio et egressio. vrine et sudoris exēcitatio. somnus inducī. qbus oib⁹ reficit̄ virtus. bona valitudo. et crassities se

nectusq; tardat, q; si vinū iuuenibus quoz calor est fortis
non concedat nisi paruo vsu; alimonie dūtaxat cā. seniori
bus tñ tantū vini ad bibeat quo reficiantur vires nō op
primantur, nam vini calor senioz calorem imbecillem re
parat; eo augescunt calor, et vires calor toti corpi venisq;
vis redditur sanguis et color. Ideoq; et vinū sic dici ferūt
quia potatū venas sanguine cito repleat, frigiditati sene
ctutis contra operat victoria resumptiua, operatq; in eis
dem sicuti et medicina; nā vinū calore suo nō mō senectutis
imbecillitati aduersatur imo et eius hūiditate; eo q; ipsum
calidū et humidū graduat sorbitiōibusq; humectantib; cō
numerent, exsiccata atq; arefacta membroz senis subam
cuiuscūq; nāe extiterit pp etatē exhibeat et celerius repa
rat; imo et optimū adintoriū perhibet senibus calidis et sic
cis; nā colera in eis ad vias vrine ducit vt facili; per ves
cā expellat. Frigidis q; et humidis; nā viscositati flegma
tis aduersat ipm scindendo et maturādo; suoq; calore re
soluendo. Frigidis similē et siccis; eo q; humorē melanco
licū vt celerius faciliusq; labat disponit, eius caliginē siue
turbulentia remouet, calidis vō et hūidis sanguinē splēdi
diorē efficiēdo et depurādo. Plurē aut cū sint alimētoz
spēs in resumēdis corpibus defectis vices vini supplētes
vino tñ imbecillius et tardius efficiūt, oīm enim velociter
et subito nutrientiū est vinū (vt aiūt) adeo q; nō est adhuc
compertū; quod vicem vini gerat in letificando aīam vt
Alic, auctor est, si enim vinū laudatū fuerit vires corpo
reas senectutis nō mō corroborat; versetia et aīe; nam le
tari et gaudere facit; adeo q; putātur ridere sine causa cū
tñ ita non sit; quia non est impressio (vt ait) sine impresso
re, efficit autem id spiritum copiosum nature et substantie
equalis generādo vehemētis luminis et splendoris; quo
fit vt aīam cuius ipse spiritus est instrumentū ad hilarita

tem et leticiam disponat quæ maxime, et oîno vinû modicum
 auxiliatur; copiosius vò nocet nervis sicuti et oculis, sto-
 macho est salutare, cibor appetentiâ excitans, tristitiâ au-
 ferens, vrinam et algorem propulsans, somnû concilians,
 vomitiones sistens, vitia exterminans, animâ ad virtutes
 alliciens, vertit enim eam sicuti Ysaac israhelita tradit ab
 impietate, auariciâ, supbia, pigritiâ, timore, desidiâ, tacitu-
 ritate, et ignavia, ad pietatē, liberalitatē, humilitatē, solici-
 tudinē, audaciâ, astutiâ, facundiâ et ingenium. Ruffus qu-
 auctor est perhas disputare aut cās rei scibilis p collatōes
 rōnis venari siue pcessu consiliatiuo rē publicā ordinare
 volentes vino semper vti solitos picipiebant qu id esse aīe
 ad ea pagenda salutare remediū; tū eius vires reparādo:
 tū etiā rectitudinē et veritatē ostendēdo. Melenos quoq;
 versus pposituros ac musicis armonijs lufuros vino vsos
 esse, comperientesq; experimento et rōne eor mentes ce-
 leritate intelligendi et acuminē discendi habiliores et soler-
 tiores fieri, vimq; rōnale; augeri, faciliusq; de potentia in
 actū prouehi. Sicut aut vino moderato usu epoto corpo-
 ris et anime vires augescunt adeo qu aschlipiades utilita-
 tem vini equari vix deor potentia posse pronunciauerit,
 ita excedens modū supflue insumptū virtutū oīm et aīe et
 corpis inconfessa dānatiōe est, hinc cerebri epatisq; vicia
 ut egritudines etiā adducat que sunt in vltinio frigiditat;
 ut ait Gal, apoplefes, paralyfes, subeth, lytargiâ, epilēsiâ,
 spasmū, tetanū, hinc nervor defectus, implet enim vinum
 nervos eo qu calidū est; magisq; calefacit quo merati⁹ est
 citoq; perforat corpus maxime si tenue fuerit, hinc pallo-
 et gene pendule, oculor vlcera, tremule manus effunden-
 tes (ut aiunt) plena vasa, furiales somni, inquietes noctur-
 na, ex ore halitus fetidus, hic senioribus rigo; plurimus;

*vinū quæ
 et rectitudinē*

quia eorum calor naturalis congelatur et extinguitur ut multo
vino superatus; sicuti et flamma ignis multis lignis solet
extingui; et lucerna multo sibi appposito oleo, tum etiam quia
seniorum corpora et cerebrum sunt defecta cum nervorum malicia
quo fit ut eorum natura imbecilli nocuentis vini resistere
non valente longe minus senium vini quantitates tollerent quam
iuuentus, magis etiam leduntur seniores ieiuni ex multo
vino; nam sicuti Plinius tradit; vinum ieiunos bibere
nouitio inuenito inutilissimum est, cum tamen Tiberio Claudio
principi ante hos, xl, annos institutum fuerit ut ieiuni bibe
rent; potusque vini antecederent cibos externis quibusdam
artibus atque medicorum placitis nouitate aliqua sese comen
dantium gloriam hac virtute parti querunt, quam rem damna
uit et Celsus dum ait; Extenuat corpus vini non perfrigidum
ieiuno potio in consuetudine adducta, celerius enim spas
mum et mentis desipientiam adducit; sicuti docet Galie
nus. Quantum vero ad ea que sunt anime non est igno
tum superuacuum vini potum hominem interdum ad
mentis peruersionem lumen rationis extinguentem vim
irrationalem anime augentem deduci; quam ebrietatem
dicunt, ascendens enim fumus crassus crudus a vino eleuatur
ad cerebrum defertur quo meatus eius opplentur, et ex
consequenti fit nonnunquam eius partis anime qua sapit et
intelligit obumbratio atque operationum animalium per
turbatio; quo fit (ut aiunt) quod corpus permanet veluti
navis sine nauta; et militia sine ductore. Id vero omne ap
tissime fit in homine cerebri imbecillis; nam signum fortis
tudinis cerebri est non ledi a vaporibus vini ut est apud
Alicennam. Euenit autem effectus vini epoti multifariam
fieri secundum multitudinem aut paucitatem usus eius eiusdem
et bibentis aliam et aliam naturam, propter quod ferunt

vinū in frigidatos occupans taciturnos et sobrios primo
efficere: paulo plus epotū loquatiores, plus autē adhuc
sumptū rethoricos et audaces, adhuc magis iniuriosos.
Amplius maniacos, multū vō amplius stupidos et epi-
lenticos: ita ut anginā vinariā ppatiant, i. vino suffocent
vinū tiriace magne assilant eo qd ipz friax ē nāz algētes
calescit, calfactos refrigerat, siccatos infundit, humecta-
tos siccāt: ut liceat fateri Plinianū illud: Neqz viribus
corporis vtilius aliud qz vinum; neqz aliud voluptatibus
perniciosius si modus absit.

De vino eligendo in resum-
ptione senectutis.

In magnis laudibus pro resumenda senectute id vi-
nū est qd ex signis equalitatis in eo apparentibus
natura temperamento accedit. Qd dinoscendū primo ex
pte coloris docuere, si beluolū, i. medij coloris int rufum
et albū fuerit seu citrinū, aut rubē, odoratissimū, clarū; qd
appellant subtilis substantie, calescit enim membra senis
et vinū mouet serum sanguinis perpurgando, qd quanto
calidius et magis diureticū tanto laudatius inuatiūsqz in
resumendo senes, tale vō inueniat gerentocomus ut me-
diū inter nouū sit et antiquū; eo qd vinū nouū senibus in-
utile perhibet, nam et si calidū sit in gradu primo quia tñ
seculentum, vaporosum, atqz ventosum est inflat sicuti et
mustum et id vinū cui nihil etatis accessit: ut Celsus ait:
et oīno tortiū vinū, i. nouissime expressum et mustū omne
stomacho inutile; licz venis iocundū sit; celeriusqz inebriat
propterea qd eius pars aquea magis est penetrans: imo
et ad eam passionem perducit quā dasinteriā epaticam di-
cunt, vinū vō vetus caliditātē et siccitatem hz ad gradū
vīqz terciū; qd etsi eo minio fiat inflatio attū est senio qz ma-
xime noxiū, sensus enim excitat: quod senibus vebementē

medi coloris
inter rufū et
albū

nō vīnū neqz
nouū

obest narrat Gal. cuiusdā notarij seruu fuisse qui domino
quotidie cum alio seruo ad balneū eunte ad domus custō
diam remanens aliquando sitibundus neq; aquā ad sitim
eius sedandam inueniens vinū vetustissimū plurime quā
titatis bibens iugil penitus fact⁹ ⁊ exinde febriciens men
tis alienatiōem incurrens mortuus est; vinū aut quo anti
quius eo magis damnatius, etates tñ eius in climatibus
diuersis multifariā variari euenit; hispani nanq; vetus vi
nū non dicunt nisi quod anni vnius aut medij saltē fuerit
psecutū sicuti Cordubensis Auerrois prodit, alij vō duo
rū ⁊ amplius. q; si cum his oibus formā purā ⁊ lucidā ha
buerit eius a fecibus perpurgationem ostendens coloris
albi aut rubei vel subrubei clari seu citrini senectuti perq;
vile affirmāt; nam colores hi equalitatis nature vini no
tiones sunt; ⁊ magis si odoratissimū fuerit aromaticitati
attinens, cuius verbi notio suo dicetur loco, ca. xliij. Tali
itaq; vino vt optimo stomachus perpurgat abstergiturq;
virtus eius cōcoquens reparat, cordi audacia prestatur,
calor naturalis viuificatur, virtusq; corroborat. Acuti ē
odoris existens vinū senibus non prohibuerit etsi vino
sum siue meratius sit presertim si citrinū fuerit lucidū atq;
anni vnius; senioribus precipue quoz frigida est natura
verno tempore in regionibus septētrionalibus limphatus
tamen, Amplius etsi vinū dilutius pueris conueniat; seni
bus tamen meratius aptū est, dilutū enim vinū est aquo
sum oīo siue natura tale siue cōmixtione plurime aque, et
oīo vinū insuaue quod Lucilius crutium appellat senē
bus est inutile quoniam frigidum est atq; inflans stomas
cho noxium, laudatius tamen vinum esse confiteor cuius
natura ad equalitatez declinat; ita vt neq; nullaz virū sit
neq; ingentium etiaz meratio eligibilis in senectute; siue
natura tale sit seu aque cōmixtione, Sit postremo vinum

non ostendens in se aliquem excellentem colore quo cen
signo in calore aut frigore humiditatis aut siccitatis eius
significet discrasia. Ex his tamen vini conditionibus nul
la est qua magis dinoscantur differentie eorum proprie qui
bus iuuamentum nocumentum ue in senibus percipitur quod
ex saporis genere substantie virtutisque eorum. vinum enim
sui colore in se ne operatur nihil: quinimo coloris vini no
tio longe imbecillior est ea que saporis et odoris: quia co
lores non sunt nisi in superficie colorati, ex odore consimi
liter: et si non nihil: parum tamen imprimit vinum in senibus
vi alimonie. neque ex tempore licet eo iudicari possit super
proprijs vinorum differentijs ut super substantia et virtute.
sed ex sapore plurimum: nam ex stiptico ostenditur siccitas
ex amaro caliditas. ex dulci autem licet non ostendatur in
temperies caloris aut frigoris: tamen dulcedine vini cras
sities ostenditur: a cuius usu nisi mouende alui causa se
nes quoad fieri potest cohibendos iubent et presertim si
nigrum fuerit ante cibum non modo imo neque multo ma
gis tempore alio: quia nullum pachimeron. i. substantie cras
se utile est senibus ut Galienus tradit: nature ponitur ca
lide in secundo: sicce vero in primo. iecur. lyenē. et renes op
plet: licet pectus et pulmonem depleat humoris est hetero
genei celerius alijs permixti putrescibilis ad naturam co
lere conuersum: imo eodem aliqui hidropici fiunt: alij vero
lyttiasim incidunt (si magis modo sit in usu) nisi seniores
fuerint nature frigide. hyeme. et in regione frigida. quibus
aliquando vina nigra et rubra panchichina splendida ta
men. i. perpurpurgata non negarunt. Estate autem senibus co
cessere potionem quod dilutissimam ut et sitim tollat nec corpus
incēdat utile est itaque eo tempore vinum album et aquosum
aliquantisper. est enim tenuitati et simplicitati. i. equalitati
caloris propinquius: quod si per tenuem fistulam epotet

*a vino dulci
senes cohibendi*

prodest ad sitim extinguendam . Et iam laudant id vi-
nū quod ad terciam eius partem aqua rosacea fuerit cō-
mixtum, anime hilaritatem ⁊ spiritū dilatationem presta-
re produnt, viribusq; stomachi auxiliari, neq; ebrietatem
inducere, neue cerebrum percutere, laudatissimamq; tra-
didere seni defecto mixtionem hanc que recipit vini oriē-
talis aurei vnciam vnā aque rosacee ⁊ buglosse vniūse
cuiusq; earum semunciam ex quibus fiat mixtio vsui reser-
uata horarum decem spacio vel quasi postea eam epota-
re imbecillam senem iubent . Generosa vina in regimine
senum Galienus scribit ex italicis imprimis phalerna salu-
bria corpori nec in nouitate nec in nimia vetustate, tibur-
tina, signina; que alio cite maxime conducere indubitātū
est, ⁊ adhuc magis nobilitauit surrentina in vineis tantū
nascentia, neq; enim stomachum implent, neq; caput ten-
tant, stomachi ⁊ intestinoꝝ rheumatismos cohibent, in-
ueterata tamen; id est nouitati non accedentia; nam noua
existentia neq; in reditionem incedunt neq; vīnam mo-
uent; imo longo tempore in ventre morantia tormina ef-
ficiunt . His omnibus Adriana, Sabina, Albana, neruis
utiliora, Sabiana, ⁊ Trisilina, ⁊ quecūq; circa Neapolim
⁊ Lussā sūt; p̄cipue que Trebilliana dicunt nequaq; hī
iubet, Horū itaq; vinoꝝ nouitati nō multum accedentium
moderatum vsum senibus quoꝝ cerebrū imbecille est con-
cedūt, habentibus vō cerebrū forte phalerna; nam ad vi-
ctum optimū fert vinū phalernus vt ait, Ad. Varro, retis-
cis q; vinis in agro Tironensi sit aliq; bonos; quibus
maxie delectari solitū Augustū cesarē Suetonius anctor
est, phalernis tīmō a Virgi, posthabitis ⁊ surrentinis que
ga pualescentibus maxie pbate sunt p̄p̄ tenitātē salubri-
tatēq; Tiberi⁹ cesar dicebat p̄sensisse medicos vt nobilit-
tatē Surrentino darēt ideo ⁊ senibus concessere cū eoꝝ

Tilephi ora
manu

vippa

Idromel

aqua mulsa

et conualescentiū idem sit regimen resumptiuū, eligendū tñ
est ex eo minus asperū; nā id aluū astringit. Ex grecis vō
lesina p̄mendauit; quorū oīum virtus eo firmiter erit (vt
Celsus ait) quo ex bono solo magis q̄ tenui, et ex tem-
perato celo magis q̄ ex nimis humido aut nimis sicco ni-
miūq; aut frigido aut calido nata fuerint; quos int̄ cibos
bibere p̄stat tam in resumptiōe q̄ p̄seruatione, sic enim ma-
gis p̄ducit volentibus corp⁹ augere, aut aluū mollire vt
Plinius tradit. Vippā q̄ est panis vino infusus senectuti
resumende nō p̄hibent. Gal. nanq; Tilephi grāmatici re-
gimen p̄mendat in. v. libro sanitatiue Methodi: q̄ ad ve-
sp̄rā solū pane vescerat eum vino mixto infundēs; q̄ fere
centū annis vixit. Est nāq; senectuti apta, nam caliditate
et humiditate sua frigiditati et siccitati senectutis aduersa
tur et si stomachū refrigerare magis q̄ vinū videat. Acci-
dit enim id eo q̄ vini humidū panī imbibitū in vippa plu-
rib⁹ stomachi p̄tib⁹ adheret, quo fit vt magis saluet actua-
lis frigiditas p̄ quam videt refrigerare et humectare ma-
gis, vinū vō per se absq; infusione eius in pane nō sic pari-
etibus stomachi inherēs celerius transit exalfacitq;. Qd
et si vippa eo mō laudata sit: vappā tñ illaudatū q̄ est vi-
num vile qd vigorem amisit vi eius euaporata. Senes na-
tura seu quauis alia causa vinū nauseantes idromel vice
vini epotare iusserūt, est enim potus stomacho utilis, cibi
appetentiā efficit, sitim sedat, egritudinibus frigidis et pro-
prie cerebri neruorūq; quibus plurimū cruciatur senectus
auxiliū prestat, purgatq; senioꝝ pectus a flegmate crasso,
renibus utilis, calculū p̄hibens in eis fieri, neq; aqua mul-
sa hoc in loco silentio inoluat; nā ad vitā extendendā au-
xiliari plurimū tradūt. Plinius, n. auctor est multos sene-
ctā longā mulsi tñ vsu tolerasse neq; alio vllō cibo, cele-
bri pollionis Romuli exemplo quē centesimū annū exce-

dentem cū diuus Augustus hospes interrogaret: qua nā
rōne maxime vigorem illum animi corporisq; custodisset?
ille respondit: intus mulso, foris oleo, Conficit aut mulsa
ex vino ⁊ melle; seu vt alij ex aceto.

*mulsa ex vino
⁊ melle*

De aqua eligenda in regimine resumptiuo. La. xix.
a Quam in senectutis sicuti ⁊ aliarū etatum regimine
ingressum habere Sal. tradit: quod tamen nō con-
tingit de vino, cibo, gymnasijs, vigilijs, somnis, ⁊ venerijs
que non oībus sed alijs ⁊ alijs apta sunt etatibus, ideoq;
dicta est aqua quasi qua viuamus quam via potus solaz
in regimine resumptiuo damnauere sicuti omnino in regi-
mine quorumcūq; natura frigidorum: mixtam tamen vi-
no, zucaro, aut melle viaq; cibi senectuti conducere affir-
mant; q̄ si leuissima sit ⁊ clarissima neq; in gustu neue odo-
ratu vllam penitus apparentem qualitatem impresserit epo-
tanti delectabilis celerius dum epotatur infima petēs ab
hypocūdris discedens grauitatem frigiditatemq; de quib;
sit curandum nō adducens hanc talem laudatissimā pre-
dicant regiminisq; senectutis plurimū conducentē; nam ali-
mentū senioꝝ liquefacit, attenuat, rectificat, penetratōem
facile; sui humiditate eidē prebet, eius frigiditate caloris
nālis aut accidētalis acumen siq; in senibus sit compescit
fitim ⁊ cordis incendiū extinguit; quibus oībus confessū
est eam nāe in actōibus eius esse adiutricem. Erit aut ta-
lis aqua imprimis nō quidem stagnās, nam eam pestilen-
tem dicunt q̄ in palude semper cōsistit; l; hyberno tpe edo-
mita hymbubus mitescat quo effectū dinosci potest aquā
celestem maxime salubrem q̄ etiā venenati liquoris elat
pnitiē, neq; pigra, q̄ merito damnat; neq; glatiei aut niuis
q̄ potanda nō est ne (vt ait Plinius) penas montium in
voluptatem gule vertamus; neq; de metallis originē su-
mat; nisi forte ex auri siue argēti minera extiterit oriunda.

Sed pluuialem aquam quam celestem vocāt salubritati
corporis accommodatissimā inter auctores conuenit preci
pue si fictilibus tubis in coniectam cisternam deducatur.
sic enim potui probatissimā ferunt. Deinde fontanā fon
tium orientalium et eam precipue que coloris est perspi
cui nullo aut sapore aut odore vitata q̄ etiam frigus tem
pore suo mulceat estatisq; moderetur incendia ex terra im
primis pura non plurimū substantie crassioris, neue are
nose, neq; plurimū mollis vel limose; sed mediocrem inter
hec veluti suauiozem leniozemq; celerius permutabilem
a calido in frigidum et e contra laudatissimā affirmāt. De
inde eam que scaturiens e montibus orifida per saxa pre
ceps deuoluitur que difficilius interius vitiat. Post au
tem fontanas accedunt magnorum amnium aque fluuias
tiles non parum etiam laudate precipue detecte et euenta
te velociter fluentes, que etsi a radijs solis purgentur ma
gis q̄ fontane ita vt partes crassiores ab exilibus magis
segregentur, quia tamen diuersarum substantiarū sunt eo
q̄ per loca transeunt difformia quas etiam multi ingredi
untur riuuli nec fieri pōt quin estate aque plurime in hos
amnes fluant, tum hyemum, tum etiam niuum in cacu
minibus magnorū montium liquefactarum; quibus cū tur
bedine sunt impure, cuius signum esse dicunt: quia eis
quoad fieri potest puris et mundis collectis reseruatiscq;
apparet in fundo vasorum pars residens arenosa siue fe
calis earum denotans impuritatem, quod etsi semper in
requieta aqua crassamen aliquod in imo reperiatu minus
tamen et rarius in fontanis iam dictis euenit. Ea pro
pter aquam fluuiatilem eo impuriorem putant quidā quo
magis ab eius exortu elongatur: quibus alij resistunt pu
tantq; flumina quanto distantius fluunt tanto eorū aquā
reddi laudatiorē, tum quia plurimo motu agitatur dis

rumpiturq; tum etiam quia sic subtiliata depurat magis.
Huic autem proxima est aqua putealis collina vel que non
in infima valle reperitur. Aquam salubrem a vitiosa dino
scere docent imprimis leuitate; ut si levis fuerit quod pon
dere apparet. Ex his autem que pondere pares sunt eo me
liorem quamque esse dicunt quo celerius et calfit et frigescit.
quoque celerius ex ea legumina percoquantur, vel si in va
se eneo nitido sparsa maculam non fecerit, aut si decocta
eneo vasculo arenam vel limum non reliquerit in fundo
vel si colore perlucido carens musco et omni labe pollu
tionis aliena fuerit, vel si linteoli duo mundi aut portiunc
ule bombicis infundatur in aquis duabus eam leniorem
affirmant cuius linteolus vel portiuncula madefacta cele
rius exsiccatur, lautior remanserit, minorisque ponderis.
Vitiose tamen aque remedium est per collaturam aut per
decoctionem ad dimidias partes eam ducere, quo modo
etsi fiat quarundam tenuium partium aque resolutio attamen per
decoctionem illa rarefit dissoluitque pars crassior aque quam
ratione frigoris aque congelata erat vel saltem propellit ad
fundum sequestrata a partibus crassioribus, vel quod per
fectius est per sublimationem ut docet Auicenna rectifi
care. Salubris vero aqua ex se sufficiens nullo horum eget
sicuti aquas que sunt Rome Commentator Alexandri
nus magnis laudibus predicat. Aquam tamen coctam sa
luti corporis plurimum mederi Theodorus Priscianus
scribit. Signa autem discretiva salubris a vitiosa aqua pre
ter iamdicta ab incolarum etiam salubritate sumenda es
se docent: ut quia bibentium fauces pure non sint pul
moque et torax non sine offensa saluo tamen capite; nam si
vitioso capite ad pulmonem vel stomachum morbi cau
sa decurrat culpandus potius est aer, vitiosa quoque aqua
sui frigiditate tempore longo in hypochondriis moratur

*aqua cocta
salubris*

rugitū, gurgulatiōem, inflationem ⁊ nōnunq̃ tormina ad
ducit, stomachi vim minuit, concoctiōem impedit, adiuvat
cibū ad exitū adimento multo, salubrem vō aquam con
traria his efficere aiunt.

De Pane. Ca. xx.

P Anem veluti fundamentū alimentoz fere oīum hu
mane nature peritiores putarunt ideo ⁊ sic appels
lari; quia cū omni cibo apponatur vel q̃ oē aīal eum pes
tat, cuius vsum in regimine resumptiuo imo ⁊ p̃seruatiuo
nequaq̃ omitti iubent; ⁊ p̃sertim eius qui ex nō vitiato
fu erit semine, nullū aut inuentū est expimēto ⁊ rōe ducēti
bus laudatius vt ex eo fiat panis saluti hoīs p̃ducens q̃
frumentum sicuti greci ⁊ barbaroz plurimi iudicarunt vt
Galienus ait, ipm enim cunctis granis est magis alibile
cuius nām calidā in gradu primo ponunt, equalē tū in hu
mido ⁊ sicco, sanguinem dans ceteris granis tempatoriē
Est nāq̃ boni succi triticū, mali vō panicā, miliū, legumia
imo ⁊ hordeū ipm, cū tñ hordeū magis ceteris granis fru
mento contendat, panes eteniz ex hordeo astringere ⁊ re
frigerare Theodorus Priscianus affirmat; eūq̃ antiq̃
vsitatū vita damnauit quadrupedūq̃ tradidit resectibus
vt Plin. tradit. Paniceus q̃ panis damnaf etū ita dici
sit quasi panificiū q̃a multi ex eo vice panis nutriāt. Illos
tñ in hac gerētocomia vt resumendorū sēnū curatores nō
vt veterinarij panificij gñā distiguem⁹, frumēto itaq̃ glo
ria dat; q̃d etū q̃q̃ ex frumētū panificia sunt gñis sunt valē
tissimi vt ait Celsus, i. plurimū alentia; valētius tñ ex fru
mentis est, spissum, cōmassatū, vt vir dētibus diuidat, me
diū inter albedinē ⁊ rubedinez, magnū, pingue, sufficient
recēs; nā nouitati p̃p̃inquinis celerius pinguedini atq̃
corpulentie confert vt Aicenna prodir; licz recens illico
duz colligitū alimenti sit viscoā crāsi ⁊ flegmatici rector is

et fere totius opilationes adducens. Antiqui quoque plurimum damnauere veluti siccioris deteriorisque alimentum, sit in super plenum, ponderosum, maturum decenter, de sana messe collectum, diligentia seruatum, et ab extraneis purgatum, laudatiusque collinum quam campestre, nam colles robustius minus reddunt triticum. Ad. Varro auctor est ad victum optimum frumentum campanum agrum ferre. Panis itaque ex frumento tali non indigentia salis fermentique massatois et coctionis bonis, colore candidus, pondere levis, suba non compactus figure mediocris, effimerius vel triduanum durat, is est quem optime prepatum Sal, vocat, in quo senserunt peritiores precipue tamen Pluer, quod melior ex cibis terra nascentibus naturalibus hominibus est triticum artificio prepatum, nam celerius digerit sanguinem cum splendore equalitatem propinquum imo optimum certitudinaliter intermedium iter crassum et aquosum ut Sal, ait nam panis triticeus ita preparati calidioris ponunt quam tritici, vires roborat quo veluti optimo eos qui tranquillam ducunt vitam, quorumque digestio est defecta ut seniorum refecti iubent, neque fermentum a feruore dictum in panis propositioe omitti volunt, nam eo sufficiente valentior censet panis datur aereitatis densum et exinde spongiositas ex qua facilius celeriusque digerit veluti magis permutabilis, tum humiditate, tum etiam leuitate aerea, ideoque rebus alio impantibus panis fermentatus annumeratur. Sal quoque decent panem admisceri precipiunt, nam sui caliditate et siccitate humidum absorbendo aqueum exuberans paratum ebullire et putrescere a calido continentis subintrante quod foras expirat saluat impuritatem, etiamque leuiorem magisque digestibilem et sapidioris affirmant fermentique coniunctione rectificare. Quod si fermenti et salis parum habuerit neque decent coctus fuerit viscositate et crassitie adducere, si vero pluri eo abundauerit in refectioe senectutis veluti nimium exsiccantem repellere iubet, laudat

runt quoq; ad panis pfectionem vt elaboratus sit p com-
massationē diligētia ⁊ studio. nā crebra pmassatio ⁊ lōga
in panis ppositione post decoctōem eum fragilem reddit
humido ablato. nec decentē panis coctionē negligendam
voluere vt nec vstus sit qa alnū sistit. hūc panē nauticū di-
cunt cuius virtus in hoc augeť si bis coquat. nene dimi-
nute decoctus; nā lentorē siue tenacitatē ⁊ viscositatē ex
humore pcedentē atq; crassum dat alimentū. Actū q; ca-
lidū damnauere qa sitim adducit. suiq; vaporosa humidi-
tate stomacho innatat vt Aliic. tradit. quo fit vt celerius
saturet l; velocius digerat tardeq; e stomacho descendat
Color autē albus ⁊ leuitas panis puritatis notiones sunt.
suba vō nō compacta conuenientis pmassationis magnū
⁊ crassum multe medulle plurimū alibilem ferunt aluum
soluere; pauce autē paz. aluum constipare. egestionem tar-
dare; forme vero medie potestatis medie veluti laudatio-
rem pmendarūt ⁊ oīo panem illius forme qua calor ignis
ad vniuersas panis ptes pcoquendas vniformitē pcedit.
partes panis corticales oīo phiberi. paz nutrire. difficul-
ter digeri. humidū egestionis exsiccare. ventrem pstipare
medullā cōsimiliter se solā suo humido crasso ⁊ viscoso in-
flare. humidū flegmaticū dare. pane q; azimo nequaq; se-
nes educare inslere. ferunt nanq; eum difficillime digeri.
minime nutrire. tardissime egeri. opplere ⁊ inflationes ad-
ducere. oī deniq; nāe aduersari operarijs ⁊ messorib; ex-
ceptis. Ex his autē intelligi potest quēcunq; aliū panē q;
ex tritico repellendū veluti facile intus corruptibilē sicut
hordeaceū. siliginaceū. fabiceū. castaniceū. orobiceū. sorri-
cium. miliaceū siue paniceū. ⁊ psiles atre bilis gñatiuos
⁊ pastiliū gñā; sicuti bucellatū panē qui exsiccat ⁊ corpora
extenuat vt Theodorus priscianus ait. ⁊ panes picentem
⁊ psiles ope pistorio factos ⁊ si valentissimi sint sic qd ex

frumento a die melle ⁊ caseo pstat frequentiori saltem usu
nequaquam in regimine senectutis recipi debere; exceptis sor-
bitionibus, puliculis, lagano, amilo, ptisana quia res le-
nes sunt ⁊ boni succi seniorum esu idonea censentur; quibus ⁊ si-
mulam pnumerare precipiunt, ea siquidem laudatior est ex triti-
co tuso ⁊ ad partes minimas primo facta ut media sit inter
farinam ⁊ farrem ad orem, panis ex ea laudatissimus habetur
est eiusque simile edulium siue iurulenta potio est magis alibi-
lis ⁊ laudatior ea quam ex amido imo quolibet alio de gene-
re farinarum; regiminique resumptiuo accommodatior.

De carne laudatior in regimine senectutis; ⁊ imprimis quadrupedum placidiorum Cap. xxi.

Carnem etsi a creando dicta sit non considerauerunt
in resumptiuo methodo nisi quatenus via nutrimenti
ad senem resumendum refertur esui eius apta, ⁊ eam pro-
prie que in animalibus sanguinem habentibus reperitur; cum
⁊ sanguis carnis vera materia sit; etsi latiori notione in ani-
malibus sanguine carentibus caro, id est, proportionale pro-
prie dicte carni reperiat. Est autem caro talis ut peritiores
affirmant; cibus humanum corpus repans propinquius magis
ut nutriturus sui conuersione fiat sanguis cunctis nutrien-
tibus valentius, id est, vehementius nutritus, plus enim, alimentum est
in ea quam in ullo alio, vires corroborans, pinguedini preferens.
cuius determinatorem ut frequentem eorum animalium generatim
⁊ membratim quorum caro esui humano ⁊ precipue seni com-
mensurato vel illi propinquiore congruit omissis non conue-
nientibus in hac gerentocomia adduci iussere. Pertinet
enim ad rem senectutis proprietates animalium nosse, horum vero
quedam sunt terrestria, alia aerea, quedam aquatilia. Ab
animalibus itaque peditantibus imprimis exordiri volunt cum
a perfectioribus magisque in usum cedentibus quorum non parue sunt

vires ⁊ differentie, tum fm partes, tum etiam fm quedā
in ipsis ptentoz ⁊ generatoroz quoz sunt oua, lac, sanguis
caseus, butirū, non enim oīa hec easdē habent vires sicut
neq; aīalium partes. Aīalis peditantis domestici caro in
regimine senectutis in precipuis laudibus habita est que
cūq; nāe humane viciniōr existit, faciliōris digestiōis atq;
optimi sanguinis gñatiua, multifariā partita iuxta varia
tem aīalium quoz ipsa est caro, naturaz earundē, etatum
colorz, sexuz, habitudinū, tpm, locoz, pascue, decoctionuz,
modo ⁊ assationū, ad seruaciones ipsaz post occisiōnē
aīalium; nam carnē aīalis coloris varij etsi minoris sit ali
menti coloris tñ rubei vel nigri in oī specie aīalis ad esum
venientis sapidiōrem pdunt q̄albā; q̄a rubedo nigredoq;
calori attestant; q̄ cum abundās fuerit fm nām in mēbris
corpis digestiōnē pficit ex qua etiā caro esui sapidiōr red
dit lenior ⁊ suauior, carnē q̄ aīalis infantie propinqoris
humidiorē affirmāt, ⁊ eoz q̄ ad augmentū tendunt perfe
ctiōrem; q̄a oīum crescentiū caro melius concoquit l3 mi
nus alimentū prestet sicuti quadrupes aīal oē si lactās est
vt Cornelius celsus tradit, aīaliū quoq; nāe sicce veluti
bircoz ⁊ capellaz quecunq; etate minora sunt sicuti edo
rum senectuti magis pducere, nam fetus oīs natura hu
midus quo partui ppinquoior eo deterioior; ⁊ quo propo
tionabiliter remotioior eo laudatioior, Priūm apparet in eo q
natura est sicca; ea pp carnē veteris ⁊ propinqui partui
aīalis illaudarūt, masculoz carne; ea q̄ feminaz vt in plu
ribus laudatioīem pdicant, nam oīs feminea caro sangui
nem dat malū excepta carne caprina; quā ea q̄ bircoz mi
nus damnauere; idcirco ⁊ gallinā plurimū auctoz magis
q̄ gallū laudauere; quod etsi castrati aīalis vtriusq; sexus
tam volatilis q̄ peditatis meliorem nō castrati pdiderūt
carnem, attñ q̄a calor innatus per castratiōem remittitur;

Indeq̃ euenit animal id magis saginari pinguedine qua
dam stomachi concoctioni onerosa. ideo plurimoz nō ca
stratorū caro in regimine resumptiuo laudatioz habita est
q̃ castratorz. ⁊ medi in pinguedine ⁊ matie laudatioz;
nam caro permacra precipue domestica est mali succi licz
minus stomacho inepta q̃ pinguis. Omnis caro salsa et
noua vetusta valentioze est; ⁊ vernalis autumnali; ⁊ feri
na eozū que in desertis habitant animalū pluris melio
ris ue alimenti domestica eiusdem speciei. minorisq̃ super
uacuitatis; cum tamen placidi animalis caro sit humidioz
Omne enī ferū animal domestico lenius; ⁊ quodcūq̃ hu
mido celo q̃ quod sicco natū est indicatur vt Celsus ait
Et quo pascua fuerit natura ⁊ forma specifica animali cō
formia eo carnem illoz animalū magis cōmendant q̃ si
alimentis nutrant oppositis. quoz vō pascua montana
sunt liberi aeris herbarū redolentiū vt serpilli. origani. mē
tastri. pulegij. polij. sileris. abrotani. ⁊ consimiliū; carnē ea
que est animalū quoz pascua vallosa sunt. paludosa. luto
sa. vel cenosa. laudatiozem affirmant. humidioza q̃ estate
laudatioza habent sicuti siccioza hyeme. ⁊ omnino alia ⁊
alia alijs ⁊ alijs temporibus ad victū meliora vident. bo
rū itaq̃ elixa carne potius q̃ assa vesci iubēt ceu senectu
ti magis conducente; nam quecūq̃ assantes vel frigen
tes comedunt siccius corpori dant alimentum. que vō in
aqua decoquantur humidius. que autez in olis in medio
boz sunt vt Salienus tradit. Consimiliter quecūq̃ vi
no condiuntur exsiccant ⁊ nutriūt calefaciuntq̃. orizama
vō nutriunt competenter sed minus calefaciunt. Carbo
nes autem sale condite ⁊ cocte minus nutriūt ⁊ corpora
desiccant atq̃ extenuant licz ventrem sufficienter procu
rent vt Theodorus Priscianus scribit. horum autem eli
xa laudatioza sunt in regimine senectutis. ideoq̃ q̃a caro

omnis iurulenta rebus calefacientibus annumeratur. re-
cipiunt enim elixa ab aqua humiditate que elementorum est
humidissima. resumptio autem fit per humida ut innotuit
quare ut magis apta magisque alente carne elixa vescendum
esse precipiunt: quod et si res eadem magis aliat iurulenta quam
assa: magis assa quam frigida: attamen elixa in regimine resum-
ptiuo magis laudantur. iurulenta vel elixa caro pinguis al-
ui senioris mouet. Si carne animalium magnorum corporum
presertim extenuatorum senes vesci contingat elixam saporibus
et maceratam edendam iubent. atque priusquam percoquant
post interfectionem aliquo tempore adseruari inmensorem
temporis illius hyeme interdum animalia deambulantia iun-
gulari precipere ante eorum esum. sic enim comminabilis ma-
gisque digestibilis. estate vero interfectorum in auroa animalium
carne post solis occasum uti. A quadrupedibus itaque do-
mi nascentibus quia valentissimi generis sunt inchoare
visum est.

De carne Edina.

Edum lactantem in climatis sexti regionibus cunctis
placidis peditantibus quorum caro ad esum hominis
venit pro resumptione senum sicuti et conualescentum pre-
ferant. utroque enim est eadem ars reductiua: nam cum
corpora perpeffa egritudines et precipue prauas dum iam
conualescunt consimiliter senibus disponant ideo eisdem
adhibere causas nutritiuas resumptiuasque easdem iubent: qua
ratione Galienus in quinto libro sanatiue methodi com-
pulsus: carnem edinam non inutilem seni affirmat veluti
eam que est equalis: edi precipue maris quadraginta dierum
etatem non transcendentis nullam in seipso malicie admixti-
onem habens: eduli inquam quem lactantem hyrcorum alij vocant non
femelle: quia ipsarum et marium plurimum annorum carnes veluti
difficiliter digestibilem et mali chimi damnarunt: sed maris

edi parui carnem ab edendo dicti cuiuslibet alterius do-
mestici peditantis laudatioris saporis iocunditate, nutri-
mento, digestionem, bonique et tenuioris sanguinis generati-
one, communi fere omnium consensu confessum est; licet Celsus
suillam lenissimam dicat; grauissimam vero bubulam, edi-
nam carnem frigidam edendam esse Auicenna iubet; pro-
pterea quod sic eius quiescit vapor, in climatibus tamen calidio-
ribus siccioribus uel agninam laudatiorē prodidere edina.

De carne Agnina.

a Sui annualis carnem non lactantis in grege exer-
citati neque in stabulis studiose semine lini aut ei⁹ fa-
rina vel quolibet alio modo impiguiti pro regimine sene-
ctutis post edinam periculi volunt; nam et si agnuli lactan-
tis carnem ueluti humidissimam, viscosam flegmaticamque da-
nauerint; non lactantis tamen agni precipue annualis etiam non
castrati arietis exercitati ut dicebatur laudauere, Auicen-
na auctor est agnina carne uescendum esse calida; sic enim
magis commendat; quia ipsius ut ait malus odor resoluit.

De carne castratorum Arietum.

t Abest quoque hac uesci fenes si eorum sit castratorum qui
mediocri fuerit pinguedinis in salubri aere nutri-
torum in pascuis; quos pastioes. **Ab.** Clar. appellat; saxatilibus
et montanis, decliuibus enim pars est ab equalitate, tenuior,
leuior et sapidior, e contra disposita; namque aduersari hu-
mori melancolico affirmant.

De Vitulina.

b Anc quoque recipiunt in regimine resumptiuo si tauri
iuuenculi seu lactantis vituli fuerit pinguis a partu
distantis unius duorum aut amplius mensium triumque temporis et omnino
a diebus quinquaginta ad centum usque. prebet namque nutrimentum

tum senecte plurimū idoneum: estq; digestiōis facilis sanguinē laudatū dat. est enim priuata lentore illo ⁊ frigiditate qua abundat bouina seu vaccina: eo q; vitulus nature ponitur parꝫ distantis ab equalitate calide ⁊ humide. vitulam vō etsi in actiuis equalitati forte magis accedat. humiditate tamen ⁊ lentore senibus non ita aptam pñūciant. Uterq; vitulus ⁊ vitula a viridi etate dicunt: itaq; edina sicuti vitulina motu modico vtētes ⁊ senos vtilius vescantur.

De Carne ferina ferarꝫ peditantiū

pecudum: ⁊ in primis de Capreoli

Dāmeq; carne. Ca. xxij.

E quadrupedibus feris lz robustior cibus sit q; maior q; aīal ē vt Celsus ait: ex eorūq; oī carne humor gñetur melācolicus vt dicūt: in regine tñ resumptiuo ga boni succi est oīs venatio mīmeq; inflās quorūdā eorꝫ carnē nō phibere: ceu capreolinam iuuenū capri quem adolescentulū gazelarꝫ vocat Auiē. lactantis siue a lacte exeuntis. est nāq; eius caro oī alia siluestri tempatioꝝ. senibus vtilis. fragibilis magis. facilisq; pcoctiōis. neq; superflua pinguedie nauseatiua. saporis delectabilis ⁊ oīo laudatior ea q; placidoꝝ. In eis dē q; laudibus habita est caro apri iuuenū aut cicuris pollutioni ppinquī: nā cū fera dicta sit qa desiderio suo ferat nāli quadā libertate. motu p̄tinuo ⁊ labore horꝫ aīaliū sanguis magis depurat. attenuat. apiunt poro a qbus ppellunt supflua. Carni capreoline peculiare s̄ inesse p̄dit Iudeus: q; vires aīe corroborat eius aqua p decoctōē vel sublimatōē extracta casui virtutis subito ⁊ sincopi ex nimia purgatiōe euenienti vnice medetur. Caprarum tñ siluestrium maiora sicciora sunt minoribus ⁊ ventrē instringunt vt Theodor⁹ Priscianus narrat. propter quod et in regimine resumptiuo

damnantur sicut et ceruina caro.

De Aprina carne.

I Quæculi apri aut cicuris, i. bigeneris aialis ex apro et scrofa domestica nati carni in regimine senectutis recipi preceptum est, est siquidem alibilis plurimum neque etate sua qua proximus est aper natiuitati est digestionis illius difficilis qua aper iam etate prouectus neue cum sit aial ferinum tante extat humiditatis quante sus domesticus quam tumcumque iuuenis siue prouectus, quod si aprinam carnem magis alibilem ceruina atque caprina maiorum aialium magisque exficcare Theodorus Priscianus scribat, id omne intelligendum est de carne aprorum prouectorum.

De Carne Testudinis.

I Adigentibus resumptione salutaris habita est testudinis caro plurimum alibilis; tum quia eius superflua in extrinseca appelluntur; tum etiam quia testudo posita est ex materia cui equaliter quattuor elementa grauiora uel et lenia sunt intermixta sicuti Isaac prodit, etsi mixturam tale non eam dicant sicuti que corporis humani cuius precipue minimum unius alterius minimum contingit, sed elementorum in testudine mixtio est quedam partium iuxtapositio; pinguedini et restorationi extenuati et imbecillis corporis plurimum idonea si ut decet percoquantur, eius enim alimentum simile est alimento galline aut qualee.

De Cuniculina carne gliris

et Spirioli siue Pyroli.

N Equz prohibent in regimine senectutis carnem cuniculorum in siluis seu nemoribus degentium sub terra fossa latere solitorum, unde et foramen sub terra occultum cuniculum appellant, quem quidam lepuseulum dicunt; alij cuniculum, ab Varro cuniculum appellat similem nostro lepori ex quadam parte sed humile quod in Hispania nasci prodit

Horz itaqz carne conuenienter nutritoz et pinguis aliqua
do senes vesci iubent, veru quia viscosum dat alimentum
sicuti et eretj caro, vrsi, et gliris, ideo vsu frequentiori eam
damnauere. Gliris vo et spirioli carnem etsi animalia sint
latantia semifera de murij genere non plurimu ad esum
venientia non omnino illaudrunt; ex copia eoz frequen-
tius eis vescuntur Carinthie incole, gliris tamen caro su-
perflue est vinctuositatis; quas pingues facit somnus: nam
gliscere est crescere, nauseam enim adducit magis in vsu
etsi sit humida qz ea que spirioli et sapida cuius suauitate
olim censores in cenis eas ademerunt non alio modo qz
cochilia aut ex alio orbe couectas aues vt Plinius pro-
dit, spirioli vero caro dulcis est, esui delectabilis, eius cibi
doma sunt et nuces

De Leporina carne.

Seniores nature frigide hyeme et in regionibus frigi-
dis carne leporina vesci ea precipue que iuuenus
et adolescentum leporz est sagacitate canu et venatiõe ca-
ptaz iubet Albuchasis, in media eniz materia numeratur
lepus, i. mediocris alimenti; ambabusqz qualitatibus frigi-
ditati et accidentali humiditate senectutis aduersat, estqz
ad euchimiã laudatior ea que ouina et bouina imo et ea
que iuueni hircor aut capraz vt tradit Isaac, ea prop-
ter siccas naturas expetentibus dare precepit, his vo qui te-
nuem seruant dietaz veluti contrariã damnavit. Leporis
nam calidã et siccam pdit Albuchasis, frigidaz vo et sicca
Alicenna, aliu sistit, grossiorem dat sanguinem, magisqz
alia carne in melancoliã est puerfua, vigilias addncit vt
Albuchasis tradit; licz Cato somnos fieri lepore sumpto
in cibis arbitretur. Vsum itaqz leporis in regimine sene-
ctutis nec omnino laudarunt neqz omnino dñarunt; qe

quid de ea opinetur. Martialis qui inter quadrupedes
lepori primam gloriam ascripsit, ventrem leporinam car-
nem instringere, membra desiccare, et urinam mouere The-
odorus Priscianus scribit.

De carne salita.

Carnis salite esum et precipue elix non prohibuere
sicuti neque piscium salitorum si ad maciem declinatis sit, ci-
bi appetentiam efficit, vires stomachi corroborat precipue
concoctam sale modico eam stomacho aptissimam dicunt, si-
militer sicut perne, offelle, succidia, tomacine, que apud alios
tomacula, et tanace edulia sunt ex carne porcina similiter et
petaso quam coram cum crure porcino salitam dicunt; et
cetera que huiusmodi habent usus rationes.

**De carne volatilium et in primis
placidorum. Ca. xxij.**

Volatillum fere omnium caro esui humano idonea
generi peditatum relata siccioris alimenti est, neque
enim vesicas ad urinas segregandas concessas habent
volatilia ut Theodorus affirmat, neque saliuas emittunt,
est quoque paucioris tenuiorisque alimenti virtuti stomachi
proqueter magis apta; ita ut omne aucupium omnique venatione
rebus stomacho idoneis annumerent minimeque inflan-
tibus; utranque etiam assam vel elixam celeriusque descen-
dere ferant, cuius naturam equalem dixere quia caloris
imbecillius; licet tamen ad calidum si eius lapsus aliqualis
horum autem omnium quecumque in media sunt specie va-
lentior est caro eorum que pedibus magis quam que volatu
nituntur; et eorum que volatu findunt firmior; et adhuc eo-
rum que grandiora sunt quam que minuta ut ficedula et tur-
dus. Et caro eorum que in aqua non degunt leuiorem
cibum prestat quam illorum animalium que natandi scientiam

habent (vt Celsus tradit) ⁊ volatilia castrata aialib⁹ ambulanti-
bus vtiliora dixerunt ⁊ placidoꝝ aialium quecuq;
pastionibus campanis alimentū venantur laudatioꝝ q;
eoz q̄ inclusa pascunt in cassula aut ornithouostion q̄ est
locus ad pascendū gallinas. tum continuo eoz exercitio.
tum quia escas queritāt que ad eoz victū est sufficiēs. ho-
rum vō omniū quicunq; anteq; pennas emittant caro ge-
nerat humores qui intus facile vitiant stomacho nauseas
adducentes. volatiliū placidoꝝ esum in regimine resum-
ptiuo elixoz laudant: nam humidius corpori dant ali-
mentum: ⁊ adhuc cōmendatioꝝ eoz aialiū carnem di-
xere que nec in palludibus neq; stagnis aut flumijs degūt
⁊ siccata omnia recentibus laudatioꝝ sunt vt Galienus
quinto de regimine sanitatis.

De carne Gallinacea.

Pulli gallinacei carnem pinguedinis mediocris vo-
ciferare incipientis: neq; adhuc coeuntis ⁊ similiter
galline q̄ nondū peperit inter oīa placida volatilia in regi-
mine resumptiuo laudatioꝝ censet. Est enim nature tem-
perate. celeris concoctiois. facilisq; puerfionis in lauda-
tum sanguinem. paucarū supfluitatum. aluū molliens. ap-
petitū corroborans. Auerrois auctor est carnem pulli mi-
ra quadā pprietate humanā pplexionē ⁊ humores equa-
re senibus frigide nāe hyeme ⁊ in regione septentrionali
nō modo verūetiā oībus etatibus naturisq; vtilissimā: licet
minus alimenti prestet quo tenerioꝝ pullus coortalis est
Preferūt nōnulli gallos gallinis. alij econtra ⁊ eaz pre-
sertim nigras eligere iubet Auesne. alij vō nigras aut fla-
ui coloris. albas aut vitādas q̄ molles ⁊ minus viuaces
⁊ glocietes similit. neq; enim in colerā neq; in flegma cō-
uerti pdunt precipue si fuerit galline caro sane ⁊ pinguis
nondū fete iuuenis. nondū annicule neue bime sed pulla.

stre: imo ⁊ meliores arbitrantur cuiuslibet alterius volatilis
carne in equando pplexionem humanā: qua siquā assa vti
libuerit laudatorem q̄ in ventre agni seu edi assat. Alii
tradit: nam sic eius humiditas conseruat: q̄d etsi gallinas
educare nulla mulier nesciat easq̄ pingues facere fartoris
officiū sit nobis tū in p̄senti dixisse satis sit q̄ galline aptis-
sime sagināt eas in tenebris farina aut bordeo semicocto
nutrire. Gallos castratos quos nōnulli capones, alij pa-
pones dicunt. Columella vō inqt mares gallos semina-
res capi noīe vocari: cū sint castrati libidinis abolende cā
hos itaq̄ quolibet modo appellent si fuerint pinguedi-
nis mediocris escam libere queritantes oībus volatili b̄
salubriores dicunt, imo ⁊ gallinarū etiā carne laudatiores
tum bonitate nutrimenti, tum superfluoꝝ paucitate. Besa
fatigare eos ante interfectionem iubent vt eoꝝ caro sic fi-
at magis digestibilis ⁊ cōminuibilis.

De carne Columbina.

Caro pulli columbini volatui p̄mi seipso escā que-
ritantis leuior est ea que est columborū volare im-
potentiū quibus inest caliditas ⁊ humiditas superflua q̄
grauitate atq̄ impotentia volatus eoꝝ dinosci potest quā
amittunt volare incipiētes, quo tempe quia eorum caro
celerius digeritur eaq̄ virtutis atq̄ spirituiū robur auge-
scit: ⁊ eoꝝ precipue qui nobiscum cohabitāt ⁊ nutriuntur
citiusq̄ ad augmentum veniūt seniores nature frigide hy-
bernis mensibus in regionibus presertim niuosis resumen-
dos iubet Albuchasis, etsi Theodorus palumbū mansue-
tum ventrem stringere: magis tamen alibilem scribat, eos
vō qui in nemoribus degunt siccioris esse alimenti cum
glandibus nutriantur senioribus nature frigide ⁊ humide
temporibus ⁊ regionib̄ humidioribus vtilēs ferunt. **A**d
rum quid de proprietate columborum siluestrium adole-

scientium ad membra mollicata relaxataq; confirmanda.
imo et ad tremorem totius corporis emendandū et eorum
maxime q (vt aiūt) trahūt post se crura et pedes, ad eosq;
qui sensu et motu priuant, quorūq; loquela intersecta est,
et ad reparandū corpora euacuatione plurimi sanguinis
inanita et refrigerata; aduersari tñ produnt natura coleris-
cis et calidis cerebro et oculis, emigraneā adducē, p̄cipue
eorū colla et caput assa cerebro hūano inimicari, et in hac
sentētia conuenere Rabi Moyses, Albuchasis, et Auenzo-
ar, Emendantur nocumenta hec si aceto et coriandro aut
agresta et medulla citruli eorum condiatyr caro.

De Turturis carne.

P Eritiorū plurimi cū Auiē, carnem turturis ea q̄ alio-
rum volucrum laudatiora putant, tñ alimenti tenuita-
te bonitateq;, tum etiā quia mirā (vt dicunt) p̄prietatē ha-
bet in acuendo ingeniū, augendo imaginationem, memo-
riam et oīo virtutem sensibile corroborado, q̄ oīa tutele se-
nectutis plurimū p̄ducūt p̄cipue q̄a senectutē ipsam ma-
trē siue obliuionis domū appellāt, Euenit aut vt ita apud
eos p̄mendetur forte q̄a in regionibus illis in quibus lau-
datissimā arbitrant ita bonus sit eius vsus, aliq; volucrum
plurimorū carnem ei q̄ turturis auferunt, Turturē gradu
arūt calide et excellentis sicce nature laudatiorē tñ ferunt
eius carnem ea q̄ columborū, Laudatissimā pullozū turtu-
ris saginatorū et eorum p̄cipue q̄ in nidis vltimo rema-
nent in regimine senectutis ceu idoneā recipi iubent; ad
saginā veluti idoneā nō veterem turturē eligas sed nouel-
lam vt que circa mensem cum iam p̄firmata est pullices,

**De carne volatiliū ferarum et imprimis
de Fasianina. Ca. xxiij.**

E si placidorum volatiliū caro fere plus alimenti
afferat ea que ferarum sue humiditatis atq; laboris

temperie: attamen quarūdam ferarum carnem ea que do-
mesticarum preferunt eo magis: quia boni succi sunt oēs
aves que ex media materia sunt sicuti Fasiani: quā lauda-
tiores ea que pullos gallinarū produunt. nam fasian⁹ a fa-
scide insula grece unde primū asportat⁹ est appellat⁹. quē
gallum silvestre Avicen. vocat natura est caliditatis tem-
perate: l3 nature sicce atq3 ventrem stringere Theodorus
ferat quo iuniorē et pingui senes et conualescentes vesci
volunt. Sunt enim fasiani gallis et gallinis natura propin-
qui valde speciei fere eiusdem: l3 eisdem sint aeris alimen-
tiq3 siccioris et exercitiij amplioris. Albuchasis auctor est
carnem fasianinā portitoribus atq3 operarijs noxiā et pre-
sertim his qui ponderibus grauioribus onerati defatigan-
tur: neq3 sanos ea vti expedire et eos precipue qui motu
plurimō vtuntur.

De carne Perdiciis frankelini, Starne.

Coturnicis.

Hoc volatiliū natura ad seinuicem et cum ea q̄
fasianorū propinqua est valde: quorum omniū caro
si ante confirmatā pulliciem illorū fuerit qui tardius a ni-
do discedunt senes sicuti et conualescentes vt alimēto lau-
datissimo resumendos iubent. nā in qualitatibus actiuis
natura sunt equalia: minoris tamen siccitatis q̄ in pulli-
cie confirmata. in ea enim etate sicciores sunt perdices vt
Theodorus ait Priscianus. iuencule tamen ex eis lau-
datum sanguinem prebent paucarum superfluitatum. cele-
ris digestionis. Salienus auctor est digestibiliorē esse car-
nez volatiliū aialū et maxime pdicū. frankelini. colūbe. gal-
line et galli. Ideo et qdā pdicem oīm volatiliū ad resumen-
dū magis idoneā pdūt. alij vō eā q̄ ē starne quā dicūt esse
aial magni corporis veluti anserē griseū vl' cineritiū color⁹ si
āt id aial puū i tuscīa p̄ptū aliqū siles. post eā vō coturnic⁹

carnez a vocis sono sic appellate auis perdicis mainfente
cōsimilis fere coloris. rubeis pedibus ⁊ rostro. vnice lau-
dat Albuchasis in resumptione senioꝝ nature frigide hye-
me ⁊ in regionibus montanis nature equalis cum aliquā-
to lapsu ad calidū licz modico substantie tenuioris atqz eu-
chime sanis ⁊ neutris corpibus cōducere prodit. calculi
lū cōminuere. Qd si Plinius scribat coturnici veneni se-
men gratissimū esse cibum ideoqz eas damnatas esse mē-
sis: simulqz propter cōmicialem morbū despui suetas quē
sole animalū sentiunt preter homines. Alij vō ex eoz esu
thetanū ⁊ spasimū timeri velint: non quia eleborū mō cō-
mendant sed quia eius substantie inest virtus hec imo ce-
teris volucris deterior sicuti nec alimēto nec digestiōi
cōmendantur: audienda esse hec omnia ferunt peritiores
de aue parua hortigo seu quiscula nuncupata q̄ et si anius
saporosiorē dicant deteriorē tamen alijs arbitrantur.
Esum carnis qualee cum sit nature calide ⁊ humide nō
omnino damnauere precipue in regimine resumptio se-
nioꝝ frigide ⁊ sicce nature in autūno ⁊ in regionibus frī-
gidis. pinguedini confert. estqz plurimū alibilis. nauseam
tamen adducit plurimo esu.

De Auiculis ⁊ Ficedulis precipue.
a Auicule in rubis degentes sicuti sunt ficedule. philo-
mene. tremule. alaude: quas zozag. arabes appellāt
finci. ⁊ consimiles: quarum rostella tenuiora sunt: nā qua-
rum grossiora gustui admodū non sunt grata imo amara
fellis forte magnitudine si pingues fuerint senibus vtilis
esse Albuchasis tradit precipue his quoz natura frigida
est: ⁊ magis elixas seu amigdalino oleo recenti conditas
⁊ pipere: sicuti laute Poeta his verbis iubet;
Cerea que patulo lucet ficedula lumbo
Cum tibi forte date datur si sapis adde piper.

precipue hiberno tempore in regione septentrionali. **E**az
tū alimentum minus siccare atq; ventrem pcurare **T**he-
odorus priscianus scribit, esseq; veluti imansinum, modis-
cum, et aereū, celerius euaporatū euolare ferūt, nature po-
nuntur calide et sicce; quo fit qd cōcurrente etiā ad id effi-
ciendū sua lenitate via alimentū insumpte ab hoīe nature
calide in colerā plurimā vertant, volatiliū vō alia frequē-
tiori vsu in regimine resumptiuo illaudant; nisi forte rōne
quarūdā pprietatū cuius causa senio pformes sunt. **S**cri-
bit enim **R**abi **A**doyses carnem pulloz ancipitris et no-
ctue sapidā esse; vires animi corroborare melancolie me-
lancolice ascendēti et pmiſtioni rōnis et mentis vtilem.

De partibus animalium tam peditantium
q; volucrum in resumptione senum laudatio-
ribus. **Cap. xxv.**

Cognitio pprietatum particulaz (vt membratim de
terminemus put in vsum senectutis via nutrimenti
occurrunt) eoz aialium quoz sermo iam precessit, tum in
regimine pseruatiuo; tam etiā resumptiuo pūtilis habi-
ta est; nam quelibet particula aialis ad esum veniētis pre-
sertim sube passibilis atq; transmutationi obediens pfert
mēbro hoīs illi consimili, cuius gratia ferunt qd vesci vbe-
ribus pprie ouium et capraz cum lacte in eisdem cōrento
conducit ad lactis exuberantiā, tum similitudine, tum etiā
pprietate in eisdem compta. **L**audatiorē itaq; sicuti
et sapidiorē carnē ossi circūpositā eligendā iubent, et de-
xtri quidem lateris magis q; sinistri vicinitate epatis qd
cū sit caloris naturalis basis vehementius influit in parti-
culam sibi ppinquoīem eā nutritiōi habilem efficiēdo
q; in remotā, anterior particulaz carnē posterioribus qd
calidiorē coctionisq; faciliōis anteferūt, et cordi viciniō-
rum ea qd distantium veluti temperatioīē nutrit, n. caro il-

lis venis vicina sanguine virtute iecoris et cordis perco-
cti, non sic aut illa que est partium a medietate umbilici ad
caudam usque positarum. His primam dixere earum partium que
dorso sunt proximae, tum suo motu, tum quia soli exposita ea
que prima est ventri quiete sua atque influxu solis priuata
Et circumferentie cutique animalis primam veluti apture et po-
ris affina, ea que in visceribus adherens magis commendatur:
et carnes pinguedine intersecta, tum quia stomacho salubris
tum quia sanguinem dat laudatiorum, boni enim succi sunt omnes
pinguis caro: omnesque glutinosa ut Celsus tradit. Minus tamen
pinguis ventrem lenit et parum alit, velociusque in coleram et fu-
mum conuertere ferunt etiam celerius digeratur: carnem mediam
in humido et sicco sicut illa que pinguedine est priuata ut co-
rax quia cum sapiditate eius nutrimenti fere equalis diges-
tionis bone affirmant: presertim si animalium fuerit quorum na-
tura est equalis sicuti ede et tauri iuuenuli lactatis. Lau-
darunt insuper carnem earum partium que cuti et ossibus circumpo-
nuntur plurimum tamen a fundamento caloris naturalis non remotam
si ea caro tenerior fuerit pinguedinisque mediocris, est namque
sapida et digesta satis, tum propter multitudinem superfluitatum
ab ea dissolutarum et poris cutis egredientibus per sudorem, tum
etiam propter collisionem que euenit ab ossibus eam carnem attrican-
tibus. Carnem tamen natum deteriorem arbitrantur car-
ni pingui eamque digestionis non bone et mali cibum calidior-
em et crassiorum pinguedine. Illorum quoque carnem malam esse
affirmant: deteriorem tamen eam que est natum, sunt enim illa mo-
tui supposita cum super ea voluamus nos, non sic aut nates
que dicte sunt quia eis nitimur dum sedemus. Carnem virgu-
latam pinguedine (distante tamen in ea carne) esui sapidam et nu-
trimentum prebere fere equale. Particulari inter cere-
brum et cor positarum carnem alimentum utile predicant,
purgatur enim a superuacuis calore naturali cordis cui vicina est

bono etiā sanguine nutrit virtute cordis et epatis procto
Eam q̄ est partiū mobiliū vt lacertoz in regimine senectu
tis laudarūt. tum q̄a in humiditate nō superfluit. tum etiā
quia in fluxum sanguinis ab epate et spiritu a corde susci
pit est saporis boni digestionī obediēs. Carnem pticulaz
posteriorz pulloz ad adolescentiā tendentiū q̄a sube mol
lioris laudatiorē putāt ea q̄ partiū anteriorz est. tum q̄a
masticationi nō ita apta duritia sua: prodeunte tñ eoz eta
te eōrio est. huius causam dixere: q̄a ptes posteriores pul
li sicuti pedū et coraz quibus eoz corpus oē sustētat atq̄
desert. neruose sunt et ligamentales ideo et sicce q̄ tñ in p
cessu etatis indurant magis. Anteriores aut q̄a ex humi
do viscoso crudo nō decenter digesto ad spiritualiū mem
broz eoz volatiliū tutelā nō sunt a principio decente dige
ste. pdeunte tñ etate vincente calido et epotato humido
rectificant a calido nāli ipsius pulli.

De Musculis siue Lacertis.

a Omittūt veluti idoneā regimini resumptiue carnē
musculosaz et rubeā pinguedine nō plurimū pfusam
neue oīo ab ea denudatā aīalium precipue peditantiū: nā
sanguinem dat paucaz supfluitatum: ptiū tñ musculi me
lior est caro q̄ in medio eorum est. nam quia extremitates
musculorum desinunt in cordas neruose sunt esui non ita
apte sicuti medij musculi.

De Cerebellis.

c Erebrū volatiliū q̄a nō plurimū humidū laudatius
habitu ē eo q̄o q̄drupedū. oīm tñ volatiliū aīferūt
cerebrz pulloz starne pdic et p̄cipue galline cui peculiarit
attribuūt eo cerebri humani subam icrescē. exacui īgeniū.
Idē ferūt de eo q̄o galli et turturis: nā robur p̄bēt virtuti
(vt aiūt) rōnali. Quadrupedū cerebrū damnauere quia
frigidū et hūidū cū excessu et gradiori: stomacho inimicū.

nam ipso remolitur et relaxatur. appetitus auferitur. tardius digeritur. estque mali et viscosi chini. Id vero omne audiri voluit de eo quod est quadrupedum magnorum corporum nature neque equalis neque nature humane conformis. nam suillum cerebrium preferunt ei quod est aliorum quadrupedum domesticorum deinde edi et lactantis vituli: quia in reparatione spirituum precipue aromatibus et sale per assationem conditum: sicuti et id quod est galline recipiendum iubet Galenus. Quadrupedum quod ex agno precipue et edo cum petiolis totum caput aliquanto quod cetera membra leuiora sunt: adeo ut in media materia poni possint ut Celsus auctor est. Id tamen quod ferarum quod placidorum animalium est laudatius: et precipue leporinum in cura tutelaeque nervorum quod maxime idoneum. Capitis autem partes alias et quibusdam musculis temporibus adiacentibus et mica excerptis in regimine senectutis non receperunt: nisi forte he partes que glutinose sunt et leues sicuti in petiolis capitulisque edorum et vitulorum atque agnorum.

De Pulmone.

Esum pulmonis non oio damnauere in regimine re sumptiuo. tamen quia est digestio facilis celerius de stomacho exiens. tamen propter bonitatem et raritatem sube sue cum sit veluti cordis flabellum. grece enim pleumo dicitur. laudat presertim quod inter quadrupedes lactantis est edi. aliorum vero animalium inutilem quia pauci alimenti ad flegmatis nam declinatio: eo quod accidentali complexionem frigidus et humidus. complexionem vero radicali calidus et siccus habitus est.

De Testiculis.

Bes qui volucrum sunt et precipue saginatorum atque pinguium senibus nostre frigide hyberno tempore et in regione frigida magis quod peditantium comedat Albucasis. et magis quod galloz vociferare incipientium. sunt enim laudatissimi alimenti. deinde quod perdicum sunt et fasianorum: nam calide sunt et

humide nature boni et plurimi alimenti, paucarum superfluitatum, digestio celeris, in regimine corporum neutrorum et omnino imbecillius laudatissimi, Testiculos animalium non coeuntium preferunt aliqui eis qui sunt animalium coeuntium; tamen quia humidiores humiditate aerea quia minus distantes a principio ortus eorum; ideoque et nature humane magis convenientes. Alii vero commendaverunt magis eos qui coeuntium sunt animalium: quia exercitio plurimo per coitum melioris alimenti redditur sicuti omnia exercitata membra; nisi esset quod ex coitu sicciiores et terrestriores sunt plurima calidi innati et spirituum resolutione in coitu eveniente. Testiculos peditantium frequentiori usu prohibere propter crassitie substantie eorum exceptis testiculis eorum quadrupedum que adhuc lacte nutriunt; sicuti de pubis porci, id est lactantis qui prohibitus sit pubes fieri quos ad virtutis defecte repatione etiam in sinu copii ex subtilitate humorum contingente post eos qui gallosum sunt elixos potius quam assos Galenus in magnis laudibus predicat.

De Uteribus.

V Bera etsi plerique nature frigide et sicce via nutrimenti graduaverint multitudine nervorum in ipsis existentium; plena tamen lacte iuencule animalis primi partus; si bene digerantur aromatibus condita recipienda aliquando in regimine resumptivo iussere, propinquum enim alimentum dant ei quod est carnis.

De Pedibus et Tibiis.

b As quadrupedum presertim laudantur precipue que agnorum et edorum sunt; et anteriores presertim; nature sunt calide et humide, celeris et facilis digestio, vicina enim sunt fontis caloris que est cor; ideo posterioribus gravioribus et frigidioribus anteriores leniores calidioresque preferunt, earumque que parte interiori quam domesticam dicunt parti exteriori quam nuncupant silvestrem laudatior, motus, nam, in his pedibus et cruribus

interiori q̄ exteriori p̄ti magis innitit̄, que p̄tes et̄si paraz
alimētū afferāt ob eaz matiē ⁊ extenuatōez; sanguinem tñ
prebent laudatū viscositati attinentē, non crassum, ⁊ pau-
caz supfluitatū, bone digestiōis, boniq; chimi viscosi non
crassi vt Auiē, tradit, quaz laudū notio est velocitas infla-
tiōis ip̄oz p̄cipue pedū ⁊ dissolutiōis dū pcoquunt̄, aluū
mollit̄ sui viscositate; quare eaz esum nōnunq; in regimi-
ne resumptiuo postq; in aceto premacerate fuerint excitā
de appetentie cā pcessere, quo in gñe ungulas q; ⁊ trun-
culos, rostra, aures p̄cipue suū veluti glutinosas, leues,
stomachoz idoneas recipi volunt.

De Jecore Ventre ⁊ Lyene.

I Jcet boni succi sit oē iecur: tñ sapidū habitū est p̄n-
guis anseris seu anatis iecur p̄nutrite lacte ⁊ pasta
alioz q̄drupedū nō mō imo ⁊ volatiliū oīz, deide pinguis
ris ⁊ iuuenis galline p̄cipue si galline nutrimentū fuerit fa-
rina tritici ⁊ ficus sicce cū lacte dissoluta, alimētū aīst p̄be-
re euchimū plurimūq; mansuū in repatōe virtutū cordis
Peditantiū vō iecur duritia sue sube oīo fere dānanere;
excepto eo qd ē lactātis porce nō deterie, i. macilēte imo
p̄guioris p̄sertim cū ficibus nutrite; qd n̄re etat̄ romani
epar latinatū appellāt utilissimū arbitrant̄ in regine ēt re-
sumptiuo corpoz tabefactoꝝ in magnis laudibus habitū
Alioz vō peditantiū nequaq; nā hūiores dat crassiorē tar-
de digestiōis tardiusq; ad venas penetrās, ventrē volati-
liū prestantiorē eo qd est peditantiū plurisq; nutrimentū q̄
pulmo p̄dūt; ⁊ anserinū laudatiorē alijs sicut ⁊ iecur eius
dē copiosa aīalis illi hūiditate, post quē accedit gallina-
ce, sunt enī duo hī melioris nutrimentū ⁊ plurimi vt refert
Auiē, p̄cipue si iuuenis anseris fuerit aqua ⁊ sale decēter
pcocte, nec silētio inuoluendā voluē interiorē pelliculā vē-
tris gallinacei medicine tñ poti⁹ via q̄ cibi vino arōatico
frequētius lota fumo exsiccata ⁊ in puluerē redacta; nam

stomacho discreto vnice auxiliat. Vt yenez aialiu ad esum
humanu venientiu frigide ⁊ sicce nãe p̃dũt. crassius ⁊ ma
lus alimentu p̃bere. mali succi. tardeq; digestiõis existeret.
suillu tñ min⁹ alijs dānauere. stomacho enī sui ponticitate
⁊ stipticitate vtile. fm semitā itaq; medicatõis p̃citāde ap
petētie cibi grā in regimine resumptiuo rariõri vsu recipi
endum.

De Alis.

a Lam tñ labore tñ motu fere p̃tinuo alijs volatiliuz
partibus testiculis exceptis in regimine resumptiuo
laudant mag⁹: nā q̃a ala auis in aera leuat frequēti eius
exercitio supfluis ab ea dissolut⁹ reddit⁹ saporosior ⁊ dige
stiõis celeris in regine senū ⁊ pualescentū laudatissima ⁊
precipue ea que est galline atq; anseris ⁊ autum pingui
um. non enī fuit ala leuior p̃cipue anseris nisi rōe frequē
tie motus ⁊ exercitiū ei⁹. iunior⁹ q̃ alā his q̃ adolefcunt lau
datiorē dicūt: alimentu tñ pauci: caliditat⁹ debilis. eq̃litati
vicine. mag⁹ tñ eā p̃tē q̃ ale p̃tinuat quā pulpā albā dicūt
hec nāq; si galli castrati fuerit plurimū ē alibilis: ⁊ adhuc
mag⁹ ea q̃ galline sapida magisq; būida: saluata in singu
lis eoz parilitate. etat⁹. būtudinis. passionis. locoz. tēpoz
⁊ p̃similiū. q̃z esum regimini resumptiuo idoneū p̃dicant.

De Collo.

e X auib⁹ collū sic ⁊ ale recte sensib⁹ sicuti ⁊ infirmis
annūerant vt Cel. ait. oīm tñ gallinaceū mag⁹ p̃ci
pue crasse ⁊ piguiozis galline. alimētū. n. bonū dare ferūt
nimio suo motu sic ⁊ de ala dictū est. post gallinaceū anse
rinū laudāt. frequētiore tñ eoz esum p̃hibēt: nā difficilis
digestiõis sunt eaz viscositate sic caput ⁊ cutis illaudata.
Zoar auctor ē collū sic ⁊ caput p̃prietatē h̃re in faciendo
cecitatē: si tñ his p̃tibus ad esuz veniētib⁹ vti libuerit que
crassi ⁊ viscosi sunt alimēti excitādi appetit⁹ cā vel calozē
remittēdi eas vt laudtiores aceto p̃macerādas iubent.

De Cauda.

b Anc nature calide ponūt: cuius esus senibus aliqui non obessz nisi stō icho fastidiū afferret: qua si vesci ptingat orepticorū esu. l. eorū que fastidium auferunt eden dam iubent.

De Medulla.

e Am que vitulorū z ceruorū est cūctis vt alibilē magis anteferūt. est enim multū nutrimentū si digerāt: qā tñ stomacho inutilis est appetentiā deiciēs. stomachū per turbās eā frequētiori vsu phibuerūt. edendā iubēt pipib⁹ z semibus pditā. Int q̄s spīnalē medullā magis laudauere pinguedie enī mīme picipat pp hoc q̄ elongat a cerebro nauseam defugit: que si bene digeritur alimentum nō paucū dat corpori vt Galienus scribit.

De Adipe z Pinguedine.

b As ptes calidas z hūidas ad gradū vsqz secundū graduauere quaz he q̄ aialis ad equalitatē tendēt p̄mendarūt magis si vt decet pcoquant eas senib⁹ nature p̄cipue frigide z sicce hyberno tpe in regionibus septētrionalib⁹ vesci iubet Albuchasis: qā tñ nauseā faciūt sic z vinctuosa reliq̄ cū salsis z acutis edenda p̄cipit: naz hec ad eaz crassitiē attenuandā auxiliant. ferūt medicorū illustres hoz alimentū inutile z paucū. cibū enīz subleuāt. dā nauereqz nimis eorū esūz nisi modice fm mensurā qua delectet. q̄d qā pinguedis alimentū vaporosū ē. vinctuosū. plurimū supfluitatū: ideo carnē pinguedine intermixtā quā virgulatā dicūt laudatiorē ferūt. si tñ vesci ptingat his membroz p̄tibus q̄ frigidū viscosum z oppilatiū alimentū prebēt mixtiōe alicuius eorū que scindūt atqz attenuāt emendari cen⁹ aceto z aromatibus p̄ceptū est.

De Seno lactante z subgulari.

a Mīmula appellat subgulare lac apud nostre etat

Romanos: cuius esumapidū esse nō est dubiū; licet digestiōis difficilis cū sit de genere carnis glādose in regimīne resumptiō non abijciendum omnino.

De Sanguine.

Iacet sanguis ex greco ideo dictus sit quia vegetet et sustentet; latine vō sanguis dici ferūt quia suavis. tñ vi alimonie cibus officiētibus sanguinē annumerāt. difficilis enī digestiōis est et in supfluitates puerius. parci alimentū. magisq; esse delectamentū nutrientiū nos q̄ ip̄ alimentū Gal. scribit. oī tñ sanguine peditantiū p̄cipue leporinū laudauere. Gal. auctor est eū esui sapidissimū existimatū multo etiā magis q̄ gallinaceū ac colūbinū q̄tuncq; horū fuerit saginator.

De Piscibus. Ca. xxvi.

Alimentū qd ex piscibus est nequaq; eo qd peditantiū et volatiliū anteferendū est: imo neq; sine p̄ditōe senioribus pcedendū. frigida enī et humida est pisciū natura: et si eorū aliq natura sicciores sint alijs sicuti scorpi⁹ conchilia, dracō, et glaucus. vt Theodorus Priscianus ait. a quorū esu quia flegmaticū dāt alimentū calidā et sic cā hñtes naturā atq; extenuatos estiuo p̄cipue tpe et calidā incolentes regionē arcendos nō esse Albuchasis auctor est. paz dāt alimēti. atq; corpi immanissimū aquosi sanguinis respectu tempati. Int pisces min⁹ noxios arbitrat̄ur eos q̄ recentes sunt quorū ortus in pelago aut claro fluuio et petroso; nā horū pisciū esus aliorū p̄p̄tione sanguinē tempatū dare ferūt int crassum et subtile. quorū adhuc q̄ int saxa editi sunt q̄ q̄ in arena; et q̄ in arena q̄ q̄ in limo leuiiores Celsus p̄dit. quo fit vt ex stagno vl' lacu aut palude et sordido loco cenoso ue; sicuti gues aut gubiones et loco herbas malas hñte vel flumē eadē gñā grauiora sint. leuiorq; in alto q̄ q̄ in vado vixit. In magnis tñ lau-

diſcus habiti ſunt inter ſara editi ita vt Gal. pdat eoz ali
mentū nedū bene digeſtibile ſed ⁊ ſaluberrimū ſanguinem
dare mediū ꝑſiſtentia; vt q nō oīo tenuis ⁊ aquoſus neue
ſufficiēter craſſus. magꝰ alibiles atqꝰ equales; celerioꝝſqꝰ
digeſtiōis eos dicūt. aliuqꝰ monere ſicuti ⁊ ſaraciles oēs
teneros piſces. hi ſunt quoz caro mollis eſt ⁊ fragilis. ſa
poris ſuauiſ. a viſcoſitate ⁊ craſſitie imunis. ⁊ oīo ab odo
re graui ⁊ putrefactiōe. quozqꝰ caro nec dura eſt nec ſic
ca. nō pinguiſ. neqꝰ mucillagiноſa. neue viciato ſapore af
fecta. talibus itaqꝰ ꝑditiōibus inſignitoꝝ piſciū eſuꝰ nō mi
nus defectis ſicuti ſunt ſenes ⁊ pualeſcētes quā ſanitateꝰ
cuſtodire expetentibus atqꝰ exercitiū deditis ꝑ viriū etiā
roboꝝe laudarūt. Id vō oē adhuc magꝰ ꝑſequi affirmāt ſi
piſces hi ꝑter iā dicta quātitate etiā mediocres fuerūt me
diꝰ inter teneros duroſqꝰ piſces; vt mulluſ. ⁊ lupuſ. boni
eniz ſucci ſunt. qui neqꝰ minutiffimi ſunt; quos apna appel
lant; imo neqꝰ parui; nā etſi melioꝝis carniſ indicent ⁊ di
geſtiōi magꝰ obediētes. ſtomacho minꝰ noꝝij. celerius tñ
intuſ viciantꝰ vt Gal. ait. deteſtantꝰ ⁊ magni ab equalitate
plurimū declinent; eo qꝰ craſſuꝰ ꝑrebēt alimentū. ſuntqꝰ cō
coctiōis difficiliſ. ſtomacho etiā noꝝij. etſi nō celerius in
tuſ viciabiles. hoz vō medioſ qui ab vtraqꝰ extremitate
qꝰ laudatiuſ eſt aſſumūt in magniſ laudibꝰ hñere; lꝰ mi
nꝰ alimēti ꝑſtent; ſic oīo media etas piſciſ q nōdū ſummā
magnitudinē impleuit. ouificare incipiētes aliꝰ anteferūt
nō enī pinguedie ſicuti neqꝰ matie exuberātibus afficiuntꝰ
Squamoſoſ ꝑſit hiſ q ſquamis carēt; nā eoz caro pur
gata eſt a ſupfluiſ q nā in ſquamas ꝑuertit. q tñ tēpeſtati
bus ⁊ fluctibus cedunt ſolidioꝝes carneſ hñe ⁊ digeſtibi
leſ Theododoruſ ꝑſciatꝰ ꝑdit. auratoſ piſceſ neqꝰ
ſolū auratā purā aut ſcarū ſ; etiā loliginē. locuſtā. polypū
inter oēs piſceſ minime intuſ vitiari Celiuſ auctor eſt.

De Marinis Piscibus.

¶ Iacet ex tota reze natura dānosissimū ventri sit mare
vt Plinius pdit, tot v; modis, tot mēsis, tot pisciū
saporibus, cuius p̄cia capientiu periculo sūt, maritime q̄z
piscine potius marsupiu exinaniāt q̄z repleāt vt AB. Var.
ait, attñ vt gerentocomo attinet pitoz snia est pisces ma-
rinos calidiores esse his q̄ aquaz sunt dulciū, illis tñ mi-
nus hūidos minusq̄ viscosos ⁊ pingues: quos in regimi-
ne resumptio imbecilliū corpoz qualia sunt corpa pua-
lescentiū ⁊ senioz auctore Gal, oīo nō repulerūt: p̄cipue
si sapatiles extiterint, carnis etenū sunt tenuioris, sapidio-
ris ne, p̄coctiōis faciliōis, min⁹ tñ alibilis, celerius in san-
guinem temperatum non turbidum, neue crassum imo te-
nuī infuso propinquū conuersiue, velociusq̄ a membris
nate dissolui, est tamen tardioris eritus a stomacho ⁊ in-
testinis sue viscositatis paucitate; sicuti ex multis cōmen-
darunt triglias quas veneti barbones dicunt, cuius ie-
tur (vt Salienus ait) admirati sunt leccatores delectati-
onis gratia, aliū vero mullos quorum natura siccior est et
vriam procurant, Arbores quoq̄ quos superiorem eta-
tem scaros appellasse puto vulgo fragolinos dicunt, au-
ratas: quarum natura siccior est ventrem constringens,
interiora vero eius ventrem deducunt, folia, pasceres,
sgombros, parmulas, ⁊ pelamidem a luto nomen trahen-
tē que vt ferunt primo cordile est mox cū annū excesserit
tynnū vocant, tynnus siccit ⁊ mediocriter ventrem dedu-
cit, sunt ⁊ huiusmōi generis pisces muscatelle dicte: quos
oēs salitos Gal, laudatiores pdit, polipū et sepiā leues,
neq̄ ventrem procurare neq̄ nutrire, oculis obscuritatē
adūcere Theo, P̄ris, ait, viscella vō eoz ventrē deduce-
re, ideo sepiay atramentū rebus alui mouentibus Cel-
sus annumerat: eos q̄ magnoz sunt corpoz dānauerūt.

Triglias

fragolinos

De Piscibus aquarum dulcium.

Marinos pisces ab his qui aquarū sunt dulciū ita di-
stinguunt, fluuiatiles et oīo nō marini odoris grāu-
oris esse ferunt plurimaz et tenuiū spinarū; eos qui in pe-
lago oriunt aquas dulces subintrantes incolunt alijs as-
serunt; sicuti lapos, spinolas, sturiones et psiles, oēs enim
marini pgaudent fluuijs vt ait Gal. in regimine tñ senectu-
tis canculos rosfidos fontales; et p̄cipue eos q forma mol-
les sunt molechie appellatos seu cōpatres in p̄cipuis lau-
dibus habuere; presertim in lacte longo tpe infusos et co-
ctos aut in aqua hordei, si se enim carni alimentū prebent
ethicis etiā et consumptis q̄ maxime idonei sunt; nam eis
augef corpulētia, celerius pueriui, siccitati senili aduer-
sant, quoz plurimi etiā in maritimis reperiunt. Cancros
vō quoz cōis est vsus nisi forte de gñe mollechiay fuerit
prohibuere, siccāt enī l3 vrinā pcurēt vt Theodorus pri-
scianus auctor est, siue marini fuerit pui aut magni q locu-
ste appellant quiqz siccī sunt, siue aquaz fuerint dulciū du-
re digestionis, quos tñ si aliqñ vesci libeat delectationis
cā vino p̄diri siue aqua mediocrit̄ salita additis menta, pe-
trofelino, et aromatibus; ablato prius intestino fecē dese-
rente per mediā caude extenso. Post canculos pisces pe-
trosos quos Celsus saxatiles vocat senes vesci iubent, l3
eos rebus mali succi (iniuste tñ) annumeret, oēs enim la-
pidosi magis sunt pingues et salubriores; sicuti truta et ti-
malus, vt plurimū tñ fontani aut fluuiatiles et hoz p̄cipi-
ue mariones; nam eozū caro tenuioris est sube nō pluriū
superfluitatū, respectu aliorū celeris digestionis, sanguinē
dant t̄patum in modo sube; puta q̄ neqz tenuiorem neue
crassiozem. Deinde alatia seu alofia; quā quidā lupum ty-
beris arbitrant; eius enim suba multū est fragilis esui apta
et sapida, in regimine resumptiuo oīo eam repellendā pro

ethicis

piscis petrosi

trutta

lupum

bibere, quorum lapidissimorum prouentum habet tyberis fa-
mosus italie fluvius, vrinam enim et ventrem procurat ut
Theodorus priscianus ait. Neque pretermitti voluerunt
piscem carpiōem recentem precipue; cuius raritas supra ei-
bonitatem inter ceteros pisces prestat eidem precipuam auctem
atque nobilitatem, hic enim piscis eorum iudicio quod piscium natu-
rarum curiosi sunt indagatores vnice in lacu benaco in agro
Veronensi peculiari quodam nature munere reperitur, piscis
inque laudatissimus aquarum dulcium piscium, paucarum superflui-
tatum, difficile putrescibilis; quod eius decocti diuturna ostē-
dit reseruatō. Ferunt quod intestinis huius piscis nihil nisi
arenam auream reperiri; denotans hunc piscem circa mine-
ram auri in profundo lacus benaci nutrimentum sibi venari.
Post illum themalius; cuius bonitas crescit nimio sui ex-
ercitio quo mucillagine priuatur barbus similiter et capita-
nus quem cauedanum dicunt; quorum copiam habet Rhenus
Bononiensis fluvius, deaurata truta et spinosa. accedens
quippe ad carpiōis nomen, tum figura, tum etiam alimento,
de qua sermonem videtur fecisse Salustius, dum inquit quod fluvius quod
nominatur Mar incidens in tyberim multo meliorem piscem habet
eo quod finem tyberim, ab altis quidem montibus et fontibus pu-
rus persenerat, fluxum habens precipitem et acutum usque ad
tyberim ubi nusquam neque modicum stagnaret. Et lucius fonta-
lis aut fluuiatilis laudati fluuii quem regem piscium aquarum
dulcium appellant sicuti delphinum maritimorum, hunc et trutam
pisces velocissimos predicant, plurimi exercitum; ita ut tru-
ta per rupes aquarum ascendat descendendum. Nec pre-
termitti voluerunt piscem ingeniosa gula laudatissimum la-
predam quam oculatam appellari creditum est laudatissimi
alimentum non mucillaginosum neque superfluitate participantis
plurima quia ex humore saxorum in fundo aquarum existenti-
um aliter sugendo veluti bhrudo siue sanguisuga, in eius stoma-

Carpiōem

vena auri

Lucius

La predam

cho nihil corpulenti inueniri phibent, eiusdem generis pisces in pelago atq; in aquis dulcibus ortum habent quorum marini alijs eiusdem etiā generis flumiatilib; anteponunt; inter quos salmo pisciū omnium esui sapidissimū predictant assatū et precipue salmonē flumiatilem in eqtania marinis etiā oibus preferri Plinius auctor est, replere q̄ inter dū lacus soliti sunt antiqui puectis marinis piscib; ita ut lupos et auratas lacus etiā pcreauerint et alia hmoi genera dulces aquas tolerantia. Eadem q̄ aquatilia genera alibi et alibi meliora esse pdunt; sicuti lupos pisces in tyberi amne inter duos pontes; de quibus est precipue sententia, Ad. varronis in his verbis; Ad victū optimus fert piscem tyberis. Sed inter eos precipuū locū lupus tenuit et quidē his qui inter duos pontes captus esset; hūc non nulli eū piscem quem Arabes sapor; greci vō cobensi, i. la brachi vel laurachi; Senuenses louatiū siue loratiū; Veneti variolum; Romani spinulam, quā Sal. inquit se non vidisse natā in aquis dulcibus; vidit tñ eum ex mari superuenientem fluminibus aut stagnis, alij luciū, quidā sturionem arbitrant, alij tñ qbus veritas magis applaudit alosiam siue alatiā, aut chiepan vulgo dictā. Cum lupū precipue quē tyberis aduerso torrente defatigasset ut Columella pdit, ferunt enim eū piscem quē alatiā dicūt vermiū stimulo et pruritu ques in capite hēt aduerso torrente e mari in tyberim natare ut fragore vndarū eum stimulū a se repellat, sicuti aut is piscis melior in tyberi q̄ alibi; ita et rumbus rauenne, murena in sicilia, elops rhodi et alia genera silter, Ostreas humidus stomacho idoneas leuiter ventrē et vrinā pcurare Theodorus ait; h; oēs fere cōcule maximeq; earū ius coclea et conchilia queq; etsi minie inflēt tñ aluo impant atq; imbecillissima mā sunt, i. minimi alimenti aut minimū alibilia imo et mali succi oēs pisces q

Ro spinula

ostrea

ex tenerrimo gñe sunt ⁊ q̄ nimīū dari. virosi, limosi q̄q̄ in
nimīā magnitudinē excesserūt vt Celsus docet.

De Piscium partibus.

i   Laudarūt cūctas pisciū ptes pinguedini attinētes
lz gustu sapide sint, nā eaz pinguedine alimētū dāt
sube viscosē a stomacho ⁊ intestinis lubricās, difficilis pe-
netratōis, facile int⁹ vitiabile, q̄ fm primū q̄dez esum mor-
celeri⁹ nos replēt subuertūtq̄ appetitū; ita vt deiceps die-
bus plurib⁹ nō tolleret pisciū esus vt Gal. ait, p̄cipue si pi-
sciū magni corpis ptes fuerint, quoz oīm eas ptes maḡ
dānauere q̄ veluti pinguiōres vmbilicares sunt, auricula-
res filiter; atq̄ oculis pisciū ppingores; ita vt vmbilicalē
⁊ pisciū capita oīo repudiarint; nā alimētū dāt stomacho
inatans, tū vinctuositate, tū etiā viscositate digestiōis diffi-
cillis, quod ad fundū stomachi descendens eius vilos e-
molit q̄bus relaxatis celerius nutrimentū eijciunt, quo fit
vt eoz esu plurima causet lienteria. Pisciū ptes grandio-
rū p̄cipue q̄cunq̄ mobiliores; sicuti cauda, dorsū ⁊ ale, pu-
rioris carnis, minoris pinguedinis, digestiōis celerioris,
nutrimentiq̄ laudatioris affirmant. Partes vō p̄rio mō
dispositas p̄rio mō arbitrāt. Caro pisciū caude, alis ⁊ ossi-
b⁹ dorsū vicine a capite ad caudā vsq̄ ē sube mollioris, di-
gestiōis facillioris, boni chini aliaz partiū p̄paratione, per-
ficitur enī earū nutrimentū motu fere p̄tinuo, ossium q̄z
frictio crebra eaz partiū q̄ ossibus sunt vicine fragilitatez,
mollitiem ⁊ saporositatē eis p̄stat. Latez vō ⁊ costaz lu-
dicium medium esse inter id quod caude ⁊ alaz est ⁊ eius
quod est vmbilici bonitate viscositate ⁊ mobilitate. Pi-
scium oua carne eorundem difficilioris digestiōis p̄dūt.
Piscium condituras multifatiā variari cōtingit alij nāq̄
elixari volūt, alij frigi, alij assari, acetū tñ scindendo pisciū
aduersat viscositati, aromata vō frigiditati.

De Piscibus salitis.

Iscuti pisces recētes q̄a corpa infundūt regimīni re
sumptiūo accōmodant; ita q̄z aliqñ ⁊ saliti; quia sm
tñ semitā poti⁹ medicatiōis quia natura sua que calida ⁊
sicca est flegma quo plurimū abundat morbosa senectus
dissoluit siue liquefacit p̄cipue senioribus vtiles sunt nāe
frigide ⁊ humide hyberno tpe in regionibus meridianis;
Quia tñ nimio frequentiori⁹ eoz vsu puriginem ⁊ mor
pheā nigrā adduci impetiginem ⁊ scabiem pitiores p̄dūt
eos vescendos iubent cū vino rubeo ⁊ mellito quoz lau
datiores arbitrantur eos qui nouissime saliti sunt; his vō
p̄rimi qui termino quo saliti sunt vicinānt magis, deinde
q̄cūq; aceto ⁊ alijs ad p̄dienda cibaria aptis p̄diunt, oua
aut tarica q̄ vulgo corrupto tñ vocabulo botarica appel
lantur damnanere nisi subducendi alui causa; sunt enī vē
tris lenitina sicuti ⁊ capparīs vt Aliē. refert.

De Lacte ⁊ in primis mulieris

hominis. Ca. xxvij.

Neq; voluerunt regimen senectutis carere humano
siue muliebri lacte etate exite p̄cipue affecte pluri
mū idoneo. Cum enī lac sit humor superuacuuus, colore
albus; nā leucos greci; albū latini dicūt; duplici decoctiōe
in māmīs gñatus, equalitati vicinus, frigiditati tñ ⁊ hūi
ditati attinens, resumptioni defectoz ⁊ senum corporum
plurimū salutare, nutrit enim leui bono ⁊ facili nutrimen
to, restaurat ⁊ reparat eorum corpora, eoq; corpulentia
augefcit, et colorem vltimo viuūdu effidere ferunt; p̄ci
pue muliebri humanum cum zucaro epotum, ⁊ omnino
(vt Marcus Varro auctor est) lac omniū rerum quas
cibali causa cupimus liquentiū maxime est alibile, humo
res viciatos corrigere cum ventris subductione adeo vt
in thabidis nihil melius lacte opari videat Gal. affirmat

optimi nāq̃ chimi est bonū lac fere oīm quecūq̃ comedi
mus, corrigit obliuionem siccā ⁊ frigidam, tristitiam, ⁊ ali
enationem; ita vt seniorū aliqui lactis esu p̃tinuo inorū et
cū vtilitate maxīma in longos annos processerūt adeo q̃
lōgius centū annis vixere. In cuius vsu nōnulla observa
ri senectuti conducentia iussere, tum ex parte resumentis
lactis, tum etiā ex parte resumēdi senis, cū enim imprimis
lactis suba composita sit ex parte aquea serosa nature siue
calide ⁊ sicce aut frigide ⁊ humide ⁊ ex parte crassa terre
stri ⁊ caseali nāe frigide ⁊ sicce; etsi dū viridis est ⁊ mollis
ad humiditatez declinet, ex parte quoq̃ butirosa aerea na
ture calide ⁊ humide, illud est laudatius quod inse ppor
tione quadā decenti tres habet subas dictas, nam etsi lac
celeris sit digestionis; celerioris tñ id in cuius compositōe
pars tenuior alijs dñatur; tardioris vō in qua pars terre
strior. Qd̃ aut̃ ex generibus lactis aeri attestat̃ est medio
cre ⁊ melius in quo aquositas ⁊ caseitas erūt equales ⁊
oīo oībus laudatius est muliebze humanū oī alio tpatius
cū sit supfluitas tpatioris aīalis magisq̃ humane nāe sile
dulcius alibiliusq̃; p̃cipue si lac fuerit mulieris etatis, xxv
vsq̃ ad, xxxv, annos, hanc enim etatē iuuentā sanitatis ⁊
complementi p̃didere, ⁊ adhuc magis si mulier fuerit co
loris boni, musculosa, solidioris carnis non pinguis, neq̃
oīo extenuata, nam lac tale suba ⁊ qualitate tramento vi
cīnū arbitrant̃; p̃cipue si albedinis fuerit vehemētis eq̃
lis essentie qd̃ super vnguem figit̃ dīstillatū ⁊ nō fluidū
vehement̃ albū; ita vt neq̃ declinet ad fuscēdinē, viredinē
citrinitatem neq̃ ad rubedinē, odoris suauis absq̃ decli
natiōe ad acredinē ⁊ ponticitatē, sapore dulce in q̃ amari
tudo falso aut acedo nō appareāt, mediū inter subtile
fluidū ⁊ crassum caseatū, cuius partes sint siles nō multe
spume distans a tpe q̃ mulier q̃ abortum facere nō p̃sueuit

peperit masculum partu fm nāle tps requisitū mense vno
cū dimidio vsq; ad bimensem. Mulieris aut lactantis re-
gimen equale iussere, tum p exercitia, tum per cūlētā po-
culentaq; vsū venercorū eidem oīo abstulere. Lactis
vsū laudauere mox cū ab vberibus mungit; ne quolibet
at mō ab aere imutet afficiaturue. Sic enī Emifero ⁊ Ir-
roditus lac dignificāt in resumptiuo regimine vt Gal. ait
nam si quis absq; abominatione imponat os muliebri mā-
mille sugatq; nihil eo magis idoneū scribunt. Senē aut
cui lac pcessere cerebri nō egrotatiui esse volunt, amplaz
tū venariū, cuiusq; viscerum decursiones sint faciles, cuiq;
lactis qualitas nā est pueniens, hypochondriozū fortissū opī-
lationibus inhabilem, fortis istimbric, ieiunū, superfluitati-
bus cōmunibus depositis, exercitio aliquo preeunte, nul-
lo extraneo sapore in ore apparente, post cuius assumptio-
nem quietē imponunt ne corrumpatur aut accescat, som-
num tamen prohibēt alteriusq; alimonie vsū quoad as-
sumptū lac descenderit.

**De lacte quadrupedū resumptioni senectutis
idoneo.**

I Ac oē nutritoriū esse excepto bubulo qd grauis est
digestionis instringēs ventrē Theodorus priscian⁹
refert; recipit tū diuersitatē, ⁊ tale brutoz aīalium lac fm
aīaliū species; etatem, q̄tatem, vtpote; qa puum, magnū
aut mediocre, ⁊ fm formā; si carnis lenis mollis aut dure,
pinguis aut macillēte, ⁊ fm colorē; vt qa albū aīal aut aliū
hīs colorē. Attū post lac humanū pmedarūt magis ⁊ sim-
pliciter lac aīalis illius cuius tps pregnatōis primū est tpi
pregnationis mulieris hoīs; sicuti vaccinū, in resumptiuo
tū regimine lac illius aīalis in precipuis remedijs habitus
est cuius natura hōi plurimū pportionalē correspondēter
in spē sua sile illi, ⁊ odor quidē carniū aīalis significat sup

bonitate lactis et sanguine eius et salubritate elongatiorque
aut propinquitate ad naturam humanam. Quo fit quod lac illi animalis
laudatius putent cuius carnibus vescuntur homines
ferum sit siue placidum animal; sicut sunt capra et danula, id est ut
maxime alibile ouillum, inde caprinum, pingue, niueumque. Ad
varro commendat et utrumque leue atque ventrem procurare. Asini-
num vero plus ceteris nutrire, ventrem purgare, si vires mul-
tum acquirere Theodorus ferat, estque asinum tenuius et
aquosius ceteris; cuius causa est crassities substantie asine
lactantis que alimentum sui partem terrestriorem et crassio-
rem retinet pro sui nutrimento eo quod sit conueniens natu-
re sue crasso nutrirum cibo. Asinino itaque lacte maxime sine
periculo ad esum venire putauit Galienus etsi continuo
eo quis vescatur; nam minus fallax alijs est, celerius alium
subducit etiam sine pane esum, minime ventosum est, neque
in ventre caseatur; precipue si cum sale et melle edatur, ca-
prino tamen quia crassities extat medie uti iussere cum ad-
dere oportuerit ut magis alibili, minusque aluum mollien-
te, et omnino cum maxime alat lac humanum quodcumque
more caprinum ceu stomacho vtilissimum laudauerunt; quoniam
fronde magis quam herba vescitur capra; etsi lac rebus sto-
macho alienis annumeret Celsus. Quorum omnium eo lac iunua-
tius predicant quo animal cuius est lac in iuuenili etate erit con-
stitutum; et precipue vernum eius lac eo quod aquatius est estiuo
et tepatius lacte aliorum temporum anni sicuti et ver aliarum partium
anni saluberrimum affirmant, id est quod melius est illud lac sit quod
est in medio estatis ut Auicenna auctor est, vix tamen timetur in
ipso quod calor ipsum conuertat postquam potatum fuerit, illud vero
non timetur in vere. Partum tamen plurimum vicinum dandum quere
nam id indigestum et aquosum ferunt propter coaceruatos humo-
res in venis corporis vberibus et matrici a principio perceptis
Quod vero quadraginta aut quinquaginta dierum spacio distans a tempore

iam ortoz aialium superfluo illo prius coacruato iam cō
sumpto remanet sube humide naturali humiditate, equa-
lis, laudate, facilis digestionis, incōuertibilis in viciatorz
humoz putredine: p̄cipue si eo vescat̄ senex inculpate sa-
nus. Neq; cognitionem pastionis negligi voluere; nā vir-
tuti lactis pascua aialiu quoz est lac plurimū pducit. Sal-
auctor est aialia scamoneā pascentia vel titimalozū aliqua
purgatiuū h̄e lac, pp qd̄ grauiter olens lac, accidū, ⁊ au-
sterū, in pastionibus illaudatis si se fit fere continuo natu-
re herbe qua vescit̄ aial cuius est lac, quo fit vt lac aialis
recentes herbas pascentis aluo magis imperet q̄ pascen-
tis herbas siccas. Ea pp vt laudatius fiat lac caprinū lau-
dat pastio lentisci, vnde Democrit⁹ medicus (vt est apud
Pliniū) in valitudine confidit. Ad. Seruili⁹ psularis filie
omnem curationē austerā recusantis diu efficaciter vsus
est lacte caprarum quas lentisco pascebat; nō ergo graui-
ter olentes, accidos, neq; austeros plurimū opereprecii
est esse cibos aialium quoz lacte vt optimo esuri sunt se-
nes quo fit vt Sal. rōem loci psiderans lac Stabij castri
prope urbem Romā in magnis laudib⁹ habuerit, tū eius
pfectione qua oē lac p̄cellit, tum etiā q̄a eminentis est lo-
ci ⁊ sicci aeris, tum etiā q̄a pastioes laudate sunt iuuātes.
Senex aut̄ cui lac via alimentī p̄cessere sit nō febriēs, neq;
eius fluat vent̄, neq; imbecilli capite ⁊ doloroso, neq; reu-
matizante; q̄uis fm̄ semitā medicam lac nōnunq; cataris
conferat eos remouēdo, neq; sint eius hypocondria sub-
rugitancia, suspensa, declinua ad inflationē, nam lac rebus
infantibus annumerat̄ ita vt pauci sint qui ex illius esu in-
flatioes nō ppatiant̄. Dānauere q̄z lac in vsu resumptiuo
eoz senum q̄bus a tota suba est abominabile ⁊ noxiū eisq;
quoz natura frigida est, venasq; h̄sitibus angustas, nam
si senibus his morbis lāguentibus lac p̄cedere eoz capi-

tibus eēt inutile neruis atq; egritudines neruoz frigiditas
et flegmaticas patientibus tenebrositatem et visus cecita-
tem adducens; imo plurimus lactis vsus pediculos effi-
cit. Gal. auctor est senem interdū tpe longo lacte dietatū
dentes oēs perdidisse; facile enim reddunt dentes ex la-
ctis vsu putrescibiles corrosi; quo fit vt gingiue molliant
propter quod cautū est ad istius nocuenti prohibitionē
mellis aliqd lacti cōmiscendū esse; nā eo reddit lac magis
abstersiū partemq; lactis casealem dentibus circumpla-
smatā abstergit. Neq; ignotū est lac frequentiori eius esu
opilationes venaz mesaraicarū inducere. longeuoq; eius
dem esu lapides in renibus efficere. et vt oīo sit dicere lac
et lacticia queq; facile intus viciant; ita vt Gal. id esse
vnā ex rebus cito mutabilibus prodiderit. si enī calorem
inueniat plusq; oportet celerius in fumositatē pueritur. si
vō minore ad acetositatem transducitur. propterea non
simpliciter esse boni cibi quinimo euhimos vtentes eo
cacochimo efficere.

De Caseo.

Caseū a coeūdo dictū simpliciter in regimine resumpti
uo illandarūt; siue ex lacte fiat q; vere caseus nūcu-
pat; siue ex sero et est recocta siue laur vt ait Albuchasis;
aut floridū lactis. vltiter enī pessimū pnuntiast. stomacho
onerosum atq; alienū. inflatiū facile intus viciari. digesti-
onis difficilis. in vīs iecoris residentē opilatōez illaz effi-
cere. mali succi esse precipue veterem; recentē vō mollem
presertim nō salitū. vicinū posuere frigiditati et humiditati
quasi primi gradus. alij vō eius nām a secūdo ad gradus
vsq; terciū pduxere. ceteris est magis alibilis. ventrē ex-
hūectās absq; vllō stomachi nocumēto; quē q; boni suc-
ci est senibus nāe calide et sicce in regionibus calidis atq;
estiuo tpe pcessere. caseus enim hic quē viridē dicūt. i. re-

centem mollem nō salitū. eustomacū esse. pinguedinēq; cō
ferre affirmāt. carnes replere. sanguinē laudatū dare alibi
lē magis in corpe nō residere : p̄cipue si ex lacte fiat a quo
nihil aut parū butiri extractum sit. etsi antiquus aridus
ecōtra ventrē mollire : lz elixus aut assus aluū instringat.
Gal. eū caseū in magnis laudibus h3 quē greci ori gala
ticū dicūt. i. accidi lactis. origala enī grece est lac aceto
rum apud pergamū grece a q̄ **Gal.** extitit oriūdus ⁊ eū q̄
fm adiacētes illi regiōes delectabilissimūq; esui iudicatū
ait. stomacho innocuū. ceteris caseis difficult̄ minus dige
stibilē ⁊ p̄rāsibilē. neq; cacochimū. neue grossi chimi. qđ
quidē oīm caseorū cōis est accusatio. ⁊ forte hic caseus est
q̄ recens extēdende vite retardādeq; senectē plurimū cō
ducit. tradūt enī Zoroastē in desertis caseo vixisse annis
xx. ita tempato vt vetustatē nō sentiret. **Optimū** eū caseū
Gal. p̄dit q̄ apud diuites Rome magne existimatiōis ha
beēt batyncitū noīe. nec mirū q̄ laus caseo deē Rome vbi
oīm gentiū bona iudicant. eū caseū nōnulli bubulū dicūt
quo manu pressō frequētius vescēbat Augustus cesar vt
Suetonius auctor est. nō qđem salito ⁊ sicco qa caco sto
machus est nature calide ⁊ sicce ad gradū vlsq; terciū. ar
dorē inducēs. vl' forte hīs caseus bitinius est corrupto vo
cabulo batyncitus nūcupatus q̄ ex trāsmarinis fere in glo
ria est sicuti refert Plinius. nō enī tātē incolumitatis eē
bubulū caseū q̄tidiana docet expientia: cū sube sit viscosē
digestiōis difficilis: lz esui sapidus. caseū autē recentē co re
gimini senectutis idoneū magis iudicarūt q̄ ex lacte senectu
ti magis p̄formi p̄positū ē cū alijs nō posthitis p̄ditiōibus.
Ab. **Var.** auctor est maximi cibi eē caseū bubulū lz difficil
lime trāseat. secūdo ouilū. mimi cibi ⁊ q̄ facillime deijciat
caprinū.

De Butiro.

n On repulerūt esuz butiri in regine resumptino. **Al**

buchastis, n. id senibus nāe sicce hyberno tpe ⁊ in regione
meridiana ꝑcessit; nā ipm ē nāe calide ⁊ hūide in. i. pluri
mū alibile laudato alimēto in sanguinē laudatissimū ꝑuer
finū ꝑcipue in senioribus si cū zucaro aut melle edat: imo
amigdalīs additis ꝑdictꝝ cattarrū maturare aiūt, laus aut
butiri dat ouino hyberno ꝑcipue tpe nō rancido neue sali
to vsu tñ moderato, eiꝝ nāqꝫ esuz supfluentē hūiditatē ad
ducere excedentē nec nō flegmaticas egritudies nernos
remollire, caputqꝫ euaporatiōe opplere, stomachū hebeti
orē efficere, eidēqꝫ notū dīcere eo qꝫ villos eiusqꝫ asperi
tatē remollit, appetitū deſcit sic ⁊ oleū ⁊ vinctuosa queqꝫ
nā mollificāt, orificiaqꝫ venarū qꝫ ad eaz suctionē corrum
pūt: qā opilatiōe facta in meatibꝫ nequeūt vene sugē ideo
cū rebꝫ stipticis edendū iubēt, butirū epotū veluti oīm ve
nenorū tiriacā predicāt.

De Cremore lactis.
P Ars illa lactis quā pastores caput lactꝝ dicūt, Ara
bes vō adog, illustres latinoꝝ cremorē lactꝝ appel
lāt, cuius esuz in regimine resumptiuo laudatissimū ꝑdāt.
Est, n. alimōie sapidioris ⁊ laudatioris alijs ꝑtibus lactis
maxie alibilis ꝑsertim zucaro ⁊ pineis ꝑparatis ꝑdita, cu
ius grā in magnis laudibꝫ est mixtura qꝫ recipit cremoris
lactꝝ ꝑtes tres olei amigdalaz dulciū recētis, 3. ij. pineaz
triduo ꝑparataz in saba, 3. iij. ꝑqꝫsent oīa actu frigida in
mortario tpe lōgo ad ꝑuenientē vsqꝫ spissitudinē, ex oībꝫ
aut lactꝝ ꝑtibus colastrā in regine resumptiuo dānauere.
Est aut colastra ꝑma ꝑs spōgiōsa ⁊ dēsa ipiꝫ lactꝝ, excitat
enī colerā ⁊ ē lapidis gñatiua quā tñ si ea aliqñ in vsū ve
niet cū zinibere feniculo ⁊ petroselino ⁊ aniso cuz multa
zucari quātitate supasperſis vascendā iubent.

De Ovis volatiliū. Ca. xxvij.
I ludatiora oībꝫ alijs habita sunt in regine resum
ptiuo non mō verūetiam simpliciter oua gallinacea

recentia. post ea oua eaz auū laudata sunt que cursu gal
line pcedūt sicuti fasianaz. hoz enī volucriū oua in viū
senū veniētia alijs preposuerūt. deinde nōnulli ordinarūt
in bonitate ea oua que calandraz sunt sicuti Albuchasis
et ea que perdicū in regimine p̄cipue senū tempatoz ver
ni t̄pis sine et in regione tempata. sunt enī ouis gallinaz
tenniora et paucioris nutrimenti. Isaac et Rasis perdicū
oua et galline ceteris affirmāt esse laudatiora p̄cipue si
animaliū fuerint iuuenum habitudinis carnose masculisqz
succūbentiū: nā semis masculi calor naturalis ouo prebet
vt sit laudatioris alimentī et substantie. concoctiōisqz facili
oris: p̄cipue si aues oua parturiētes in laudatis pastioi
bus degāt. pueniente alimēto enutrite: vt tritico. hordeo.
milio et psilibus: nā talia caliditatē hnt̄ vehementē. odor
qz eoz oī caret acrimine: vñ facilius sūt digestiōis. alia
vō oua sicuti paruaz auū atqz magnaz. edenda non esse
nisi medicine cā Rasis p̄dit: exceptis his q̄ testudis ouis
galline plurimū similibus cerebrū roborātibus. morbo vt
aiūt caduco medent̄. Qui nām graduarūt multifaria aut
q̄ frigidior sit paz corpe tempato: eo q̄ ouū refrigerat re
frigeratione equali sicuti et exsiccat desiccatione non mor
daci. aut q̄ ad equalitatē sit tendēs q̄ vt verius creditur
albus tñ oī liquor qd̄ albumen appellāt ad frigiditatem
vitellum ad caliditatē: et ambo hūida et p̄sertim albumen:
nā vitellus mediū fere in hūido et sicco sicuti in calido et
frigido magis tñ declinē ad calidū affirmāt. est enī facilis
inflāmatiōis vinctuositati attinēs. est itaqz ouū et p̄cipue
vitellus eius humane nature plurimū cōformis. celerius
in sanguinem subtilē et clarum quo nutritur et roboratur
cor cōuersiuus. paucay superfluitatum. celerius plurimū
afferens alimentū: imo optimū alimentoz corporis huma
ni in regimine resumptiuo laudatissimus si recentis ouī

fuerit tremuli in aqua feruescente per elixationē vt decet
cocti abiecto cortice. sic enī a superuacuis melius expur
gatur ouū vt spuma indicat apparēs. vapores resoluunt.
cortice eorū exitu non impedito. ideoq; magis alibilis est
vitellus q̄ alio modo; licz ouū durū valentissime materie
esse dixerit Celsus. molle vō aut sorbile ibecillissime. sto
macho tamen idoneū. minime inflans. Albumen aut diffi
cile digestibile eē Gal' affirmat. propellit enī vitellus oui
festinanter ad cor vt inquit Auiē. opem ferendo in disso
lutione ⁊ diminutione cardiāci sanguinis quare ad virtu
tis vitalis robur vitellū oui recipiendū iubent; nā sangui
nem dat temperatū multaz viriū aliqñ vicem carnis gerē
tem. propter quod in regimine carnosioris hoīs ⁊ pingui
oris plurimū damnauere. oua vtilia sunt asperitati pecto
ris ⁊ gutturis. rauedini vocis ex caliditate. ⁊ stricture
anbelitus. sputo sanguinis. asperitati meri. tussi ⁊ pleuresi
ethice. intestinorū atq; stomachi mordicationi. ardori vrine
⁊ vlceribus renū ⁊ vesice. vitellum eius mederi precipue
si sorbetur crudus scribit Aulcenna. ⁊ proprie sorbilia ex
eis mollia ⁊ tenera que abula dicuntur; nam vt Serapio
inquit ouū adheret partibus illis ⁊ remanet ibi veluti em
plastraz. ⁊ vt omnino sit dicere nullus est alius cibus qui
in egritudine alat neq; oneret simulq; vini vsum ⁊ cibi ha
beat vt Plinius tradit. Ex figuris ouorū laudatioꝝ affir
mant quecunq; paruula sunt. longa. nona.

De Oleo. Ca. xxi.

O Leum est succus oliue cuius effectum ferūt similez
esse ei quez dat butirū si laudatū fuerit oleum. ideo
hoc sicut ⁊ illo in regimine resumptiuo vesci iubēt. Lau
datius oleum est recens; nam vetustatem oleo tedium af
ferre aiunt. plurimūq; etatis annuo esse. succūq; primū q
ex oliua cruda nondū inchoate maturitatis. quod enī ex

imaturis precipuū est onfatū dictum quia sapore prestan-
 tissimo. imo et ex ea primā vndā preli laudatissimā: et vul-
 go principatū in hoc q̄ bono obtinuisse italiā toto orbe
 maxime agro venafano eiusq̄ pte q̄ licinianū fundit oleū
 Plin. p̄dit. Ad. tñ Tar. in libro rex hūanaz ad victū op-
 timū ferre oleū agrū Casinatē ait. Tiburtinū vō Rome
 vt optimū etate nra est in frequētiori vsu. Nerone aut id
 q̄ in oliuetis montis diui Leonardi legif. q̄ eo prestā-
 tius quo dulcius. omni carēs acrumine. eius nā equalis
 est ad calidū et humidū decliuīs. hūane nāe fm eius sub-
 stantiā idoneū: p̄sertim epati quo eius augetur suba atq̄
 corpulētia: p̄cipue si oleū sit ex carnositate oliuaz matura-
 rū expressum ossibus abiectis: corpibus tñ sanis sine que-
 rela Onfancinū p̄mendatius ad roborandū stomachū et
 sapidiū: q̄ oleū mali succi ē vt Celsus tradit. stomacho
 alienū. emollit et relaxat stomachū. atq̄ appetitum deſcit
 sicuti vinctuosa queq̄. cū rebus stipticis vesci volūt. acu-
 tū aut ex eo grauis odoris et saporis ptibus acutis in eo
 dominātibus cū notabili ad caliditatē declinatōe p lotio-
 nem crebrā corrigendum.

De Sale. Ca. xxx.

Al in regimine resumptiuo laudatius marinū. albū
 diaphanū. equale in ptibus suis. sub radijs solarib⁹
 p̄flatū eligi volūt. cuius nāz calidā et siccā ad gradū vsq̄
 terciū posuere. ipm enīz senioribus nāe frigide et hūide hy-
 berno tpe atq̄ in regione septentrionali p̄cessit Albucha-
 sis. vtile ē virtuti stomachi digestiue. faciliq̄ p̄bet cibi de-
 scēsus ad fundū stomachi cū supuacuoz egressū. ei⁹ vires
 sunt obsterge. resolue. p̄bere. exsiccare. inflatiōes discutē.
 appetitū et digestiōez repare. Vex q̄a his q̄ excedūt cor-
 pus sal p̄numerat paucū eius esum: et q̄a etiam cerebro et
 vīui nocuū est eo loco et torrefacto senes vesci iubent.

De Aqua salsa.
b Hinc nonnulli calide nãe et hũide affirmãt; vñ q̃a actus
et formalit̃ talis est; aut q̃a ab eĩ corpi hũano occur
rens ita sentit̃. alij tñ eã calide et sicce nature graduarunt
vsq̃ ad .ij. et hoc virtute eius atq̃ effectus; q̃ si fluẽs neq̃
amara fuerit aluũ soluit; quã senibus nãe frigidis et hũmi
dis hyberno p̃cipue tpe in regiõibus frigidis vt iuuantez
Albucha. cõcessit; q̃a tñ aluũ soluit. demũ vñ p̃stipat atq̃
exsiccat eius frequentiorẽ vsuz dãnauere; imo neq̃ fm se
mitã alimonie sed medicine tñ. Auic. auctor est q̃ ip̃a ex
tenuant corpa atq̃ exsiccant̃. sanguis corrumpit̃. prurit̃
et scabies gñantur. Ipsa vñ vt lauacrũ ab extra occurrẽs
exsiccat et excalfacit sicuti vltter lauacrũ maris salsum aut
aquaz sulphureaz aut aluminosaz vt Theo. P̃ris. dicit.

**De his que sumunt̃ ex terra editis plan
tis in vsuz senectutis veniẽtibus; Oleo ex
cepto de quo suo visum est loco. et in pri
mis de Adelle. Ca. xxri.**

m El non vere est de genere alimentoz que solum ex
plantis sumuntur; neq̃ solum ex animalibus. sed ab
vtroq̃ eoz discretiõez pat̃ Auic. affirmat. sit enĩ sup plã
tax folijs. non tñ est eaz succus. neq̃ fructus. neue pars;
h̃ eiusdez gñis cũ roze occulte sup flores ex alto cadente
et sup reliq̃ q̃ colligunt apes. et vere est vapor q̃ eleuatus
puertit̃ et maturat̃ in aere; q̃q̃ tandẽ p̃dẽfatus nocturno
tempe mel factũ cadit; cuius natura calida est et sicca ad
gradu vsq̃ .ij. nō tñ plurimo excessu; de cuius genere sunt
plurime ex speciebus manne in vsuz medicoz venientes
cuius rozis q̃d crassum siue densum et manifestũ est colli
gũt homines. q̃d vñ occultum est rarũ siue tenue apes. et
hec pars tandem facultate et exercitio apũ mag̃ elabora
ta calidior est et siccior in gradu. ij. parte tenuiori eiusdez

acuminis aliqd acqrens ab apum natura a qbus denoiari
dicunt. nam melissa grece apis latine. Acumen aut illud do
cent remouere per lotionē eius plurima aqua p̄mixti atqz
in ea percocci quoad eius cessauerit spuma q̄ cōtinuo ab
eo auferenda est. sic enim Sal. mellis inflationē viscidāqz
docet auferre fieriqz tenuius atqz humidius neqz amplius
aluo plurimū imperare. eius dulcedinem minui celeriusqz
edentiū se corpa p̄forare. velocit̄ nutrire. pectoris asperita
tē lenire. vrinā adducere. ⁊ oīo ad distributōem alimoniāqz
magis idoneū effici. His itaqz mel dotib⁹ insignitū in regi
mine senectutis ceu vtilissimū recipi iubet hyberno p̄cipue
tpe. atqz in mōtanis regionib⁹ nō minus q̄ cunctis nā aut
egritudini frigidis; adeo vt senes eo vtiliter vti posse ⁊ co
cto ⁊ añqz coquat̄ et cū pane Sal. affirmet. est qppe senio
pulsimū salubre qa magis alibile in cui⁹ nāz celerius puer
tis cuius vires sunt. sanguinem laudatū nāe equalis cū sa
cilitate p̄bere. orificia venarū aperit. humiditates dissoluē
easqz ex p̄fundo corpis euellere. cacochimiā corporis scin
dere. expurgare. per poros cutis expellere. venarū sordes
optime detergere. putrefactionē ⁊ corruptionē carnis p̄
hibere. oculoꝝ caligini aduersando mederi. lz reb⁹ stoma
cho alienis annumerari debere Cel. visum sit; laudat⁹ oī
alio melle ē vernale. ad rubedinē decline. ex fauo sumptū.
ope apū flores amigdalinos pascētū elaboratū. vere dul
cedinis. cū aliq̄li acuitate. nā mel sardū ideo amarū ferunt
qa ex copia absinthij apes eo vescunt̄ qd si mel cū alijs et
erit gustu delectabile. odoris boni. colore paleari. clarissi
mū. visu penetrabile. cui⁹ liquor sit medius int̄ grossum ⁊
tenue. nō viscosus. q̄ cū distillat̄ vnitus descēdat. absqz sci
sione ⁊ p̄tū sepatōe. in aq̄ decoctū eo mō minoris calidi
tatis effici atqz abstersionis mordicatōisue. ceteris t̄pati
tis. saporosius. ⁊ humidius. ⁊ mel atticū. i. regionis sicilie

precipue laudare grecoꝝ auctores. Ad. tñ varro ad vi-
ctū optimū ferre mel agrū tarentinū affirmat, qđ si hūi nō
possit alio vtendū est nō grauiſ o ēre neue cere qlitate in
eo sensibilē ⁊ multo magis neq; alteri⁹ extranci apparēte
Repellendū qđ acuti est odoris : qđ viscidū appellant. i.
mordicatiū linguā pungēs: ita vt sternutare faciat, vene-
nū. n. est cuius odor solus vtrius rōnalis opationē aufert
alienatōem atq; sudorē frigidū adducit, qđto magis pman-
ducatū, eius curā ferūt esse salitos pisces ⁊ mellis aquā
epotā cū vomitus citatōe. Consuetū est mel absq; aqua p
coqui p̄inuo ab eo spumā auferendo sicq; minoris reddi-
tur acuminis, cuius vtrius vicina est ei qđ aqua pcoquitur
vrinā tñ nō mouet neq; aufert, sic enim sese regebat senex
ille Antiochus medicus grecus panē edēs cū melle attis-
co sepissime qđē cocto rari⁹ vō crudo vt Gal. scribit, con-
dita ex melle virtute mellis fere iudicari volunt.

De Zucaro. Ca. xxxij

3 Acarū arundinis in magnis laudibus habitū est in
regimine resumptiuo veluti nāe humane gratissimū
tot modis tot condituris. Id saccaron Plin. appellat, cu-
ius caliditas minor ē ea q̄ mellis est apū. minorisq; abster-
sionis atq; acuitatis, eiusq; nām calidā in p̄ncipio gradus
primi declinē ad hūiditatē gradus p̄mi posuere, laudatū
est ex eo qđ albissimū est in regimine resumptiuo in oī tpe
atq; in oī habitata regione p̄cipue qđ resultās est ex deco-
ctōe arundinū ex quaz meditullio p̄flatur ⁊ est succi illius
pars p̄ma laudatissima post in frigidatōem collecta zucaz
dicta taberzet sine caphiti. Si⁹ vires sunt sanguinē nō ma-
lū dare, corpus depurare, renib⁹ atq; vesice p̄ferre, ip̄mq;
eē p̄pinquū cibo ⁊ in eo eē aptionē ⁊ abstersionē Auic. au-
ctor est. ⁊ oīo in suis opatōibus mellis apū attinet. Qđ etsi
sitim adducat ⁊ colerā excitet sicuti ⁊ mel apū : minus tñ

eo plurisq; alimenti esse affirmât cuius noticia vsuq; frequentiore caruerunt prisca grecoꝝ peritiores melle apum magis vtentes. Cū granatis muzis zucaro vesci precipit Albuchasis ne sitim neue colerā pmoneat, quod si coquatur ⁊ despumet caliditatem extinguere, sitim, tussim, egritudinesq; stomachi, renū, ⁊ vesice sedare affirmat.

De Lana mellis.

Est arundo cuius nodi p̄p̄inqui sunt, ex cuius medullulij succo dū in vasa reponit liquor emanat subtilis dulcissimus qui mel cane dicitur ad modū quo ex vuis nondū calcatis humor effluit. Deinde ex huius canaz decoctōe eis in frigidatis colligit zucari albiſsimū. Postea p̄coquit secundo ⁊ exprimit ⁊ q̄ inde fit panis zucari dicitur Tercio puluis p̄surgit citrinus q̄ ex zucari vltiori decoctōe in colore intendit. Hec itaq; cana mellis ex qua tāte virtutis ⁊ p̄stantie humane nāe accōmoda alimonia simul ⁊ medicina effluit plurime est succositatē ⁊ dulcedinis humorē affert t̄patuz, regimini resumptiuo p̄q̄utilē p̄cipue senib⁹ nāe frigide in oī tpe quo cana mellis reperit ⁊ in oī regione, quia tñ ventositates adducit cū decoctōe aliq̄ rerū calidaz ventositati aduersantiū corrigendū iubent.

De Penidys.

Penidys nōnunq; senectutē refici p̄ceptū ē quoz natura calida est ⁊ hūida sanguinē dat t̄patum egrotiuo ⁊ tussienti pectori vtilis sunt, aluū lubricādo solūit laudatiorē sunt quecūq; ex puriori sunt zucaro, principatūq; in h̄ obtinēt q̄ ex portugalīa deferūt.

De Cādis
Sunt ⁊ hi t̄pate caliditatis humidi tñ in. ij. gradu quoz purioribus diasanis atq; lenioribus senes tēperates in oī tpe ⁊ in oī regione refici iubent, canne pulmonis mirū in modū idonei sunt, quia tñ stomacho colerico aduersant cū fructib⁹ muzis eos edēdos Albu. p̄cipit:

De hortensibus oleribus siue nascentibus
plantis. Ca. xxxij.

apellatōe oleris Arabes herbas et fructus q̄ ex li-
gnea planta nō oriunt̄ intellexere. latinoz tñ vsus ē
vt herbas solū. quaz oīm imbecillissima est mā. refrigerāt
aliq̄ quoz p̄cipue crudi caules assumunt̄: vt intubus et la-
ctuca. dare paz sanguinis oīm olez cōis fere est accusatio
adeo vt p̄fessum sit minus decē dragmis sanguinis ex de-
cem olez dragmis fieri. cui⁹ p̄rium est videre in eo qđ ab
esu carnis euenit sanguine. Ideo vsum olez in regimine
resumptiuo nō simpliciter sed cū p̄ditione admiscere. nā que-
cūq; ex eis vires attenuandi hñt sanguinē senū vt adurat̄
disponūt quoz frequentiori esu et inflatōes fiunt et etiā mor-
bū q̄ Tyberij cesaris p̄ncipatu irrep̄it quē colū dicunt et
est dolor colicus. digestio ipedit̄ nisi sit aliqđ acutū ex eis
sicuti origanū recens qđ calfacit et urinā pcurat. et nastur-
tū qđ calfacit et desiccāt sic synapis. scindit scissione forti et
adurit. cū aqua calida bibitū soluē nām et v̄tositates inte-
stinorū discutit. Auic. auctor est. hec enī et filia ab hac ope-
ratiōe deficiūt. eisdem deniq; intercipiūt minuiq; vita. cras-
sa v̄o ex olerib⁹ sanguinē dant flegmaticū nec minus vi-
res corpis opprimūt: qā tñ quedā senectuti opitulant̄ fm
semitā saltē medicatōis aut p̄seruatōis a morbo sicuti sicla
q̄ lenitiua est. et apii cui⁹ semen et folia et si nō soluūt in ra-
dice tñ est solutio vt Auic. scribit. et poroz aliqd cui⁹ pa-
rū in p̄mis mensis aluo imperat. ideo de eis agendū est in
hac geretocomia. Olez itaq; q̄ hortēsia sunt sic q̄ p̄ agros
cura agriculture nascunt̄ aliquā laudatiora alijs eiusdē sp̄ei
olerib⁹ p̄ tutela senectutis hñt humidiora atq; frigidiora.
alla v̄o eratica siue siluestria q̄z ori⁹ atq; vsus fm pluri-
mū est ecōtrario. Quorūdā quoq; eoz pluris alimentū est
in folijs sicuti lactuce. aliorum v̄o in radicibus sicuti rape

quedam acuta, alia prouocantia, quedam nullam harum virtutum habentia. Ea quae acuta sunt in regimine senectutis secundum modum dicuntur medicine potius quam alimentum modo laudare, quorum etiam oleum quedam sunt cuius radix esui est apta eiusdem seminis aut germen siue folia via alimentum aliquando non sunt in usu. Olera vehementiora effectum viribusque in frigidis locis et in aequalis et siccis esse ferunt, et quia non est difficile cognitu eas scire quae geretomiae attinent preplari volentibus dinoscantur exemplo Antonij Castoris cui summa auctoritas olim erat inter Romanos in arte medica: quod ut Plinius scribit plurimas in eius hortulo herbas alebat centesimum eius annum excedens nullum corporis malum expertus ac ne etate quidem memoria ac vigore concussus. Adducamus itaque et nos quicunque eorum longa experientia efficaciora inuenere potiores regimini resumptiuo inserui entia: et hortensea precipue a radicibus exordiendo.

De Radicibus in genere.

Radices fere omnes et precipue oleum rebus stomacho alienis et inflatibus annumerantur veluti indigestibiles et turbatine aliarum partium platea comparatione sicuti Galenus visum est colligunt enim in seipsis humorem plurimum indigestum, eo quod in radicibus collectus humor sine superioris digestionis expectat. In eis itaque humoris plurimum illaboratum esse rationi concipitur humano corpori ab his alimentum humidum et turbatum de relinquitur: quia tamen earum quibusdam conditio est vescendi usus in resumptiuo regimine easdem decoctione aliquando aut admixtione vel quilibet alio modo praeparandas iubet.

De Rapis.

Rapum a rapiendo dictum, id est apprehendendo ferunt, de cuius genere etiam naponem et rapunculum Dioscoridius scribit mediam esse inter bonitatem et malitiam ponunt, calidam in fine gradus primi: humidam vero in gradu secundo: quia cruda dura est et inesibilis mali succi: eam bis decoqui aqua prima et secunda abiectis, demum vero cum pinguisima

carne iterum elixari iubet. Sic enim nō minus aliqua ho-
mogenearū plantarū alibilem Sal. prodit, nam duritia sua
sube temperatū laudatum et valentius atq; mediocre ali-
mentū prebet regimini resumptiuo; nō oīo noxiū. pprie
tatem enim miram habere ad visus pfortatiōem atq; ocu-
lorū illuminationem ferūt. Rape vsus in alimonijs nostris
pluribus modis p̄mendarūt ita vt assam eam laudatiorē
elixa affirmēt; nam quēcunq; humidiora sunt non am-
plius humectari volūt, sicuti enim corpora lapsa per con-
traria regi oportet; ita et alimenta cōdituris et preparatōi-
bus oppositis parari; vt calida frigidis, et frigida calidis,
humida siccis, sicca humidis. Rapas itaq; sicuti et pira et
suillam carnem cōmendatijs assari, legumina vō et lepor-
inam carnem elixari volunt. Adeditalium foliorū rape p̄-
coctū esu datū vrinā mouere filius Serapionis scribit. Ra-
pam vō corpori vaporem mouere, ventres procurare, par-
tum expellere, nauseamq; prohibere Theo. prisc. scribit;

De Rafano satiuo siue Radicula et Armoratia.
Radices in regimine senectutis q̄a mali succi sunt
medica nō autē alimentī causa concedēde; sunt senib;
nature calide et humide ad concitandū vomitū precipue
frigido tpe et in regiōe septentrionali dari iussit Albucha-
sis, nam in eorū stomacho diu morantes eructuatōes mo-
uent, inflationes vomitionesq; efficiunt, flegma viscosum
scindunt, idq; ad os stomachi subleuāt, quare stomacho
sunt noxie, calide cōplexionis, graduātur in, iij, sicce vō in
ij, ex eis grossos hortenses atq; recentes eligendos iubet
in postremis mensis raphano senez aliqñ vesci vtile est nā
ventrē emolit. Ideoq; et rebus alijs mouentibus radicu-
lam Celsus annumerat, descensum alimentī efficit, sensus
attenuat, vrinam concitat, cōminuit atq; eijcit calculos, et
precipue eius vt aiunt folia.

rape ad uisu

De radicibus Zcrumínium.

Zcrumína cum tria ponant genera, porri, cepe: cū
qua ⁊ ascaloniā siue bullum annumerat ab oppido
iudee nominatū ⁊ putat philistim; a quo ⁊ Herodes asca
lonita, ⁊ allium, omnia mali succi sunt. Porri naturam a
porrigēdo se dicit: calidā in. iij. sicā in. ij. aut in fine. iij. po
suere qā somno aptum scribunt, eiusq; alimentū firmitus q̄
quod lactuce, cucurbite, ⁊ asparagi vt Celsus tradit, ad
esum senectutis laudauerūt: ⁊ precipue qā mali succi est,
dolorem capitis, dentiū, ⁊ gingiuarū, tumultuosa somnia,
caliginem oculorū efficiens raro parū eius conditū almu
ri ⁊ oleo in primis mensis cōmanducatū, ventrem enī sti
mulat, aluum emollit, vocis splendorem affert, thoracem
⁊ pulmonē purgat, hemoroidibus medet. Quia tñ acutū
est atq; inflationes efficiens renibus ⁊ vesice vlceratis, cō
trarium ad eius esum id bis elixare iubet ⁊ proiectis aq̄s
illis in aquā frigidā infundere; sicq; eius nocumentū ⁊ in
flationem auferre. Cepam p̄similiter calide nāe ad finē
vsq; tertij ad quartū vsq; gradū humidā in. iij. eam preci
pue q̄ alba est, antiqua, ⁊ succosa, pmutatis aquis in qbus
infundit cū aceto ⁊ lacte senibus nature frigide hyberno
tpe ⁊ in regione septentrionali Albuchasis concessit; de
coctā precipue. Eius radicem ideo dietā cepā: qā nō aliud
sit q̄ caput, scindit enim meatus venarum aperit, vrinam
mouet, oxirema sedat q̄ est eructuatio acetosa, appetitū ex
citāt, sup̄ficiem corporis rarificat, sudorem concitat, aluo
imperat, venerem stimulat, nec tñ sit nō alibilis, etsi eo lau
datior habeatur quo plurib⁹ aquis pcoquitur demūq; cū
pinguissima carne ⁊ aromatib⁹ condiaf. Quia tñ tumultu
osa somnia adducit intellectuiq; noxia est: humores vitia
tos in stomacho efficit, salinā adauget, in pluribusq; sene
ctuti aduersaf, q̄uis in paucioribus eidē pueniat. Eam in

regimine resumptiuo frequentiori usu repellendā iubent,
bulbos calefacere, et flegma p ventrē deponere Theodo-
rus pdit, sunt tñ mali succi. Alliu sic dictum qa oleat vt
ferf. Consiliter si modici fuerit acuminis aceto et oleo cō-
ditum Albuchasis seniorib⁹ pcessit pplexionis frigide hy-
berno tpe et in regionibus montanis, excalfacit enim et ex-
siccāt in. iij. gradu ad. iij. vsq; eo tñ decocto via poti⁹ me-
dicine q̄s alimentū vti volunt; ita vt ipm tiriaca eoz q nāe
sunt frigide dicant, calores nāq; adducit vlcerauiū et vsti-
uum putat, humores crassos et viscosos p̄cipue frigidos
extenuat atq; discutit, ventositates repellit. Est enim alliu
māliter ventosum et si effectiue siue virtute ventositatis sit
remotiuū, aliu mouet sicuti et cepa, eo vermes p̄tinus e-
moriunt, voci splendorē affert, guttur abstergit, oculis tñ
p̄trariū est, odor eius profilaticū est collo suspensus sicuti
Theodorus priscianus scribit. Est aut profilaticū custodi-
tiuū siue preseruatiuum vt Alexander, c. de epilepsia. Mi-
nio tñ usu capiti est onerosum, sodā efficit p̄cipue senib⁹
calide nāe, pectori languido et tussi antique medef, opti-
mū adiutoriū est morsui venenosoz et p̄cipue rabidi ca-
nis, aquaz vitia emendat. Et p̄tinuo tñ horum eduliorum
esu quecūq; viscidiora siue pungitiua abstinere p̄cipiūt.
solū enim his qui ante flegmaticū humorē seu crudū aut
viscosum collectū habuerint idonea talia iudicanda sunt
vt Gal. ait.

De Pastinacha Bantia et Carioto.
P Pastinachā ideo dictā (vt aiūt) qa p̄cipuus past⁹ sit
hois senectuti idoneā pdūt. et his senib⁹ p̄cipue q̄z
nā frigida ē et hūida hyberno p̄cipue tpe et in quā regione
calide, n. sunt i gradu. ij. hūide vō in. i. senē manifeste excal-
faciūt aliqd aromatizitat, hūtes, vrinā mouēt, vētrē emol-
liūt, attenuatiue sunt, oīm laudatiores sunt, cariote rubee
p̄fertiz dulces, tpe p̄cipue hyberno, quarū tñ alimentū mi-
n⁹ ē eo q rapaz, digestionē retardāt ideo plura p̄coctiōe

eorum nocuentū corrigendū aiunt. Bantia siue pastina
cha siluestris urina mouet plurima egens percoctione po
tius in vsū via medicine q̃ alimentū veniens. Cicutā mi
nor plurimū silis bantio in forma quā vulgares maicula
appellant: oīo tñ dissilis vtute quia stupefactiua repellen
da est in regimine nō resumptiuo mō sed i quolibet alio
corpori sano conueniente.

De Enula.

enula
Radice hortenſis enule nouam ⁊ fragilem ſenſibus
nature frigide hyberno tpe ⁊ in regione frigida da
ri preceptum eſt. nam digeſtioni opē prebet. iecoris ⁊ sple
nis opilationes aperit. ori ſtomachi robur preſtat: prece
pue humoribus repleto. deſcenſū cibi p̃ inteſtina adiuuat.
ventofitates diſcutit. iram atq; triſticiā auferit. pectus inſu
dificat. vitijſ pulmōis medetur. ſuſpirioſis aſinatioq; qd̃ ſe
nibus ſicuti ⁊ hyeme eſt maxime familiare vt inquit The
odorus. venarū ſupflua per urine meatus educit. Ferunt
vinū cum ea arte conflatū inter ſalutaria remedia ad ea q̃
dicta ſunt optimū adiutoriū eſſe. Radicem enule calide ⁊
ſicce complexionis graduarūt in. ij. gradu. cuius imodera
to vſu corrumpitur ſanguis ⁊ minorat ſperma. etſi eadem
radix rob condita aut obſonijs mixta in regimine reſumpti
uo laudata ſit.

De Intubo erratico ſiue Cichorio.

Cichoria
Intubum erraticū in egypto cichoriū appellāt. eius
radix nō minus ad eſum venit q̃ folia. ⁊ id ſpēm di
cunt ſilueſtris endiuie querelis epatis ſm oē genus mor
bi lapſi renibusq; opitulatur. eoz opilationes auferit. colo
rem laudatū efficit. ſtomacho idonea eſt l̃ rebus acribus
annumere in regimine reſumptiuo ſenū ſcipue calide ⁊
ſicce nāe eſt iuo tpe atq; in regionibus calidis conſeſum:
decoctū precipue. quod l̃ refrigeret eo q̃ nāe frigide gra

duatur caliditati tñ attinet, quā rem eius amaritudo testa-
tur, minusq; calfacit q̄ cardus, et epati prodest vt Theo-
dorus Priscianus ait: Huius oleris tum folioz, radicuz,
germinū, teneroz, stipitū, cū augent ad seminis emissionē
Tū etiā floz plurimo esu gaudet Roma orbis terrarum
quondā cephas, terra vt ait Plinius oīm terraz alumna
cūctaz gentiū in toto orbe patria facta.

De Buglossa grece, i. lingua bouis q̄ dñ
borago siue eufrosinū, i. bone leticie.

b Ec olera nō min⁹ floribus q̄ folijs et succo et adhuc
pstantius radice in vsum senectutis laudarūt, vires
eniz hñt calefactorias ad mediū vsq; gradus primi, exhu-
mectātq; in fine primi gradus, humidior tñ borago est q̄
buglossa, ab ea nō distās nisi sicuti hortēse ab erratico siue
siluestri, cuius succo depurato vinoq; p̄mixto potui dato
canos retardari faciemq; detergi ferūt, p̄pertū tñ est bora-
ginem plurimū in ventositates p̄uersuā; quā rem multitu-
do eructuationū quas mouet eius plurimus esus ostēdit.
Buglossam itaq; senectuti magis idoneā scribūt; nā cordi
leticiā affert, virtutēq; vitalē repat ad cuius p̄fortationez
plexiōe et p̄prietate simul opari Quic, prodit, adeo q̄ in
omni cordis passiōe fm oēm ipsius modū administratōis
a spiritu vitali sepādo vapores turbidos et melancolicos
mirā virtutē hñe inter auctores puenit, cui⁹ radix cortice
nō lota alijs eius ptibus veluti iuuantiore Jude⁹ p̄ponit
nā sua peculiari p̄prietate aīam vt aiūt dilatat, humorem
melancolicū exterminat, deletq; passiōes inde eueniētes.
ferūt q̄z eā vino p̄mixtā in p̄uiuis leticiā adducē, de qua
Plinij verba sunt hec: Precipūū est buglosse q̄ in vīnū
deiecta animi voluptates auget.

De Melissa.

n Ez voluere regimē resumptiuū hoc genere oleris

Radix buglosse

8

melissa
carere; nam etsi calfaciat atq; siccet ad gradū vsq; secun-
dū; eidez tñ inest proprietates mirabilis cordis atq; animi
epatisq; voluptates augere; tum pprietate; tum etiā com-
plexione, depuratq; spiritus et sanguines q in corde sunt a
vaporib⁹ melācolicis, apitq; cerebri opilatīdes, digestiōi
opitulat, melancoliamq; absumendo mentem atq; animū
leticia replet.

De Abenta.

m Odiciū hortensis mente quā et sisimbriū dicūt in re-
gimine resumptiuo pcesserūt, eiusq; nāz calidā et sic-
cā dicūt ad gradū vsq; ij, suoq; odore animū et sapore au-
ditatē in cibus excitare scribūt, digestiōez adducere, singul-
tū remouere, vomitiōes cohibere precipue ab humorib⁹
frigidis eueniētes, et oīo stomacho subuenire, ita vt grato
odore mensas percurrat in rusticis dapibus vt ait Plin.
venerē pcat, plurima tñ mente q̄stas esui data hūiores
incrudat nimia humiditate sui, eā solam nō edendā iubēt;
nā puritū adducere aiunt peritiores.

**De Salua quam herbarij
elelisphacon grece vocant.**

f Aluā hortēsem regimini resumptiuo accommodatit
eo q; seniorū ventositates repellit, viscerū opilatīdes
aperit p̄cipue ab humoribus flegmaticis euenientes cere-
bri et nervos stomachum atq; intestina corroborat; nam
ipsa calide et sicce nāe ad gradū vsq; ij, ponit sui aliquali
stipticitate efficat supflūū qd de hūoribus est in eis; cuius
vino nō admiscendā eē preceptū est; nam vino p̄mixta ce-
lerius ebrietatem adducit sicuti Auicenna prodit.

**De Rosmarino, Abalozana siue Sansuco,
Ruta, Apio, et Petroselino.**

b Is oleribus senes vesci volūt vi tñ potius medica
q; alimonie, calida enī sunt et sicca in fine grad⁹ ij.

vsq; ad. iij. calefactiua atq; siccatiua absumptiuaq; atq; at-
tenuatiua humiditatu flegmaticaz quibus plurimu abun-
dat senectus. Rosmarino quem latini ab effectu herbam
salutarem vocat. alijs vo dendro libanu siue libanotis di-
cut. flagrat eni; olibani odore quo ante vsum thuris pla-
care deos solitos antiquos scribunt. peculiare est corize fri-
gide ex cerebro eueniente subuenire. ventositates fugare.
vrina citare. opilationes lyenis iocineris et intestinoz api-
re. dapibus omittu nāz exhilarare. a venenozūq; nocumē-
to tueri. Adiaozanā q; calide et sicce nāe ad gradum vsq;
terciu acutā cū fortitudine. apitionē p̄stare. opilationibus
cerebri et epatis. virtutē h̄e attenuatiua atq; dissolutiua
posuere p̄cipueq; doloꝝ inflationū et humiditatu cerebri.
Ruta etiā et p̄cipue hortensem cuius ortus est in arboꝝ
ficu dū viridis est nature calide et sicce in. ij. graduarū: l;
dū inarescit ad terciu vsq; gradu pueniat. eā l; mali atq;
acris succi sit p̄cesserūt senioribus via poti⁹ medicine. h;
nāq; vires scindendi. dissoluēdi. carminādi venas depurā-
di. digestiōi subueniēdi. alimēti appetentiā efficiēdi. ea pp
et vires stomachi repandi. lyeni q; idonea est. angustie pe-
ctoris medef. paralesi et neruis refrigeratis. visum p̄ficat
atq; acuit. ex ruta. rosa. feniculo. berbena. et ceridonia fit
aqua que lumina reddit acuta. Petroselinū qd q̄si petre
apiū appellat a petra et selino quod est apiū calide et sicce
nāe ponit ad gradu vsq; ij. diureticū est. v̄tositates discu-
tiens. et digestiōez p̄ficiēs. eius p̄cipue foliū l; radix p̄ci-
pue cruda difficulter digeratur. esum petroselini cū lactu-
cis senibus nature frigide hyberno tempore atq; in regio-
ne frigida concessere non minus q; apiū hortensem sicuti
opilationū aperitiuū. vrinam adducit etsi ventrem instrin-
gat. nimius apij vsus stōacho noxiū p̄hibet eo q; attrahit
mās acutas aliunde ad stomachum vt Rufus auctor est

rosmarinu

maiorana

petroselinu

quia tñ capitis dolorem adducit cū lactucis edendū Al-
buchasis iubet eius esum p̄hibere tpe quo aīalia veneno-
sa mouent nā meatus aperiendo prebet inuamentū vt ve-
nena ad intima corporis penetrent.

¶ De Ozimo.

o Zimū ⁊ precipue citratū nō minus q̄ gariofilatum
cuius folia parua sunt q̄uis a crisippo veluti inuti-
le stomacho, vrine, atq; oculorū claritati, grauiter increpe-
tur; tum etiam quia insaniam (vt ait) efficit. senioribus
tñ nature frigide in regiōe septentrionali secuta etas ala-
criter defendēdo concessit; via tñ potius medica q̄ alimo-
nie grā, nature calide in gradu primo; sicce vō in eodē vl-
in. ij. posuere p̄prietate sua tum folijs; tñ etiā semine, cordi
leticiā afferre, adiuari ad hoc efficiendum aromaticitate
quadā ⁊ stipticitate tenuitati associata Aliic, scribit, ozī-
mū plurimo vsu fm semitā alimēti repulerūt; eo q̄ rebus
acrib⁹ annumerat atq; aluū mouentibus supfluitateq; hu-
moris qui in eo est sanguinem dat turbidū ⁊ melancolicū
venarūq; inflationē ⁊ capitis dolorem lz eius esu odora-
tuq; cerebri ⁊ nariū opilatōibus, hemoroidib⁹ ⁊ cardiace
passioni mederi affirment.

**¶ De Serpillo ita nuncupato qa
eius radices longe serpent.**

a D moreta siue ad intinctus idoneū est serpillū regi-
mini resumptiuo; nam natura sua calida ⁊ sicca in
gradu. ij. appetentiā cibi excitat vrinā mouet ⁊ oīo stoma-
cho ⁊ cerebro caliditate sua stipticitate, atq; arōaticitate
vtile produnt.

¶ De Bleta.

b Litem betā siue bletā nō aut blitū a saporis stupor-
re ita nuncupatū, siclā intelligi volūt q̄ si hortensis
fuerit nō erratica tpe p̄cipue hyberno in regiōibus siccis

senes quorū intestina sicca sunt vesci precipiūt; nam licet nature calide ⁊ sicce in primo ponat; ea tñ q̄ alba est quas candidā dicūt ad frigidū declinat, ideo rebus refrigeratib⁹ annumerat, est tñ virtutū ppositarū lenitiua, ventris abstersiua, pūgitiuaq; virtute eius banrachia, attenuatiua ⁊ dissolutiua, eius succus magis q̄ suba ventrē subducit; ideo rebus alui mouentibus annumerat, que l; malī succi sit partiq; alibilis sicuti ⁊ olera queq; firmior tñ censetur q̄ lactuca, cucurbita vel asparagus sicuti Celsus scribit; edendā eē p̄cipiūt vt aluo impet par decoctā; naz plurimū decocta alui astringit, quia tñ blitis sanguinē vt aiūt pburit cū aceto ⁊ sinapi edendā eē precipit Albuchasis, vt vō stomacho lassitudinē nō adducat siue mordicatioem cū dulcibus ⁊ aromatibus ⁊ lacte amigdalaz.

De Anetho.

Anethū viride ⁊ molle q̄ sui succo stomacho idoneū est l; sui suba malī succi sit, renib⁹ q̄ aduerset, inflationes lenat, rebus alui mouentibus annumerat, hūores frigidos calfaciēdo maturat, alui ab intraneis vicij⁹ purgat, lenit, eius tormina sedat, somno est aptū, singultū de repletōe p̄pescit, abominatiōez tamen imo frequentiore esu visus ibecillitatē, nausēā, ⁊ vomitū p̄cipue eius semen adducere fertur, ideo si cū limoncellis edat senibus nature frigide hyberno tempore atq; in regione frigida vtilē Albuchasis prodit, eius naturam calidam ⁊ siccā ad gradum vsq; secundum, alij calidam in fine secundi; siccā aut in fine primi effirmant.

De Feniculo, Aniso, Ferula,

⁊ Carduo.

Feniculi vsus frequens habetur in regimine sanitat; non minus semine q̄ radice ⁊ folio eius; p̄cipue tñ hortensis dulcis vsū in regimine resumptiuo laudāt, ca

feniculū

anethū

ferula

carduus

Ille et sicce nature ponitur ad gradū usque secundū; licet caliditati magis attineat quam siccitati, quod licet mali succi sit sicuti et anethum ut Celsus inquit; inflationes tamen leuat, opilationū aperitiū, visum acuit caliginem oculorum detergens; et proprie eius semen, scribit Plinius feniculū serpentes nobilitasse gustatu senectā exuendo; oculorumque aciem succo eius reficiendo, unde intellectum est hominū quod caliginē precipue eo releuari, ideoque et feniculū dici quia eius thyrsum et radicis succus acuat visum, stomacho preterea nauseā perpeſso subuenit, urinam mouet, lapidem in renibus cōminuit, Est quoque in genere feniculi silvestre quod hippomaratiū siue myrseneū vocāt ad omnia vehementius feniculo hortense, Anethum earundē virtutū est cū fortitudine et acuitate, eius naturā calidam in primo; siccā vero in tercio gradu ponūt, oris tamen halitū iocundiores facit feniculo; imō vino collutū vultū iuniores ut aiunt prestat, precipuū putatur ad ructus singultū inhibere, somnū concitare si potetur, calculos cohibere, inflationibus stomachi et intestinorum torminibus et celiacis mederi, vomitōes sistere precordiorum tumores, et pectoris vicij, neruisque vtilissimū, lassitudinis auxiliū viatoribus spondere Plinius affirmat, Ferula quod vescuunt quāplures cuius caules decoctos stomacho idoneos scribunt; licet plures sumpti capitis dolorē faciant, ferulam torminibus mederi aiunt, Hortensia carduorum sunt in frequenti esu artichiochi vulgo appellata, folia eorum decocta spinosa cacumine stomachū corroborare, odorem bonū oris efficere, et calculos pminuere, auctor est Aliē, vuluis quoque si credimus etiā cōferre aliquid traditur ut mares gignantur sicuti scribūt Theophrastus Ateniensis et Glaucias qui circa carduos diligētissimus fuit, cardua exalfacere et urinam procurare Theodorus Priscianus scribit.

De Cruca.

Rucā quasi vticā appellāt eo q̄ ignite sit virtutis
quā nō oīo illaudarūt in regimine resumptiuo: siue
hortensis fuerit siue erratica: s̄m tñ semitā potius medici-
ne q̄ alimenti, quā nature calide posuerunt in. ij. sicce vō
in primo. aperitiuā ⁊ lenitiuā. ad alimentū digestiōem plu-
rimū auxiliari. solam tñ non esse edendam quia mali succi
est atq; acris. dolorem capitis adducit. lactuca tamen. en-
diuia. ⁊ portulaca. hoc vitiū remouent ab ea. tanta est sua
uitas eruce in condiendis obsonijs vt greci eā euzomon
appellent. Masturtiā eruce plurimū est viriū ⁊ similiū.

De Sinapi: quā ita appellari ferūt

quia folijs napi similis est.
Abuchasis auctor est sinapim eius semine seniori-
bus nature frigide ⁊ humide in regionibus monta-
nis hyberno precipue tempore plurimū idoneā: nā l3 ma-
li succi sit atq; acris: tamen quia eius natura calida est et
sicca ad gradum vsq; quartum. flegmatis est scisua atte-
nuatiuaq; cerebrum ab humiditatibus depurat. aperitq;
opilationem collatorij ita vt nihil ea magis in nares ⁊ ce-
rebrū penetrare assuerent. ieiuno esa intelligēdi acumen
efficere aiunt. melleq; cōmixtam antiquā asperitatem cā-
ne pulmonis auferre. lyenem attenuare. stomacho utilissi-
mam contra omnia eius vitia. pulmonibus quoq; excrea-
ationes faciles efficere. cibo sumptam suspiriosis dari. al-
uū molire. vrinam mouere. quia tamen via alimonie hu-
mores efficit malos ideo s̄m semitam medicine potius q̄
alimenti sinapis parz in regimine resumptiuo vesci iubēt:
sicuti ⁊ olez cunctis que acuminis aliq; habent acuitatez
sinapis rob siue defrutum aptissime refrangit.

Cresson

De Senatione siue Cressone.

e Erbam hanc Arabes pupillam oculi nuncupāt, alij crucā aque aut apij aque: calide ⁊ sicce nāe ponitur ideo calfacit ⁊ dissoluit, vrinā citat, calculos in renibus ⁊ vesica pminuit; in regimine resumptiuo nō est repellenda, eam comedendam elixam aut crudam Auic. iubet, vlceribusq; intestinox remedium esse.

De Lactuca.

b Ortensem lactucā amplam lacte carentem alimentum pprie iuuentutis esse scribūt eo q; frigida sit ⁊ humida ad gradū vsq; ij. hūane nature refrigeratrix absq; malicia. Atq; quia inter olera pnumeraū quib⁹ est exiguū sanguinem dare atq; cacochimū: lactucā plurimū quidez ⁊ nō cacochimū nō tñ euchimū sanguinem dare Gal. tradit. Vnde ⁊ idcirco lactucā aiunt nuncupari qā lac plurimū dat mulieribus, aut qā lacte abundat. in regimine resumptiuo nō oīo illaudatur: l; rebus acribus annumeret sicuti ⁊ olez pars maxima, est tñ stomacho idonea ⁊ somno apta, nam sicuti colerizante ventre superiore iuuenib⁹ refrigerandis admittit; ita ⁊ eam elixā vt laudatissimā ad senectutis vigilias coercendas recipi iubent. Frigiditatē lactuce ea q; lacuū est assimilarūt, frigiditas namq; lacunalis remissior est ea q; est aque fluuialilis, tum solis calore lacus in pfundum vsq; penetrante, tum terre vicinitate ⁊ sui mixtione cum luto. Recte itaq; Auer, lactuce frigiditatem silem prodit ei q; riuulox est; eaz ad laudati sanguinis gñationem q̃titate ⁊ qualitate cunctis oleribus preferūt Et qā natura oibus refrigeratrix est ideo greci eam eumebion dicunt; qm̃ hec maxime veneri refrages, estate grate a stomacho fastidiū auferre, cibiq; appetentiā facere, aluum ueq; mollire neue astringere sed vrinā mouere. Isra elita scribit, rebus tñ aluū mouentibus Celsus eam annu

merat. Plinius auctor est diuū Augustū lactuca conser-
uatum in egritudine prudētia Antonij Muse medici. Ad-
lotam laudatorem asseuerant. Zebet Celsus lactucā esti-
uam eligendam esse cuius cauliculus iam lacte repletus
est vescendam esse cum eruca veneris concitatrice frigo-
rumq; contemperatrice diuerse nature q̃ lactuca volunt
ut nimio frigori par feruor imixtus temperamentū equet
Ferunt nonnulli frequentiores lactucas in cibo claritati
oculorum officere.

De Spinachia.

Enib⁹ nature precipue calide et sicce verno aut esti-
no tempe in regionibus calidis spinachiam vtilem
produnt. equalitati enim propinqua est. gutturi. pulmoni.
stomacho. atq; iecori apta. aluum humectando mollit.
melioris alimonie q̃ sicla cēsetur aromatibus p̃diēdas et
muri frigendasq; iubent. sic enim earum nocumentum au-
fertur. nam digestionī aduersat.

De Aspara go.

Sparagus sic dicta est quia in aspero virgulto na-
scatur: cuius appellatione omnē stipitem tenerū cū
adoleuerit ad fructū siue seminis emissionē. Grecoꝝ peri-
tiores intellexer̃ sparago tñ; nō autē spargo siue sparo q̃
est genista senes nature precipue frigide et sicce in regio-
nibus in quibus inuenitur hortense siue recente vesci vo-
lunt precipue cuius summitates decliues ad terrā vertun-
tur. elixō sale. aceto. et oleo condito. Sparagi naturā siccā
cum equalitate in calido et frigido q̃uis a caliditate non
plurimū elonget̃ Auic. scribit. Etsi Isaac Israelita eū ca-
lidum et humidū in primo graduarit: l; hortensem tempe-
ratiozem asseueret. siluestrem enim asparagū quem corru-
dam aliqui nuncupant. alij libycū. Attici vō hominū effi-
caciozem scribunt domestico et calidiorē seu candidiozem

vesicam exul
cerat

et adhuc maioris virtutis. Asparagū absterfium posuere
opilationū omniū viscerū et proprie epatis et renū ape
ritiū. dissolutiūq; et magis campestre omnibus oleris
bus valentiorē magisq; alibilem hortensez precipue. inter
saxa aut ortū quē saxatilē dicunt mūdificare absq; forti ca
lesfactione et refrigeratione alio imperare. ideoq; et rebus
aliū mouentibus annumerat vrinā decoctū vtilissime mo
uere et si ipsam vesicam exulcerat. venerem stimulare. lum
boz et renū dolores sedare. qā tñ villis stomachi noriū ha
bitū est rebusq; mali succi atq; acris annumerat. eo elixa
to cū muri vesi iubent. Scribit Theodorus priscianns
sparagū ventrē et vrinā procurare vrticā similiter vt spa
ragus: sed calore suo nimis flegma dissoluere. vnde et re
bus aliū mouentibus vrticā annumerant.

De Lupulo.

Inibus quoz natura calida et sicca est cū tenuitate
sanguinis et spiritū inflāmabiliū lupulū idoneū fe
runt in omni tempore quo inuenitur. est enī nature equa
lis cū declinatione ad frigidū inflāmationū omniū extin
ctius. ventris lenitiū. educens de colera citrina rē ali
quā vt ait Auesue. sanguinē ab ea depurans atq; eundez
clarificans. sedansq; eius inflāmationē. stomacho et ioci
neri excafactis vtilissimū scribunt. in eius tñ cōditura ob
seruandū est. nam Gal. in. iij. interiorz libro auctor est lupu
lum aceto et sale aditū sanguinem melācolicū dare. quod
forte verum est nimio eius vsu.

De Cappare.

Naturā capparis ideo grece nuncupati qā in caulicu
lo rotundo hēt seminū capitula vt aiūt. calidā et sic
cam ad gradum vsq; ij. cū extensione produnt. quod faci
le dinosci potest amaritudine. ponticitate atq; acumine in
eo apparētib⁹. Eius vsū in regimine resumptiuo laudāt

Lupulo

virtutibus eius nō vulgarib⁹ fm semitā medicine potius
q̃ alimonie, minimū enī nutrimentū p̃bet sic ⁊ alia queq̃
tenuiū partiū: et si viride ex eo ante saliturā valentior iudi
cef, per saliturā enim vim alimentī amittit, utimur fructu
plante illius vt laudatioze ad dissoluendū, aperiendū abs
tergendūne, transmarino vesci nolunt, nam arabicū pesti
lens censef, apbricū gingiuis inimicū, marmaricum vul
uis, apulum vomitus facit vt scribit Plinius, innocētius
tamen italicū est, subsecuta vero etas nostra Alexandrinū
in magnis laudibus habet. Eos qui quotidie capparum
edunt paralyfi nō periclitari neq̃ lyenis doloribus, stoma
chum quoq̃ ⁊ ventrem flegmate oneratos per secessum
purgari, angustie pectoris mederi inter plurimos auctoz
cōuenit, ante cibum salitā insumptā cibi appetentiam face
re, amissam siue sopitam aut quolibet modo deiectā exci
tare, coleram nigram extenuare, aluum mouere: imo cap
parem eo modo salutarem lyeni produnt, nam euacuan
do humores crassos per vrinam splenem purgat: sicuti ab
sinthio secur purgatur, quoz opilationes ⁊ duritias exter
minat aceto preparatus, illaudabilis tñ est alimentū: nam
et si melancoliā virtute ⁊ proprietate soluat: ex mō tñ sube
ipsius alimentū dat melanicolicū, estq̃ in colericū nigrūq̃
sanguinē puerius, scribunt q̃ eius vsu frequentiori ner
uos pcuti, ipm q̃ stomacho iutilē esse int auctores puenit
Eo itaq̃ vescant senes et tpe pestilentie in eferuescēte aq̃
imposito, deinde ablato oleoq̃ ⁊ aceto p̃dito, neq̃ absq̃
coriandro: nam eius natura capparis nocumento tempe
riē maxime p̃stare affirmant.

De Oliua.

e **E**t si imbecillissima sit materia olei sicuti ⁊ capparis
vt ait Celsus, sitq̃ oliua digestiōis difficilis par ali
bilis humores dans crassos ⁊ stipticos, ei⁹ tamen esum si
condita fuerit sale aut succo limonis ad cibi appetentiam

balitūq; iocundiozem faciendū. stomachūq; corroborādū
senib' nāe frigide hyberuo tpe in regiōibus frigidis pces-
sere precipue in secūda mēsa; et si in vltima vapores ascē-
dentes caput p̄pescat; eligendā docuere eā q̄ media est in
p̄plemēto sue maturitatis. transmarina italicis p̄ferē in
cibis. et in ipsa italia ceteris picenna vt auctor ē Plinius.
Nō minus tñ etate nra laudat ea oliua quā felfina studio
rū mater ducit; neq; Tiburtine suus honor desit; nam et si
aliaz relatiōe exigua sit; saporis tñ dulcedine atq; suauita-
te alias antecedit. Albā oliuā stomacho vtiliorē; vētri vō
minus. p̄clarūq; hīe anteq; p̄dlat vsum. Plinius tradit
recentem p se cibi mō deuoratā. arenose vrine mederi. itē
dentibus attritis aut puulis. Nigrā oliuā quā iacintbinā
vocāt stomacho. capiti. et oculis inutiliorē. vētri tñ facilio-
rē. scribit Gal. in. vi. suo sanatine methodi oliuā q̄ ex hispa-
nia deferē aluo eū emolliēdo impare; ea pp et in regimine
senectutis q̄maxime laudat.

De Leguminibus. et in
primis de Cicere. Ca. xxxliij.

I Legumina pprie appellāt peritiores grana illa q̄ ad
esum veniūt que tñ panificia non sunt; sic n̄cupata
quia legunt vt ait Plinius. vellunt enī e terra nō subse-
cant. q̄ oīa fere excepto tritici genere siue ex eis panis fiat
siue non. alimentū tamen succiq; mali. stomacho aliena eē
precipue ea oīa que inflare p̄sueuerūt; nā fere oīa inflant;
qm̄ celerius ex eis nocumentū accidit magnū; excepto tñ
pane vt aiunt. et candarusio. i. sorbitione facta ex tritico;
quibus duobus in regimine senectutis vti volunt addito
etiam cicere cum alijs quibusdam paucis; quibus vesci
possunt senes nature precipue frigide et sicce in autumno
et in regione septentrionali sicuti Albuchasis prodit na-
turam ciceris albi calidam et humidam in gradu primo

Alij siccam, rubeū calidius ⁊ fortius albo, ⁊ nigrū rubeo
posuere plurimūq; alibile atq; aperitiuum, vocem splendi
diorē efficere, pulmoniq; qualibet alia re pluris alimo
nie. Ruffus auctor est cicer in carne operari sicuti operat
fermentū in pasta, ⁊ acetū in terra, eligendū est ex eis cras
sius nō corrosū, nigrū ex eis calculū pminuit, album vō
abstersiuum est quo ⁊ renes, epar, ⁊ splen purgantur, in
vtroq; aut due sube reperiuntur, salsa per quā aluo impat
⁊ dulcis per quā vrinā mouet, qā tñ apostema adducit in
renibus ⁊ vesica cū seminibus papaueris albi eo vesci vo
lūt, qā vō inflationē efficit in secundis mensis, i. iter duo fer
cula vescendū. Recente ⁊ viridi cicere senes nequaquā ve
sci pceptū est, hūiores enī crassos flegmaticos sicuti fere
⁊ recens faba adducit quibus nōnunq; tormina ⁊ dolor
colicus halitus fetor sunt.

De Orizia.

O Orizia lz calida ⁊ sicca sit ad gradum vsq; ij, quia tñ
laudate extat alimonie in regimine nō mō senectus
tis verū etiam cuiuslibet etatis in oī regione hyberno pre
cipue tpe concessere, alimentū prebere equale ferunt si vt
deceat preparet ⁊ laudatius ex eo est id qd cum pcoquit
crementū suscipit morsure stomachi ⁊ intestinoꝝ idoneam
ferunt; ita vt rebus stomacho aptissimis etiā annumere
oriziā elotā eiusq; succum paz infundere, ventrem pstrin
gere, vires reparare atq; nutrire Theodorus priscian⁹ scri
bit, nocere tamen patientibus colicam quia aluum instrin
git remoueriq; hoc ab eo nocumentum si cum lacte aut
oleo amigdalino aut sisamino condiatur, licet autem cum
lacte recēte opilatiōes adducat tamen auferit eiusdem sic
citas, pinguediniq; cōferre, addere in spermate minuerēq;
odores malos sudoris ⁊ vrine aiunt.

De Faseolis siue Faselis.

p Lacuit Albucasi regimen resumptiuū senū nature precipue frigide ⁊ sicce hyberno tpe ⁊ in regionib⁹ frigidis nō carere dēre vsu faseoli, nā ipm pinguedini pferre, vrinam ciere pdit, rubeum precipue nō corrosūm ceu calidiorē alijs substātie sicce pectori ⁊ pulmōni auxiliari Auic. scribit, alimentū tñ dat humidū, crassū, flegmaticū, vomitionē adducit ⁊ somnia tumultuosa, ideo ad hoz remotionē oleo muri ⁊ sinapi edendū iubet, alij cū aceto, melle, pipere, ⁊ origano, ⁊ super esum eius vinūz epotare passūm puz sicqz aduersari eius malicia.

De Lupino.

l Apinū grauē albū senes edere iubet Albuc, p̄cipue eos q' nāe sunt flegmatice hyberno tpe ⁊ in regione septentrionali. Eius nā calida est in, i, sicca in, ij, nutritqz si cuti est digestibilis, ventrē deducit vt Theodorus scribit propinqoz tñ operi medicine q̄s alimonie; cui⁹ p̄ditura cū bonis laudatū p̄bet alimentū, infusione eius nō oīo amaritudinē auferendā iubēt, nam velotioris sit penetratiōis, ferūtqz aceto id edendū esse eo q' opilatōes apit iecoris ac lyenis ⁊ proprie dū p̄coquit aceto ruta melle ⁊ pipe, si vō p̄ infusionem amaritudo eius oīo abijcit medicinā nutriti- uam appellant, Lupino loto ⁊ salito atqz eso p̄peculialiter ascribit eū aciem visus corroborare sic Judeus affirmat.

De Farre adoreo.

b Eius alimentū mediū est inter id qd ex frumēto ⁊ hordeo fit; nāe ponit equalis candarusiū apud plurimos scribentiū appellat in regimine resumptiuo oīo nō damnatū, eius alimentū viscosū ⁊ opilatōes adducē fert cū zucaro tñ cui inest aptio ⁊ abstersio auferit ei⁹ malicia.

De Siliamo.

b De semen pluris ceteris seminibus vinctuositatē si

nō fuerit rancidū aliq̄liter tñ torrefactū atq; excorticatum
nō plurimū ventrē p̄stringere s̄ inflare atq; pinguedinem
corpius efficere Theodorus p̄dit; calidū in medio gra-
dus p̄mi. humidū aut in fine eiusdē. p̄ferre p̄strictōi anbeli-
tus. asmati atq; intestino colon Auic. scribit. stomacho tñ
noxīū. nausēā adducere. appetentiā celerius auferre. ideo
cū melle edendū. sicq; eius maliciā remoueri eiusdem di-
gestionem tardari. uiscera mollire: q̄bus virtutib⁹ neq; se-
nectuti oīo aduersari creditum est.

**De cōdimentis siue p̄dituris ferculis aut structōi-
bus siue eduljjs: et uerius pulmentarijs. Ca. xxxv.**
p Lurimū seni homini est utilitas et voluptatis vsus
tum olei. tum leguminū iam narratoz q̄ illi cibum
afferūt ex quibus p̄dicte sunt regiminī resumptio apte
nam oleribus nō modo et granis uerū etiā carnibus. oleo.
butiro. melle. piscibus concoctis et oīo pulmentarijs alio
indigentibus pulmentario mira quadā gule solertia vete-
ri nouitioq; inuento in regimine resumptio uti p̄ceptū
est oī tñ cū laetitia nō in domite vallateq; gule indulgēdi
gratia sed resumende senectuti dūtaxat inuātia adducēt
sicuti gñatim imprimis sunt ea q̄ ex reb⁹ sūt lenibus: sicuti
sorbitōes. pulicula. laganū. amilū. ptisana. et hmoi.

De albo pulmentario ex carne edito.
b De contusum appellant qd ex pulpīs p̄cipue vo-
latilij aialium componit̄ ceu galline. castrati galli.
fasiani et p̄dicis. cum horum decoctione quibus lac amig-
dalinū dulce et recens ueluti cōueniens valde. aligari. pul-
pas ex transuerso minutim incidi deinde tundi p̄cipiunt
sicq; laudatissimum habetur in regimine senectutis: ita ut
eius etiam quantitas modica plurimū nutriet. eo enim ve-
luti optimo utuntur in resumptione conualescentiū quoz
et senum eadem est ars. tum temperie sua cū declinatione

ad calidū et humidū. Id vō notū sit natura eorū q̄ ad illius p̄positionem ingrediunt: carnis v3 cuius ex iam dicta natura nota est, et decoctionis p̄cipue pulloz et volatiliū aīaliū iam dictoz cuius est equare humores oēs: magis tñ que pulloz est l3 ea iuscula q̄ ex decoctione gallinarum fiunt alibilia magis sint p̄plexionemq3 Judeo auctore adaptent, conferūtq3 corporis defecti augende pinguedini. Lac autē amigdalaz qd̄ eaz saūch siue succū dicunt, et si graue sit suazq3 dulcedine colerā cōmoneat vt Auicē scribit in hoīe quippe natura atq3 etate calido, in senib⁹ tñ id nō efficere putandū est, quoz natura frigida est relatione iuuentutis succus amigdalinus leuior est corpore amigdale laudatū prebens nutrimentū: l3 modicū, cuius naturam equalem ad humiditatem parū declinē produnt.

De Pane cocto.

P Anem liquore aliquo senectuti p̄ducente p̄coquendū siue infundendū esse iubent: decoctōe p̄cipue carnis alicuius laudatoz aīalium, sicq3 resumēdos esse senes nāe p̄cipue frigide et sicce in autumnō et in regione septentrionali, si enim p̄dimentū hoc ex pane fuerit fermentato p̄cipue tñ loto, sic enim ab eo auferunt fermenti qualitas, siccitas et viscositas, sanguinem fortem et bonū humidūq3 dare macilentis et gracilibus siue extenuatis eorū quoq3 pinguedini conferre, alere, et celerius descēdere ex stomacho, ventrem subducere, tussī et asperitati canne pulmonis mederi inter auctores p̄uenit, eiq3 superaspergere aromata: quoz descriptōem paulo post dicemus. Hic est panis ille q̄ vt testat Auer, post bonitatem cibi excepto pane est panata q̄ in natura p̄ima est equalitati. Huic p̄ima panificia ḡna sunt q̄ oīa l3 firmissima sint auctore Cel. elota tñ quedā frumenti genera imbecillissimis annumerari p̄sūt: vt alica, orizīa, ptisana, vel ex hisdem facta sorbitio

vel pultrícula, et aqua quoque madēs panis, et oīo ea potio
quā ex frumēto ē firmitior l̄ aqua oīi imbecillissima sit.

Sūma diuersarū conditurarū.

f Junt p̄terea cū carne p̄dimenta siue edulia pleraque
in regimine resumptiuo laudata: sicuti in primis au-
ctore Albuchasi edulium ex carne fricta p̄parata cū aceto
sale et aromatis et seminibus calidis digestionē p̄ducenti-
bus senibus nature frigide et humide hyberno vernoque
tempore conueniens, appetentiam enim cibi excitat, au-
fertque eructuationem, humores attenuat et pituitā scindit.
Edulium quoque ex carne et ouis compositum, et quod ex
carne et orizia lacte, zucaro, et pinguedine gallinacea cum
aromatis earundem virium produnt, alimentum enī dāt
temperatum omni etati conducens: precipue tamen natu-
ram habentibus equalem hyberno tempore et in regione
temperata, nā depurare intellectū, delectabiliaque somnia
inducere scribit Albuē. Orizia quā et milium cū lacte p̄parata
p̄cipue caprino puro p̄similis virtutis ē: nā alimentū pre-
bet iuuatius valde oī nature tempate oīque etati precipue
tū verno tpe et in regionibus tempatis: quod et si orizia et mi-
lium sicca sint: eorum tū siccitati humor lactis aduersat: ita ut
resultans ex eis ad mediocritatem tendat que cū zucaro
esa celerit p̄coquunt, p̄hibentque opilatōez adducere. Sūt
p̄terea huius summe (ut scribit Albuē) edulia ex carne
cū aceto in vase sillem p̄cocta: cuius orificiū creta siue pa-
sta obstruit, quā senectuti estiuo tpe et in regionibus calidis
vtilia esse affirmat: nam stomacho flegmatico subueniunt.
Ea nature tempate ponit in calido et frigido declinā tū
ad siccitatem, flegmaticisque scissura sunt. Decoctio cicep se-
minibus nature frigide verno tempore et in regione septen-
trionali idonea est: nam aperit et mundificat venas capil-
lares, epas, meatusque vrine, preseruatoque ab arenulis et cal-

culo quibus frequenter affligitur morbida senectus. De
coctionē hanc sic facito: cicera ipsa ponderis libe vni^o in
aq̄ dulci fluuiatili ponderis libraz viginti p noctē remol
lito. ⁊ in eadē aq̄ in qua infusa steterint die sequēti incoq̄
to pluribus feruorib⁹ facili ⁊ lenta decoctōne. deinde col
lato: cuius collaturā p̄cipue plurima nō precedente deco
ctione senī instāte hora resectiōis cū salis. modico ⁊ aro
matis esui dato. est quippe edulsi⁹ hoc cibus medicinalis
senectuti plurimum conducens. humiditate enim cicerum
baurachia cum caliditate subtili expansa in superficie cor
ticis eoz per feruorem derelicta in aqua. redditur a qua
illa abstersina. lotiua. opilationū tam precordioz q̄ nutri
tuoꝝ ⁊ meatuū vrine aperitiua. calculi p̄minutiua. visce
ruq̄ mundificatiua vt Jobes Nazarenus auctor est. q̄a
tamen sitim non aufert cū seminibus papaueris corrigē
dam. Si autem aqua illa vltiorem recipiat percoctiōez
quoad acquirat mediocritatem inter tenue ⁊ iunctum sit
cibus laudatus ad egritudines flegmaticas. vex oportet
vt collatus prebeat. ex ciceribus aut a quibus iā expolia
ta fuerit nitrositas iuscula fiunt venerem concitātia q̄bus
corpis pinguedo auget. carnis color viuīdus efficit. edu
lū aliud carnem aialis alicuius in resumptiūo regimine
laudatā minutim precipito: in decoctiōezq̄ carnis laudati
chimi p̄coquito: q̄d quia pinguedini confert. sanguinēq̄
dat equalem. mirū in modū laxitudini ab exercitatiōibus
supuacuis siue a p̄cubitu frequentiore siue ab accidenti
bus aīe euenientibus. concoctōez quolibet mō retardan
tibus: sicuti sunt langor. ⁊ timor. vtile est: nam maior pars
sube carnis illius eo mō p̄parate decoctioni p̄miscetur in
eāq̄ p̄mutat ideo facile est virtuti imutatiue eā in sangui
nē p̄uere ⁊ exinde corpus resumī. p̄ q̄d senibus nā tē
peratis in regiōib⁹ tempatis verno p̄cipue tpe p̄cessus ē.

eduliū ex carne fricta prius, deinde cū acetosis prepatum
et dulcib⁹ q̄ subfrīra dicunt senes nāe frigide hyberno tpe
et in regiōe septētrionali pcessit; nā stomachū hñtibus hu
midū subuenit, virtutē memoratiuā reparare affirmat, ideo
et quibus accidit obliuio idoneū esse, eduliū suffrīxū assa
tū plurimū est alibile, inanitū senem replens, humorem in
sanguinem celerius puerrens, atq; virtutē vitālē reparās
Eduliū ex carne cocta et ouis simul mixtis que ziburbegi
arabes appellant earundē viriū est. Cocetū q̄ ad somnū
reparandū senectuti restaurāde aliqñ pducit, est enī co
cetū genus edulij ex melle et papauere factū. Sūt q̄ edu
lia ex ouis et butiro facta siue per elixatiōem siue p frictio
nē in patellis et horū precipue que ex ouoz vitellis absq;
liquore, albo butiro, aromatis, et zucaro, alimentū laudatū
calidi et humidi. Neq; silentio inuoluantur in regimine re
sumptiuo iuscula decoctione laudate carnis cum liquore
aliquo dulci vel austero condita, Sūt et alia generosa ob
sonia; sicuti mirtata, saluiata, Alia vulgaria; sicuti rapata,
alleata. Huius generis etiam est intrita, i. cibus de alleato
mortario factus, Et apud romanos nre etas glorioza can
lata, quoz oīm aliqua senes vt iuuantia vesci iubēt, Ad
ventris senioz subductionem neq; preterire fas est edu
liū ex oleribus ventrem lenitibus oleo siue butiro aut
quouis vinctuoso et sale compositū quo vescant senes in
primis mensis, olera autem ad hoc idonea sunt blitis, ane
tū, petroselinū, apiū, malua, mercurialis, et que hñt
vlus rationem.

De Moreto cuius sapor ad
intinctus senioz cōmendatur.

Huius vsum inuenit ingeniosa gula embamatibus
idoneis, i. amersis ad intingendū panē in eis ap
tū excitāde appetentie vl' voluptat' grā, eis enī docemur

necessario, alimento delicias imiscere. quorum usum etsi in regimine sanorum corporum Cel. dānauerit tanquam inutile sic et condita omnia, tamen quia plus cibi propter dulcedinem assumitur: tamen etiam et quod modo par est assumptum egrius concoquitur. attamen in regimine resumptiuo seniorum precipue quorum appetentia fere mortua est perquam utilia esse est res non ignota. quorum varii sunt modi in regimine resumptiuo non repellendi: quos variari oportet iuxta temporum anni, seniorum naturarum tam sequeutiu formam quam materiam, regionum et aliorum his que annectunt differentias: sicuti sunt que conficiunt saba siue defruto: quod eo valentius est quo magis incoctum est, melle, zucaro, aut vino, huiusmodique succis dulcedinis attinentibus, aut ea que commiscunt succo vuarum acerbarum, granatorum, citrangulorum, citri, aut limonis, tartari, aut herbe acetose, seu cerasorum paruum acris siccificorum, siue ipso aceto et huiusmodi succis, austeritati, ponticitati, acredini, aut acetositati attestantibus, quibus etiam annecti volunt succos siccificos sicuti est mirtatus ipsum. plerumque enim commendat sapor adinctus additis mirtis: ut refert Plinius. His itaque liquoribus additis aromatis, amigdalibus, vel asso pane, nucleis, alleis, vel acumine aliquo et oleribus ceu serpillio, menta, ozimo, pullegio, origano, salvia, sansuco, et similibus seorsum vel coniunctim voluptas cibis affertur: quorum usus laudatur in regimine resumptiuo sic et obsonia plerumque.

¶ Descriptio specierum aromaticarum regimini seniorum utilium. Ca. xxxvi.

a Uteri vires senectutis atque eiusdem calorem innatum excitatum reparari scribunt pitiores usu aromaticum. fierique humiditatum serosarum que plurime sunt in senio presumptionem nec minus aduersari nonnullis accensibus senectutis comitibus, dicere Avicenna, quod zinziber et aromata sunt ex eis que senioribus preferunt: si tamen in eorum usu obseruetur ut quantitas ea sit qua

duntaxat calfaciant et concoctioni conducant; non autem ea
qua corpus desiccant, iam enim ex determinatis innotuit ali-
menta senectutis humectantia esse oportere, ab aromatibus quoque
corpora senilia non patiuntur nisi virtute calefaciendi, concoctio-
nemque reparandi, non autem solum siccandi. Quod etsi plura
sint aromata regimini senectutis accommodata; attamen saluta-
rem hanc mixturam laudare magis in hunc modum: Cina-
momi accipito electi, boni, scilicet odoris, acuti saporis, sine mor-
dicatione, coloris non mixti, suo odore omnem alium obumbrantis,
partem siue terciam mediam zinziberis, galange, piperis an-
drac, ij, croci drac, i, gariofali nucis muscate an-
drac, s, su-
cari albisimi vn, i, et semis, singula hec separatim subtilissime
tridito, deinde misceto, quod per coadiendis senum edulibus utilia
sunt, in quorum tamen usu brevis est ratio nature senis, regionis, exer-
citiij, artis, temporis anni, et aliorum que istis continuantur, quantum autem co-
positio hec in regimine resumptivo idonea sit inspecta na-
tura simplicis cuiusvisque eam ingredientis facile est co-
gnoscere.

De Cinamomo.

Cinamomum calidum in fine gradus secundi ad terci-
um usque, siccum vero in eodem hilaritatem inducere asse-
uerant, iuuari autem ad hoc aromaticitate sua et fortitudine
cum tenuitate Auiet. scribit, ita ut conferat etiam iuuamen-
to tiriace, virtutis est attractiue atque aiptiue, aduersari pu-
tredini, et corruptionem iam factam rectificare, corizemque
plurimum et obscuritati visus mederi, pectus lenire, et a sup-
uacuis purgare, tussim auferre, opilationes epatis apire,
stomacho subuenire, ita ut humorem in eo congestum siue
aliunde defluxum exsiccat, et omnino vtriusque stomachi
vix et epatis concoctioni opitulari, dolores renum inhibere,
Scribit Auerrois quod cum cinamomum ex medicinis sit in qui-
bus inueniuntur aromaticitas, stipticitas, et acumen (quod omnia
naturam illius insignem ostendunt) corroborat etiam omnia

Cinamomum

membra. neq; emulatur alteri; tum aromaticitate; tuz etiā
virtute resistendi putredini ⁊ corruptioni precipue stoma
cho contingenti. Galienus quoq; in libro experimentoz
auctor est cinamomū rem vtilissimā esse ad stomachi frigi
ditatem; quam cruditatem dicunt; ita vt purget humores
in eo existentes mira quadam eius proprietate vt liceat
fateri illud versificatoris:

Non morietur homo sepe comedens de cinamomo.

Serunt q; ipm venenis sua virtute tiriacali aduersari.

De Zinzibere.

3 Zinziber calidū graduarunt in fine gradus tertij; sic
cum vō in secūdo. conferre obliuioni virtuti memo
ratiue eius operationem augendo subuenire. humoresq;
in partibus capitis ⁊ gutturis atq; visus obscuritatem ab
stergere. concoctioni opem prebere inter auctores conue
nit. Auicenna auctor est zinziber exsiccare humores sto
machi accidentes ex esu fructuū sicuti sunt melones ⁊ si
miles. stomachum excalfacere. opilationem epatis apire.
alio imperare Isaac affirmat. ⁊ omnino est de conferen
tibus in reparatione digestionis senectutis ⁊ venenosoz
mor sui.

De Galanga.

e Am calide ⁊ sicce nature in gradu secundo ad ter
tiū vsq; posuere. attenuatiuā. inflationū dissolutiuā.
balitum iocundiozem efficere. in regimine sensū idoneam.
nature precipue frigide ⁊ humide hyberno tempore ⁊ in
regione frigida. concoctioni stomachi mirū in modū auxi
liari. eligenda est radix crassior.

De Pipere.

b De calidum etiam ⁊ siccuz fm tria eius genera ad
gradus vsq; tercij finem scribunt. cibi appetentiā ex
citare. inflatiōes crassas dissoluendo exterminare fm oēs
eius species. humores in stomacho congestos ⁊ in parti

bus illi adiacentibus ad infima propellere Judeus refert
Quare et sensu non inutile: precipue quia etiam eius mo-
derato usu refrigeratis nervis, tussi antique, ventris tor-
minibus medetur, urinam citat, et omnino habentibus na-
turam frigidam utile habetur.

De Croco a Corico oppido

Lecilie nuncupato.

n Naturam croci calidam in secundo: siccam vero in pri-
mo scribunt, rebus cordi et spiritu vitali robur affe-
rentibus annumerat: nam letificat, illuminat, dilatat, et so-
lidat eorum substantias ut Avicenna inquit, adiunatur autem
ad hec omnia aromaticitate, stipticitate, dissolutione plu-
rimum in eo dominantibus ad quas sequitur digestio, stoma-
cho quod utile est: nam virtuti digestivae producit, stomachum inco-
riat ut ait filius Serapionis, sua purgativitate, et fortificat epa-
turam citat, venerem stimulat, colorem meliorem efficit,
propterea quod delet acetositatem stomachi illam precipue quam facit ap-
petitum, replet cerebrum: ita ut vino commixtum iebriet, visum obte-
nebrat et sensus, itaque regimini resumptivo idoneus est, quia
tamen appetitum cibi aufert cum alijs aromatis in pauca quantitate
sit eius usus, nam nimio usu letificat donec faciat insaniam:
imo frequens eius esus dilatat spiritum et movet ad eum donec
occidat, eius dosim ad hoc Avicenna non ponit: verum Jobes Se-
rapionis drac. iij. assignat.

De Sariofilo.

e Ius nam calidum et siccam ad gradum usque iij. posuere,
iocundioris odorem corporis efficit, visum abstergit, vo-
mitui et nausae adversatur, stomacho et epati idoneum.

De Puce Abuscata.

b Anc quod calidum et siccam in fine gradus iiij. Abusa producit
halitum iocundioris efficit, visus reparat, ori stomachi
epati leni idonea est, vomitum propeccit, appetentiam cibi suscitatur.

De Fructibus. Cap. xxxvii

Quoniam fructibus plurimum delectationis gratia vescimur a frumine appellat que est eminens pars gutturis qua alimentis fruimur: ideo eorum naturas quibus communi hominum esu uti consuetum est deinceps dicemus: ut eligantur hi quos in resumptiuo regimine laudant ab eorum horariis exordiendo.

De fructibus horariis et precipue de melonibus et Cucurbita.

S Alienus auctor est horarios fructus grecos appellare non eo solum quia fiant in hora anni quam greci dicunt tempus caniculare in quo oritur stella canicula. quod tempus est dierum quadraginta communi computatione descriptum a. x. die. quintilis. ad. xx. usque sextilis mensis: sed ideo horarios dictos ut qui reservari diuturniori tempore eorum natura non patitur distinguantur ab aliis fructibus quod ad reponendum sunt idonei. Sunt autem hi horarii fructus sicut melo siue pepo. cucurbita citrullus. et battheca: qui omnes etsi communi medicorum consensu humidi sint facile conuersiui in eum humorem quem in stomacho exuberantem inuenerint. ratione tamen nature eorum in flegma facilis sit transitus. igitur ratione ebullitionis in coleram ut plerique volunt: qui cum non digerunt stomacho sunt noxi. vomitum. fluxum ventris. intestinoz tormina. inflationem. et rugitum. cibique abominationem adducunt: precipue alijs commixti alimentis et omnes sunt putrescibiles. maxime imbecillissime ut ait Cel. facile ex corpore segregabiles. finem ventris secedentes et horum precipue qui aliquid nitrositatis habent et absterionis: sicuti pepo cuius gratia urina mouet. Sintque mali chimii propter quod in regimine resumptiuo non omnes concessi. melonem tamen dulcem senibus maxime flegmatice in autumno et in regione temperata Albuchasis concedi iubet. senibus inquam precipue itineribus defessis vel quolibet alio modo calfactis

*de mellone
et pepone*

nam septicam, i. refrigeratorem vim habet cum nature potius
natur frigide et humide ad gradum usque. ij. frigiditate humi-
ditati subdominante, quare et lassitudinem, inflammationem
et calorem sedat. Post cuius esum vinum non convenire
Auiç. auctor est: sic neque post esum fructuum humidorum, cui
subsecuta etas alacriter vino meratio assueta congaudentes
contradicit. Aut enim vinum post melonis esum ad contem-
perandam eius frigiditatem convenit, aut si non convenit me-
lo nature calide graduatur: sicuti de quadam melonis spe-
cie Albuchasis scribit, qui dulcis est valde, maturus, ce-
leriter ad venas penetrans, febres videntes adducens
in regionibus galieni non compertus. Post cuius esum
sirupus acetosus aut orizachara salutaris est. Preceptum
tamen est melonem stomacho ieiuno ab humoribus vi-
tiosis purgato edendum esse, differendamque aliquanto tempe al-
terius alimentum insumptionem et post eius esum deambula-
tionem iuvare: quod si cum seminibus et eius medulla eda-
tur magis abstergit, estque ad arenosos renes et vesicam va-
lentior. Melonis frequentem esum modum excedentem dam-
nare, colicam enim adducere Rasis scribit nervisque sui hu-
miditate inimicari confessum est. Cucurbita Romanam non
ingredi in medicinis neque refrigerare neque calfacere sed so-
lum delectationis gratia administrari Auiç. auctor est. Cri-
sippus vero medicus eam damnabat in cibis, stomacho tamen
excalfacto, precipue utilissimam esse inter auctores conve-
nit percocta aut condita. Unde Celsus cucurbita elixa
stomacho idonea est et refrigerat, rebusque alium mouenti-
bus annumeratur, in regimine itaque resumptivo aliquando re-
cipienda est aromatibus condita.

De fructibus non horariis et imprimis de Ficu.

I Item fructus de quibus paulo ante habitus est ser-
mo humidi chimi sunt: ita contra qui non horarii sic

*meloni frequ
esum
Cu. urbida*

cam cōinaſſationem habentes manſuum ſolidum ⁊ terre
ſtre alimentum dare ferunt. qui vō ex eiſdem humidā. hu
midum. paucum. tenue. facile a corpore ſegregabile. hos
vō fructus ſurculorum appellat Celfus : quorum omniū
eius ⁊ peritiōrum conſenſu. vne. fici. nuceſ. ⁊ palmule va
lentiores ſunt id eſt plurimū alenteſ hiſ que poma ab opī
mo id eſt fertilitate dicta proprie nominantur. atq; ex hiſ
hiſ firmiora que ſuccoſa q̄ q̄ frigida ſunt. Ex qbus omni
bus pre fructibus alijs fico in reſumptiō regimine per an
thonomaſiam ſeneſ veſci preceptum eſt. recenti quidem.
ſiue viridi. complementum maturitatis habente. ⁊ horum
precipue alba quam glubire id eſt corticem detrahare pre
ſtat. eo q̄ cum eiſ temperie declui tñ ad calidum in me
dio gradus primi ⁊ equalitate fere in humido ⁊ ſicco cuſ
tenuitate eiſ in modo ſubſtantie. celeritate maturitatis.
⁊ penetratiōe in pectore ⁊ ſtomacho imo i toto corpe cū
difficultate corruptionis eiſ in regimine ſenū nature
frigide in autumnno ⁊ in regione temperata apud medico
rum peritiōreſ in magnis laudib⁹ habetur. Cuius cutiſ
ſiue cortex eſtſ concoctionis ſit difficiliſ. grana quoq; ſiue
ſemina nutrimenti nulliſ ſint; caro tamen eiſ alibiliſ eſt
alucq; imperat. Diaſcorides auctor eſt ſicuſ ſitim auferre
quod verum eſt de ea ſiti cuius cauſa eſt ſaliſ ſlegma vt
inquit Auicenna. ſudorem prouocare. a veneno preſerua
re. ⁊ omnino pre cunctiſ fructibus cum ſui bonitate pro
xima eſt ad hoc vt non noceat. ⁊ in nutriendo valentior.
precipue ea que permatura eſt. proxima ad hoc q̄ inare
ſcat. Ficus rubea poſt albaſ magiſ laudata eſt. deinde ni
gra plurimum matura. ⁊ horum omniū que duricōzia nō
eſt. Sunt autem regiones nonnulle optimam ficum feren
teſ : ſicuti agrum tuſculanum ad victum optimam ficum
ferre Marcus Varro ſcribit. Siccam autem ficum rotun

ditati attinentem quam tartarosam Albuchasis nūcupat
vt conducentem regimini resumptiuo recipiendam iubet.
eorum precipue senum quorum natura frigida est verno
tempore ⁊ in regione temperata, fici namq; sicci natura ca
lida est fere in principio gradus secūdi, sicca vō in medio
primi ceteris fructibus magis alibilis magisq; inflationis
habens, aluo imperās, arida ⁊ viridis; sed magis viridis.
Scribit Auicenna q̄ eius alimentum lic; nō existat in ro
bore nutrimenti carnis ⁊ granorum; est tamen vehemen
tioris roboris nutrimento omnium aliorum fructuum. Fi
cus sicce caryce a copia nuncupate eo q̄ vt aiūt sunt, xx.
aut, xxx, in vna massa, pectori, dorso, renum extenuationi,
asperitati gutturis, opilationibus epatis ⁊ splenis, reni
bus arenosis vtilēs assueuerant, depurant enim ⁊ aperiūt
non tamen libere sunt ab inflatione ⁊ ventositate. Lenio
ris substantie omnibus alijs est ficus alba cuius chimū eo
laudatorem Isaac Israelita affirmat quo cum nucibus
erit illius esus, deinde cum amigdalīs, sic enim minus in
flat, Veruntamen sanguis genitus ex fico; precipue sicca
non omnino bonus est. Propter quod vsu eius fiunt per
diculi in corpore, propellit enim nutrimentum ad superfi
ciem corpis, excalfacit insuper, sitim inducit, noxia est sple
ni, ⁊ epati duritia aut tumore incrassatis vt Albuchasis
refert. Hec namq; duo membra natura quadam appetunt
dulcia, eaq; celerius debito attrahūt a stomacho ⁊ ab his
que sunt natura eis similia que attracta cum digestionē in
completa opillant meatus eorum ⁊ ita crassities eorum
augescit. Signum autem huius esse aiunt q̄ in epati
bus animalium que ficis vescuntur apparet crassities que
dam cū bonitate saporis illorū animalium ⁊ pinguedine,
sunt enim aues ille plurimū alibiles quoz esus venustatē
coloris affert, ficus enī dicta est quasi ficosi grece, i. quia

epar increffat, primi fici apparentes in arboze quos grof-
fos dicūt; z sunt fici flores oīo repellendi, sunt, n. prauī nu-
trimenti z humidi illaudata humiditate superuacua.

De Qua ita appellata q̄si vuida; q̄a intrin-
secus est hūore, succo, z pinguedine plena.

i **Alter** fructus ficus z vuas ope quasi capitales ma-
gis oībus horarijs alibiles, minimeq; cacochimos
eē Gal. pdit. Quaz autem cum multa sint genera, ex pre-
coquis, purpureis, duracinis, dactileis, ceraneis, cydo-
nis, eam in regimine resumptiuo precipue senioz nature
frigide in autumnno z in regione septentrionali cōmendat
Albubasis que alba z permatura est, magna, corticis te-
nuioris, aquosaq; z precipue ea que postq; lecta est die-
bus aliquot corrugatis iam azimis ita vt flaccescat; nam
alia que eadem hora qua legitur ad esum venit laudatioz
habita est, in primis mensis edenda est; nature calide in
primo; humide vō in, ij, ponitur, laudatum alimentuz pre-
bens, stomacho idonea; aliū mouet precipue recens pin-
guis, alimentum eius simile est innocentiusq; non minus
q̄ id qd̄ ficuū est; excepto qd̄ vbi ficus dūtaxat in stoma-
cho aut intestinis inflationem facit. Qua in omnibus di-
gestionibus ventositatē adducit vt Auerrois scribit, vna
etfi copiosi sit alimentū; minoris tñ q̄ ficus; q̄ etfi celerius
ex ea augescāt corpa, alimentū tñ eius non est mansiuū et
compactū sicuti id qd̄ ex carne fit imo laxum fere z vanū
sue imansiuū, aliena est stomacho, inflatq; p̄cipue recens
sitim adducit, ideo cū granatis acetosis edenda est. Scri-
bit Auicenna eā noxiā esse vesice; quod de passulis nō
audiendum est.

De Passulis.

b **Arum** proportiōez ad alias vuas silem scribit Gal.
pportiōi ficus sicce ad virentē ficū, sunt, n. i calore

temperate vt Rasis inquit; vel saltem nature calide ⁊ hu-
mide, digestionis celeris, si (vt decet) masticenē in regimi-
ne resumptiuo plurimū accommodate senū precipue quorū
natura frigida est hyberno tpe ⁊ in regione frigida, eligi
volunt eas q̄ nigre sunt, parue, tenuioris corticis, carnose
pingues, dulcedinis pure sine arilis, ⁊ corinthiaz passu-
larum sua gloria est, earum vires sunt plurimum alere,
humiditates mūdificare, aluo impare, stomacho sunt ma-
gis idonee, ficis, pectori, ⁊ pulmoni salutare eorum vi-
tīs medentur, renibus, ⁊ vesice, vt est apud Auicena
nam; epati precipue peculiariter subueniunt, malam eius
complexionem remouent, eidem dant alimentum lauda-
tum, opilationem nequaquā inferentes quā adducunt da-
ctili, ideo medentur fluxui epatico lotiuo difficili, Refert si-
lius Serapionis passulas tardius recipere putrefactionē,
ex totaq; eoz substantia epati puenire operationesq; vini
earū debiliores esse operationib⁹ alioz vinoz ⁊ poni po-
test loco alterius vini, q̄ tñ sanguinem comburūt vt inqt
Albucasis; precipue cū eaz elus sit imoderatus auctore
Iudeo, ideo cū citrullis recentibus eis vesci oportere.

viros passulaz

De Dactilo.

c Am dulcis fuerit dactylus maturitatem ppletā at-
tingēs quem cariothū Gal. appellat seniorib⁹ natu-
re frigide ⁊ humide hyberno tpe atq; in regionib⁹ septen-
trionalib⁹ utilis est, cuius natura calida est ⁊ humida ad
gradū vsq; ij, magis digerit siccis ficis, magisq; urinā mo-
uet, laudatior est cuius ortus est in regionibus calidis; nā
dulcissimū ⁊ viscosum celerius digerit aluoq; imperare p-
dunt, lz parū sit eius alimentū, Galienus auctor est opti-
mū eum esse q̄ nascit̄ fm palestina siriā in ierico, humid⁹
sicco deterior putat̄, Scribit Theodorus priscianus da-
ctylum esse alibilem, ventrem tñ astringere, ⁊ stomacho ad

uersari, epati opilationes inferre, caput apostemare, malisq;
chimi esse, emorordes insup et dolore capitis adducere,
crassi sanguinis generatiuū, digestionisq; difficilis Iudens af-
firmat, pp qd cū papauere et aq rosacea vascendū iubēt,
post cuius esum laudate sunt lactuce aceto condite,

De malo qd grece Melum, i. dulce dicitur
e **Si pomorum materia imbecillissima sit** Cornelio cel-
so auctore et oīo pomū quodcunq; accidū vel acer-
bum mali succi sit: malū tñ dulce in regimine senum natu-
re calide omni tempore et in omni regione laudatur, eius
namq; naturam humidā esse in medio gradus primi cū ten-
dentia ad caliditatem inter auctores conuenit, cuius spe-
cies varie sunt cen matianū sic nuncupatū ab Hispanie lo-
co ut inquit Isidorus; cui peculiare est cor exhilarare, vi-
resq; eiusdem reparare, adiuuant aut ad hoc eorū aroma-
ticitas et dulcedo, estq; in semita alimentī et medicine ideo
confert spiritui ipsū, tum nutriendo temperando, tñ etiā
rectificando sua pprietate ut est apud Auicennā, Est pre-
terea et huius generis pomorum id qd Hierosolymitanum
est; qd oībus alijs speciebus temperatius putauit Albuē,
deinde quod lesbanū focanū et malcium, Auicē, tñ ex ma-
lis temperatius dixit ascanū, cordi enim idoneū est preci-
pue redolens de senī, in climatib; vō nostris ante hec no-
stra secula precipue stomacho idonea habita sunt sic malū
orbiculatū ut Celsus pdit, scandianū, amerinum, appianū
ab appio et claudia gente appiana cognouit ut refert
Plinius; qd et Paulus in maximis laudibus hēt, Sunt
enim mala appia pdulcia qbus abundat Roma cū adia-
centib; locis, quorū laus est cōiter vulgata; Dia mala ma-
la pter mala appia, Odor est his citoneorū magnitudoq;
Post illa accedūt et mala rosea qd Bononia et Roman-
diola abundat, Repellenda sunt calamana; qā nō pdulcia

quecunq; tñ ex his vebementis sunt dulcedinis tempera-
mento accedentia si decocta fuerint sui aromaticitate sto-
machũ precipue calidũ roborant, anime leticiã afferunt ⁊
cõtinentiã vt ait Albuchasis: decorãt, suiq; odore cordis
cerebri virtutem totonitam habent .i. confortatiuam, sic
enim appellat Cassius felix, Quia tñ quorũlibet malorũ
alimentũ deterius est quolibet alio fructu Rabi Moyse
auctore eo q; sui proprietate ventositatem inducũt neruis
⁊ lacertis: cuius dissolutio difficilis est, propter quod do-
lorem neruorũ inducunt ⁊ proprie ex eis vernalia vt Auic-
enna prodit: cum zucaro vel melle rosatis vescendos in-
bet Albuchasis.

De Piro.

Piri alimentũ senibus nõ modo imo etiã valentibus
onerosum est: nisi dulce fuerit, aromaticũ, sapidũ, ⁊
fragile fere veluti aq; zucari coagulata aut ⁊gelata, nõ are-
nosum, laudati qñ purpurei coloris, iocũde olens, corticis
tenuioris, pmatũ. Pira, n. his dotibus decorata sunt in
qbus nõ est nocumentũ vt Auic. scribit, stomacho idonea
vt ait Celsus qle crustuminũ aut menianũ est, Item pira
q reponunt tarentina atq; signina, nostro aut seculo sicuti
pira glaciale pmatũ: de quibus Poeta:

Et glaciale pirum sese cõmendat vbiq;

Deinde sunt musea ⁊ sementina, ⁊ pira ricarda Rome sic
appellata plurimũ galacialibus similia, priscis tamen tem-
poribus in magnis laudibus habebantur pira dolobellia-
na, crustumina, regia, veneria, volema, veniana, laterisia-
na, decimiana, laurea, mirappia, nature frigide graduatur
in gradu primo sicce vñ in secundo, etsi glacialia humidit-
ate plurima exuberet. Scribit Iudeus pirũ stomachũ cor-
roborare in vltimisq; mēsis esum sitim sedare ei⁹ pprietate
neq; neruis inimicũ rōne stipticitatis ⁊ aromaticitatis eius

fungorum malitie peculiariter aduersat. Quia tñ colicam
passionē ⁊ interanea tormina adducit post eius esu ⁊ aleis
vescendū esse Albuchasis iubet. in regimine resumptiuo
damnanere pira nisi aut paruo esu aut decocta siue condi
ta. post quoz vsum 3inzibere p̄dito vescantē senes.

De malo Cottoneo; siue cydoneo.

C Ottoneū etñ nature sit frigide in fine gradus. i. sic
ce vō in principio gradus. ij. in regimine tñ resumpti
uo cū dactillis mellitis per matuz esum senibus colericis
in oībus t̄pibus ⁊ regionibus concessum est. humorem. n.
dat eis frigidū. nām lenit. vrinā citat. per accidēs tñ sicuti
testatur filius Serapionis eo q̄ ventrem astringat in pri
mis mēsis sumptū. neq̄ in stomacho egro corrumpit q̄to
minus in stomacho sano. colicā non facit. asmati. pectori.
gutturi. ⁊ asperitati cāne medet ⁊ pprie eius seminis mu
cillago. sanguinis sputū cohibet. ⁊ oīo singulare est cotto
neo preter alia mala stipticitatis esse amplioris. chimūq̄
magis māsiuū dare. imaturū tñ cibi appetentiā ⁊ digestio
nem facere. ⁊ oīo stomachi vires augere atq̄ alere The
odorius priscianus p̄dit. eiusq̄ succo stomacho euersiones
procurare ⁊ nauseam cohibere. ⁊ oīo est stomachi tonati
con. i. cōfortatiuū ⁊ corroboratiuū; precipue ne humores
vitiatos aliunde recipiat. Scribit Auiē. assata cottoneo
rum laudatiora inuantioraq̄; eo q̄ in vltimis mēsis aluo
imperant. in primis vō aluū astringunt. corporiq̄ iocundi
tatem asferre Iudeus affirmat. Iubet Auiē. eos in hunc
modum assandos; cydonij medutuliū auserto. seminibusq̄
abiectis melle ⁊ zucaro eorum concano repleto luto vel
quis p̄simili sicuti stappa infusa circūuoluto ⁊ ita sub cine
rib⁹ p̄coquito.

De Granato siue malo Punico.

G ranato q̄d ⁊ punicū malū circa Carthaginē no
men sibi vendicat ex oī eius spē dulci q̄d apyrenū

prisci medicorum appellarunt in regimine resumptiuo senis
nāe equalis tpe autūni in regiōibus tpatis vti pceptū est
Eius nāq; nā calida fert et hūida cū tramento: l; Aliū, id
frigide et humide graduarit in gradu, i. alimentū pbet lau
datū l; modicū spū naturali in epate exnti vtile prodit: tū
bonitate cū dulcedine sua: tū etiā mira quadā pprietate, si
cū pane mandit panis corruptiōez cohibere in stomacho.
aspirati gutturis et tussi mederi, pectus lenire et corrobora
rare Albuū, affirmat. Creditū est dulce granatū venerem
excitare, laudatius est crassius facile excorticabile hispa
nū et pprie valentianū, gailetanū, et quodcūq; circa Nea
polim, Tiburtinū, Florentinū, Refert Theod. Prisc, ma
la granata aphra ventrē astringere, oculisq; pdesse, dulce
granatū inflāmatiōem inducit pcpue in stomacho colerit
co: pp quod sepe numero nocet acuta captis febre, ideo
cū granatis acetosis edendū iubent.

De Malo Citreo, Arantio et Limone.
b Os fructus q̄tum pposito attinet in regimine re
sumptiuo recipiant fm semitā alimēti: nā in eo q̄ re
dolentia sunt senibus vtilia eē q̄maxie est res nō ignota,
flagrāt, n. odorē hūane nāe q̄maxime pformē, rectifican
tem etiā corruptiōem aeris et pestilentia vt ait Aliū, lau
datissimū itaq; habet citrum in resumptiuo senioꝝ nature
frigide hyberno tpe et in regiōibus frigidis: si vt decet cō
diat, eius naturā in toto resultantē ex ptiū naturis equa
lem ponit, corticem vō calidā in, i. siccā in, ij. et si Aliū, in
libello de viribus cordis eā calidā eē et siccā in, iij. cui ap
propinquāt foliū et flos: l; sint eo tenuiora, eiusdē carnem
calidam et humidam in primo, acetositatē siue ipsius suc
cū frigide et sicce nature ad gradū vsq; tertiū, semen cali
dam et siccū in secundo, id ex eo quo vascendum est in re
gimine resumptiuo sunt cortex et caro zucaro aut melle cō

dita: nā ipsius cortex se sola sui duritia nō digerit. carnem
vō eius stomacho aduersari. Inflatuā tarde pcoctiōis sa-
cientē vtentē se possidere colicā ferūt. ideo cū alimuri siue
salsamento vesci iubēt. scribit tñ Auicē. q̄ cū melle p̄dita sa-
lubrior est: nā sui aromaticitate stomacho subuenit. virtus
tiq̄ digerenti opē p̄bet. gutturi ⁊ pulmoni salutarē dicūt
corticē citri balitū iocundiorē efficere. cordi auxiliari. ani-
mā exbilarare. tiriacali quadā p̄prietate adiuta caliditate
a putrefactione p̄seruare p̄fessum est. semen citri venenis
mederi. folia stomachū ⁊ viscera corroborat postea flores
ipsius: citro vnice vascendum esse ita vt non cōmisceatur
cibo ante se neq̄ post se Auicenna iubet. Cetro milū vō
siue citrangulū (q̄ malū arantū puto) fructus est cuius
acetositas in ceteras eius p̄tes fere sola in vsū venit via
alimonie in regimine senū nature calide ⁊ sicce est iūo tpe
⁊ in regionibus calidis laudata p̄cipue ex eo dulci. neq̄
tante frigiditatis credit quāta ea q̄ citri ⁊ limonis. ei⁹ aut
cortex similis fere nature in caliditate cū cortice citri vel
forte calidioris ⁊ minus sicce imo humidioris. caro cali-
dior carne citri: quā rem amaritudo in ea sensata ostēdit.
qualis non est in ea que est citri. vtraq̄ zucaro ⁊ melle cō-
dita senioribus idonea sunt non minus q̄ que citri. Inter
auctores raro p̄pertū est de hoc malo fieri sermonem. nō
enī est malū medū siue persicū de q̄ Virgil. in geor. scribit
Feliciis mali quo non prestantius vllum. Neq̄ est malū assyriū de quo Plin. sermonē fac. nā Aba-
crobius auctor est de malo citreo eos intellexisse. h̄ est ci-
trangulū de q̄ Auicē. in. iij. canos. c. de cura variolaz i de
scriptōe syrupi cuiusdā. Limonis iudiciū i nā ⁊ p̄prietate q̄
ad iuuatā ⁊ nocētā fere p̄sile est iudicio citri. de q̄ limo-
ne p̄ter Albuē. in baldach. ⁊ Auicē. in. i. sen. iij. canos. c. de
cura febriū acutaz neminē ex p̄riorib⁹ determinatē legi.

De Coccimelo siue Pruno.
a **D** ventris subductioe; prunū z puenire senioribus
Sal. auctor est: l3 eoz colericis refrigerij grā etiam
cōcedi liceat. frigida enī eoz est natura in. ij. gradu. hūida
aūt in. iij. facile intus viciat. eligi volūt pitiores ex ingēti
turba prunoz. versicolor. nigroz. cādīdātū. atq; borde
arioz z asininoz: vt laudatioz nigra. z adhuc pmedatio
ra cerina. purpurea ue: q̄ damascena a syrie damasco co
gnoīata sunt. z hoz q̄cunq; pplete maturitatē sūt. eisq; aū
cibū vesci pceptū est. post quoz esuz humectatū aquā mel
lis epotare aut vinū de passis seu dulce iubet Auicenna.

De Ceraso.
a **U**lcis cerasi sicuti z prunt etsi frigide z humide na
ture sint vsq; ad. ij. gradu. ad ventris tñ subductioe
moderatus vsus in regimine resumptino nō illaudat. de
scendit enim e stomacho celerius. ideo aluo impat. si enī
auctore Sal. senioris ventrem subducere licet prunis. z
caricis. oleribus ue. alijsq; silibus q̄ estate z autūno vege
tant: ita z cerasis p̄cipue dulcibus ex oī eoz specie quas
rebus stomacho idoneis. aluūq; mouentibus annumerāt
Qd etsi voluptatis grā duracinis principatus sit. sic in cā
pania pliniana appellatis. teneriora tñ ex illis ad ventris
subductioe; magis eligenda sunt. q̄ tñ mali chimi sunt. sto
macho z intestinis onerosa. putrefactiōi z vermiū genera
tioni idonea. febres putridas suscitātia. ideo pnis eoz
esuz z nō nisi in primis mensis eoz nocumentis resistunt.
Acetosis vō p̄cipue pnis vesci exsiccādi. scidēdiq; iterdū
grā: sic stomacho flegmatico supuacuis repleto pducētibus
nōnunq; vō sitim sedādi. p̄pescēdiq; colerā. appetitū p̄cā
di. fili? Serapiōis iubet. neq; n. in putredinē p̄uersua sūt
sicut dulcia. meliora sunt ea que sicca reseruātur. Acetosa
magna omnino repellenda sunt.

De Persico, et Crisomalo.

Quod pmaturū est ventrem lenit. stomacho p̄cipue calido et sicco idoneū ē, appetētā cibi excitat. i regimine resumptiuo senū p̄cipue calide et sicce nature in primis mensis p̄cessu, frigida est eius natura in gradu. q̄. humida v̄o in. i. vini potū cū persico admisceri p̄hibent: parū tñ eius vinosi Isaac israelita concessit vt resistat frigiditati illius ne etiam interius facile vitiet̄, neq; post esum alterius cibi eo vesci volunt nā corrumpit vt aiūt: cibūq; corrumpit, et oīo facile interius vitiat̄, cuius rei signū est nihil persico fugacius esse, longissima namq; decerpto bi-
dui mora est vt ait Plinius, cogitq; se venundari, ex oī-
bus v̄o sp̄ibus duracinis palma dat̄ plurimūq; laudatis
veluti carioribus nuci persicis, de q̄bus **Martialis**:

Allia maternis fueramus precoqua ramis

Nunc in adoptiuis persica cara sumus.

Crisomalu quod malū aureū interpretat̄ p̄simile in natu-
ra est persico, senectuti nō idoneū nisi aliqui in primis men-
sis addito aniso, mastice, aut meraceo, passulis, zucaro v̄l
melle.

De Amigdala et in primis Edili.

Amgdala grece: longa nux latine, si dulcis fuerit q̄
pprie esui apta est regimini resumptiuo idonea est,
cui⁹ natura calida est et humida in primo gradu cū equa-
litate aut in gradu medio vt israelita auctor est: cū aliq̄li
declinatōe ad humidū, laudati est alimēti l3 pauci, pingue
dini corpis p̄ferre atq; corpulentie p̄fessum est, ideo exte-
nuatis plurimū puenire, eaq; cerebri subam augescere, vi-
gilis aduersari, suauē somnū adducere, mēbroz humidū
naturale p̄seruare, aliene et extranee humiditatis in eisdez
ḡnatiōez cohibere inē auctores puenit, cū zucaro p̄dita ce-
lerius descēdere, sale v̄o toracē mūdificare, aluoq; impar-
apire, absterge, rōne cui⁹ colice p̄fert **Auicē**, p̄dit, **Succus**

siue lac eius ⁊ oleū si recentia fuerint earundē corpulētia
leniora sunt. nā eius corpulētia difficilis ꝑcoctōis ꝑhibet
ꝑ accidensq; inflatiua. Ferē q; eā vrinā citare. ardorē ei⁹
cobibere. sordes renum purgare. morsui quoq; rabidi ca
nis esam aut appositā mederi. Virentis amigdale alimē
tū etiā laudat. putatq; tenuioris eē sube ꝑꝑ eius aquosita
tem. cui nō virēs amigdala aqua calida pelle eius exuta
nocte vna infusa proxima fit nāe virētis. nō excoziata aut
si q; vescat ꝑcoctōis esse difficilis. et si ea stomachus hu
mectat⁹ nimīū mūdificet; mag⁹ tñ si zucaro ⁊ melle ꝑdiaf.

De Amigdala non edili siue amara.

b Anc via medicine in vsum senectutis recipiendam
preceptū est. ⁊ idcirco nō edilē appellari: seniorib⁹
nature frigide hyberno tpe ⁊ in regiōe septentrionali ido
nea est. cuius natura calida est ⁊ sicca in gradu. ij. abster
siua. mundificatiua. aperitiua. qbus ꝑꝑrietatib⁹ edilē vin
cit. neq; oīo aluū astringit. eā vulpiū interemptiua scribūt
Et oīo est medicina sine alimēto cū humorē crudū addu
cat. peculiare est ei aperire opilationes. iecoris. lyenis. re
nū. ⁊ vesice. imo ⁊ eas que sūt in extremitatibus venarū
paruarū. vrinā citat. que quanto vehementioris amaritu
dinis tanto in his opatiōibus fortiorē predicāt. qā tñ no
cet intestinis cū amigdala edili edendā Albuē. iubet.

De Auce iuglande.

b Anc iuglandem appellari: siue qā iuuēt: seu qā ioui
dicata sit eius arbor auctor ē Macrobi⁹: ipaz itaq;
ꝑꝑue virentē: qā siccis minus calida ⁊ ob imperfectā hu
miditatē būidior in resumptiuo regimine recipi preceptū
est. ꝑꝑue senū q loca incolūt mōtana. quorū q; stomach⁹
vel nā eq̄lis sit vl saltē tantū frigiditatis hīs quantū cali
ditati nucis aduersari valeat sicuti Isaac iubet: sic enī plu
rimū senibus idoneā scribit Auer. alimentū eis laudatum

amigdala amara

prebet, celeriusq; digerit amigdala etsi promptius in coles
ra sit pueriua, ideoq; et rebus stomacho alienis annume
rat, laudatior est ea q; zucaro aut melle recēs seu viridis
pedita est. Sicca vō nucē nō edāt senes, est enī calida ad
gradū vsq; iij, sicca aut in principio gradus. ij, vinctuosior
amigdala, cui⁹ cā celeri⁹ rancidat, vomitū sollicitat, vsq;
imoderato paralesim lingue. Scribit Iudeus alimentum
nucis verborū retentiōez efficere, ideoq; ea pueros vesci
phibitū eē, imbibit nāq; ei⁹ suba in musculis lingue, si qua
tñ nux dū sicca est in esum venerit eā eligendā eē volūt q;
celerius enucleat; q; nocte vna in aqua calida fuerit in
fusa ita vt humiditate illa ad nām virēis reducat, tpius
frigidis edenda est; q; calidis nā obnoxia putat; cum ori
melle p̄cipue, q; vō ibecillis sunt stomachi cū muri et aceto
ea vesci iubet Auiē, neq; hoc in loco meminisse inutile ar
bitror ei⁹ q; Plin., refert, Seneū v; Pompeiū in sancta
rīs mītridatis maximi regis deuicti inuenisse in peculi
ari p̄mentario ipsius manu p̄positiōez Antidoti e duabus
nucibus siccis, item ficis totidem et rute folijs, xx, simul tri
tis addito salis grano; et q; hoc ieiunus sumat nullū vene
nū nociturū illo die. Flux indica recēs senibus nāe fri
gide et sicce in autūno et in regiōibus meridianis auctore
Albuē, utilis est, cuius nā calida est in gradu. ij, hūida vō
in p̄, acūēs vt aūt intellectū pinguedini et corpulētie ido
nea cū penidijs zucarinis edēda est q; tardius descēdit.

De Auelana.

e Am minus calidā nuce asseuerāt mag; tñ alibilē; l;
solidioris terrestriorisq; alimēti minusq; nuce vinctu
osa sit, ideoq; tardioris digestiōis et egressiōis e corpore,
neq; vomitū citat velut nux, vētris tñ inflatiuā ponūt in
regimine resumptiuo nō repellendā; senioz p̄cipue nāe fri
gide hyberno tpe et in regiōibus septentrionalibus, calī

de nature ppe gradū. iij. humide tñ in. ij. ponit. Id tñ qđ
verū est eā calidā ⁊ siccā in principio gradus. i. putat cuz
aliquali stipticitate eā in cerebro addere Aliū auctor est.
ita vt etiā affatā modico cū pipe insumptā corize ⁊ capitis
reumatī mederi pdant eā tonanticā esse. ieiuni intestini ⁊
eius maliciā expellere Iudens scribit. puncture scorpiōis
⁊ pprie si cū ficu ⁊ ruta insumat aut ab extra ponat opti
mū adiutoriū esse ferūt. ex ea crassiorē humorosiorēq; eli
gere prestat: qā tñ stomacho obnoxia est cū penidys eam
edisse puenit. exuta vō cortice interaneo vim inflatiuā vlt
amittit vel saltem in ea remittitur.

De Nucleis Pineis.

f Ructū pinee ex camerula extirpare ⁊ aqua calida
insundere vt eius acuitas siue adustio deleatur pre
ceptū est. senibusq; puenire. calidus enī est in fine gradus
secūdi. sicce vō in principio eiusdem. et si Aliū. eū nature
equalis cum parua caliditate affirmet. alimentū eius est
forte nō malū imo laudatū. non inflatiuū; cum tamen in
flare cōmunis sit omniū aliarū nucleū accusatio. propter qđ
nucleus pineus rebus leuib⁹ annumerat. Is preparatus
fit in vltima virtute nutriendi vt aiūt. ita qđ parū in quo
nō est nutrimentū peruenit ad nutrimentū quod est a me
dicinis pinguedini augende confert. humiditates corru
ptas in intestinis rectificare. abstergere. excreatū facilem
efficere. tussi. doloribus pectoris. ⁊ renū. mederi inter au
ctores cōuenit. humores enim viscosos in eis ⁊ in vesica
mundificat. ideoq; ⁊ rebus vrinam mouentibus annume
rat. calefactū ex eo cū zucaro edisse. ifrigidatū vō cū mel
le postq; infusus est in aqua calida. fili⁹ Serapiōis iubet.

*de pincis ad
renes ⁊ vesica*

De Pistachia.

i Mē peculiare arbores syria in nucleū gñe hz pistachia
cuius fructu etiā in regine rescriptino velsci pceptū est.

effectus proprietatesque nuclei pinei hñe. et preter hec ad serpentū ictus siue epotei siue edat valere cōfessum est. idoneā senibus nāe frigide hyberno tpe et in regione frigida scribit Albuc. Calide nāe ponit in medio gradus. ij. cum aliqui humiditate. nōnulli autē calidiorē graduat pistachiā amigdala et nuce. Refert Alii. eā caliditatis esse vehemētis: etsi Judeus caliditatē et siccitatē equeles dicat laudatū prebet alimentū l3 parū. vires hñe letificandi et repandi cor. annumerariq; intē medicinas tiriacales affirmāt. inest enim eidem aromaticitas cū viscositate. iecur ea depurari viresque eiusdē augeri a tota suba eiusdē. opilationem meatusque alimentī apire ferē. auxiliat autē ei aromaticitas et stipticitas eiusdē quibus etiā ad oris stomachi et totius reparationē. ad nauseā q; et subuersionē cohibendā salutarē remediū est. aliū neq; mollit neq; astringit. Scribit Jude⁹ sistit cū. i. pistachiā pstantiorē eē ex fructib⁹ oibus: cuius pprietas est corroborare stomachū et epar. eiusque oleū earūde viriū stomacho eo illito. Utilis est pistachia in pñis sic in postremis mēsis solo eius esu siue cū passulis aut cū zuca ro oib⁹ etatib⁹ idonea et oīo est ex reb⁹ hñtibus multa iuuamēta et magna vt inquit Auer. eligēda est magna et vt aiūt antiq; cū crisomalis siccis vescēda ē auctore Albuc. sic enim inocentior putat neq; vertiginē adducit.

De Castanea.

Castaneā (quanq; accommodatio sit glandiū generi) nucē vocari auctor est Plin. q; etsi vilissima sit occultata tñ est tanta cura nāe q; et mirū est. Eā castanon greci appellāt eo q; fructus gignat in modū testiculor. in regimine resumptiuo senior nāe calide hyberno tpe et in regionib⁹ montanis ea velsi pceptū est. Calide. n. nāe in p gradu ponit. quā rem eius dulcedo testat: l3 sicca sit in gradu. ij. cui inest absterio. vehementerq; sistit stomachi

et ventris fluctiões, aluā citat, sanguinē excreantib⁹ est sa-
lutaris, carnes alit, laudatū enī dat alimentū, laudati⁹ qz
si cū zucaro edatur ea ieiunū intestinū roborari auctor est
Israelita, Scribit qz Judeus in oī arborū fructu aliquā eē
maliciā preterqz in castanea; qm̄ ipsa cū sui crassitie si be-
ne digerit non dat chimū malū, Ea assata vascendū est vt
eius substantia rarificet, Que si tepida aqua infundat pe-
ctoris et corporis siccitatem equat, vrineqz difficultatem
tollit, Tali enī infusione et mollitie et humiditate aque sua
tpatur pplexio, pp qd boni chimī est castanea: l3 tarde et
difficilis sit digestionis, ideo aliquñ cerebro est onerosa, Eā
ventrem astrictum purgare sed inflationes facere l3 cocta
minus Theodorus Priscianus prodit.

**De comoditatibus somni in regimine
resumptiuo. Ca. xxxviij.**

e Set senectus humiditatis substantifice nō mō pser-
uatiōe q̄ in ea pauca est, vexetiā illa q̄ p̄tinuo dissol-
uit amplioris alterius regnatiōe, id vō oē somno pueni-
entissime pfici notū est; quo ad hoc nihil accōmodatius,
Cōtendit enim somnus in humectando cū potu et cibo,
ideo et somnus causis humectantibus annumerat, Efficit
aut id moderato illius vsu, virtuti senioꝝ p̄coquenti opeꝝ
p̄bendo, nam somnū digestionē adiuuare, laborē et lassitu-
dinē auferre, corpis interanea recalfaceꝝ, pinguedinē, atqz
corpulentie p̄ferre, mentē exhilarare, virtutibus oib⁹ opū-
tulari, eoqz augeri, atqz excitari calidum naturale, rectifi-
cariqz exinde humores alios, aīeqz cogitatiōes si natura
nō reluctate euenerit int̄ auctores puenit, Signū laudati
in senibus somni esse aiūt vt eis a somno excitationis accadat
leuitas, alacritas, et magnanimitas, nō enim fit somnus ni-
si pp impotentia vigilandi, q̄ vt plurimū sequit̄ resolutiōez
spūs et caloris in operibus sensus et motus.

De somni mensura, tempore, et modo
obseruandis in regimine seniorum.

I Omniū igitur plixiorem atque pleniorē nō tñ nimis longum maiorēq; in lecto morā senioribus oī tpe et in oībus regiōibus q̄ sanis et iuuenibus ad eorū humiditatis restauratōem veluti rem iuuantiorē indicūt, conquiescunt enim eo virtutes oēs aīales motiue et sensitiue; q̄ tanto in senioribus ptelandus est q̄to in eorū stomachis vel crudus vel saltē vitiatus humor remāserit, p̄coctōem refugiens, nā p̄ somnū plixiorem p̄coctiōe reiterata, rectificatur atq; corrigi corruptū in eo ex marcore seu musciditate sic ait Auer, Erit q̄ somnus in senib⁹ tanto iuuatior q̄to eo tpe dormierint senes quo dormire p̄sueuerūt, Tps autē in ceptionis somni sit finis potētie vigilādi q̄ vt in pluribus opportunior cēset post assumptū alimentū coadiuuāte casu solis, tunc enī nox humida celo precipitat, suadētq; cadentia sidera somnū; precipue sene eo egente, Ideo somnus noctu mag⁹ q̄ interdiū laudatior habet p̄cedēte cibi ad infima stomachi descensu, q̄ fiet leui aliquo exercitio somnū p̄cedente; p̄cipue aīali; sicuti p̄fabulatiōe qua pluri mū demulceri solita est senectus, nā diurnus retinet vt ferunt expiratōem solitā exalare a corpore ad reumatismos preparās hoīem; qui p̄cedendus nō est nisi necessitate ad id vigente, aut p̄suetudine exposcente; p̄cipue estiuo tpe, Preceptūq; est vt in diurno somno senes accūbēdo dormiant cū eleuatōe cernicalis eo q̄ digestionē p̄ficiēde magis p̄ducit, in nocturno autē sic et i diurno senib⁹ vestibis exutis decalciafisq; caput et extrema eorū put decet cooperiri pannis oportere auctor est Aristot, extremorū enim frigiditas in somno maximū cerebro cōicat nocumentum, Obseruandūq; est vt cubent in loco obscuro quē radij lunares nequaquā ingrediant, p̄flexe iacēdo et nō extense, cru

ribus paulū reductis, nequaquā vō supine, hic enim sanī ho-
minis iacētis habitus est q in somno incubū adducit ⁊ cat-
tarros, lz supini cubitus auctore Plinī, plurimū somnari
circa autumnū ⁊ vernū faciāt, oculis pducant, pui vō tus-
sibus, imo somnus sup alter laterū iuuantior censeē, aiūt
enim cubitū in latera aduersus distillatōes pducere, decū-
bant itaqz imprimis somno aliqliter pfundiore nō interru-
pto cū declinatōe ad inferius sup latus dextrū, eo q cele-
rius pcoquit cibus dextri lateris in cubitu sic Theopha-
stus affirmat, celerius enim descēdit cibus in sumptus ad
fundū stomachi q est locus digestionis, deinde fiat reuolu-
tio supra sinistrū, sic enim est iuuamēti plurimū virtuti sto-
machi pcoquenti, nā eo mō coincidit epar ad amplexū sto-
machi qō adiuvat ad digestiōē, vltimo aut fiat redit⁹ su-
per dextrū, sic nāqz preparat descēsus cibi ad intestina vt
Auiē, scribit, q oīa adhuc magis pficiunt si senior imbecil-
lis stomachi in amplexu ptnuo habuerit puellā pollutiōi
propinqz, aut puluinar penniceū, Diligens tñ obseruatio
hūda est vt in seniorib⁹ qbus vt plurimū vigilie supuacue
eueniūt somnus inducat cū hymnoticis, i, cū his q somnū
vel soporē faciūt, somno vō apta sunt sic ex multz papauer
lactuca, maxime q estina est cuius cauliculus iam lacte re-
pletus est sic precipit Celsus, pcpue cū cinamomo, siliter
morū ⁊ porrū somno apta sunt, ⁊ coriandrū humidū, ami-
gdala edilis, pcpueqz vinū aliquantisp magis debito epo-
tū nec minus pfabulatōes, he inquā presertim que senis
dormire volentis nature pueniūt eisdem gratiores, expe-
rimur enī eis siue sint vere siue false somnū adduci, cuius
cām hac in parte interserere non inutile arbitramur, siqdē
auditus obiecta sibi propria absqz motu reali qa spiritua-
liter vt ferunt recipit et maiori cum delicia magis dele-
ctabilia, Ea autem percepta imaginationi transmittit,

ipsa vero ratio, ratio autem saltem particularis de repositatis admiratur
 est enim admiratio suspensio in causis, ex admiratione autem defa-
 tigatur, continuata autem in ratione admiratione eorum quibus in-
 tenta est virtus auditiva eidem audibilia non representat,
 conquiescit enim organum auditus a sensibili apprehensione;
 sicuti et aliorum sensuum exteriorum organa, quibus conquiescen-
 tibus superuenit somnus, ratione tamen continuo discernente
 inter sensibilia eidem representata, Et hanc assignat cau-
 sam propter quam plurimis dormientium in somniis apparent
 que ab eisdem tempore vigiliæ fuerunt sensata, Est quoque preceptum
 confabulatoris sermonem verborum ornatu insignitum esse oportere;
 tum ut magis delectetur; tum ut somnus propior fiat; tum etiam
 ne dormienti sensus somnia representent mala, tumultuosa
 enim somnia sensum, spiritum, et sanguinem perturbantia di-
 gestionis perfectionem prepediunt, Adduci et somnum alio
 ingenio proditum est: sicuti nauticulis aut cunis et omni motu
 veluti infantibus; nam eo humiditatum vapores ascendentes
 petunt cerebrum meatus eius claudentes; et exinde
 somnus adducitur.

De Commoditatibus Vigiliæ, Ca. xxxix.

Cum vigilare finis sit animæ quia sentire et sapere omni-
 bus est finis, hec autem in vigilia sunt; nam vigil dicitur
 quasi ad videndum agilis, finis vero expetitur ut opti-
 mum; ideo magis desiderium est ad vigiliam quam ad somnum sicut
 ad vivere et esse, finis autem somni vigilia est; dormimus enim
 ut melius vigilemus, vigilia autem quedam sensuum exercita-
 tio dicitur, eam itaque vigiliam in resumptivo regimine quo-
 rumcumque sensuum in quolibet tempore et habitata regione lau-
 darunt qua mediante calor dilatatur, pori aperiuntur, ad eorum
 quæ superuacua sunt exclusioem auxilium prestant, quaque digestio
 perficitur, et eadem sit acquisitio eorum que ad vite regimen
 sunt necessaria, Hæc vero est vigilia modum non excedens:

qua sensus excitantur disponuntque vires ut in solitas exeant
operaciones. vniuersum quoque corpus a supuacuis purgatur eo quod
motus euacuat et absorbit. ideo melior sit cibi appetentia vi-
gilia quam somno. non siquidem quia vigilia perficiatur magis dige-
stio quam somno: cum proculdubio melior fiat concoctio somno me-
diante quam vigilia: sed quia vigiliis dissoluntur supuacua virtu-
tis expulsiue vires augescunt. sicut itaque senectus pro eius
resumptione exigit sibi cedere quantitatem amplioris somni quam
eligit ad restaurationem deperditam: multo fortius ad perfe-
ctionem sanitatis exposcit quantitatem vigilie qua inducit in-
digentiam non amplius restaurandi. Tunc enim non egent som-
no ampliori quia restauratio dissoluti iam facta est per cibi con-
coctionem quo fit ut calore et virtute quam propter impotentiam in-
tus refugerant foris prodeuntibus expurgantur senes.

De vigiliarum mensura in resumptiua senectutis.

Somnus et vigilia auctore Hypocrate utraque modo
magis facta nocet. hic quidem virtutes animales enervan-
do et dissoluendo. cordis meatus laxando. flegma augendo.
calorem naturalem imbecillius efficiendo. colorem corrumpendo. mo-
tusque hebetando. asma plerumque adducendo. et ad ultimum calo-
rem innatum extinguendo: sic extinguit ignis cineribus multum
cooptus. Vigilia vero supuacua corporis robur minuit. sen-
sus organa destruunt. eorumque calor refrigeratur sicut calor
ignis supuacuo motu refrigeratur ut Auer. perdit. Preceptum
itaque est vigiliam supuacua non minus quam somnum modum exce-
dentem senioribus prohibere. superfluit namque in senioribus vigilia
tum dominio siccitatis: sicuti somnus in pueris dominio humidi-
tatis. quamvis humiditas salua et nitrosa ut est apud Gal.
in senibus faciat insomnietatem. tunc etiam propter tristitiam quam affert
ei senectus. a quacumque tamen causa fiat a senectute repellenda est
dum superfluit. Non solum enim senibus tedium affert imo eadem
inaret corpus. corrumpit habitudo. noxia est cerebro. fit sen

suam pmixtio. indeq; acute suscitant egritudines. eaq; p
lixiore oculi pcauant. ⁊ oīo corporis sequit imbecillitas.
digestionis infirmitas. caloris inati exacuitio. inflamatio.
dissolutio. increfcit colera rubea; in extenuatis p̄cipue cor
porib⁹. Cū ḡ supuacua est ad illius remotionē incumben
dū est. tum somni induciōe. tū etiā cautela ab his q̄ sensus
excitant. Ea autē sunt vt Celsus tradit. nepeta. thimum.
satūreia. hyssopum. p̄cipueq; pulegium. ruta. ⁊ cepe.
De aere itaq; labor seu exercitio. ⁊ q̄ete. cibo ⁊ potu. som
no ⁊ vigilia. resumptioni senectutis pducuntibus q̄ etiam
omni etati cōia sunt dicta sint tanta. Nihil autē de venereo
rum usu. ea enim soli adolescentie propria esse auctor est
Gal. Anteriores enī ⁊ posteriores etates vel nō emittūt
sperma vel infecundū aut male secundū existens emittunt.
De concubitu tū aliqua in sequentibus adducēt.

De euacuatione corporis obseruanda in re
gimine resumptio. Ca. xl.

Manitia quā iedia efficit quō senectuti resumēde ad
uerſet suo visum est loco. c. iij. nunc vō de euacuatio
ne q̄ etia sub inanitione deprendit simulq; de purgatione
agendū est. deinceps de retentiōe q̄ illi pprie opponit. Est
enim horū p̄sideratio in hac gerentocomia plurimū nēcia:
cū obseruari p̄ceptū sit ne supuacua retineant in corpe:
imo euacuent. si enim q̄ replebunt euacuant membra sup
uacuaq; intus nō remanebūt ⁊ sanus erit homo ⁊ multo
tpe iuuenis; sicuti recte Gal. ait. Hanc autē intentionem cō
pleri flobotomia. nonnunq; vō euacuatione cū solutiuīs
⁊ diureticis sudoremq; cientibus. sputuz promouentib⁹ ⁊
p̄silibus p̄ manifestos corporis meatus expurgantibus.
De Sanguinis detractione per venas.
Euacuationem quī precipit in regimine resumptio
que proprie est eductio sanguinis vel humoris alte

rius sanguini p̄mixtus humoribus solū q̄titate peccanti-
 bus pueniens incisione vene quā flobotomiā appellāt se-
 nioꝝ virtutis ⁊ roboris. naturalisq; p̄plexiōis sit diligentis-
 simus mensoz. Interest enim nō q̄ etas sit sed q̄ vires sint
 eius q̄ flobotomari debet. Septuagenariuz. n. plurimū san-
 guinis cū virtutis robore flobotomari posse auctor ē Gal.
 neq; annoꝝ numero solū intendendū est s; in corpis etiaz
 habitudine. nam sexagenarij quidā flobotomiā nō tolerāt
 septuagenarij vō sic. ⁊ oīo minutionē sanguinis vereri in
 senioꝝib⁹ (quoad fieri pōt) nisi i figura p̄fusus fueris Auiē.
 iubet. soliditateq; musculoz. venaz amplitudine. ⁊ earū re-
 pletiōe. colorisq; rubedine. Qd si oīa hec flobotomie faci-
 unde nō p̄senserint ad senioꝝ corpoꝝ euacuatiōem cū me-
 dicinis magis intendendū q̄ cū flobotomiā. eoꝝ enī alius
 soluere est eis iuuantius. Si vō q̄ dicta sunt vna. cū p̄ue-
 tudine p̄sentiant sexagenariū etiā flobotomari bis in anno
 si corpulentus ⁊ carnosus fuerit p̄cessum est. flobotomiaꝝ
 tñ ex cephalica eisdē p̄hibuit Auiē. nā senū capita sunt de-
 bilia ⁊ frigida. septuagesimū vō annū p̄tingentes semel in
 anno minui posse. neq; in eodē q̄stumcūq; corpulēto eam
 reiterari. neue medianā venā scindi p̄ceptū est. componit
 enim ex cephalica q̄ in altiori pte brachij sita est. cū vō de-
 uentū est ad etatē annoꝝ quinq; ⁊ septuaginta bis in duo-
 bus annis ex basilica eisdē flobotomari. Maxime autē cir-
 ca hec p̄tingit error: q̄a fere minus roboris est in senio. ac-
 cipiēda sunt oīa iam dicta in regimine senioꝝ curatiuo si
 morbo p̄tingente flobotomiā nc̄cia esset. verū in regimine
 resumptiuo ⁊ p̄seruatiuo flobotomiā senib⁹ simpliciter cōbi-
 bēda est: nam q̄a in senioribus est exuberātia flegmas. rei
 aq̄se ⁊ hūide p̄ vene aptiōē fieret sanguinis subtractio ⁊
 caloris. res qdē illis plurimū noxia. In oib⁹ autē his sic ⁊
 generati in administratiōe rez sex nō nālūm obseruanda

est differentia regionū siue climatum: nam ex horū dīa va-
riari pplexiones, vitia, naturas, alimenta, et medicinas au-
ctor est Damascenus: ita ut ea q̄ sunt in .ij. climate dissem-
tiant his q̄ in .iiij. Quintiq̄ aut sexti climatis incole sangui-
nis magis tolerant minationes his qui septimū, primū, se-
cundū m. et tertium incolunt clima.

De purgādis corpibus senū et imprimis p̄ secessum.
e Ductionem triū humorū a sanguine differētū qua-
litate corpus p̄tristantiū purgationē siue mundifica-
tionē appellant; cuius etiā observationē hūdam esse in re-
gimine senectutis preceptū est. Eā itaq̄ mundificationē si-
ue purgationē senibus indicūt cuius libeat nāe, oīq̄ tpe et
regione q̄ supuacua dūtaxat expellunt, cū enī in eorū cor-
poribus frequētius coaceruent supuacua; nec sufficiat ex-
ercitatio sola ad eorū absorptionē; ideo eos vsci alimen-
tis medicinalibus volunt ne alius eorū ex toto suppressa
remaneat, tutius tñ est cibo medicinali aut medicina ciba-
li senes purgare q̄s farmacia: ita tñ alius senioris seruāda
est q̄s tenerrima ut exinde nō supuacua sit, alius enim se-
nioris ea tuta est q̄ exto quotidie coacta ea q̄ puenientia
ijs q̄ assumunt reddit, nam in senibus timeri ex ventris so-
lutione nocumentum auctor est Aliū. Observandū tñ est
quoad fieri pōt ut quo vteris ad ventris subductionē de-
lectabile sit nō pigrū, i. amax; dūmō tñ subductiui virt⁹ de-
lectatōis grā nō dissoluat. Senis itaq̄ die preter diem sic
ca alius nihil reddens multifariā ducenda est, tum simpli-
cibus quibusdā, tum etiā ppositis eligmatibus. Ex simpli-
cibus q̄dem sicuti ex assidua sorbitione iurulenta, vinctuo-
sa et pingui; sic olei aut alterius vinctuosi; p̄cipue cū zucaro
humiditate et lubricitate absterfioneq̄ alio seniorū impe-
rantū, celeriterq̄ descendantū in primis p̄cipue mensis,
ne nō olerosis oībus garo, i. salinuria et oleo cōditis, nam

cibus ab his salsamentis et oleribus silibusque rebus melius
incipit, ficis quibus et coccimalis siue prunis et passulis quod ut ait
Gal. estate et autumno vegetant edendum est, hyberno vero tempore
alius subducatur caricis siue ficis siccis pinguibus a quibus
quod circumiacet exterius cutim auferre iubet et coccimalis da
mascenis vel simpli vel mellicrato; plus tamen mellis habite in
fusis, et oliuis salmuriis additis, quod si hec oliue fuerint que ex
Hispania deferuntur eas magis quam damascena alio impare
Gal. auctor est, radices quibus polipodii quod felicula Mar. ca
to appellat in decoctione galline concocta, et decoctio ficul
narium et mercurialis folia ex aqua pota ad idem idonea
sunt; item mercuriale appetitus esse perstruunt, stomachique im
pediunt. Conciliator experientia ductus affirmit, volubilis
aqua ex sale alium soluit; quod ut saporis suavis fiat cum almuri
id est liquore salso et oleo addita ea inquam volubile quod pluri
mum visuale volubili simile est; dissilis illi distaxat in folijs sub
albidioribus cum lactis emissionem, et est herba ut ait de cu
ius radice scamonea sit Antiochie, medullam seminis car
thami tusam cum saue hordei proposita et terbentina ad quam
titatem anelane unius aut duarum et ut ad multum tritu, ad ven
tris subductionem inter salutaria remedia ponunt, terben
tina enim sui proprietate alio imperat, et eam emollit cum intera
neorum sine lesione abstersione et mundificatione, epar, lye
nem, renes, pulmonem, et vesicam, purgat ut Iudeus scribit
Ex propositis laudatum est a Gal. ad ventris subductionem an
tidotum quod recipit carthami medullam, cum declupo ipsius ca
ricarum ad quantitatem nucis insumptum, Aliud ad idem effica
cius quod recipit cinamomi unciam unam et semis, tartari, foli
culorum sene an drac, vi, carthami drac, ij, nitri drac, i, anisi
sinziberis an drac, unam et semis, turbit, reubarbari an scro
pulos duos cum zucaro aut melle electuarii fit aut in pul
uere cum decoctione carniui senibus dari potest. Aliud co

terbentina

lericis senibus perq̄utile recipit. tamarindoz drac. x. dis-
solutorum in aqua calida. reubarbari non vetusti contusi
drac. vnā. quod permixtum ⁊ infusum reseruetur die vna
⁊ media; deinde coletur totum; cui addēda est vncia vna
syrupi de corticibus citri. Aliud senibus melācolicis ido-
neum. ex sene. polipodij. epithimi. tartari. cinamomi. stica-
dos arabici. partibus equalibus fit mixtura addito zuca-
ro aut melle sufficienti. his itaq; tā simplicibus q̄ ppositis
ad leniendā senioꝝ aliuū aliqñ vti pcessus est; tñ eligatis
mō; tū electuarij aut pilulari vel quolibet alio mō. neq;
in vno eoz duntaxat persistendū est. assuesfacta enim eis
tempore procedente accipientis natura ptemnit farmaci
virtutem. Subalterare igit farmaca opepretiū est vt Gal-
precipit. sicuti aut ea q̄ dicta sunt ad senū leniendas natu-
ras efficaciora bēntur. ita sicca exīte senioris aluo ⁊ astri-
cta vsum oīo phibere. quo tñ nōnulli auctore Gal. rep̄-
hēribiles vtunt cū succo caulii aut cū aromatis. pillulas
inde pponentes. Alij vō humido aliquo solū p̄mīscētes
ceu aqua vel mellicrato. Alij vō diuites faciūt pigrā quā
q̄dem hnt siccā ⁊ aspergūt datq; potui; qdā aut pficiūt cū
melle moderate cocto. sed nullo hoz seniores vti nisi ma-
gna cogente necessitate preceptū est. uā etsi regimini con-
seruatiuo eoz vsus forte pducatur. p tutela tamen senectus-
tis nequaq; copioso enim vti farmaco senē illaudat. idq;
in memoria semp bñdum est q̄ etsi plurimī dū euacuant
letent; attamen quo magis euacuantur eo venter eozum
in his que deinceps sunt diebus p̄tinebit. quo fit q̄ pur-
gatiōes vt interdū ncēie sunt; sic vbi frequentes sunt peri-
culū afferāt. assuescit enī nō ali corpus ⁊ ob hoc infirmū
erit. Qua de re iubet Auicenna senes mundificandos eē
frictiōe ⁊ sudore; eisq; p̄ interualla caricas dandas esse ⁊
alimēta mollificātia. destructōez vō eoz cū medicinis oīo

prohibendā, dico aut̃ vsum caricaz p̃ interualla laudari;
ne eaz sup̃uacuis vsus p̃tedescat; in senibusq; opilationes
faciat sic̃ tradit Auer. auct̃e Gal. vsq; tñ eoz p̃ interualla
etiā cū semine vrice ⁊ croci ⁊ pilibus senib⁹ p̃cedi posse.

De Clisteri.

e Anema qđ Auicē. medicamen nobile appellat ex
oleo aut quouis dulci vinctuoso senib⁹ veluti iunā
tius imponendū est. eius effectus sunt cū euacuatiōe mol
lificari intestina ⁊ pprie si ex oleo fuerit oliuaz dulciū aut
amigdalino iurulento vinctuoso ⁊ pingui quopiā additis
zucaro aut melle ⁊ salis modico ⁊ ē vitell' ouoz. Scribit
Auerrois clistere lenitiū vltimū est in regimine senectutis
confinile iudicandū est de suppositoꝝ lenitiuis. repellē
da vō oīo clisteria acuta cum senioꝝ venter aliquot die
bus astrictus fuerit. ⁊ omnino superuacuam euacuatiōez
eoz cauere eo qđ corpus in frigidat qm̃ innati caloris ma
teriam destruit quia resolutiōem spiritū ⁊ opilationes q̃
sunt ex superuacuis eā sequūtur vt ait Auicenna.

De purgandis senibus per vrinam.

a Ssi dua vrine prouocatio q̃maxime laudata est in
regimine senū q̃ bñ valēt cui inuitimur in hac geren
tocomia eo qđ in eis supfluitates flegmaticæ ⁊ serosæ siue
aquosæ p̃gregant. increſcūtq; quaz eductio ad meat⁹ vri
nales cen p̃ puenientē regionē dirigēda ē. Cū aut̃ pluriā
sint vrinā citātia medicinalia antidota oīo postponēda s̃
happio. melle. ⁊ vino diuretico ⁊ subtili. vt ait Gal. ⁊ his
q̃cumq; i horto nata odoris sunt boni vtēdū. sic̃ p̃ter apīū
rutā. ⁊ hisopū. nō tñ vsu p̃tinuo; eo qđ sensus excitāt vt cel
sus auctor ē. anetū. ozimū. mēta. anesū. coriādrū. nasturtiū
eruca. feniculū. p̃ter h. aspag⁹. capparis. nepeta. thimū. sa
tureia. lapsanū. pastinacha mag⁹ q̃ agrestis. radicle. fiser.
cepa. h̃ qđ ⁊ potio diluta adeo vrinā ciēt vti ip̃e mireris

*que vrina
prouocant*

**De Vomitu resumptiuo senes-
citis regimini conducente.**

Vomitū esse motus sit laboriosus vie cibi cōtrarius:
qua de cā merito vomitiōes supra modū frequētes
dānauit Asclēpiades: in regimine tñ resumptiuo simplr nō
p̄hibet. si. n. facilis fuerit vtilis est senib⁹ ⁊ senioribus ple-
nis ⁊ bilosis oib⁹ latoꝝ pectoꝝ. nō tñ plurimū gracilibus
neq; imbecillū stomachū hñtib⁹. vtilis etiā est senib⁹ cō-
plexionis flegmatice in regione calida. estq; eisdē facili⁹
in ortu stelle simul orientis cū sole circa. xx. iunij dicte ba-
lor: imo estiuo toto fere tpe vt Hypocrates ⁊ Gal. do-
cuere. vtiliorem tamen esse hyeme q̄ estate Celsus affir-
mat. nā tunc ⁊ pituite plus. ⁊ capitis grauitas maior sub
est. hic siqdem humoris flegmatici exuberantiā accidenti
umq; inde euenientium maliciā dūtaxat considerans. illi
vō colere superuacuitatem. calorem. leuitatem. mobilita-
tem. aptitudinemq; illius vt vomitus estiuo tempore cō-
citata expellatur. Eliguntq; horam meridiei vt laudatio-
rem. per vomitū nanq; sit exitus crassioris ⁊ puri in ven-
tre cōtenti precipue flegmatis ⁊ colere qbus stomachus
mundificat. auferq; abominatio ab vinctuosis eueniens:
qua destruit desiderii stomachi atq; grauedo q̄ capiti ac-
cidit. eū tñ nō eē frequentandū. neq; reuolutiōez citā fien-
dā. neue dieꝝ numerū observandū preceptū est: ne fiat in
nāe p̄suetus. Affert quippe plerūq; suis etiā cum auxilijs
lāguores corpis plerosq; p̄cipue surditatē. ⁊ dentiū p̄ge-
lationem. naso noriū. qua in re p̄clare Celsus iubet vt ne
quis q̄ valere aut senescere volet vomitū quotidianū ha-
beat. Luxurie cā fieri non oportere: interdū valitudinis
causa recte fieri experimentis credendū. Modū autē quo
vomitū vti oportet dū nēci⁹ est talem produnt. fiat ob-
seruatio temporis ⁊ hore laudatioꝝ: precedatq; exercitiū.

balneum, et potus syrupi acetosi facti cum seminibus, atque
esulis salitorum piscium cum sinapi, melonum, et radicle, potu vini
diuersorum modorum, dulcis, scilicet, et austeri siue acetosi multoties
post horas, ii, aquam aneti aut mellis tepidam siue calidam cum
oleo epotando pinnaque oleo madefacta gutturi imposita
precipue sisamino vomitio citius ligatis oculis eiusdem, pilis
duabus bomicinis superpositis ventrem leui fascia ut de
cet ligato, quo quidem expleto os colui vino et aqua ro
sacea ydromelle vel syrupo acetoso pariterque syrupi de po
mis labendo deglutiri; vel parum mastice aque matianorum
adiecti, faciemque illius qui enomit rodostomate elui vel ace
to aqua permixto ut grauitas que quicquid capiti per vomitum
euenit sopiat, cauereque eundem a potu aque simplicis, qui
etiam eidem insingere, hypochondria eiusdem illiniri, balneum ingre
di, ablutumque celerius egredi, hora refectiois alimento sua
uis saporis, bone sube, celeris digestionis, eundem resumi
preceptum est, quasdam quoque obseruationes habidas in vomitu The
odorus Priscianus adducit; nam vomitus corpora aliquam in
fundit et relaxat, aliquam astringit et desiccatur, si quis itaque re
laxare corpus et mollire ventrem voluerit post cibos vni
aut duarum horarum interstitio dimittat ut omne infundat corp
ac ceptis dulcibus et humidioribus cibis, deinde perpetuo
vomitum exerceat, Si quis vero desiccare, corpus et ventrem
astringere voluerit statim post cibos iactare se non differat
priusque eorum succus ad ad interanea ventris descendat ita
ut tunc viscidiores, id est, mordicatuos linguamque pungentes,
acuti saporis, et saliores cibos prius cogant accipere.

De Sternutamento,

b De in senioribus bone valitudinis de quibus sermo
est nequaquam exercitandum est; imo quoad fieri potest finem ei
cuius tanquam senectutis difficilem cohibendum, sunt enim seniores
imbecilles nec sine difficultate sternutare queunt ut scribit

Aristot., cuius cā est quia eleuare partes capitis superiores
eorū pondere nequeant cū cerebrū in hoīe ponderosum sit
et magnū quas tñ eleuare in sternutamento oportet. Hñt
qz senes musculos ad motū sternutamenti nccios imbecil
les satis sicuti sñ musculi pectoris, gule, et faciei, coadiuuā
tibus etiā his q vētris sunt ad diafragmatis sustētaculū.

De Dentiscalpio et Dentifricatione.

b Is instrumentis qm̄ pallatum gingiue et dentes ex
purgant in regimine senectutis aliquibus horis uti
sunt, eligendūqz ad hoc lignū veluti accommodatius cu
ius natura stiptica sit amaritudine participans : sicuti est
cortex radicum nucis, ramusculi, dactilorum cupressi, aut
mirti. Locus aut corrosiōis dentis mundificari cū sustib⁹
ramulorū psci aut cū lentisco vel cū pēna sicuti poeta ait:
Lentiscum melius sed si tibi frondea cuspis

Defuerit; dentes penna leuare potes.

Dentes abstergere pāno lineo aqua rosacea vel vīno nō
dulci p̄humectato, defricariqz eosdem puluere dentiū vi
res reparante : sicuti ex squinanto, zinzibere, rosas, rasura,
eboris, pumice, et carbonibus nouissime factis ex lignis
et puluere terreo vasorū quorundam fictiliū preceptū est.
Usum tñ frequentiozem horū damnauere, dentes enī de
turpant ut aiunt; et gingiuas excoziant. Refert Rasis de
fricatiōem cum corticibus nucum dentes abstergere, rigi
dosqz efficere si temperate fiat, gingiuas corroborare, pin
guedini conferre, pcanitates in eis fieri cohibere, oris ha
litum iocundiozem prestare, caput atqz os stomachi licet
perpax subleuare, quā cum corticibus arborū stipticitatez
habentiū et amaritudinem fieri prestat. Plurima autez si
hmōi fiat defricatio dentiū auferri splendorez, quapropter
consultum est ne sepius; nam ea celerius fit multitudo sor
dium, dentesqz pquassari, gingiuas attenuari imbecillesqz

fieri, ferunt quoq; dentes circumscalptos stafylino, i. pasti
nachba erratica dolore liberari.

Dentifricatū dentū incolumitatē efficiēs in senibus.
a Ecipe cornucerviini adusti cipi rosarū spice añ drac.
vnaꝝ salis gēme drac. sex. tusa omnia hec cribellato
eisq; cōmixtis dentes defricato. His itaq; cōsimilibusq;
modis cuiuscunq; senioris membrorū superuacua insueta
expurganda quoad fieri poterit incumbendū iubent; nam
per insensibilia loca non modo superuacuoꝝ purgatiōem
imo ⁊ per sensibilia fieri debere preceptum est. tum ꝑpter
membri principatum. tum ꝑpter densitatem cōtinentis
ea corporis vt cerebrum quod domū rōnalis anime Ga
lienū appellat. quod ab osse ꝑrinetur depressum. ideoq;
per nares. palatū. aures. ⁊ ꝑ suturas caluarie. eius purgā
tur superuacua. tum ꝑpter certitudinem actiōis vt ocu
lus quem purū esse oportet. quod enim in ipsū ex cerebro
effluit ꝑ nares ⁊ palpebras expurgat. insensibiles vō eua
cuatiōes alias q̄ ꝑ exteriores cutis poros fiunt; a nālī ca
lore agente vsus exercitiū quātitate tempatus efficit. vnū
enī inuamētoꝝ exercitiū vt suo dictū est loco est supuacua
in corpe aggregata ad quoꝝ expulsiōem natura est impo
tens. attenuare. dissoluere. in fumūq; ꝑuertere. ⁊ hoc mō
insensibilr ⁊ occulte euacuare. Initiū vō vniuscuiusq; sup
uacuoꝝ euacuatiōis eē dicūt post ꝑplementū digestiōis
illius a q̄ resecat. tūc enī segregatū est purū ab impuro; q̄
fit vt corpus egeat ipuri expulsiōe ne in corpe ꝑsistēs ꝑ
turbans tristitiā afferat; imo supuacuoꝝ in corpe dū eoꝝ
expulsiō instat nullū est retinendū ꝑcipue inquā eoꝝ q̄ ꝑ
vrinā ⁊ secessū expellēda sūt. ex retentiōe. n. vrine mingē
dī fit difficultas. egritudines q̄ vesice ⁊ ꝑtib⁹ adiacētibus
euenire insuete. retēta vō egestiō ventositatē. tenasimonē.
colicā. appetētie destructionē. stōachiq; fastidiū adducit.

De retentione euacuationi opposita. Ca. xli.

c Onstipatio, ebrietas, opilatioq; ex eis sunt q̄ retentōem includentes siue repletōem p̄supponētes euacuatōi opponunt quaz̄ observatio ī regimine resumptiuo h̄ida est. Eā itaq; ostipatōem senibus indicūt sic ⁊ ceteris etatibus cuiuslibet p̄plexionis ⁊ in oībus regionib⁹; hyberno p̄cipue tpe qua vtiť retētīua virtus dūtaxat quoad corp̄i eiusq; incolumitatī in p̄seruando corp̄is humiditatī radices auxiliat, ipsam nāq; nihil aliud esse q̄ victoriam virtutis retentiue p̄dunt. Attñ q̄ interdū ostipatio noxia est eo q̄ superuacua retinet cū cibis aut medicinis aluo aut vesice impantibus quoz̄ notio iam p̄cessit ostipatiōis nocumēto resistendū est, nam vt inq̄t Auerrois res q̄ notabiliores sunt in vsu senectutis ille sunt in q̄bus virtus stipectica nō repit eo q̄ ambab⁹ q̄litatib⁹ resistūt ei q̄s q̄rit ī eis.

De Ebrietate.

e Brietatem q̄z qua sit agitatio quedā instroz̄ sensuū eam nōnuq; senioribus nāe frigide t̄pibus frigidis ⁊ in regione septentrionali Albuc. p̄cedit, q̄ delectatiōem nō aufert, nā dolorib⁹ grauibus opem p̄bet, nō tñ ea qua oīo rōnalis amittit opatio, q̄ si crebra fuerit; mala est ⁊ noxia senib⁹. corpus. n. reddit imbecillius nervosq; emollit, de qua sufficient sermo hitus ē dñi de vino agebat. c. xvij.

De Opilatione.

r Eliquū est vt ad cohibendā opilatōem regim̄ ini resumptiuo plurimū aduersantē accedam⁹, siue ea sit quā crassities humorū efficit, siue ea quā viscositas, aut ea quā multitudo, n. etñ q̄ a vino euenit opilatio moderata sit ⁊ leuis; illa tñ q̄ ab alimentis viscosum ⁊ crassum humorē dantibus nō facile est sanare. Senes itaq; auctore Ga l. p̄hibeant ab esu condri q̄s est frumētī gen⁹ satis alibi levis; viscosus tñ dans alimentū; casei q̄z ⁊ ouoz̄, p̄c̄ ipue nō recen

tiū trementiūne, cocleaz, bulboruzqz, lenticule ⁊ suille car
nis alimēto; multoqz magis anguillaz atqz ostreoz, ⁊ oīo
eoz q̄ durā ⁊ indigestibilē hñt carnē, ideoqz dure carnis
piscib⁹, cernina, bouina, caprina, bubala, carne non vesci se
nes p̄ceptū est ⁊ oīo abstineri ab opilātib⁹ alimētis, aduer
sariqz opilatōi siq̄ est in senib⁹ ab humorib⁹ crassīs eueni
ente vsū eoz q̄ dissoluit atqz attenuāt; vt eoz expulsionē
facile efficiāt ⁊ huic dispositōi epithimū admodū idoneuz
est, egritudines, n. opilationū aufert, p̄sistentibus ⁊ senib⁹
vtile vt ait Aliic, estqz attenuatiū, dissolutiū, bētqz visce
rū virtutē totōitā siue p̄fortatiū, opilationi vō q̄ ex te
nuioribus viscosis tñ p̄scindētia, nā talia inter humores
viscosos ⁊ mēbrum cui adheserūt penetrātia scindūt ⁊ inf
illa sepatōem faciūt secātqz ipsa ad ptes vsqz puas, visco
sum, n. opillat pp̄ ea q̄ adberet vt ait Aliic, ⁊ h̄ ob suarū
partiū p̄tinitatē, differt enim crassum ⁊ viscosum sic glu
tem liqdū ⁊ lutū, viscositati tñ ⁊ crassitiei senectus vnice
aduersandū est frequentiori vsū aceti sglitici aut oximel
lis sglitici cen gustū gratioris, opilatōi vō ab humorū mul
titudine venienti p̄cipue cū alia nō fuerit causa cōplicata
resistendū est remotione multitudinis illius, flobotomia,
ventris fluxu, vel alia p̄simili singulari euacuatiōe, Quia
tñ opilatio in sua rōne formali clausiōē vie includēs suo
p̄trario est amouenda ideo aperientia huic p̄positio pluri
mū inseruiūt p̄cipue q̄ eā passionem senes facile incurrūt
q̄ stranguria appellat, ⁊ fit cū guttatim micturiunt, Lau
darūt, itaqz talia sicut diacalamentū, diatrion pīpeon, ⁊ pī
per tusum vino adiectū vt Aliic, tradit, alei ⁊ cepe mode
ratū esum, si hoz comedendi fuerit p̄suetudo, tiriaca q̄z se
nioribus vtilē pp̄rie cū in eis opilatōes euenierint, athāna
siā, p̄silliter ⁊ homorusiā, Post vsū vō hoz enū corpa le
uare balnei imissione oleo ⁊ alimentis sic aqua carnis in

farre ⁊ hordeo. Refert tñ Auic. vsq; hydromellis senibus
perq̃utile, eo enim tuent a casu in opilatōem, si vō opila-
tō in aliquo singulari fuerit mēbro remouendā iubent cū
eis que vnice illi appropriant; sicuti opilationes meatuuz
vrine, semine ⁊ radice apij, aut cū fortioribus si fuerit pe-
trofa sicuti cū petrosilino, si vō in pulmone; cū aliquo qđ
fit sicuti bysopus, capillus veneris, cassia lignea ⁊ filia his
sicuti est rob quod sapā siue dulcorem aut carenū ⁊ veri⁹
defrutū appellant, iuuat enim ad spūendū vt Auic. tradit.
Qua in re meminisse p̃tinuo oportet qđ seni bñ valēt neq;
q̃rulofo attenuatiua dātārat dieta vt frequētī⁹ sufficiēs ē.

**De anime passionibus in regimine resum-
ptiuo obseruandis. Ca. xliij.**

n On debet gerentocomus corpi senili dātārat subue-
nire; s; ⁊ menti atq; aie vt Cicero inq̃t, nā hec q̃z nī
si tanq̃ lumini oleū instilles extingunt, senioz enim cor-
pora exercitationū defatigatōe ingrauescunt, animi vō se
exercendo leuant. Quinimo tanto magis aie q̃ corporis
exercitio in regimine resumptiuo incumbendū est q̃to aia
p̃fectior est corpe illiq; dñat, affertq; illius exercitiū vires
q̃titate adeo vt pleriq; solo gaudio a lāgorib⁹ sanati sunt.
Sic itaq; pro tuenda coz salute ⁊ vita p̃longāda volūta-
rie q̃tum ad ea q̃ corpori attinēt medico senes obediunt;
ita ⁊ quo ad ea q̃ sunt aie passionē itidē faciant eo magis
qa corpis p̃positio ⁊ natura q̃ oīa medicus nitit p̃seruare
aut rectificare aie actiones imutant sicuti auctor est Gal.
Qđ si passionē ille acquisitū aie mores comitent difficile
erit seni in illis medico obedire, ideo legibus, castigatōib⁹
aut philosophia ad p̃rium eum ducēte (nō facile tñ) coer-
cendū esse p̃cipiūt. Et qa intemperantia harz passionū quas
medici aie dicunt eo qđ lz p̃mo sint totius p̃positi; p̃inci-
palis tñ aie qđ corpori attribunt vt tradit Auic. ⁊ eius

precipue partis aie q̄ dicitur appetitus; sicuti sunt ira, tristitia, gaudiū, furor, timor, inuidia, et sollicitudines exterminant et mutant corpora ab ea que est fm naturā cōsistentia vt Gal. scribit. Ideo tempantiā siue qualitātē horū in regimine resumptiuo eligendā senibusq; indicendā p̄ceptū est. cum autē harū passionū genera gaudiū sint et tristitia quibus associantur aut comitantur spiritūū motiones intro forasue, gaudiū illud senibus vtile affirmāt, qđ animi et corporis angore siue cruciatu quocunq; repulso ad hilaritatem ducit, pigritantibus et tristibus iuuamentū prestat senioribus proprie nature frigide tempore frigido et in regione frigida sicuti Albuc. tradit. Tali nāq; gaudio spūs vitalis et caloris successiue fit ordinatus exitus amplitudine illius et caloris dilatatione a corde ad singula mēbra; quibus mēbra repleta extendant. Corporis pinguedo atq; corpulentia crescunt, precipue extenuati ob tristitiā, senilis corporis equantur humores propellitur dilataturq; calor ad extrema vsq; corporis. Propter qđ precepit Rasis senes exercendos esse in his q̄ delectatiōem inferūt, nā quecūq; cogitationū aie gaudiū insert eadem robur viribus tribuit atq; nām excitat, estq; illi adiumento in oī eius actiōe oībus sanis prestans, collocatur quoq; in earū rerum numero quibus exhumectat corpus, digestionem bonā efficit; sicuti ecōtrario tristitia concoctionē corrumpit et destruit propellit quoq; gaudiū sanguinem ad cutim cū dilatatione et sparsione, ideoq; causis colorī splendorem cū rubore afferentibus annumeratur ab Aliis. Equale tñ et temperatum gaudiū senibus iniungendū p̄ceptū est, si enim modū excedet eo ptingēs est seniores corde ibecilles pauciq; caloris et spūs emori ex nimio gaudio subito enūtiato quā rem plura exempla iam diu notā fecere. Euenit autem id auctore Gal. propter exaltationez spūs fere totius a corde

vsq; ad extrema corporis protinus impulsus. Alias autem
aie passiones que spiritus ⁊ calorem p̄similit̄ gaudio mo-
uent motu leni ⁊ paulatim senes allici; sicuti sunt spes, et
amor, modū nō excedentes, aiūt enī senem deducere ad
dispositiōem adolescentie quo siquidem nihil prestantius
in regimīne resumptiōis, sicut nāq; adolescens in quo seni-
le aliquid sic senex in quo aliquid adolescentis probat̄ vt
inqt Cicero, id, n. q. sequet̄ corpe senex erit; aio nunq; erit
Spei aūt ⁊ amorī animi securitatē quoq; addendā iubet.
implet enī corpus animi securitas vt inquit Cel, mēs q;
quieta ex eis rebus est que vitā beatiorē faciunt vt au-
ctor est Martialis. Spem aūt dico moderatā; nā imode-
rata spe corpus inaret, amorē quoq; superuacui rē quan-
dam preter naturā esse senectutem celerius debito addu-
centem suo visum est loco cap. tertio. Trā consimiliter
ex anime omnibus passionibus gaudio cum suis compli-
cibus excepto que sub genere tristitiē collocatur eam se-
nioribus nature frigide hyberno tempore ⁊ in regiōibus
frigidis regimīni senectutis accōmodari p̄cipit Albucha-
sis, qua increscit pinguedo ⁊ transmutatus restituitur co-
lor naturali continentia compescenda, eam vero que su-
perfluit abdicauit; precipueq; ⁊ omnem post cibum p̄ten-
sionem animiq; agitationem veluti senibus inutilem non
modo imo ⁊ noxiam; nam his incenditur senex, fit color
citrinus, tremor, anxietas, febris perniciosa. Si vero ira
moderata fuerit timidis complexionibus frigidis habenti-
bus confert; nam sanguinem ad extrema impellit, rubore;
efficit, venas opplet, sudorem adducit. In temperamen-
to itaq; harum passionum quod equalitatem moram ap-
pellant animi ⁊ corporis simul tutela ⁊ resumptio p̄sistūt.
sumitur autem temperamentum tale a causis extrinsecis
bas passiones adducētib; penes quaz dīam in corpe

senili effectus variari ptingit ⁊ in hunc modum ea passio
eq̃litati erit attinēs q̃ resumendū senex nō alterabit altera
tione exterminante s̃ potius reficiente seu resumente.

De quibusdā accidentibus sensibilibus passi
onibus anime annexis quorū effectus obseruan
di sunt in regimine resumptiuo.

S Audiū nō mō, spes, ⁊ amor, cū equalia fuerint sene
ctutis molestias abstergunt, versuetiā eandem mol
lem ⁊ locundā efficiūt qđ ⁊ operant̃ pleraq; alia eorū apti
tudine ⁊ puenientia idem significantia. De quorū summa
suaves apprehensiones s̃m vnūquēq; sensum obiectoꝝ
sensibiliū locunditatem sensibus afferentiū esse phibent eo
q̃ motū suauem spirituum inseruientiū virtutibus sensiti
uis adducentia gaudiū imprimūt.

De afferentibus delectationem auditui senioꝝ.
n Eorū musica armonia regimen senectutis carere vo
luere, q̃ quidē psistit in modulatione cantus ⁊ soni
sensiles aīos allicientium senī cuilibet quocūq; tempe ⁊ in
quaq; regione accōmodata, delectari siq; de mulceriq; ea
aures senū vex et aīam ferūt, hēt nanq; musica vim gran
dem nō mō aīam rōnalem imutandi imo ⁊ sensitīuā q̃ bru
toꝝ est, ⁊ corpa humana, ideoq; ad inducendos aīos ad
salubres mores auctore Albuc, olīm ars musica adinuēta
est, aīam enim nā delectari musicis armoniis p̃dit Aristot̃
pp qđ in ritbīmo ⁊ cantu ⁊ oīo psonantiis gaudēt oēs eo
q̃ in motibus q̃ sunt s̃m nām gaudemus s̃m nām. Causaz
aut̃ huius dicunt esse armoniā q̃dam nobis pnaturalem
ad similitudinē numeri psoni pstructā auctore Platone, quā
sniam sequens Aug̃, religionis nre exemplar singulare q̃
Platoni pro virib⁹ adhesit excepta fide inq;: Nō est ar
monice ppositus q̃ armoniis nō delectat̃. Signū aut̃ eius
qđ est nā gaudere hoīez armoniis esse aiūt q̃a infantibus

nioꝝ cum nati fuerint contingit cantu gaudere de mulcen-
 tibus nutricibus infantium aios ad somnūq; eos allicientibus
 triplici instro vt Gal. tradit: apositionis v3 mamillarū
 ad os, melodia vocis, et motu. Amplius et aie langores ar-
 monia curari inter auctores puenit: vt liceat illud Plato-
 nis in thimeo: Potentissima artium musica est, et mirificam
 habet virtutem armonia ad mitigandos dolores animarū
 humanarū et ad letificandas ipsas: imo ad oēs passiones in-
 gerendas eisdem: ita vt dici possit sic se hñe tonos siue cā-
 tus ad langores animi sicuti medicinas ad egritudines
 corporis. Gaudēt quoq; camelī et muli onerati et confor-
 tantur ductorū et mulionum cantu sicuti Albuchasis re-
 fert, et sicut aiam imutat musica armonia ita et corpora, tra-
 dit enim Anic. q de operatiōibus sanguinē ad summā cu-
 tē mouentib⁹ sunt sicuti cantilena cū instis, fert q; Ascle-
 piadē medicū freneticū quendā p symphoniam p̄stine sanita-
 ti restituisse, et Dauid a spū imundo, Saulē arte modula-
 tionis eripuisse.

De pmoditate pfabulationū i regimine resumptiuo.
 c Onfabulatōibus nō mō ad somnū senes induci vez
 etiā eisdē spūs et sanguinem augeri, concoctōem pfi-
 ci precipue assumpto cibo ante horā cubitus senilez aiam
 exhilarari, eamq; diuerſi a tristantibus cogitatōibus con-
 fessum est: quo in gñe regem et ludum assignāt que (vt ait
 Aristot.) in vita sunt necēsa. Fiet aut id oē si eaz rex erit
 pfabulatio q seniorū aium demulceant, cum enim fm pluri-
 mū p̄teritoꝝ sit pfabulatio si de operibus bene acte vite se-
 nis extiterint ita vt ei⁹ laudent opera senibus nulla cōsa-
 bulatio neq; gratior neq; accōmodatior excogitanda est.
 mos enī senū est de seipsis gloriari vt ait Cicero: placida
 q; ac lenis senectus est qete et pure ac legantē acte etatis.
 Qm aut q̄t sunt hoies tot (vt aiūt) sine et opiniones atq;

cupidines; ideo variande sunt ꝑfabulationes in regimine
 resumptiuo iuxta appetentiā senis illius cuius inquiri re
 sumptio, alios enī senes delectāt alia ⁊ alia studia, quosdā
 qdem agricultura q nulla (vt fert) impediunt senectute.
 alios historie, amantiū passionēs, pugnantū rīre, castroz
 expurgatōes ⁊ hmoi, quoz recitatores siue cantores bar
 dos gallice appellant; q vꝫ viroz fortū laudes canunt, in
 his ēt oībus gaudet magis loquēdo q̄ audiendo, senect⁹
 enī est nā loq̄rior vt liceat fateri illud poeticū: *Q̄ sola for
 tes garrulitate senes.* Et oīo ex varia senū nā euenit vt eo
 rū sit inclinatio diuersitas in eo qd̄ est delectari ⁊ gaudē
 alijs ⁊ alijs nō ꝑfabulatōibus mō h ⁊ enigmatib⁹ qbusdā
 oblectatorijs scibilibusq; iterdū phiscis, aliqui theologicis
 nōnunq; vō rethoricis, senioꝝ enī qdā bonū nāe sequētes
 magis ⁊ studiū vt Elbert⁹ refert quoz ꝑplexio spūs ⁊ ca
 loꝝ subtilis ē ⁊ humoris luminosi nō ꝑstant ꝑ frigidū cō
 gelās, neq; turbata ꝑ calidū ꝑmiscēs, diuinis ⁊ subtiliori
 b⁹ reb⁹ delectant, quoz vō imaginatiōis organū optie ꝑ
 paratū ē ad figas tenendas ꝑ tꝑate siccū ⁊ ꝑplexiōale nō
 ꝑgelās frigidū ⁊ intellect⁹ ad imaginatōez reflexus est, hi
 doctrinalib⁹ ⁊ mathematicis gaudēt studijs ⁊ hmoi, quoz
 aut medullofū ⁊ bñ plensū ē organū sensus cū spū lucido nō
 ꝑmixto neq; pigro ꝑcōgelans frigidū ⁊ organū imagina
 tōis eꝫ, nō erit figas bñ retinēs ⁊ intellectus erit reflexus
 ad sensū, hi gratas hñt speculatōes nāles circa nālia ⁊ mo
 bilia ꝑcipue qa in q̄libet nāli q̄tūcunq; mobili ē aliq̄d diui
 nū ⁊ mirabile, quoz aut ꝑgelati sunt spūs ⁊ nō bñ clari ꝑ
 frigus inspissans occupant circa signa rethorica ⁊ in ip̄is
 hñtur neq; ꝑfundant in aliq̄ veri speculatōe, Cōfabulatio
 aut tāto senib⁹ erit gratior q̄to fabulator seu recitator illi
 us ꝑspicacis erit igenij, in rithimis ⁊ versib⁹ ⁊ oīo in gene
 rib⁹ eaz ꝑfabulationū qbus delectari ꝑsuenit resumēdus

senex plurimū eruditus, sitq; cautus in prolongādo ⁊ ab-
breuiando, p̄tinuando, ornando, ordinandoq; s̄nias iuxta
oportunitatē: ita tñ ne p̄lixitate sermonis variet̄ p̄fabula-
tōis intentio. Sit corculus, i. solers in p̄periēdo ea q̄ risuꝝ
adducunt, scrutator historiarū atq; sermonū delectabiliū,
sitq; observator modorū recitādi absq; vultus aut effigiei
mutatōe, sit facetus, vrbannus, articus, i. bonis instructus
artibus, curialis, euitet blactera, i. stultā aut p̄cupidā elo-
cutionē, nō atticiscat neq; siciliscat, i. simul loquat̄: vtaf tñ
aliqui verbis blanditelis, aliqui cauillatione, i. locosa calū-
niatione, sitq; potens sustinere vigiliās vt his oib; p̄cur-
rentibus res assumat plenitudinē gaudiū, qđ equidē ppul-
chre fiet si senex vt nature delicatior est, ita patientius to-
leret p̄fabulatorem secum morantem.

De Tonanticiis, i. confortantibus senioꝝ visum.

Spiritus visui inseruiētes moderata luce veluti suo
sili gaudere inter auctores puenit eo qđ ipsi vel sunt
lux aut saltem effigiez lucis gerentes, immoderata vō sicuti
⁊ splendore nimio ledi, dissolui, disgregari, senioꝝ p̄cipue
visum quorū iam minor est, ipsa caligant lumina ita vt vix
visu noscere certa queant. Egent itaq; seniores ad visus
reparatōnem siue custodiā alio enelpide q̄ olim maximus
fuit ocularius medicus, egent qđ intuitu quorundā colorū
luci mediocri p̄ticipantiū visumq; repantiū: sicut ex multis
est color grane tinctorū quē coccū dicunt, arabice vō ker-
mē, qui qđē color in rosis micat, gratius nihil tradit aspe-
ctu vt inquit Plin. silit̄ color ametisti q̄ est color gēme
preciose coloris violacei, ⁊ color floꝝ maiue, color qđ lu-
teus ⁊ est color floꝝ genestre seu vitelli oui, huic enim co-
lori honorē antiquissimū in nuptialibus flāmeis totū femi-
nis cōcessum fuit, colore tñ smaragdino ad sp̄um visui in-
seruientiū disgregatorū p̄gregatōez, silit̄ ⁊ colore ciano

ad visum

is est medius inter viride et nigrū. senioꝝ visum roborari
inter omnes auctores puenit. ledi autē albedine et oīo splē
dore nimio. senectutiq; pducere intueri frequentius obie
cta visibilia venustate speciosa. Refert enim Plin. qd ex re
bus colorem bonū faciētibus cū splendore sanguinem ad
cutem monēdo cū sparsione est aspicere qd delectat. et se
dere cū pulchris decenter indutis et aspicere ad spēs liti
gantiū de pignoribus in victoria et iurgii et alia.

De Tonanticis Olfatum senioꝝ.

Res odoratissimas quas aromaticas dicūt senectuti
salutares pducāt. earq; iuuamētū et puenientia nāe
hūane eē nō vulgaria eo qd cordis icolumitatē pstat ita vt
solo odore aīaz siue virtutē reparari affirmēt: eo qd ipi spi
ritibus q virtutū sunt latores alimentū prebeāt. quoz pro
portiōem ad virtutes ipas esse sicuti pportiōez aeris pre
parati ad recipiendū lumen pducūt. inclinariq; spūs ad aro
matizitatem. repari. refocillariq; ex ea. et inde pculdubio
virtutū vires increfcere. propterea prestans eē seniores q
etate lā pcesserūt vti rob odoratissimis faciē et caput infi
cientibus atq; suffumigationibus Rasis iubet. Neq; exi
stimandū est odorez bonū in regimine resumptio recipi
luxus dītarat inducendi grā: q pfecto supnacuus eēt nisi
iuuamētū notū pre se ferret ad resumendos senes. eteniz
odorē q gerit ipse nō sentit imo alienā potius q gerentis
voluptatē facit vt Plinius auctor est. Aromaticū aucto
res appellare psuenerūt oē qd ex gñibus floꝝ odoratissi
mū est. cuius nām calidā eē Gal. scribit: l3 oīo hoc vex nō
fit: sicuti apparet de rosa. viola. mirto. nenufare. ampli⁹ et
de cāphora. et sandalo. vident aromata nomen traxisse vt
est apud Dioscoridem vel q aris imposita diuinis inuo
cationibus apta videantur. seu qia acri inferi et imisceri
probantur. Nam quid est odor nisi aeris contractus.

Ex simplicibus aut odore suo senio opere feretibus ex mul-
tis sunt in primis, xilaloës, quod lignum aloës dicitur, calide et sic-
ce nature ad gradum usque, id est, sensibus precipue nature frigide hyber-
no tempore et in regionibus septentrionalibus plurimum auxiliari
ita ut eo etiam incrementum et multiplicentur spiritus vitales Albu-
tradit, est siquidem sube tenuioris, opilationum aperitum, ve-
tositatum discussum, supuacuitatis huiusmodi presumptum, viscerum
precipue iocineris, stomachi, et cerebri, atque nervorum virium re-
paratum, fetorem oris emendat, eligendum est ex eo nigrum
poderosum, Et musco est sua gloria cum et ipsum laudatissimi sit
odoris calide et sicce nature ad gradum usque, id est, quo cerebri et
cordis augescunt vires, senioribus precipue nature frigide hyber-
no tempore et in regionibus septentrionalibus plurimum salutare
affirmat, Ambra similiter cuius naturam calidam in gradu, id est,
siccam autem in parte, cuius tenuitate et calefactione cerebro et sen-
sibus adiutorium optimum esse predicant, audaciam excitant, spiritus
multiplicare, ideoque ea resumunt seniores nature precipue fri-
gide et huiusmodi hyberno tempore et in regione septentrionali, His
omnibus illud esse annumerandum auctor est Albuë, cum hoc enim
quod rose nobilitate proximum est, sui etiam caliditate et siccitate
adiunctaque aromaticitate precipue celeste et eiusdem proprie-
tatis radix cerebri supuacua dissolvit, eisdem senioribus salutare
scribit, cui et pleraque alia odore iocundo flagrantia veluti
cortex citri annumerari preceptum est, Et omnino quia senilia cor-
pora ut inquit Aly Rodon sanguine et spiritum sunt diminuta in-
diget senes illorum refectione, gaudio, intuitu rerum delectabilium
sicuti, cellarum, stellarum, aque, et coloris boni, strato albo, et vasi-
bus pretiosis aureis aut argenteis precipue quibus porrigit ci-
bus et potus, non autem vasibus eneis: oportet enim auctore
Avicenne, cauere ab usu dimittendi esculenta queque in quibus
est salsedo, aut amaritudo, aut pinguedo, sic sunt olera et
carnes, aut acetositas, aut dulcedo, in vasibus eneis, aut

bibendi ex eis, ipsa enim proculdubio efficiūt zinzariam ⁊ zinzar venenū est. Indigent q̄z senes eis que aie delecta-
tiōem afferūt ex narratiōibus ad risum ⁊ leticiā adducen-
tibus, ex suffumigatiōibus ⁊ odoribus locundioribus, vt
nullo penitus genere hilaritatis abstineāt, in q̄bus oibus
senilē animū interstitiōe aliqua negociorū data laxari, in-
dulgeriq̄z prestat, ea tñ rōne ne fm passiōes viuentes se-
nes perpetrando turpia aliqua labant ita vt verecūdi ba-
beant, nam et si iuuenem verecundū laudemus senem tñ
nequaq̄z, et bicoz, liij.

**De admittendo ⁊ p̄hibēdo venereorū vsu
in regimine resumptiuo. Ca. xliij.**

a Venereorū vsu seniores simpliciter arcēdos iubēt,
eosq̄z celibem, i. dignā celi vitā agere prestat, cū enī
in eis vt peritiores dicūt ex orificiis venarū ⁊ arteriarū mi-
nutarū existentū in ambitu totius corpis ad testiculos et
vasa seminaria nō resudet supuacū aliq̄d de quo sit curā
dū ppter senes multo minus restaurari q̄z dissolui, sicut
etiā euenit in multū abstinentibus cibo si seniores coeant,
accidet ex seminis effusiōe quaecūq̄ sit in testiculis eorū,
testes superflue euacuari ⁊ exinde attrahere a toto corpe
id q̄d supuacū nō est sicuti ventosa, cui rei plurimū adiu-
toria est partiū genitaliū frictio superuacua eorūq̄z excalsa-
ctio per frequentā coitus acquisita, Ablato itaq̄z imo ve-
rius rapto alimēto a mēbris senioris p̄mo coagulationi
q̄d iā fere stat loco deperditi: cū ipm semen sit supfluitas
vltimi alimēti vtilis accidit inde mēbroz subam minui de-
siccariq̄z ⁊ vniuersum corpus senile imbecillius fieri q̄z ex
effusiōe cuiuscūq̄ alteri supuacū, imo magis q̄z ex floborū
tomia, rapit siq̄dē vt dicebat a mēbris p̄mū coagulatōi
alimentū. Qd quia in coitu fit etiā exuberans euacuatio
spirituum virtutum latorum qui ex coitus multiplicata

delicta foras eijciuntur cum semine et per omnes corporis poros si-
 cuti in gaudio accidit virtutes deficere que spiritibus in-
 digebant veluti proprio instructo; imo euacuato calido et hu-
 mido quibus consistit vita seniorum accidit inde festina
 mors. Constitutis vero in prima senectute peccatum non omnino sic
 senioribus interdici preceptum est. propter virtutes primorum se-
 nium non esse ita imbecillas neque cum tanta frigidityte et siccitate
 corporis. rarius tamen eius usus eisde est inuarius. propter quod et
 cum non mediocri cautela eisdem inuigendus. Id vero omne con-
 firmat Halyabatis in prima li. p. sue theorice. cuius verba sunt
 hec; Grandiores minuantur a coitu quibus possunt; seniores
 quibus caneant coitum omnino. non enim ex dictis immanifestum est etate
 inuentutis et adolescencie exceptis coitum alijs etatibus plu-
 rimum nocivum esse. pueros quidem impediens ad augmentum
 senes vero trahens in decrementum. quod si quoniam modo peccabi-
 tus senibus promissus sit ex tanto intervallo actus ille exer-
 cendus est quo utens senex in illius usu virtutis imbecil-
 litatis aduentum non sentiat. his enim non inutilis est que cor-
 poris neque languor neque dolor sequitur. idem interdum peior
 est; nocte tutior. dummodo neque illum cibum neque hunc cum vigi-
 lia labor sequatur. neque estate neque autumnus utilis; tolerabi-
 lior tamen per autumnum. estate in totum si fieri potest abstinendum; dif-
 ficile tamen est in senibus sicuti et in alijs etatibus concubitus
 usum metiri nam freno (ut aiunt) sobrietas absorto ad eius
 actum propter delectationem maximam pervenit. ideo circa ipsum mul-
 tisaria peccare contingit. virtus enim concupiscibilis auctore
 Aristotele alijs virtutibus rationi minus obedit. cuius causa
 etiam evenit quod plus rationi obediens est iratus quam concu-
 piscens.

De Flegmatis superuacui in senio
 habundantis cura. Ca. xliij.

Quoniam humiditates flegmatice et extranee seniori

bus congeste exterius adherētes membris eoz que rōne
etatis iā inaruerunt eaq; remoliētes frigus mortis ⁊ ca-
loris naturalis suffocatiōem inducētes vitā breuē faciūt.
ideo eaz generationem p virili cobibendā eē pceptū est.
easdeq; iā genitas quoad fieri pōt expeller. phibet sigdez
eaz aggregatio in primis adequatione regiminis resum-
ptiui in sex rez nō naturaliū generibus. de qbus iā suis di-
ctū ē locis. ⁊ cautela eaz rez quaz administratio eas hu-
miditates adducit; sicuti vsum eē eoz affirmāt q opilatō-
nem efficiūt; sicuti leguminū. fructuū aquosoz. recentium
olez. pisciū. lacticinioz. tritici cocti. ⁊ hoz precipue imo-
deratus vsus. potus aque frigide crassioris psertim sube-
vsus rez frigidaz etiā crebro ptractaz tactu; veluti sunt
aqua rosea. camphora. cuius vsum accelerare canitiez au-
ctor est Aliū. opium. mandragora. nenusfar. cicuta. His q;
addunt somnū imoderatū. post cibū ⁊ adhuc magis inter-
diu q; noctu. ⁊ inebriari. crapulariq;. cōcubitus superua-
cuis. oīa hec frequētiōi vsu. Humiditati aut extranee iā
in eis aggregate aduersandū est eam vel rectificādo. aut
absumendo cū equantib; eā rebus digerētibus ⁊ euacuā-
tibus q; vt opponant discrasie frequentius calida esse vo-
lunt. quo in gñe vsus mīrobalanoz kebuloz ad intentōez
hāc in magnis laudibus habitus est. quoz vires sunt sup-
uacua in stomacho ptenta absumere. inarere sui stipticita-
te. stomacho tonātica sunt. sanguinē ab humore melanco-
lico depurāt. ideo ⁊ melācolicis vtilēs sunt. illumināt. car-
nis ⁊ cutis splendorē adducit. ⁊ oīo calidis ⁊ frigidis nā
senioribus mira quadā vi vt aūt bezoartica auxiliari inē-
oēs auctores puenit. ita vt ptinuata quotidiana eorundē
masticatio annua nūmero supueniēte adolescentiā cōser-
uet ad finē vsq; vite vt auctor est Aliū. q; si hāz humidi-
tatū pgeries in senioz pectore aut pul mone vt consuevit

Mirabolani

extiterit, qui tussi quadā anabela quodā cū sonitu tussiant
fere senes oēs salutare remediū eē ferūt syrupū de prassio
quē senibus ⁊ oīo nā frigidis asmaticis, senibus maxie fa-
miliari, mederi p̄cipue flegmate crasso putrido auctor est
Abesue. Isopum q̄ p̄pectori ⁊ pulmōni disīnia ⁊ tussi anti-
quis afflictis p̄ferre Auicē, tradit, si vō cacochimia hec in
stomacho senioꝝ fuerit p̄gesta siue aliūde defluxa; nā de-
scēsus flegmati a capite ad stomachū plurib⁹ accidit hōi-
bus ⁊ p̄cipue Rome auctore Galē, ⁊ ī regiōibus q̄ fm dis-
positiōez eius humide sunt optimū adiutoriū eē ferūt vsū
quorundā simpliciū calidoꝝ ex aromatis digestiōez iunā-
tibus; sicuti gariofilī ligni, aloes, nucis muscate, galange,
cubebe, zinziberis, cinamomi, pipis, triū genēꝝ calamī aro-
matici granoꝝ paradisi ⁊ h̄mōi. Ex p̄positis q̄z huic infer-
uentibus negotio efficaciora habita sunt in p̄mis zinz-
ber zucaro p̄ditū ⁊ cortex citri pari mō p̄parata ⁊ diatos
flegma ⁊ melancoliā in cerebro p̄tentā absumit, laudauē-
rūtq; h̄ oīa in vino dissoluta, deinde colatū epotū, sic enī
laudatiōē p̄mixtiōē putāt atq; ad mēbra singula pene-
trādo facili⁹ vebi ⁊ in eisde trāsmutari vt tandē humidus
flegmaticū extraneū in mēbroꝝ foraminibus reptū absu-
mat, digestiōis vires increscāt, ⁊ sanguis repareē, metiri
tū iubēt hoꝝ vsū ne seniores nāe ⁊ epatis calidioris sic-
cioris ne magis incenduntur ⁊ fere adurantur; quibus ali-
quando gariofilum vino granatoꝝ acetosoꝝ vel mūzoꝝ
p̄mixtū deuorandum est, puluis flegma putridū crudū in
senioribus absumens, virtutum minieram atq; vires cor-
poris p̄cipuas ⁊ stomachi corroborans, calidos natu-
ra non ledens, recipit margaritaz auri, cubebaz, musci, ci-
peri, spice nardi, ozimi, liquiritie asī, croci parū zucari ad
pondus omniū, Nihil postremo ad earum humiditatum
euacuationem accommodatius agarico putant; p̄cipue

vbi opus fuerit, flegma enim ⁊ melancoliā contenta in cerebro ⁊ pectore educit. Prestat preterea cerebrū seniorū tueri ne reumatizans cattarros branchos ⁊ corizas adducat, q̄ oīa in valde senibus auctore Hypocrate nō maturant cui pposito salutare remediū est rebus quibusdā vti odore suo cerebro peculiaribus; tū etiā positiōe pulueris gariofilorū aut laudani sine macis super cōmisura coronali, illinimento capitis cum oleo de beē, cui aromatis hyberno p̄cipue tpe, estiuo v̄o aquam roseā imissio in ea mace tuso laudatissimā predicant.

De cura Rugarū defecatiōis forme ⁊ decolorationis seniorū puerisq̄ eorū ad pallorem ⁊ liuorem. Ca. xlv.

Rugas ⁊ canos sicuti in antehabitis determinatum est nō min⁹ q̄ senectutis aduentū cohibere impossibile est; hoīe p̄ oēs etatis gradus vsq̄ ad mortē decurrēte, p̄nt tū vtcūq̄ retardari etsi difficult, difficultatis autē cām assignant p̄cipue quia hec accidentia eueniunt ob errorem virtutis digestiue tertiē quē corrigere difficile est, eo q̄ ipsa virtus digestiua tertiā in membris est sita plurimū apparentibus in quibus non est basis nec robur nature, sunt namq̄ membra illa vilia respectu principalium, ⁊ hec est causa propter quam error digestionis secūde corrigi non potest per digestiōem tertiā sicuti error prime vtcūq̄ per secundam emandatur, hinc quoq̄ euenit difficultas corrigendi dispositiones et accidentia ex virtute digestiua tertiā errāte euenientia; cuiusmodi sunt hec quorum cure insistimus. Ad retardanda itaq̄ accidentia hec preter necessariam adequationem rerum sex non naturalium (observata etiā consuetudine) p̄cipue p̄ viribus vacandū est vt fiant oīa cum quantitate digestiōis, est enim hec radix intentionis huius vt tradit Auienna, nam ex

corrupta digestionē sanguis generat corruptus et exinde humores sunt non puri. precipueque intendendum est in rectificando virtutē digestiuā ingenijs quibusdā que tñ rarissima sunt. longe tñ plura quibus errorī virtutis digestiue secunde. plurima vō quibus errorī digestiue prime. ea autē sunt nonnulla eorū pprietate vim digestionis tertie repantia; sicuti ex appositis extrinsecus imprimis est vnguentū ex succo tapsie. et celidonie. calamēti. apij. radicis lapacij acuti. Precipue tñ atq; vnice assiduo esu carniū viperarū preparatarū eo mō quo suo dicet loco. eis quoq; tardant ruge imo et auferunt. nam cum cutis corrugata his egeat que ipsam inouent depurando cum rubore et splendore vt quoad fieri potest cutis antiquetur. i. ad pristinū modum vt ad iuuentē venustatem reducatur. Id proprie fieri habet his medijs que cutem ipsam extendant et sanguinē depurent. detegitur vō cutis et extenditur quando ab ea qđ mortuum est amouetur tenui extensione cutisq; molli abstersione subtiliatur. quod aptissime fit esu frequentiori carniū viperarū. ea siquidem cutis repata excoziatur et inouatur mira quadam (vt aiunt) virtute ad cutem vsq; corporis perueniente expellens inde superuacua que sunt in corpore. Propter quod experimento cōprobatur ab eis qui vescunt viperis in quorū corporibus sunt humores vitiatī exire superuacua quedā squāmis similia ab humorib⁹ illis decisa; quod totū euenit mira earum carniū proprietate qua humoribus adherent et ad cutem vsq; eos adducunt. precipue quod ex eis crassum est et terreū. scabiem et egritudines alias natum inducere. quib⁹ cutis eleuat. tumescit inficiturq;. Fere quoq; ethiopes quosdā q athon montem incolunt quia vipinīs carnibus alant nec capiti nec vestibus eorū noxia corpori inesse animalia. quarū carniū preparandi modū laudatiorē suo penemus loco in

sequentibus. Neq; preterire fas est quod magna auctoꝝ
asseueratione laudatum est, ferunt namq; aurū ad vite hu
mane longiora spacia proficere vt paulo inferius dicitur.
Preter hec autem que cutim corrugatam reparāt cū in
nouatione est spiritus ⁊ sanguinem mouere partes cuta
neas versus, nam id mundificationem ⁊ ruborem ⁊ oīo si
mulachrum speciei ⁊ venustatis iuuenilis adducit, faciūt
autem id quecunq; cutem abstergunt leui abstersione eaz
attenuantia vt quod in ea sedum ⁊ mortuū existit detega
tur tenui detectione. Sunt enim plurima eorū que sangui
nem mouent ad exteriora huic pposito inseruientia si ob
seruetur cutis a calore, frigore, vento, ⁊ hūmōi, ⁊ sunt talia
quecunq; tenuiorem dant sanguinē, de quoz summa sunt
cicera, oua sorbilia, recentia, aqua carnis, vniq; odorife
rum ⁊ ficus ipse generāt sanguinem subtilem expulsū ad
cutem, ⁊ propter hoc faciūt pediculos sicuti Auic. prodit
Refert Plinius ficus senibus meliorem valitudinē face
re minusq; rugaz, ppellunt siqdem nutrimentū ad cutem,
valentq; vnice in aptione viarum nutrimenti si ieiuno sto
maco edantur ⁊ pprie cum nuce ⁊ amigdala. Decoctio
nem filiter ex ficis ⁊ dactilis imperfecte maturis sepenu
mero epotam calidam in auroꝝ vt iuuantem ad idem lau
darūt, nec minus caprinū lac ad quattuor vsq; uncias ad
iectis duabus vini odoriferi albi eadem hora diebus pti
nuatis, addunt enim duo hec in sanguinē tenuiorem ⁊ cali
ditatem inatam, Eum p̄similiter amigdale non edilis seu
amare cui peculiare est opilationes in extremitatibus ve
naz accidentes aperire, eius quoq; oleū efficacius ad oīa
hec Plinius tradit, nam cutem erugat nitorēq; p̄medat.
Sunt preterea ⁊ ad idē excogitata remedia quecūq; san
guinē mouent ad cutim cū dilatatione ⁊ sparsione veluti
piper, cīpus, garosilus, ⁊ crocus, licz sanguinem tingat ⁊

proprie in vino cocto. et acorus colorem bonum prestat.
Neque in vniuerso resumptiuo regimine pretermitti voluit
esum laudatorum alimentorum. offerunt enim auxilium non
mediocre ad simulachra iuuentutis in senioribus adducen-
da; imo et ad coloris plumbei rectificationem laudat Rhuic.
esum granatorum. d. cicerum. vini odoriferi vitelli oui sor-
bilis. iurulente potionis carnis galline. perdicis turturis
saginarum. et omnino esum eorum que calorem cordis in
sua conservant temperie ne suos egrediatur terminos. quo
modo et sanitas conservatur vitaeque et senectus extendun-
tur. Laudantur precipue quattuor hec cunctis efficaciora;
quorum duo exalfaciunt senectutem caliditate illi etati
accommodata; vinum videlicet aromaticum. cuius vires in
resumenda senectute suo posite sunt loco. cinamomum simi-
liter; precipue non antiquum. id est annum citra tertium. est namque
exalfactiuum. nutritiuum. leticiam adducens. a putrefactio-
ne preservatiuum. calorisque naturalis excitatiuum. Sunt et
duo ad idem humectantia calidum cordis inatum in sua
custodientes temperie. oua videlicet sorbilia recentia lau-
datorum animalium cum zucaro. alterum vero est iurulenta po-
tio iuuenis pulle gallinacee. aut aqua carnis que consimi-
liter fere operantur calefaciendo et humectando cum equa-
litate. His quoque addi iubent lac muliebri humanum quod
cumque ceu maxime alibile. Postremo vero aiunt cuncta alia
ad idem excellere solem potabilem cuius notio quinquagesimo tertio capite inquirenda est. Preparare insuper se-
nem ad sudorem preceptum est: ita ut eius cutis deterga-
tur et a supernaculis depuretur: deinde alimentis lauda-
tioribus eos nutrire sicque dispositionem iuvenilem similem
eisdem acquiri. Alponuntur quoque et localia quedam que
adiutoria topica cassius felix appellat cuti apposita; virtu-
te quorum rugis imperant; sicuti peritiores laudant bu-

morem capiti egredientium ex arboze dirdar id est vls
mi. abstergit enim vt fertur seniorum faciem. Liliū albū
hortense ⁊ proprie radicem eius faciem mundare eluen
do tersam efficiendo ⁊ contractionem eius retinendo au
ctor est Auicenna. Oleum sisaminum filio Serapionis au
ctore extendit rugas cutis ⁊ eam mollit. Amara amigda
la tusa faciei circumplasmata applanat eius contractionē
vt est apud Auicen. veri modo simile est eiusde oleum ea
rundem virium esse. scribit enim Plinius oleum amigda
linum purgare. mollire corpora. cutem erugare. nitores
cōmendare. varos id est lentículas in facie apparentes:
plus tñ feminis cum melle a facie tollere vt ait Celsus. le
onis adipem cum rosaceo cutem in facie custodire a vitijs
candoremq; seruare. Oleū tartari rugas delere inter mu
lieres puenit. Radicē fessere ex qua fiunt trocisci ad faciē
clarificandam. ⁊ succum radicis dragontee. aquam radi
cum leuistici. ⁊ aquam hordei ⁊ florum fabarum. Cutem
preterea in facie erugari ⁊ tenerescere eiusq; candorez cu
stodiri lacte asinino putant vt scribit Plinius. aiunt enī
Popeam Domitij Neronis coniugem quingentas per
omnia secū fetas asinas trabentem balnearum etiā solio
totum corpus illo lacte macerabat extendi quoq; cutim
credens. Talum candidi iuueni quadraginta diebus no
ctibusq; donec resoluatur in liquorem decoctum ⁊ illitum
linleo. candore cutisq; erugationem prestare. Ex fama
teuticon. i. ex permixtis siue ppositis laudatū est antidotū
qđ recipit aque casei ⁊ vini partes equales q̄ pcoquant
in cortice granati ad medias vsq; partes eoq; faciem illi
tā erugari aiūt. Dioscorides antidotū cutē a vitijs deter
gēs ⁊ rugas delēs ex oleo amigdalaz nō ediliū ⁊ radice
liliū minutissime tusi cribratiq; oleo rosaceo atq; cera adie
cti vnguētū pfice. qđā adijciūt eis mel ac radicē yreos. q̄

et eo modo rugas extendant. Radicem cucumeris agrestis sic-
 catam, tussam, cribratam, aquam infusam ex qua facies eluat. Glutem pi-
 sci dissolutum in aqua ex qua facies diluat. Litargium de
 albatum cum oleo hyrino, unguentum de litargio rugis pecu-
 liariter medetur quod recipit litargium dealbatum quod prius ruf-
 fum fuerit cum pinguedine asini succo radicis cane et oleo
 phisticino aut de semine lini adiecto. Clarificare faciem
 eamque mundare epithima ex amilo dragaganto cum lacte
 die tota illita facie Auicenna auctor est. Accidunt et ruge
 senioribus iam factis plerumque in oculis precipue in cornea
 tunica quibus salutare remedium produnt frequentiores
 oculi fomentationem cum aqua decoctione hordei, rosarum, vio-
 larum, nenufaris, et similium, assiduam etiam instillationem la-
 ctis muliebris in oculum.

De retardantibus Canitie. Ca. xlvj.
 Canitiem consimiliter cobibendam insere regimine
 in primis decenti rege sex non naturalium, deinde eorum
 que ad capillos perueniunt, intentionemque primam adim-
 pleri usu eorum quibus flegma aquosum, putridum, superuacuum,
 frequentius euacuant, absumunt aut prohibent, et proprie cum
 vomitu super cibum sicuti Auicenna tradit, et cum clisteribus et qui-
 ete euacuantium, deinde interpolando cum reiteratione eorum de-
 tum etiam cum exhibitione alimentorum laudati cibi cum equalitate
 ex genere eorum que sanguinem dant laudatum et spissum ve-
 luti sunt frixa et ea que in patellis preparantur, et quecumque
 coopta coquantur sine aqua, et assata absque iure, fieri aut omnia
 hoc cum quantitate digestionis preceptum est, quoniam hanc esse huius dis-
 positionis cure radicem affirmant, nam digestionis corruptio
 sanguinem alterat in putredinem, condita et species mate-
 riam flegmatis abscondentia tardare canitiem atque adolescen-
 tiam conservare confessum est, sicuti tiriacam et mitridatum
 de quibus suo dicitur loco, Quorum usum esse anno integro

expectandūq; post eaz assumptionē ad meridiem vsq; de
inde vefcendū iubent. precipue tñ masticatōem frequēti
rem mirobalanoꝝ kebuloz mirū in modū canitiei resistere
asseuerāt. Qd si senis natura humida fuerit valde eisdem
calida administrari; sic sinapim. piper. aromata. alimuri. ⁊ si
clam cū sinapi. moderatūq; vsuz vini puri cuius partū epo
tent senes. Precessit aut iam sermo eoz quoz vsus canis
tiem facit cap. v. cū quibus addendū est flobotomiā pluri
mā. emulsionem capilloꝝ. ebrietatem. inordinatū ꝑcubitū.
eorundē tactū cū eis q̄ sunt sicuti camphora ⁊ aqua rosea
oleū sambacini ⁊ multitudinē vsus aque dulcis pluriē h̄
vt noxia repelli debere. Apposita vō extrinsecus capillos
corroborātia canitiēq; cobibētia in hūc modū administrā
da sunt vt primo abluant capilli nō tñ cū aqua dulci pluri
mo vsu. qd si ꝑtingit protinus exsiccent. sed capilloꝝ ab
lutio cū lauacris appropriatis eoz virtutē ꝑseruat ex sim
plicibus iam laudarunt in lauacris pulpā colloquintide.
nigela. baurac. ⁊ fel tauri. Illimenta vō ad idem accōmo
data sunt olea calida vires reparantia vt Auic. tradit ⁊ il
lis similia in natura sunt nām capilloꝝ custodientia super
calorem innatū. ⁊ qñ nō rigatur. qd penetrat in eis de nu
trimento ⁊ ea sunt sicuti alchitrā. ⁊ pix humida currēs te
nuis. oleū de costo efficac̄ est oleū de beē. oleum de nigela.
oleum de sinapi. Fertur q̄ cortex porri decoctus il
litusq; canos inficit. Oleū onfatiū. i. ex oliuis nō maturis
aut siluestribus canis eo crebro illitis. oleū liliaceum. Ex
oleo q̄ sambacino decocto in pomo colloquintide a semine
⁊ carnibus prius euacuato pasta tñ inuoluta. sup prunas
tribus aut quattuor ebullitiōibus cocto ꝑficitur epitbima
qd illitos capillos canos inficit. cobibetq; canitiei celeris
tatem. si tñ obseruet vt prius diluant capilli lauacro deco
ctōis fustiū. caulū. ⁊ aluminis. addāt plerq; huic antido

to grana cataputic tusa ⁊ munda. Alij in vsu vertere aqua gallarū cū decoctione saluē ⁊ betonice ex ea capillos sepe numero abluēdo. Lotis capillis aqua in qua dissolutū sit alumen plūme ⁊ alumen tinctorū desiccatisq; illiniēdi sunt succo nucū viridiū neq; prohibere exsiccationem illius in eis preceptū est, acgrunt enim nigredinem etiā si cani sint Nec pretermitti volunt bonis odoribus senis canos suffiendos esse; eis precipue q̄ cerebri ⁊ instroz sensuū opilationes aperiunt, hoc enim mō vires principalū mēbroz repari, humiditates cutaneas qbus cani fiunt ⁊ ruge absumi. eisdemq; faciem splendidiorē effici ⁊ ita canos ⁊ rugas tardari, auxiliariq; plurimū huic intentōi lauerū temperatum si eo cutis a sordibus aggregatis abstergat pori aperiant per quos sit supuacuoꝝ humoꝝ expulsio.

De rebus tardantibus caluitiū. Ca. xlvij.

Caluitiū curatio difficilis est vt Aulic. scribit; illius precipue q̄ ex via nature est veluti seniorū; imo quibus etate caput nudat succurri nullo modo posse Celsus auctor est, q̄uis possibile sit minitanti capilloꝝ fluxū resistere anteq̄ incipiat aut eundem inchoatū tardare. Aduentui itaq; eius aduersandū est rebus capillos conseruantibus succurrentibusq; capillis cadentibus; sicuti ex simplicibus sunt myrtus ⁊ eius grana, laudanū, emblici, ⁊ mirrobalani kebuli, mirra, aloes, capill^o veneris, ⁊ galle pp earum stipticitatez. Ex samateuticon, i. p̄mixtis siue ppositis vō laudata est cōpositio granoꝝ myrti gallarū emblicorū aq̄ decoctis his in oleo rosaceo aut myrtino, ⁊ id qd recipit vini stiptici lib. i. ⁊ semis laudani, vn. i. corticū pini adustoz vn. ij. capilloꝝ veneris adustoz vn. iij. adipis vrsini que melior est adipe anseris libram, i. succi solatri vn. iij. decoquat laudanū in vino cocto donec inspisset ⁊ sup ip̄z p̄ficiant medicīne misceto, reponitoq; ei^o vsus ē vt aliqd

eius dissoluatur in oleo nardino et illiniatur. quia tamen caluitium seni
oribus accitis siccitate plenioris et paucitate sanguinis eorum
euenit regimie resumptiuo digeri preceptum est sic delitius foueri
his que alimti sunt laudati nutriri: quorum sermo iam precessit. sic sunt
pinguia declinia ad caliditatem tenuem. salsa vero atque acetosa
quorum. et potica. ceu noxia repellere venereorum usum. vini antiqui
sarcocole euitare. potus namque eius frequens caluitium addu
cit et proprie senibus ut Auicenna. perdit. laudarunt tamen ceu salutare
frequenter balneationes in aqua dulcibus neque approximari ca
piti ea que si sic sapo nitrum usnece. et farinam fabarum semina melo
nis creta psillum admitti. cinere quorum genitalis asini spissari ca
pillum. et e canitie vindicari si rasis capillis illinatur ut Plinius.
scribit. usinum adipem raritatem superciliorum emendare cum ladano
nec minus fungis lucernarum ac fuligine que est in rostris earum. na
sturtium capillos cadentes retinere et potum et illitum Auicenna. scribit.

**De rebus Sanguinem purgantibus regimini
resumptiuo idoneis. Ca. xlvij.**

e Sent seniores his que sanguinem mundificant que perculdu
bio non paucus modo in eis est verueta infectus serose
humiditatis atque fecalis admixtione. Depurat autem sangui
nem ex simplicibus margarite. succus sumiterre crudi facta re
sidetia. caphora decetiori modo administrata mirobalani et
proprie kebuli et trisera minor ut auctor est Auicenna. et sanguinem
lauantia sic sunt medicine. lenientes sic cassia fistule. tamarin
di. viole. pruna. reubarbari infusio. serum caprinum. borago
utraque. et lupuli. et medicine purgantes humorem peccantem.

Sermo de his que spiritus reparant. Ca. xliij.

Ebet gerentocomus pro viribus incubere spiritum re
generationi et reparandi cum cor et spiritus auctore Auicenna. vite
sint principia. Compleatur vero hec intentio usu eorum que spiritus refi
ciunt. sicuti ex multis vinum album tenue aromaticum saluta
re produnt. nec minus oua sorbilia trementia recentiaque

et proprie vitellus. Aliqua carnis. cerebella laudatoꝝ aia-
lium et pprie volatiliu. efficaciora tñ sunt elislar. et sol pota-
bilis. de qbus suis diceſ locis. Utilia qz sunt ea que spūs
splendore quodā illustrāt: sicuti sunt margarite. idonea et
sunt ea q eisdem disgregatos pgregant resolutionem eoꝝ
prohibentia: sicuti sunt karabe et emblici. Optima qz adiu-
toria sunt ea q spirituu cōplexionem lapsam corrigunt qui
quidem lapsus si fuerit ad frigidam cum calidis erit emen-
dandus sicuti sunt melissa. doronici. muscus. ambra. Si
vō ad calidū cū frigidis corrigendus veluti sunt rosa ace-
tosa camphora. Sunt et pleraq alia regenerationi spūum
et repationi conducentia q proprietate quadā peculiari id
efficiūt sicuti sunt hyacinthus. smaragdus et bñdī. Sunt et
quedā id operantia sepando a suba spūum ea q eisdem ad-
uersant sicuti est buglossa q melancolicos vapores siue fu-
mos a spiritibus et atrā bilem a sanguine pprietate sua se-
parāt. Sunt et ea q sanguinem clarificāt et purgando illu-
strant ceu ex multis. capillum veneris. lupulum. et succum
fūmiterre affirmant. Sunt et quedam q moderato et suavi
motu senectuti pportionato exercēt spūs veluti cogitatio-
nes iocunde. rez optatar aspectus. et auditus. cantus. so-
niꝝ armonici et psilla. Quedā qz sunt q robur prestant et
custodiunt innatū spirituu calorem veluti sunt aromatica
quedā tenuioris sube spūs pformis veluti muscus. ambra
crocus et bñdī. Sunt et alia q spūs a qualitate venenosa
pregunt et ab alijs eisdem aduersantibus occulta eius p-
prietate siue manifesta sicuti ex multis laudarūt zedoariā
lapidē bezoar et tiriacā. Ad spūum qz custodiā et reparatio-
nez et oīo virtutis regitiue totius apposita nōnulla extrin-
secus pducē inter auctores puenit: quēadmodū sunt em-
plastra. illimenta. epirbinata. sacellatōes rez stipticaz ioc-
cundi odoris resistentia resolutioni caloris cordis. Inter

tot aut salutaria auxilia neq; preterire fas est in regimine
resumptiuo illinire spinam dorſi ad virtutis custodiam in
magnis laudibus habitū est. eo enī parens natura virtu
tem totius regitiuā pprie reparat. estq; cā ptectiōis imo
longitudinis humane vite ⁊ tutela spiritus vitalis. occur
rit ad hoc absq; dilatiōe oleū camomellinū terbentina ad
secta ad ptes equales. Refert Conciliator illimēti spine
dorſi antiquos ⁊ p̄tos traditōnem ⁊ memoriā laudemq;
tāti beneficii occultaſſe cū ei⁹ vestigiū in eoz tractatibus
sit absclsum. ⁊ est de elegantioribus iuuamētis vite subie
ctū p̄ſeruās. nā principiu ossiū ⁊ neruoz existit e nuca ge
nita a cerebro ⁊ spina que est platea publica arteriaꝝ ner
uoz spiritū ⁊ virtutū ⁊ lectus spūaliū mēbroꝝ. cōtinetq;
medullā vere humiditatis. sic etenī plurima aggregātur
vtilia. reparat siquidē suba velatiua ⁊ spiritalis. prestatq;
iuuamentū manifestum neruis aduerſe valentibus. saltui
cordis tremori ⁊ lassitudinī. Frequentē frictionem supra
spinā ex oleo amigdalaz esse tutelā incuruatiōis que acci
dit sensibus Iudeus experientia ductus auctor est.

**De virtutibus carnis vipere ⁊ de mō
preparandi eam. Ca. l.**

h Ec peculiarem virtutē hꝫ in corroborādo virtutem
digestiuā tertiā q̄ in mēbris p̄ficiť. eiusq; esum exten
dere vitā. custodire sensus. ⁊ uuentā virtutēq; reparare
Auiē. p̄dit. Deniq; qđ maxime mirū videri pōt senectuti
etiā hec caro sepe p̄sidio est. Adodus aut quo id efficiat
suo positus est loco in antehabitis. Cū itaq; via alimonie
quidā vipis vrant sic n̄ſcupat; qā intrinseca vi pariāt; eo
q; catuli in vtero vipe nō expectātes p̄pletā nāe solutiōez
corrosi lateribus matris vi erūpunt. eligi docent vīpas
in fine verni t̄pis inchoāte estate. qđ si fuerit ver hyemale
repellende quoad peruenerit principiu estus montanas

ex eis in locis siccis nō aqueis aut infusis reptas colore
flauas. ⁊ pprie vētre albo dorso vō nigro. nā albe ex eis
imbecillīs sunt virtutis. nigre vō vehementioris. seminas
masculis laudatiorēs affirmāt quia virtutis nō exuberan-
tis. dinosci aut eaz sexus pluralitate dentiū in oī latere in
mulieribus reperorū vbi in masculis vnus tm̄. placidas
earū feris meliores; quaz habitudo sit capite plano. lato
pprie apud ppinquitatē colli minuti. tenuis valde. vētre
stricto. solido. cauda arcta siue curta. incessus sit eleuato
capite. motu veloci. cum strepitu magno. aspectu audaci.
quē p̄sumptuosum appellant. quarūq; secū egressio ex po-
stremo caude eaz fiat. Hāz itaq; sic electaz mortē nō dif-
ferendā plurimū postq; capte sunt iussere. Abodus aut in-
terficiendū est vt simul abscindant caput ⁊ cauda ex trans-
uerso fm longitudinē digitorū quattuor i vtroq; extremo
Qd si post illoz abscisiōem vipera diu viuat ⁊ moueatur
multa cum agitatione plurimaq; cum sanguinis effusione
eam proprie electam aiunt. Evisceranda est per mediū
fm longū. perfecte mundificanda. ⁊ proprie cū extractōe
fellis. deinde excozianda. abluendaq; aqua ⁊ sale aut vi-
no. atq; in os eius occise statim sal addi debere donec li-
quescat humor Plinius p̄dit. mensura vtriq; precisa ex-
emptisq; interaneis discoqui in aqua aut oleo sale aneto
⁊ oībus aut statim vescunt aut a pane colligunt vt sepius
vtant. Ius p̄ter supradicta pediculos e toto corpe ex-
pellit. Illi eas discoqui iubent in pte vna aque duab⁹ vō
vini ad carnū eaz vsq; ab ossibus dissolutiōez. In vsu tm̄
senioz delicatioz eaz potio iurulēta aromatis p̄dita car-
nibus abiect⁹ laudatioz phibet. Scribit Jude⁹ in coctiōe
tyriaz: caue ne sub olla ponant nisi ignit⁹ carbones ⁊ i ho-
ra dissolutiōis ossiū a carnib⁹ sal apponat nouū et anetū
viride nō siccū. Est ⁊ alter p̄parandi modus; carnes vīpe

in furno non plurime caliditatis ponito pane prius extra-
cto sicq; eas exsiccatō ea tñ forma vt in puluerē pteri pos-
sint quem electuarijs siue antidotis alijs regimini resumi-
ptiuo pducētib⁹ adiectū senioribus dato, prestātor tñ
eaz vsus est si ex virginis carnib⁹ ita preparatis nutrianē
galline, cappones, siue pulli, vltatē ex frumēto ⁊ hordeo
aut alijs granis in eaz decoctiōe decoctis quaz decocti-
onem etiā epotarēt tanto tpe quo deplumari inciperent,
hisq; auib⁹ sic enutritis vesci senes per intervalla puenit,
nam inter cetera salutaria iuuamēta sanitatē etiā oculi cō-
seruare vltime ait Auicenna.

**De virtutibus aque carnis ⁊ de modo
ipsam efficiendi. Ca. li.**

Elor fit virtutis resectio q̄tumcūq; imbecillis vsu
aque carnis cū mira etiā virtutū trium principalū
reparatiōe, ⁊ oīo eā rē vltimā i remouēdo cordis ibecilli-
tatē sicuti ⁊ oua sorbilia p̄dūt, estq; de laudatiorib⁹ rebus.
decrepitis iā iam extinctiōis calorē innatū atq; mortis ia-
nuā pulsantibus plurimū pducētib⁹. **M**odus eā faci-
endi talis est carnem laudati aīalis in resumptiua senioz
sicuti lactantis eduli aut bidentis ouis aut iuuenis arietis
deligito vbi resectiōi imbecillū spūz dūtaxat sit intentio.
defectis vō senibus crassitie, turbulentia, ⁊ paucitate spi-
rituū eāq; ex leuiorib⁹ sic volatilib⁹ aīalibus quā frustra-
tim cedito decoctoz q̄ad resudādo succus ab ea emanet
neq; in hac ppositiōe omittas mixtionē aromatuū principa-
tuū mēbroz opem ferentiū; sicuti cinamomi, gariofilī, ma-
cis, margariteq; folioz aurt, coralloz, siue p̄ sublimatiōez
confletur aut quo libeat alio modo.

**De virtutibus sanguinis hūani sublimati, ⁊
de modo sublimandi eum. Ca. liij.**

Ater efficacissima senectutis auxilia Sanguinem

etiam humanum sublimatum quem elisir vocant in magnis lau-
dibus habuere: ita ut plerique in spiritum generationis ob simili-
tudinem quandam humane nature quecumque alia excellere puta-
runt: ita ut in tota rege natura nondum operierint rem illi similem
precipue si sanguis hominis fuerit iuuenis nature sanguinee aut
sani simpliciter siue ut multum laudatioribus alimentis in
aere bono regimine puenienti vsu. Modus autem eius subliman-
di talis est: clibanum seu fornellum parato in cuius medio ka-
cabum eneam aqua plenam posito ad cuius aque caliditatem
sanguineus qui in lateribus fornelli contentus erit sublimato
prius tamen vase sanguinem continente elambico aut capello
calicibus coopito. igne continuo sub dicta kacabo preseruato
sicque vehementi illius virtute per sublimationem aquam primam
albam mirum in modum puenientem (ut aiunt) corpibus et passio-
nibus colericis extrahito. postea vero aquam secundam aliqua-
liter coloratam colligito prima efficacioris flegmatis passio-
nibus et corpibus flegmaticis utilem ut ferunt. Quas omnes
in vase vitreo perfecte velato recodito. Aiunt quod si finis exigē-
tia hic sanguis sublimetur eius operatio in eternum non corrumpit
precipue si earum aquarum quolibet in vasibus diuersis seorsum re-
seruetur. et iam vsu sunt plerique hispanorum suillo sanguine. siue alimen-
tis laudatis enutrito precipue qui in aere bono. hoc sicuti pe-
culiare et secretum nemini conicere volentes.

De virtutibus auri potabilis: de quo
modo parandi illud. Ca. liij.
Non est satis mirari curam diligentiamque prisca quod omnia
scrutati nihil quod salutem humanam producat intentatum reli-
quere. Aurum enim cuius ut expositum est rex vni nihil igne de-
perit ad vite longiora spatia mirum in modum eius vsu ceu ma-
xime singulare et vere vnicum nature humane solamen pro-
ficere inuenerunt. Habet namque aurum sicuti et post ipsum
argentum sui proprietate peculiare iuuamentum ad complexiōem

humanā iuuandā p̄solandāq; cuius cā cardiaci etiā passi-
oni ⁊ melācolie q̄ facit tristē ⁊ p̄cipue q̄ facit hoīem apud
seipm loqui ⁊ malicie animi ⁊ oīo timidīs ⁊ pusillānīmīs
valitudinē bonā atq; audaciā p̄fricatū siue p̄tritū prestare
inter auctores puenit. vnde aurū sic dici voluere q̄a men-
tes hoīm auertat vt Festus auctor est. Ad cuius vsum in
regimīne resumptiuo ita iussere in decoctiōib⁹ qbus cōdi-
mēta ⁊ fercula senioꝝ parant virgā auri crebro cōfricato
quoad ruborē cuiā attineat. est quippe aurū illud tenue
⁊ equale cuius etiā limaturā medicinas ingredi melanco-
liā emendantes. ipsumq; ore retentū fetorē oris. remouet
affirmāt. Refert Iudeus colirū factū ex auro corroborare
visum conditurūq; factā in vase aureo vel aurū ipm ei-
dem p̄mixtū oīo corpus corroborare. Qd si ea q̄ scribunt
vera sint vehementius ad hec oīa operabit aqua solis. i.
aurū potabile. ascribunt enim alchimiste aurū soli ipm dī-
gnificare volentes sicuti ⁊ unicuiq; metallo planetā vni-
ce appropriāt eozq; sciam velantes platonicoꝝ more me-
taphoris vti gaudēt. valzāt ⁊ ad alopetias ⁊ tyrias. cutē
corporis abstergendo purgat a sordibus ⁊ oīo sensoribus
⁊ defectis meliorem valitudinē facit. minusq; rugaz eius
in hac opatione virtutē inter suprema nāc mirabilia p̄nu-
merandā esse putant siqdez in eo vt aiūt quattuor nō cor-
rumpunt elementa. estq; hūane nāc adeo p̄forme vt eam
neq; calefaciat. refrigeret. exsiccet. neq; humectet. q̄nimo
temparā eius nām equalitate oēm aliā excedente. ita vt si-
mile equalitati ponderali iudicatū sit. cui vni nihil in rerū
nā sile putat qd vires eius hēat eius naturā in eadē gra-
duali mensura qua ⁊ complexio humana reponitur situa-
ri volunt. Iuuantius vō ad hec omnia dicūt qd natura
productū magis q̄ id quod arte si tñ id arte p̄flari possit
vt peritiores existimauere. Est aut mirādus artis modus

aurum ipsum preparare vt sit potui aptū cuius laudatio-
 rez precipiūt. Auri optimi vncīā vnā. argenti viui vncias
 duas accipito. dimittitoq; quousq; aurū dissoluat. deinde
 in elambico ponito sub quo ignem lentū accendito. dimit-
 tittoq; quoad exeat argentū viui per orificiū elambici. de
 inde aurū denigratū in fundo vasis colligito cōmiscetoq;
 libris quattuor aque buglosse ⁊ oīa insimul in elambico
 vitreo bene obturato fundito ita vt non respiret ⁊ sub eo
 ponatur ignis bene proportionatus diebus ⁊ noctib; tri-
 bus p̄tinuis in fine cuius t̄pis si ars fuerit nota aquā non
 consumptā inuenies. aurūq; ip̄m liquefactū quod potabi-
 le dicunt. Pōt q; dissolui aurū vt ferūt in aqua clara cuz
 armoniaco. deinde poni in instro ⁊ dissoluere sine sale.

**De Gēmis resumptioni senectutis
 conducentibus. Ca. liiij.**

Int ⁊ ex gēmis pleraq; peculiarit̄ resumptiōi sene-
 ctutis op̄e ferentia quaz p̄prietate senis nā equat̄.
 leticia ⁊ hilaritas aīe adducunt. sicuti in primis est carbū-
 culus quē eo mō se h̄e ad alios p̄ciosos lapides sicut au-
 rū ad reliqua metalla plus oī alia gēma virtutē habētem
 confessum est. Calcedoneū q; lapidē corp̄is vires cōser-
 uare gēmarū affirmāt. crisolitus spiritualia membra cor-
 roborare. Eliotrophiam lapidē viridē smaragdo fere
 similē guttis quibusdam respersus sanguineis cū alijs ei⁹
 viribus nō vulgaribus hoīez incolumē longeque vite atq;
 melioris fame efficere. Granatū etiā lapidē q de gñe car-
 būculi existit. cor exhilarare. ⁊ tristitiā fugare. Jacinctum
 corpa reparare. somnū adducere. cordi leticiā ⁊ robur p̄sta-
 re. Margaritas sp̄s plurimū illuminare. solidare. reficē
 Lapidē medū p̄prietate sua fessos laxos ibecillesq; refo-
 uere. Smaragdo inest p̄prietas virtutē visus reparandi.
 roborādiq;. Corallus sui p̄prietate adiuta illuminatiōi et

absterfioni ⁊ solidatiōe cū stipticitate cor exhilarat ⁊ cor
roborat. His autē gēmis auro infixis anulos digitos senio
rum induere plurimū prestat.

De Syrupis quibus senes uti puenit ⁊
in primis de syrupo acetoso. Ca. lv.

Syrupū acetosum oibus seniorib⁹ in oī tpe atq; in oī
habitata regiōe idoneū ēē Albuc. auctor est. nāe est
equalis in calido ⁊ frigido. sui tenuitate apire. mūdificare
attenuare. suisq; excellētia virtutis cōis ēē aduersant⁹ hu
morib⁹. calidis. frigidis. tenuibus crassis. viscosis. siue ad
herentibus. Desue pdit. cuius vsum dēre ēē cū inlebe ne
tussim disinteriāq; p̄citet preceptū est. Si cum zucaro fiat
oibus sanis p̄ferre cuiuslibet nāe in oī etate. factū vō cum
melle tpatum in caliditate ⁊ frigiditate. factū vō cū radicibus
caliditati attinere. opilatōes aperire. humorū visco
sitates scindere. minus tñ sitim extinguerē. m̄oꝝq; calo
ris q̄ syrupus acetosus sine radicibus quē simplicem
cant. Eū plurime acetositas in regimīne resumptiuo dam
nauere. Scribit Judeus syrupo: acetoso vehementis ace
tositas in corpib⁹ virtut⁹ ibecillis. hūiores inarent. viscosi
tas increscit. frequētiorq; vsu in intestinis plerūq; is di
sinteriā adducit. pulmōni tussim. membris nervosis nocu
mentum.

De Syrupo Lidonioꝝ.

Hunc q̄ syrupum q̄a virtutē stomachi digerenti⁹ uti
lis est in regimīne resumptiuo receperūt p̄cipue senū
nature calide ⁊ hūide estiuo tpe alijsq; t̄pibus estati cōti
nuatis. in meridianis regiōib⁹ nāe frigide ponit in tertio
sicce in. q̄. sitimq; sedare. In exhibitiōe syrupoz horā eli
gendā esse qua luna p̄iuncta sit veneri ⁊ ioui in signis ae
reis ⁊ aqueis preceptū est Albuchasis.

De Syrupo de corticibus Citri.

In sūma q̄ syrupoz neq; p̄termitti volūt frequētiorē

vsu syrupi de corticibus citri veluti idoneum stomacho
nauseanti ⁊ cordi senioris: precipue nature frigide hyber-
no tempore ⁊ in regionibus frigidis.

**De Syrupo radicis zinziberis viridis
⁊ melle ro, co.**

i Item sentendū est de syrupo radicis zinziberis vi-
ridis ⁊ mellis ro, co, ipsum nāq; esse abstersiuū mun-
dificatiuū ⁊ stomachi roboratiuū auctor est Mesue. Syru-
pū q; de prassio senioribus vnice idoneū ad absumēda su-
puacua flegmatica crassa suo visum est loco.

De Aceto Squilitico.

f Enem carnosum ⁊ pinguem frequentiori vsu parū
aceti silitici insumere iusserunt. nā crassitie humor
sui tenuitate aduersat mās ⁊ assas ⁊ viscosas scindendo
ad expulsionem faciles parat, interdū etiā easdē educēdo
imo ⁊ nōnūq; colerā nigrā, corp⁹ a putrefactōe pseruat.
bonā valitudinē facit, stomachū corroboret cui accidit la-
xitas ⁊ mollificatio, colorem efficit splendidiorē, ⁊ oīo iu-
uentā est reseruās, senectā retardans. Refert Iudens plu-
res se vidisse quorū vite regimē illaudatiū erat: pserua-
bant tñ icolumēs vsu aceti silitici, vtile siqdē est egēti plu-
rima subtriliatōe ⁊ fisciiliōe supfluitatis crasse atq; visco-
se

De Electuarijs. Ca. lvi.

p Recipua observatio resumptiui regiminis est inniti
cordis repatiōi vnicuiq; virtutū quas regitinas to-
tius corpis appellant, Gal. nāq; virtutē totius regitinam
oīum virtutū corpis pgeriem nominavit. Ablatiōi q; lass-
itudinis earū virtutū vsu rex aromaticitati attinētū ⁊ alia-
rū rex qbus ppiū est pferre rei vite: qbusq; gaudet natu-
ra humana, ⁊ has pitiores cordi vires ⁊ robur p̄stare p-
dūt p̄pterea q; cor est fons viteq; p̄ncipiū, decor aīe, rex
nāe, moderator corpis, diuina p̄ceptū sapia, in saluberrā

auxilia itaq; senectutē reficientia est vires cordis coadunare, reficere ⁊ reperare, nō syrupis mō sed ⁊ electuarijs ⁊ reb⁹ alijs.

De electuario Sal⁹ ad corpis matie.
e   ⁊ potissime tñ huic negocio conducētibz electuariū quoddā describit Sal⁹ in libello suo de secretis qđ ad matiem corpis ⁊ ad dispositōem senectutis vtile p^odit, est nāq; opilationū aperitiū, calorem inatū reficit, dissoluitq; humores corruptos, ꝓcoctioni optimū adiutoriū est, inflationes discutit, flegma a stomacho ⁊ frigoris nocua mēta a iūcturis repellit, urinā citat ⁊ oīo corporis vires vnde quaq; repat. Qđ recipit pipis, macro pipis, cinamomi calidi, i. acuti floris sgnanti, spice inde, galange, ameos cimini, carui, añ, 3. ij, masticeis, seminis feniculi, anisi, zinziberis sicci, calamenti fluuialis sicci, añ, aureos decem, solij indi, cipi, croci, assari, cassie lignee, costi dulcis, seminis apij hortensis, omniū añ, aureos tres, gariofiloz, cardamomi minoris, cubebaz, nucis muscate, macis, carpobalsami, xilobalsami, piretri foliati asportati, accori, oīum añ, aureos duos; tusa hec oīa ⁊ cribellata cum zucaro ad partem tertiam cum melle dispumato vō ad triplū sui ꝓficito vsuiq; reseruato. Eius assumptio sit ab aureo vno vsq; ad duos ante ⁊ post cibum.

De confectione Philosophoz Auicenne.
e   St ⁊ ad hanc intentōem antidotū Auicē, in quinto canonis ꝓfectio philosophoz appellata; quā materiā vite nuncupat, ad supuacua flegmatis absumenda plurimū idonea, necnō ad exhilarandā aīam, ad digestiōē reficiendā, ad inflationemq; stomachi ⁊ ad metus discutendos mederi tradit, ⁊ oīo esse sicuti viaticum adolescentie eaq; seruationem ⁊ memoriā incrementum, rationem bonam efficere, frigori deniq; aduersari. Eius descriptionem ibidem ponit Auicē.

De electuario ambre et regum Aluic.

e Lectuariū ambre eiusdem generis habitū est et simi-
li modo electuariū regum proprietatibus nō vulgari-
bus insignitum: quā Aluic. medicinā anni appellat sumen-
dam anno integro continuo. Eius vsum rectificare susci-
pientem se ad finem vsq; vite sue precepto dei, cuius fre-
quentiorem vsum vitis corporis mederi, canos cohibere
et oīo eam esse medicinā regum nec abstinendū super eam
scribit.

De Triphera Halī rodoā.

b Alii rodoā ad senectutis velocitatē phibendā id an-
tidotū scripsit qđ triphera appellat, i. iocundam, sen-
laudatā, aut victoriā succū siue fructū afferentē, digestionī
opitulari, colorē bonū efficere, iuuentutē spacio lōgo pser-
uare aduersariq; calori et frigori et oīo per eam hoīs vitā
extendi si puenientia obseruet, eā appellat medicinā indā.

**De electuario letificante Rasis et Alkaph.
et de mīrobalanis.**

r Rasis electuariū letificās inter senectutis remedia sa-
lutaria ponit. Attē qā plurimū exsiccatū est cū de
coctione aliqua humectante senioribus dari; vel saltem id
aliquo humectante rectificari, leticiā adducet, coloris ve-
nustatem, digestionē meliorē, canos retardare ferūt. Huic
qz intentioni vnice deseruit electuariū alkaph iuuentutez
pseruans et canos retardans. Et electuariū de mīrobalā-
nis canitiem retardans Rasis tertio almanforis.

**De Diamusco et diambra et electuario
de gemmis Adesue.**

m Adesue electuariū diamasci, electuariū de gēmis et di-
ambra q sublimitate sua cerebri et cordis virtutes re-
ficit stomachum et oīa mēbra digestionem pcurat, vtentē
eo letificat, mēbra nutritiōis excalfacit senibus et frigidis
natura auxiliari Adesue auctor est, hoīs qā spiritū vireo

incrementum suscipiunt seniores vti preceptū est.

De Mithridato et Tiriacha.

nobilissimū inter cetera habetur mithridatis antidotum quod quotidie sumēdo rex ille aduersus q̄q̄ venenoz pericula tutum corpus suū reddidisse dicūt, similiter tiriace quibus nullā alterā medicinā compositam equiperandā esse auctor est Auicē, precipue ad equandā humanā pplexionem et magis cordis; cui optimū adiutorium esse nemo peritioz dubitat. Eis siquidem cordi hilaritas cū ablatione tristitie adducitur; venenis et morbis venenosis iuuamento magno valde medentē, sanitatem custodit cū cautela a pestilentialib⁹ accidentib⁹ et a prauis humorū motibus, corpus repletū deplet, et depletū replet, et oīo cunctis virtutibus robur pstando ad vite longiora spacia plurimū pducunt, precipue tñ tiriaca. Ideoq̄ senibus nō tpatis modo imo et his qui frigidā et humidā habent nām hyberno tpe atq̄ oportuno in regionib⁹ frigidis put res exigit mirū in modū pficere affirmant, tiriace q̄tatem parū senibus dari Damasceni preceptū est nā ei⁹ caliditate vigilias adducit, ideo cū his q̄ refrigerāt atq̄ humectāt sicuti cū aqua hordei et hmoi eis vti oportere Albuchasis auctor est, Et si Judei psillum sit auctoritate Gal⁹, imbecilles et senes cū tiriacam assumūt vino nō aut aqua, completa cibi digestionē, et postq̄ cibus a stomacho egressus erit vti debere, cuius q̄titas sit ad modū fabe egyptiace cum duobus vini coclearijs nō tñ, estate. Inter reliquas tiriace vires insignes ultra id qd notū est in ea rōne qualitātū primaz, precipue post simplicij miscibilium in ea ppositionem atq̄ fermentatiōem quid diuinū et ignotū aduenire formā v3 suam artificialem de foris aduenientem potius q̄ ab intra cuius gratia cuiusq̄ opponitur veneno inter auctores conuenit.

De Electuario Conciliatoris nobili.

V Bi op^o sit virtutē senis celerius reparare; electuariū qđ oī cordi passioni pducit nobilius tempatius efficiat; quous alio subsequens etas inuenit; eius portitiū culā vino creto muscatellino vl' quouis alio meraceo dissolui iubent et ita insumi. hoc enim mō imbecilliores facilius vtunt celeriusq; penetrat; nōnunq; tñ admisceri zuca ro rosaceo aut boraginato ad ptes duas aliquñ ad medietatē virtute nō exsiste plurimū defecta. in seniore enī latoz poroz tenuioris spūs si frequētior eēt vsus spūs cogetet exalare. cuius signū esse aiūt qđ corpus euodestez. i. odoriferū facit. risūq; et aīe exhilaratiōem adducit. sistole atq; diastole partitiū faciei crebrioribus vita etiā recedente. est aut electuariū eupocriston. i. bona inuentio diuino quodā spū a Conciliatore excogitata in differentia magni sui concilij. c. xcvi.

De Electuario modernoz.

Iuperiori aut paulo ante nro seculo antidotū regimini resumptiuo idoneū ppterū est qđ recipit margaritarū electarū. 3. vna 3. iacinctoz. smaragdoz. saphiroz. doronici. coralloz alboz et rubeoz añ. scrup. i. cinamomi. macis. galange. nucis muscate. añ. drac. 5. gariofiloz. piperis lōgi. cubebe. ligni aloes. storacis calamite. seminis basiliconis añ. scrup. 5. croci. 3. 5. musci. ambre añ. grana quoz corticū citri conditarū drac. mediā. liqritie rase ad humectandū. candi. passulaz añ vnc. i. cōserue boraginis et bueglosse añ. 3. iij. succi pomoz dulciū depurati drac. ij. aque rosee vnc. i. zucari albi lib. i. electuariū fiat quod mirabile dicunt.

De Mirobalanis pditis. kebulis. et Beliricis.

V Sum mirobalanorum kebulorum conditorum in magnis laudibus in regimine resumptiuo habuere. nam boīem iuuenescere faciunt cū meliori colore. halitus

sudorisq; iocundiori odore cū hilaritate cordis ⁊ aīe epas-
tis ac stomachi reparatione Joannes Ahesue auctor est.
vsum quoq; beliricorū ad reficiendos senes cōstantinus.

De Abusco.

r Efert Dioscorides muscū epotum siue appositum
cor ⁊ interanea omnia membra veluti dans vigore
omnibus solatium fortitudinis. incrementū reparare. ideo
aiunt grana quattuor ex eo electo epota diebus aliquibus
cum vntijs duabus aque sublimatiōis florum croci imbe-
cilliores senes mirū in modum releuare.

De Zedoaria.

p Aluis zedoarie q̄titate dracme vnius adiectis vn-
tjjs duabus vini aromatici ⁊ tantundem aque mel-
lis cordi refectionem gaudiū ⁊ robur vt fertur prestat.

De medicina aliquantisper etiā extendente vi-
tam iam iam morituri decrepiti.

a De extendendam etiā vitam iam decrepiti (vt fieri
potest) priusq; senex effleat aīam: proprie cū decre-
pītus adeo imbecillis est vt induratis membris anbelitus
balbutiendo loquat: ita vt eum palpitare potius q̄ viuere
dicas legisq; iam sacramenta suscipiat in promptissimis re-
medijs antidotū excogitatū est. qđ auctore cōciliatore re-
cipit castorei. macis. ⁊ croci tusorū aī. partes equales cum
laudatissimo vino vi etiā ore iam iam morituri senis aper-
to in ipm q; impulso. Poterit siquidem hoc a minitāte im-
petu mortis iam in foribus exītis hoīez decrepiti aliq; tu-
lo tpe tueri vitā extendendo. Qđ auxilium etsi anceps sit
debet tñ gerentocomus pro suo officio eo tunc experiri.
multa enī in p̄cipiti piculo sunt alias omittenda: ita tñ oīa
hec exeq par est vt semper ante finis faciendis est q̄ vita
deficiat. ne vt ait Theodorus Priscianus parēs natura
querula dicat: Occidit eger ⁊ mihi fragilitas imputat.

De morte naturali nec lugenda, metuendaue
neq; optanda. Ca. lviij.

b Ac igitur gerentocomia directi senes; terminū vite
naturalem qui preteriri nō potest cōsequens; et hoc
erit reddere debitum nature per qđ fiet sine tristitia et oīo
absq; vlla violenta passione pcepta aīe ablatio insensibi-
lis, aīam enim senilem mollis exoluit sopor vt inq; Seneca.
Que mors rōnali iudicio nō lugenda non modo; imo
neq; metuēda, neq; expetenda est. l; virtus occupabilis
mortē refugiat veluti terribiliū vltimū vt est apud Aristotē
Lugenda siq;dem nō est eo qđ oīa que sū naturam fiunt
auctore Cicerone hīda sunt in bonis, nihil aut est tā sū
nām qđ senib; emori, ideo moriēs senior ille Enius dixit;
Nemo me lachrymis decoret neq; funera fletu farit.
Metuendam quoq; non esse neq; exoptandam verisimi-
le est; cū inter ea que vitā beatiorē faciunt etiā preceptū
sit; qđ summū nec metuamus diem neq; optemus vt Mar-
tialis ait, fieri tñ difficile est quin subinde in celum aspiciēs
mens sibi conscia recti confiteatur mortem hanc exoptan-
dam esse; nequaq; vō metuendā si eo deducit hoīem vbi
felix futurus sit eternus, qđ quidem proculdubio efficit;
vt orthodoxe credere religio est, hec enim ad eternā glo-
riam est via; nam ad eam melioribus operibus medijs se-
quitur cum beatitudine immortalitas, et hec est ea vita que
vniūsa vita nominanda est; ad quā vtinā aliquando de ea
benemeriti perueniamus. Finis.

Impressum Rome per Euchar-
um Silber alias Granck: Anno
domini. M. cccc. lxxix. die vō ve-
neris. xxvij. mēsis Nouembris.

¶ Registrum.

¶ De senectute
Infirmities.
¶ Nihil ab
Cerebri non.
¶ Quos auritos
Cessitate nature.
¶ Superextendit
Augustinus.
¶ In que
Agrozum fructibus.
¶ Oculi tradit
Calida ⁊.
¶ Nectusq; tardatur
Obest narrat.
¶ Inde q; euenit
Dammantur.

¶ Humide nature
Romanos.
¶ Libus esset
Fuerit tremuli.
¶ Duatur caliditati
Senes quorum.
¶ Del pulicula
Duntaxat.
¶ Prisci medicorum
Siue lac.
¶ Libus ab his.
Balneum. ⁊.
¶ Is est medius
Bus congeste.
¶ Tot autem
Humanam iuuandam.

Finis.

